

Leadership Characteristics: A Case Study of A President of Pannamjaisathu <i>Jinpitcha Sathiyamas, Kritsanaphong Laphphol, Sukjai Charoensuk, Rungnapa Khiewchaum, Maturada Bunjongkarn, Boontuan Wattanakul</i>	205
The STAD Learning Process is Combined with 5W1H Technique to Enhance Analytical Reading Abilities for Grade 5 Students in The Thai Language Subject <i>Jhenjira Wilajun, Phamornpun Yurayat</i>	218
Development of Learning Skills about Mathematical Shapes for Students in grades 1-6 of Ban KhekNoi School, Khao Kho District, Phetchabun Province using Artificial Intelligence Teaching Materials (AI) <i>Chatchai Semathong, Supaporn Chusai, Chonthicha Raluk</i>	227
Narrative in Film Reflections on Marginal People and Context between Films and Social Conditions in Contemporary Thai Film <i>Chitpaphop Prasertpitoon, Chalongrat Chermanchonlamark</i>	238
Approach to Increasing Efficiency of Employees Through Human Capital Management <i>Chutima Sakultangphaisal, Amornwan Rangkoon</i>	249
Potential and Guidelines for Enhance Hotel Business in The Hua Hin District Area to The Wellness Hotel Based on International Standard <i>Natpreeya Phopun, Pimrawee Tahanklaew, Chutima Jakjarus, Wannapat Rimphati, Thanyalak Wedchasart</i>	264
The Fundamental Rights to Education of Stateless Persons in Thailand <i>Dauenden Nakseeharach</i>	276
Exploring Mental Health Content in TikTok Videos <i>Thuntuch Viphatphumprathes</i>	286
Factors Affecting the Existence of Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand, SET 100, During the COVID-19 Situation <i>Pornthip Manodamrongsat</i>	301
Analysis of Components of Creative Agro-Tourism in Nakhon Pathom Province <i>Phanthida Laophuangsak</i>	314
The Intellectual and spiritual force and the creative value of the literary works of King Rama I <i>Phuangpen Sawangjai</i>	327
Research study A study of financial literacy and factors affecting the behavior of saving for retirement in adults of high school students in Phetchabun Province <i>Pimporn Kesdee</i>	344
The Adaptation of Pantainorasingh Narratives in Popular Culture <i>Apiwat Suthamdee, Sombat Somsriploy</i>	354
Problems, Obstacles and Guidelines for Promoting Thai-Chinese Vocational Education Cooperation in the Production and Development of Thai Railway Transport Manpower <i>Annie Khamsroy</i>	370

คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา: กรณีศึกษาประชาชนศูนย์ปันน้ำใจสาธุ มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กองทัพเรือ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ฉันทพิชญ์ฯ สาธิยุมาส, กฤษณพงศ์ ลาภผล, ศุภกิจ เจริญสุข, รุ่งนภา เขียวชะอำ, มรุตตา บรรจงการ, บุญเดือน วัฒนกุล.....	205
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถ ด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย เจนจิรา วิลาจันทร์, ภมรภรณ์ ยุระยาตร์	218
การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์โดยใช้สื่อการสอน ด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) ฉัตรชัย เสมาทอง, สุภาพร ชูสาย, ชลธิชา ระลึก	227
การเล่าเรื่องในภาพยนตร์สะท้อนภาพคนชายขอบและบริบทระหว่างภาพยนตร์กับ สภาพสังคมในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์, ฉลองรัฐ เมอมาลย์ชลมารค	238
การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการบริหารทุนมนุษย์ ชุตินา สุกตังไพศาล, อมรรวณ รังกุล	249
ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ ณัฐปรีชา ไพรัตน์, พิมพ์วิ ทหารแก้ว, ชุตินา จักรจรัส, วรรณพรรณ รีมผัด, ธัญญลักษณ์ เวชศาสตร์	264
สิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของคนไร้รัฐในประเทศไทย เดือนเด่น นาคสีหราช	276
การสำรวจเนื้อหาด้านสุขภาพจิตของวิดีโอใน TikTok ธัญธัช วิฑิตภูมิประเทศ	286
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 พริททิพย์ มโนดำรงสัจย์	301
การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์	314
พลังทางปัญญาและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์แห่งพระราชินีในพระบาทสมเด็จพระ พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร พวงเพ็ญ สว่างใจ	327
การศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณ ในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิมพ์พร เกษดี	344
การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม อภิวัฒน์ สุธรรมดี, สมบัติ สมศรีพลอย	354
ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิต และพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย แอนนี่ คำสร้อย	370

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 44 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2568

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม-กุมภาพันธ์/เล่ม 2 มีนาคม-เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม-มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม-สิงหาคม/เล่ม 5 กันยายน-ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ทั้งภายในและภายนอกจากหลากหลายสถาบัน

ที่ปรึกษา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสน

อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รังกฎณัฏฐ์

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิฤกษ์ศรี

ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ห้วมสุข

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์บุญชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศารทนต์ เมตตาริกานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด

รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เข้มศรีพงษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีวรรณ ตันติธรรมาวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีวรรณ พิรศักดิ์โสภณ

รองศาสตราจารย์ ดร.วณิช นิรันตยานนท์

รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ฐาแก้ว

รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพัฒน์นันท์

รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธรรณันท์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศักดิ์ โชติชาครพันธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ธีรธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

เลขานุการ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ผู้ช่วยเลขานุการ จิราภรณ์ ภูสิทธิ์ พัทธวีไล จันทร์ล้อย

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทรศัพท์ 0-4375-4321 ต่อ 1754 หรือ 0-4375-4416

กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม

กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ตำบลขามเือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน

ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2568

Contents

Leadership Characteristics: A Case Study of A President of Pannamjaisathu <i>Jinpitcha Sathiyamas, Kritsanaphong Laphphol, Sukjai Charoensuk, Rungnapa Khiewchaum, Maturada Bunjongkarn, Boontuan Wattanakul</i>	205
The STAD Learning Process is Combined with 5W1H Technique to Enhance Analytical Reading Abilities for Grade 5 Students in The Thai Language Subject <i>Jhenjira Wilajun, Phamornpun Yurayat</i>	218
Development of Learning Skills about Mathematical Shapes for Students in grades 1-6 of Ban KhekNoi School, Khao Kho District, Phetchabun Province using Artificial Intelligence Teaching Materials (AI) <i>Chatchai Semathong, Supaporn Chusai, Chonthicha Raluk</i>	227
Narrative in Film Reflections on Marginal People and Context between Films and Social Conditions in Contemporary Thai Film <i>Chitpaphop Prasertpitoon, Chalongrat Chermanchonlamark</i>	238
Approach to Increasing Efficiency of Employees Through Human Capital Management <i>Chutima Sakultangphaisal, Amornwan Rangkoon</i>	249
Potential and Guidelines for Enhance Hotel Business in The Hua Hin District Area to The Wellness Hotel Based on International Standard <i>Natpreeya Phopun, Pimrawee Tahanklaew, Chutima Jakjarus, Wannapat Rimphati, Thanyalak Wedchasart</i>	264
The Fundamental Rights to Education of Stateless Persons in Thailand <i>Dauenden Nakseeharach</i>	276
Exploring Mental Health Content in TikTok Videos <i>Thuntuch Viphatphumiprathes</i>	286
Factors Affecting the Existence of Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand, SET 100, During the COVID-19 Situation <i>Pornthip Manodamrongsat</i>	301
Analysis of Components of Creative Agro-Tourism in Nakhon Pathom Province <i>Phanthida Laophuangsak</i>	314
The Intellectual and spiritual force and the creative value of the literary works of King Rama I <i>Phuangpen Sawangjai</i>	327
Research study A study of financial literacy and factors affecting the behavior of saving for retirement in adults of high school students in Phetchabun Province <i>Pimporn Kesdee</i>	344
The Adaptation of Pantainorasingh Narratives in Popular Culture <i>Apiwat Suthamdee, Sombat Somsriploy</i>	354
Problems, Obstacles and Guidelines for Promoting Thai-Chinese Vocational Education Cooperation in the Production and Development of Thai Railway Transport Manpower <i>Annie Khamsroy</i>	370

สารบัญ

คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา: กรณีศึกษาประธานศูนย์ปันน้ำใจสารุ มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กองทัพอากาศ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จินพิชญชา สาริยามาส, กฤษณพงศ์ ลาภผล, ศุภกรใจ เจริญสุข, รุ่งนภา เขียวชะอำ, มธุรดา บรรจงการ, บุญเตือน วัฒนกุล	205
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถ ด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย เจนจิรา วิลลาจันทร์, ภมรภรณ์ ยุระยาตร์	218
การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์โดยใช้สื่อการสอน ด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) ฉัตรชัย เสมาทอง, สุภาพร ชูสาย, ชลธิชา ะลิก	227
การเล่าเรื่องในภาพยนตร์สะท้อนภาพคนชายขอบและบริบทระหว่างภาพยนตร์กับ สภาพสังคมในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์, ฉลองรัฐ เฉอมาลัยชลมารค	238
การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการบริหารทุนมนุษย์ ชุตินา สกุลตั้งไพศาล, อมรรวรณ์ รังกุล	249
ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ ณัฐปริยา โพธิ์พันธุ์, พิมพ์วิ ทหารแก้ว, ชุตินา จักรจรัส, วรรณพรรณ ริมผดี, ธัญญลักษณ์ เวชศาสตร์	264
สิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของคนไร้รัฐในประเทศไทย เดือนเด่น นาคสีหราช	276
การสำรวจเนื้อหาด้านสุขภาพจิตของวิดีโอใน TikTok ธัญรัช วิภาติภูมิประเทศ	286
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์	301
การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์	314
พลังทางปัญญาและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์แห่งพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พวงเพ็ญ สว่างใจ	327
การศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณ ในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิมพ์พร เกษดี	344
การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม อภิวัฒน์ สุธรรมดี, สมบัติ สมศรีพลอย	354
ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาเซียนศึกษาไทย-จีนในการผลิต และพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย แอนนี่ คำสร้อย	370

คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา: กรณีศึกษาประธานศูนย์ปันน้ำใจ สาธิต มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กองทัพบก ในพระบรม ราชูปถัมภ์

Leadership Characteristics: A Case Study of A President of Pannamjaisathu

จินพิชญา สาธิยามาส¹, กฤษณพงศ์ ลาภผล², ศุภกรใจ เจริญสุข³,
รุ่งนภา เขียวชะอ้า⁴, มธุรดา บรรจงการ⁵, บุญเตือน วัฒนกุล⁵
Jinpitcha Sathiyamas¹, Kritsanaphong Laphphol², Sukjai Charoensuk³,
Rungnapa Khiewchaum⁴, Maturada Bunjongkarn⁵, Boontuan Wattanakul⁶

Received: 13 June 2024

Revised: 23 July 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสาที่ช่วย
ขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยระยะยาว กลุ่มตัวอย่างคือ กรณีศึกษา (ประธาน) รองประธาน เลขานุ ผู้ช่วย
เลขานุ สมาชิกชมรมจิตอาสา และวิศวกรประจำศูนย์ รวม 6 ท่าน และใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบ
อ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) เครื่องมือในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก
สำหรับกรณีศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะ
ผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสาและปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยระยะยาวของกรณี
ศึกษามี 3 ประเด็นหลักได้แก่ (1) ความเป็นพยาบาลและความเป็นผู้ให้ (2) ความสามารถในการเชื่อมโยง
(3) ความเป็นผู้นำและการเป็นแบบอย่าง และปัจจัยความสำเร็จมาจาก (1) ความเป็นผู้นำ (2) ความ
เสียสละ และ (3) ความเป็นผู้ยึดหยุ่น

คำสำคัญ: สาธารณสุข, องค์กรไม่แสวงหากำไร, พฤติกรรมผู้นำ

¹ รองศาสตราจารย์, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชลบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก,
E-mail: kritsanaphong@bnc.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชลบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

⁵ อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

⁶ อาจารย์, คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

¹ Associate Professor, Faculty of Nursing, Thammasat University

² Bibliography Compiler, Lecturer, Boromarajonani College of Nursing Chonburi, Faculty of Nursing,
Praboromarajchanok Institute, E-mail: kritsanaphong@bnc.ac.th

³ Assistant Professor, Director of Boromarajonani College of Nursing Chonburi, Faculty of Nursing,
Praboromarajchanok Institute

⁴ Assistant Professor, Phrapokklao Nursing College, Chanthaburi, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

⁵ Lecturer, Phrapokklao Nursing College, Chanthaburi, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

⁶ Lecturer, Faculty of Nursing, Panyapiwat Institute of Management

Abstract

This study aims to examine the leadership characteristics of exemplary volunteers who help drive long-term patient care. The participants included a case study (President), Vice President, Secretary, Assistant Secretary, volunteer club members, and a center engineer, totaling six individuals. Participants were selected using snowball sampling through personal and expert referrals. In-depth interviews and content analysis were used to collect and analyze data. The findings revealed that the leadership characteristics of exemplary volunteers and the success factors in driving long-term care emerged in three main areas: (1) nursing and generosity, (2) interpersonal connection, and (3) leadership and role modeling. The success factors included (1) leadership, (2) altruism, and (3) flexibility.

Keywords: Public Health, Nonprofit Organizations, Leadership Conduct

บทนำ

จิตอาสาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกลุ่มจิตอาสาที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพหรือองค์ความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน และส่งเสริมความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดการสร้างทุนทางสังคมและเพิ่มทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Alicia, 2021) สามารถแก้ไขปัญหาทางสังคมได้ โดยการให้บริการที่จำเป็นซึ่งอาจไม่ได้รับการดูแลอย่างเพียงพอจากภาครัฐหรือเอกชน สามารถลดช่องว่างที่สำคัญในการดูแลสุขภาพและบริการสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่ไม่ได้รับบริการ ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมการเข้าถึงบริการที่จำเป็นและลดความไม่เท่าเทียม (Wingyun et al., 2023) จิตอาสาจึงเป็นส่วนสำคัญในการร่วมดูแลผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัจจุบันบริบทสังคมและระบบการให้บริการสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตและจากผลกระทบในระบบสุขภาพที่มีความซับซ้อน

มากขึ้น จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยระยะยาวที่มุ่งเน้นการป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้สูงอายุ กลายเป็นผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างถาวร เป้าหมายของการดูแลกลุ่มผู้ป่วยนี้จึงเป็นมุ่งที่จะให้การช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัว รวมทั้งการส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วม (ณัฐธิดา มณีสุวรรณ และสุริยา ฟองเกิด, 2566) เพื่อเพิ่มคุณภาพการดูแลผู้ป่วยระยะยาวได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากระบบการดูแลผู้ป่วยระยะยาวได้รับการสนับสนุนจากทีมสหวิชาชีพ หน่วยปฐมภูมิและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จะส่งผลเพิ่มคุณภาพการดูแลผู้ป่วยระยะยาวได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระบบการดูแลผู้ป่วยระยะยาว (Long-term care) ภายใต้การนำของกรณีศึกษาซึ่งเป็นประธานศูนย์ปันน้ำใจสาธุ มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กองทัพเรือ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ให้ความสำคัญการพัฒนาคุณภาพชีวิต การฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายของประชาชนกลุ่มติดบ้าน ติดเตียงที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ที่เจ็บป่วย มีความจำเป็นต้องใช้เตียง รถเข็น และอุปกรณ์ทางการแพทย์ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ต่อเนื่งที่บ้าน จึงได้ดำเนินการรูปแบบ “ปันน้ำใจ สาธุโมเดล” ที่เป็นรูปแบบการจัดกระบวนการดูแล ต่อเนื่งเพื่อความเป็นเลิศและยั่งยืน ซึ่งเป็นกระบวนการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวที่เป็นการร่วมมือกัน ในการสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่สร้างจาก สหสาขาวิชาชีพได้แก่ แพทย์ พยาบาล วิศวกร กายภาพบำบัด นักโภชนาการ อาสาสมัครชุมชน ทหาร และกลุ่มจิตอาสาในชุมชน รวมทั้งการประสาน ความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลตติยภูมิ หุติยภูมิ ปทุมภูมิ และอาสาสมัครจิตอาสาดูแลผู้ป่วยในชุมชน ซึ่งจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ เป็นการแสดงออก ของพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้น โดยสมัครใจ มีความสุขเมื่อได้กระทำพฤติกรรม เสียสละ มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคมโดย การเสียสละ แรงกาย สติปัญญา สิ่งของ หรือเงิน ทอง เพื่อสาธารณประโยชน์ มีความตระหนักถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม และไม่เนื่งเฉยเมื่อพบเห็น ปัญหา และเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ (กมลพร กัลยาณมิตร และคณะ, 2565)

การทำงานเพื่อให้ได้มาตรฐานต้องเริ่ม ต้นจากการบริหารที่ดี ผู้นำจึงมีส่วนสำคัญต่อการ ปรับเปลี่ยนขั้นตอนและกระบวนการทำงานเพื่อให้ ประสบความสำเร็จในการบริหารหน่วยงานหรือ องค์กร (กณิกนันต์ หงษ์ทอง และคณะ, 2567; อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และ ชีระวัฒน์ จันทิก, 2559) และเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กรเพราะ เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจกระตุ้นอำนาจความสะดก และทำงานไปด้วยกับคนในองค์กรเพื่อสร้างความ ผูกพันและความกระตือรือร้นในการนำองค์กรให้ ก้าวไปข้างหน้าตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้นำ ถือเป็นผู้รับผิดชอบในการทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในทุกกิจกรรม เป็นกลไกหลัก ที่จะทำให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ (กณิกนันต์ หงษ์ทอง และคณะ, 2567) โดยเฉพาะในการปฏิบัติงาน

ในชุมชนในลักษณะของจิตอาสา ซึ่งตัวผู้นำที่ต้อง พาทีมงานให้สามารถปฏิบัติงานไปได้อย่าง สมบูรณ์และสามารถโน้มน้าวให้คนในทีมงาน ที่เป็นจิตอาสาด้วยเช่นกันนั้น ต้องมีความสุข ทำตามด้วยความเต็มใจ เห็นความสำคัญของการ ดำเนินงาน และอยากดำเนินรอยตามด้วย ผู้นำ ที่แท้จริงจะต้องไม่ใช่อำนาจในการบังคับให้ผู้อื่น ทำในสิ่งที่ต้องการแต่จะเน้นที่การเสริมสร้างแรง บันดาลใจให้ผู้อื่นกล้าที่จะทำในสิ่งใหม่ที่แตกต่าง ไปจากเดิมโดยผู้นำต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำ (สุพัตรา วัชรเกตุ, 2557) แต่การทำงานของทีมงานย่อมต้องเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการบริหารงานจะ สำเร็จได้หรือไม่จึงต้องการความสามารถในการ นำการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาองค์กรหรือทีมงาน ตามทฤษฎีของ Bass and Avolio (1994; 1996) โดยผู้นำจะแสดงออกผ่านองค์ประกอบ 4 ประการ คือ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (2) การ สร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางสติปัญญา และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจก อย่างไรก็ตาม ผู้นำเพียงคนเดียวไม่อาจพัฒนาองค์กรได้ โดยรวมเช่นกัน บุคลากรที่ปฏิบัติงานในลักษณะ ของทีมงานจะสามารถนำพาองค์กรร่วมกันได้ โดยการรับรู้การนำพาองค์กรผ่านภาวะผู้นำของ ทีมงานด้วยจึงจะสามารถเป็นแรงจูงใจเพื่อการ ปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผล ภายใต้ความเข้าใจและ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (กณิกนันต์ หงษ์ทอง และคณะ, 2567)

กรณีศึกษาที่มีจุดเริ่มต้นจากกิจกรรมใน ชุมชนจิตอาสาในชุมชน ที่มีกรทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การทำผลิตภัณฑ์ ของใช้ เพื่อ จำหน่ายในราคาถูกแล้วนารายได้เหล่านั้นมาจัดซื้อ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ป่วยในชุมชน ร่วมกับการเชื่อมการดำเนินการกับทางโรงพยาบาล

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ที่มีการดำเนินการเรื่อง การเยี่ยมอุปกรณ์ทางการแพทย์อยู่แล้ว โดยมีแนวคิด ว่าต้องมีอุปกรณ์ที่เพียงพอกับความต้องการของ ผู้ป่วยในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงาน จากองค์กรสาธารณกุศลหรือหน่วยงานที่มีการ ดำเนินการใกล้เคียงและการทำงานกับกลุ่มสาธุซึ่งเป็นกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ในจังหวัดตราด เพื่อนำความรู้และประสบการณ์การทำงานมาพัฒนา ต่อยอดในการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่าศูนย์ปันน้ำใจ สาธุได้รับการสนับสนุนและการร่วมมือของภาคี เครือข่ายในชุมชน เป็นศูนย์ที่ให้การดูแลผู้ป่วย ที่เป็นรูปธรรมและเกิดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ผลลัพธ์ สุขภาพของผู้ป่วยระยะยาวดีขึ้น โดยการนำของ กรณีศึกษาคือ พลเรือตรีหญิงอำไพวัลย์ สวยสม ประธานศูนย์ปันน้ำใจสาธุ อดีตหัวหน้าพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และประธานฯ ศูนย์กองทุนฟื้นฟูจังหวัดชลบุรี

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยเป็น องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมกำกับดูแล ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ให้ถูกต้องตามจริยธรรมวิชาชีพ และมีการใช้ กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำในสายวิชาชีพ ด้วยการยกย่องเชิดชูผู้ที่อุทิศตนพัฒนาวิชาชีพ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะในสาขา ผู้นำเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ที่มีเกณฑ์ในการ พิจารณาคัดเลือกพยาบาลดีเด่นที่สำคัญประการหนึ่ง คือพยาบาลที่มีผลงานดีเด่นที่ก่อให้เกิดผลดี ในการพัฒนาสังคม หรือได้ทำคุณประโยชน์แก่ สังคมส่วนรวม เป็นที่ประจักษ์และยอมรับของ สังคม นอกจากนี้ในส่วน of สมาคมแพทยทหาร แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่มีการ พิจารณามอบรางวัลคนดีศรีแพทยทหาร ในสาขา การบริการสังคม ที่มีเกณฑ์การพิจารณาถือการ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือการงาน เป็นแบบอย่างที่ดี

เป็นต้นแบบ หรือเป็นผู้วางรากฐานที่เป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมและสังคม โดยกรณีศึกษาได้รับรางวัล ยกย่องเชิดชูจากทั้ง 2 องค์กรดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเจาะลึกถึงคุณลักษณะ ผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสาของกรณีศึกษา (พลเรือตรีหญิงอำไพวัลย์ สวยสม) และปัจจัย ส่งเสริมที่ทำให้ได้รับรางวัลดีเด่นจากสภาการ พยาบาลซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพพยาบาล เพื่อนำผล ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาเป็นแบบอย่างในการ ปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนาหน่วยงาน องค์กรสุขภาพวิชาชีพการพยาบาลและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบ อย่างด้านจิตอาสาที่ช่วยขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วย ระยะยาว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทีมผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเลือกสรรกรอบแนวคิดทฤษฎีที่สอดคล้องกับ คุณลักษณะของกรณีศึกษาเพื่อนำมาเป็นกรอบ แนวคิดในการศึกษาประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำที่เป็น แบบอย่าง (Exemplary Leadership) ของ Kouzes and Posner (2007) เสนอกล่าวว่าคุณลักษณะ ภาวะผู้นำที่ผู้ได้บังคับบัญชาพึงประสงค์คือ (1) มีความซื่อสัตย์ต่อคำพูดและการกระทำ (2) มองการณ์ไกลและเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (3) สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชา และ (4) มีสมรรถนะ ในงานที่รับผิดชอบ 2) แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ วิธีทางสู่เป้าหมาย (Path-Goal Theory) ของ House (1971) ที่กล่าวว่า หากผู้นำมีคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่ตรงกับความต้องการความก้าวหน้า ตลอดจนบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นจะทำให้ ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ และ 3) ทฤษฎีคุณลักษณะ ภาวะผู้นำ (Leadership Traits Theory) ของ Stogdill (1974) ที่กล่าวว่าผู้นำต้องมีคุณลักษณะ

6 ประการคือ (1) ลักษณะทางกายที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี (2) การศึกษาดี (3) สติปัญญาดี (4) บุคลิกภาพดี (5) มีความรู้ความสามารถในงาน และ (6) เป็นที่น่าเชื่อถือของคนในสังคม

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกรณีศึกษา ได้แก่ รองประธาน เลขาฯ ผู้ช่วยเลขาฯ สมาชิกชมรมจิตอาสา และวิศวกรประจำศูนย์ รวม 6 ท่าน และใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) เป็นลักษณะของการสร้างเครือข่ายข้อมูลโดยเลือกตัวอย่างเป็นประธานของศูนย์ปันน้ำใจสาธู จากนั้นผู้ได้รับการคัดเลือกคนแรกเป็นผู้เสนอบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเพื่อสำรวจข้อเท็จจริงจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Saturation data) การเข้าถึงและการติดต่อกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการแนะนำ (Snowball sampling technique) ได้รับการป้องกันไม่ให้บุคคลที่จะถูกติดต่อ รู้สึกว่าถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว โดยให้บุคคลที่เป็นผู้นำทางเป็นผู้ติดต่อกลุ่มเป้าหมายก่อนเพื่อแจ้งว่านักวิจัยจะขอพบเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับโครงการวิจัย ถ้ายินดีให้พูดคุยด้วย ทีมผู้วิจัยจะขอข้อมูลเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อกจากผู้นำและติดต่อกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอนัดวันและเวลาสำหรับการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview questions) ที่พัฒนาขึ้นโดยทีมวิจัยตามคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย คำถามประเด็นสำคัญคือ จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานของการศูนย์ปันน้ำใจสาธูสำหรับการดูแลผู้ป่วยระยะยาว (Long-term care) อย่างไร การดำเนินงาน

และทีมงานของศูนย์สำหรับการดูแลผู้ป่วยระยะยาว (Long-term care) เป็นอย่างไร และผลลัพธ์หรือความสำเร็จเป็นอย่างไร และมุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากการดำเนินงานของการศูนย์ปันน้ำใจสาธูอย่างไร

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ปันน้ำใจสาธู ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา เพื่อประเมินความเหมาะสมของภาษาและความสอดคล้องกับคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาวิจัยคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ (Phenomenal method) จำนวน 3 ท่าน เพื่อปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และประเมินคุณภาพของแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลทั่วไป จำนวน 3 ท่านเพื่อประเมินความเข้าใจของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (ค่า CVI=1.00)

การพิทักษ์สิทธิ์ตัวอย่างและมาตรฐานจริยธรรมวิจัย โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี เลขที่ BNC REC 08/2566

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้เจาะข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งและละเอียดมากที่สุดตามต้องการ และคำถามที่ใช้เป็นคำถามมาตรฐานปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยระยะยาว ที่ถามผู้สัมภาษณ์ทุกคนเหมือนกันหมด ผู้ตอบสามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระรวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารผลงานของกรณีศึกษา โดยการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพและบรรยากาศที่ดีในการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างความคุ้นเคยในการสัมภาษณ์

และการสร้างบรรยากาศที่ดีจะช่วยให้ข้อมูลเปิดเผย
ความรู้สึก หรือข้อมูลที่แท้จริง ผู้วิจัยสังเกต บันทึก
เทป และจดบันทึกควมมีการสนทนาด้วยท่าทางที่เป็น
ธรรมชาติ โดยจดบันทึกสีหน้าท่าทาง คำพูด และ
ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะใช้เวลาสัมภาษณ์
รายละเอียด 1-2 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที

ความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำ
ข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสัมภาษณ์และข้อมูลเอกสาร
มาตรวจสอบความถูกต้องความน่าเชื่อถือได้ของ
ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสาร
มาตรวจสอบความตรงและนำข้อมูลมาวิเคราะห์
เบื้องต้นแล้วส่งผลการวิเคราะห์ให้กรณีศึกษา
เพื่อตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้นำ
วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนโดยวิธีการ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเริ่มจาก
การฟังเทปและถอดข้อความ (Transcribe) ทุก
คำพูดแบบคำต่อคำ (Verbatim) เป็นภาษาเขียน
ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของ
เนื้อหาของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนและส่งให้ผู้ให้ข้อมูล
หลักคือกรณีศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อมูล
(Member check) ซึ่งเป็นการให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน
ตรวจสอบความถูกต้องของข้อสรุปใจความสำคัญ
จากการถอดถอดคำอีกครั้งหนึ่ง กรณีที่มีข้อความใด
แก้ไขหรือคลุมเครือ จะมีการทวนสอบเพื่อทำความเข้าใจ
ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและอาสาสมัครเพื่อให้
ได้ข้อมูลที่ตรงกับความจริงของอาสาสมัคร
มากที่สุด (Polit & Beck, 2020) และดำเนินการ
การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของอาร์ยัวร์ธ
อ่วมตานี (2549) โดยอ่านข้อมูลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์และฟังเทปเสียงซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง จากนั้น
ดึงข้อความที่กล่าวซ้ำๆ ออกมาและให้ความหมาย
จัดเรียงข้อมูลและเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากนั้น
ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเปรียบเทียบกับ
แนวคิดทฤษฎีที่นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกรณี
ศึกษา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะผู้นำ
ที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา รวมทั้งข้อมูลที่ได้จาก
การสัมภาษณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับประสบการณ์การ
ทำงานกับกรณีศึกษา สามารถจำแนกออกเป็น 3
แก่นสาระ ดังนี้

(1) ความเป็นพยาบาลและการเป็นผู้ให้
กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วย
ผู้ยากไร้ โดยเฉพาะผู้ป่วยในชุมชนที่ต้องการการ
ดูแลต่อเนื่องเพื่อให้ได้รับการดูแลอย่างครอบคลุม
ในทุกมิติ ทั้งทางด้านการดูแลรักษาโรค การดูแล
ด้านจิตใจ รวมทั้งการดูแลครอบครัวในการช่วย
เหลือด้านอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ ดังคำกล่าวดังนี้

“ความคิดคือ อยากจะดูแลผู้สูงอายุใน
ตำบลพลูตาหลวงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดภาวะ
แทรกซ้อนในกลุ่มโรคสำคัญ เช่น โรคหลอดเลือด
สมอง เพราะกลุ่มคนไข้โรคหลอดเลือดสมองมีค่อนข้าง
เยอะ กลุ่มที่เกิดรายใหม่ค่ะ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“เริ่มต้น จากแรงบันดาลใจ ตั้งแต่พบทาง
วิชาชีพการพยาบาลของเรา ซึ่งเราได้ทำงานตรง
นี้ตลอดและก็ได้เห็นประเด็นปัญหาว่า คนไข้ที่
อยู่ในชุมชนขาดอุปกรณ์เครื่องมือ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่
ในใจตลอด หลังจากนั้นมาเป็นผู้บริหารของฝ่าย
การพยาบาลแล้ว เราก็มีความรู้สึกว่ามีคนไข้
มาปรึกษาเตียงหรือมีเตียงที่ไม่ได้ใช้แล้วต้องขาย
ทอดตลาด เค้าเรียกว่าจำหน่ายบัญชี ก็รู้สึกว่
มันเสียตาย เราจะทำยังไงเพื่อจะให้ของเหล่านี้
ไปอยู่ในชุมชน มันเป็นเรื่องที่ไม่ใช่แล้ว แต่เรา
อยากจะให้มันเกิดประโยชน์”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ช่วงที่ได้ทำงานจิตอาสาเป็นประธานชมรม
ผู้สูงอายุ รพ. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ยิ่งเห็นชัดว่า

กลุ่มติดบ้านติดเตียงไม่มีอุปกรณ์พวกเตียงเหล่านี้มันยังเป็นแรงบันดาลใจที่เรายากจะทำมากขึ้น”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“กลุ่มที่จะถูกละเลยมาก คือกลุ่มติดบ้านติดเตียง และ ในบทบาทที่เป็นพยาบาล และบทบาทที่เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุมา 7 ปี ทำให้เห็นปัญหา เพราะฉะนั้นกลุ่มจิตอาสาที่ยากทำงานคล้ายๆ กัน เราเลยมาทำงานร่วมกันและ จุดที่สำเร็จจริงๆ ก็คือเรื่องเครือข่ายที่เราประสานงานในหลายส่วน”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ท่านประธานชวนให้เราหันมาดูปัญหาของผู้ป่วยติดเตียงว่าเราจะช่วยอย่างไร เราก็ตั้งปณิธานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า ถ้าเกษียณมาเมื่อไหร่จะต้องช่วยสังคม ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกแล้ว และท่านประธานทำให้เราเห็นภาพของการทำงาน เสียสละเวลามากๆ จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานนี้จริงจัง ก็มาทำอยู่หลายปีพอสมควรนะตั้งแต่อยู่ชมรม”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

“ทางท่านประธาน ท่านทำงานมานานสักพักหนึ่งนะครับ แล้วก็เราได้นำเสนอวิธีการเพื่อจะนำอุปกรณ์จากที่ รพ. ที่ชำรุดและเอาเข้าสู่ระบบศูนย์ของเรา เพื่อที่จะเอามาใช้ในชุมชนได้... เมื่อเราเสนอท่านประธานไปท่านนั้นแหละครับ สิ่งที่เราได้รับกลับมาคือการตอบรับ และท่านก็อยากที่จะช่วยเหลือผู้ป่วยกลุ่มติดเตียงอย่างจริงจัง ตั้งแต่วันที่เราร่วมคุยกันวันแรกครับ เราก็เลยเข้ามาเชื่อมโยงด้วย”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

(2) ความสามารถในการประสานเชื่อมโยง กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความพยายามในการค้นหาองค์กรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแนวทางการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะยาว โดยมีองค์ประกอบย่อย

คือ การสร้างคุณค่ากับสังคม ความตั้งใจมุ่งมั่นในการพัฒนา เทคนิคการสร้างทีมเครือข่ายทั้งเอกชนและรัฐ ดังคำกล่าวดังนี้

“ทาง อบต. พลุตาหลวง ได้จัดให้ชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ ไปดูงานที่ รพ.คลองใหญ่ ทำให้เห็นแนวทางการทำงานว่า ทาง รพ.คลองใหญ่มีการทำงานอย่างไร ช่วยเหลือชุมชนอย่างไร พร้อมกับมีกลุ่มสาธิตมาช่วยในเรื่องของการซ่อมอุปกรณ์ อันนั้นก็เกิดความตั้งใจว่าเราต้องทำให้ได้ และถ้ามีระบบซ่อมอุปกรณ์ คิดว่าระบบการดูแลผู้ป่วยนี้ต้องไปรอด”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“เรามีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งทาง อบต. พลุตาหลวงรับผิดชอบในเรื่องของสถานที่ การให้การดูแลและการพยาบาล นักกายภาพบำบัด ส่วนศูนย์ปันน้ำใจสาธิตรับผิดชอบในเรื่องของอุปกรณ์การแพทย์ต่างๆ ที่ช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัว รวมถึงอุปกรณ์อื่นๆ ที่ อบต. ไม่สามารถจัดหาได้ อันนี้เป็นบทบาทหน้าที่ของศูนย์ปันน้ำใจสาธิตเราก็ทำงานเชื่อมโยงกัน”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“พี่ก็มั่นใจว่า ถ้าเราจะเริ่มทำแล้วจริงๆ จะต้องอาศัยเครือข่าย เช่น รพ. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พลุตาหลวง วัด และ รพ.สต. ในส่วนของอำเภอสัตหีบ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ในปัญหาของการไม่มีงบประมาณ บังเอิญเราโชคดีที่เครือข่ายร่วมมือโดยเฉพาะวัด และผู้มีจิตศรัทธา เพื่อนฝูงที่รู้ว่าเราทำงานเพื่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นญาติของทุกๆ คนก็ร่วมกันบริจาค มันก็ได้เงินตรงนั้นมาเป็นค่าซ่อมอุปกรณ์”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

“อาตมาเห็นว่าใต้ถุนศาลาเป็นพื้นที่โล่ง ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร ก็ให้มูลนิธิโดยการนำของ โยมประธานศูนย์ ประสานเข้ามาขอใช้ประโยชน์ ในการเก็บวัสดุอุปกรณ์ในการเตรียมเตียงผู้ป่วย”

(อาสาสมัครคนที่ 2)

“...ทางท่านประธานศูนย์ของเรา มีการ ติดต่อประสานโครงข่าย ตามศูนย์ย่อยต่างๆ ที่ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ทีมงาน รพ. อสม. เจ้าหน้าที่ อบต.ต่างๆ รวมทั้งชุมชนเข้ามาทำงาน ร่วมกันกับเรา”

(อาสาสมัครคนที่ 3)

“เมื่อทาง รพ. ต้นสังกัดต่างๆ จะมีการ ติดต่อทางท่านประธานศูนย์ฯ ว่าพร้อมจะบริจาค อุปกรณ์ต่างๆ กลุ่มสาธุจะดำเนินการในการ ขนส่งที่แล้วมาซ่อม และเมื่อซ่อมเสร็จแล้ว จะมี ระบบขนส่งให้ผู้ป่วย เนื่องจากทางท่านประธาน มีเครือข่ายที่อยู่ในชลบุรีค่อนข้างมาก...”

(อาสาสมัครคนที่ 5)

(3) ความเป็นผู้นำและการเป็นแบบอย่าง กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะยาว ด้วยการเสียสละเวลา พลังแรงกาย ความรับผิดชอบ และการลงพื้นที่ ด้วยตัวเอง เพื่อศึกษาปัจจัยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง ดังคำกล่าวดังนี้

“เริ่มต้นไปกราบท่านเจ้าคณะตำบล เพื่อขอความร่วมมือในการหาสถานที่จัดเก็บ อุปกรณ์ พี่ก็ไปพร้อมกับกลุ่มจิตอาสาที่เข้าร่วมทำ อันที่สองก็คือเชิญชวนกลุ่มจิตอาสาจากกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีจิตอาสาอยากจะช่วยโดยไม่มีเงินเดือน มาช่วยเรา และมีอีกกลุ่มหนึ่งที่เคยทำงานในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งพี่เป็นประธานอยู่แล้วเนี่ยมาขอทำ ร่วมกัน เรามีแนวคิดคล้ายๆ กันมาทำงานร่วมกัน หลังจากนั้นเราก็วางแผนว่าเราจะดำเนินการอย่างไร ในเบื้องต้นเครือข่ายของเรา ประกอบด้วย

รพ.สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ รพ.สต.หีบ กม.10 และ รพ.อาภากรเกียรติวงศ์”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ในเรื่องการทำพลาซาดาลงเตียงแคร์ ร่วมกับ อบต.พลาซาดาลง ที่เราวางแผนมาตั้งแต่ เริ่มต้น และทางชุมชนเองก็มีจิตอาสาด้านผู้ดูแล ผู้ป่วย และกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนในชุมชน เมื่อเรา ลงชุมชนเพื่อประเมินความต้องการอุปกรณ์หรือไม่ อย่างไร จำนวนเท่าไร เป้าหมายแรกที่เรากำหนดคือกลุ่มติดบ้านติดเตียงไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้เจ็บป่วยที่อยู่ในพื้นที่ตำบลพลาซาดาลง ก่อน”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“แผนที่เราคิดไว้คือเราจะเริ่มต้นจากโครงการเล็กๆ ก่อน เพื่อเพราะจะได้รู้ว่าปัญหาคืออะไร ในอนาคตที่เราจะขยายออกไปได้อย่างไร จริงๆ เป้าหมายเราจะดูแลทั้งอำเภอสต.หีบ แต่เริ่มต้นจากการไม่มีงบประมาณ ไม่มีอุปกรณ์ ยังไม่มีระบบเลย เราจึงขอเริ่มที่ตำบลพลาซาดาลงก่อน”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ระบบการทำงานนี้ อาจจะเป็นการที่เราปูพื้นฐานตั้งแต่เราอยู่ชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งชมรมผู้สูงอายุมีการร้องเพลงเพื่อรับบริจาคเงินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 โดยกลุ่มนี้เค้าติดตามช่วยพี่มานาน และยังคงตามมาช่วยในเรื่องการเยี่ยมผู้ป่วยในชุมชน เพราะเป็นการดูแลผู้สูงอายุที่ครบวงจร”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“เพราะมีพี่เค้าเป็นประธานศูนย์ ที่ทำให้ พวกเรามี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พี่เชื่อว่า คนที่เป็นหัวหน้า ถ้าเข้าใจลูกน้อง จะทำให้เรา อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ไม่ใช่หัวหน้าจะ เอาแต่ใจ สั่งงานโน่น นี่ นั่น นี่มันไม่ใช่ และที่สำคัญ การกระทำดีกว่าคำพูด ที่พี่ประธานศูนย์ปฏิบัติ

ต่างๆ ให้เราดู ทำให้เห็นเลยว่าที่ประธานเค้าทำงานหนักมาก ไม่ใช่ว่าทำงานแบบสบาย”

(อาสาสมัครคนที่ 3)

“อันนี้ที่ประธานได้วางระบบการทำงานไว้ให้ มองว่าถ้าระบบมันดี งานก็เดินไปได้ โดยไม่ต้องมีเรากก็ได้ มันอยู่ที่ระบบ”

(อาสาสมัครคนที่ 4)

“ผมเชื่อว่าทุกๆ คนเริ่มมีศักยภาพในการทำงานมากขึ้น ซึ่งได้ได้เรียนรู้จากที่ประธานได้มาก”

(อาสาสมัครคนที่ 5)

“มีความรู้สึกประทับใจที่ตัวท่านประธานศูนย์ที่เป็นคนตรงไปตรงมา ทำงานมีระเบียบ มีแบบแผน มีวิสัยทัศน์ที่กว้าง”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา พบว่าปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยระยะยาว สามารถจำแนกออกเป็น 3 แก่นสาระ ดังนี้

(1) ความรับผิดชอบ กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงาน การติดตามการดำเนินการ และการเข้าร่วมการประชุมชี้แจงต่างๆ ดังคำกล่าวดังนี้

“ปัญหาช่วงแรกคือหาซากเตียงชำรุดลำบาก ต่อมาเรามีการเขียนรายงานไปตามโรงพยาบาลต่างๆ พอได้รับบริจาค เราก็ต้องจัดการไปรับเตียงชำรุดเหล่านั้นเอง ด้วยกลุ่มจิตอาสา... ในส่วนของการร้องเพลงในโรงพยาบาล เป็นการหารายได้มาเป็นค่าซ่อมอุปกรณ์ ก็คือวันอังคารและวันศุกร์ ตั้งแต่ 7 โมงครึ่งไปถึงบ่ายสองโมงครึ่ง ทุกสัปดาห์ และ รายได้อีกทางหนึ่งที่เราได้มาคือเรามีตู้รับบริจาคที่ไปวางในวัดต่างๆ ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

เริ่มต้นที่เริ่มจากคิดแค่ตำบลเดียวเล็กๆ แต่ว่าตำบลพลูตาหลวงมีประชากรถึง 3 หมื่นกว่าคน พอเรารู้ปัญหาว่าเราจะบริหารจัดการการบริหารตรงนี้อย่างไร เราจึงเริ่มขยายไปทั้งอำเภอในปีที่สอง ซึ่งเราก็มีโอกาสไปเจอเจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนของท้องถิ่น เครือข่ายทุก รพ.สต. ในพื้นที่สวดหีบที่ให้ความร่วมมือ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ขณะเดียวกันที่เป็นคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ เราก็มีโอกาสได้ไปประชุมร่วมกับนายอำเภอ อบต. เทศบาล หรือหน่วยงานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต กษาด หรือมูลนิธิต่างๆ เราได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันว่า บ้านผู้ป่วยรายนี้จำเป็นต้องปรับปรุงอะไร อาจจะมีกษาดเข้าไปช่วย หรือบ้านนี้ขาดรถหรือขาดเตียงเราก็เอาไปช่วย อันนี้ก็เป็นจุดแข็งส่วนหนึ่งของอำเภอสวดหีบ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ประธานเป็นคนที่ทุ่มเททำงานจนสำเร็จตามแผน ไม่มีปัน...”

(อาสาสมัครคนที่ 3)

“งานอะไรประธานเขาทำหมด ทำเสร็จไม่มีเกี่ยง... เวลาไปตามหน่วยงานเขาก็จะไปติดต่อประสานขอความร่วมมือ ก็ได้รับเป็นอย่างดี”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

(2) ความเสียสละ กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความเสียสละพลังร่างกายและพลังใจรวมถึงพลังทรัพย์เพื่อช่วยให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังคำกล่าวดังนี้

“เราจัดหาตามความต้องการของชุมชนหมายความว่า ชุมชนขณะนี้ต้องการอุปกรณ์เช่นวอคเกอร์ ไม่เท่า หรือว่าเก้าอี้ โถนั่งถ่าย เราก็จะ

จัดสรรหาตามที่เราแต่ละชุมชนต้องการ โดยเราจะ
ไม่ซื้อมาเก็บไว้ แต่เราจะเอาปัญหาจากชุมชนเป็น
ต้นแบบเพื่อจะมาใช้ในการวางแผนจัดสรรอุปกรณ์ค่ะ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ความสำเร็จคือความร่วมมือของชุมชน
หมายถึง ทั้ง รพ. ทั้ง อปท. อบต. และ รพ.สต. ซึ่ง
ส่วนสำคัญของกลุ่มจิตอาสา คือเครือข่าย พอเรา
ได้รับความร่วมมือทั้งจิตอาสาและเครือข่ายแล้ว
เรามองว่ามันไม่สำคัญเพียงแค่มียกเงิน งบประมาณ
แต่เราใส่ใจที่จะทำเพื่อชุมชนจริงๆ นั่นหมายถึงว่า
จิตใจของจิตอาสาที่นี่มีสูงมาก ๆ ”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ตำแหน่งประธานศูนย์ต้องเป็นอย่างนี้ คือ
ยอมสละเวลาและงานทางบ้านเพื่อจะออกไปทำงาน
ในฐานะประธานศูนย์ฯ เมื่อเราเห็นการทำงานของ
ประธานศูนย์ เราก็พร้อมที่จะทำไปกับพี่ประธาน”

(อาสาสมัครคนที่ 4)

(3) ความเป็นผู้ยึดหยุ่น กรณีศึกษา
เป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยืดหยุ่นไม่ยึดใน
ยศถาบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่ ขอเพียงได้
สามารถบริหารจัดการงานให้ได้ตามเป้าหมาย
ดังคำกล่าวดังนี้

“พี่ไปขอซากเตี้ยหรืออุปกรณ์ชำรุดจาก
หน่วยงานต่าง ๆ โดยการเขียนเป็นรายงานขอ
อุปกรณ์ที่หมดความจำเป็นต้องใช้ หรืออุปกรณ์
ที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว เนื่องจากเรามีทีมวิศวกรและ
ทีมช่างที่มีความชำนาญด้านการซ่อมบำรุง ต้อง
บอกว่าศูนย์ของเราต้องเป็นให้ได้ทั้ง 3 ศูนย์ย่อย
คือ หนึ่งในศูนย์รับบริจาค ในที่นี้ก็คือรับบริจาคของ
ที่ไม่ได้ใช้แล้วจาก รพ. หรือจากที่บ้านที่คนไข้อาจ
จะเสียชีวิตไม่ได้ใช้เราก็รับบริจาคหมด ศูนย์ซ่อม
และศูนย์ให้ยืม”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“กลุ่มจิตอาสาที่มาช่วยกัน ตอนแรก ๆ ก็
มีประมาณซัก 10 กว่าคน กลุ่มที่มาช่วย มาจาก
ความถนัดของแต่ละคน ..... ก็อยู่ที่ความถนัดของ
แต่ละท่านที่เข้ามาช่วย แต่ในภาพรวมจริงๆ แล้ว
นี่เราก็กางานร่วมกันทุกกิจกรรม และเนื่องจาก
ทุกคนเป็นจิตอาสา พี่ก็จะขอความร่วมมือทางไลน์
ไปว่า กิจกรรมที่เราวางแผนไว้แต่ละปีเราจะมีอะไร
บ้าง แผนระยะสั้นคือกิจกรรมเร่งด่วน เราก็จะลง
ไลน์ไปว่าวันนี้จะไปตรงนี้ คณะ กก. ท่านใดว่าง
บ้างพร้อมที่จะไป เราจะไม่บอกว่าทุกคนต้องมา
เพราะว่าความจำเป็นของแต่ละคนมันมีความ
แตกต่างกันให้เลือกเวลาที่สะดวกมากกว่า เพราะ
มันเป็นจิตอาสาอย่างที่บอก”

(อาสาสมัครคนที่ 1)

“ประธานท่านมีความเป็นกันเอง เกรงใจ
พวกเรา ให้เกียรติ พวกเราทุกคน คือเวลาจะทำ
อะไรท่านจะถามก่อนว่า พวกเราสะดวกไหม ไม่ใช่
บังคับว่าต้องไป ต้องทำ อะไรประมาณนี้ค่ะ”

(อาสาสมัครคนที่ 4)

“เมื่อเสร็จภาระกิจของศูนย์ แต่ละคนจะทำ
หน้าที่ของตัวเองในครอบครัว อย่างวันนี้ประธาน
ถามว่าว่างวันไหน เราก็บอกว่าวันเสาร์ค่ะเพราะ
วันอาทิตย์สามีหยุดงานต้องอยู่บ้าน เราก็ต้องเอา
ครอบครัวไว้ด้วย ไม่ใช่ทำงานซะจนไม่มีเวลา
ให้ครอบครัว คือท่านประธานไม่เคยบังคับให้เรา
ต้องมาทำงาน”

(อาสาสมัครคนที่ 6)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะ
ผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสาของกรณีศึกษา
ผู้วิจัยได้นำผลมาวิเคราะห์มาเปรียบเทียบกับความ
สอดคล้องและความแตกต่างกับกรอบแนวคิด
ทฤษฎีที่ได้นำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา
โดยสามารถอภิปรายตามประเด็นที่พบได้ดังนี้

คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสาของกรณีศึกษาเรียงลำดับตามความสำคัญหลัก ได้แก่ คุณลักษณะความเป็นพยายาลและการเป็นผู้ให้ ความสามารถในการประสานเชื่อมโยงและความเป็นผู้นำ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่าง ของ Kouzes and Posner (2003) ที่ได้แก่ (1) มีความซื่อสัตย์ต่อคำพูดและการกระทำ (2) มองการณ์ไกลและเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (3) สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และ (4) มีสมรรถนะในงานที่รับผิดชอบซึ่งเมื่อกรณีศึกษาตั้งใจที่จะดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยในชุมชนแล้ว กรณีศึกษามีการลงมือปฏิบัติอย่างตั้งใจมุ่งมั่น ค้นหาเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างให้กับทีมงาน มีการสร้างแรงบันดาลใจโดยการประพฤติและปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ ต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำวิถีทางสู่เป้าหมายของ House (1971) ที่กล่าวว่า หากผู้นำมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ตรงกับความคาดหวังความก้าวหน้าตลอดจนบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นจะทำให้ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ และทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำของ Stogdill (1974) ที่กล่าวว่าผู้นำต้องมีคุณลักษณะ 6 ประการคือ (1) ลักษณะทางกายที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี (2) การศึกษาดี (3) สถิติปัญญาดี (4) บุคลิกภาพดี (5) มีความรู้ความสามารถในงาน และ (6) เป็นที่น่าเชื่อถือของคนในสังคม ซึ่งกรณีศึกษา มีการแสดงให้เห็นถึงความกล้าที่จะสร้างงานที่แตกต่างแม้ว่าจะมีอุปสรรคหรืออาจจะยังเป็นระบบใหม่ที่ยังไม่เห็นมีใครปฏิบัติ ในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายความสำเร็จคือ การขับเคลื่อนระบบการดูแลต่อเนื่องให้กับคนในชุมชน ด้วยการใช้กลยุทธ์ในมิติต่างๆ เช่น การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีมีความเหมาะสมตามวัยวุฒิที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติงาน ประกอบกับการมีฐานะทางสังคมเป็นอดีตหัวหน้าพยาบาล รพ. สมเด็จพระนางเจ้า

สิริกิติ์ ประธานฯ ศูนย์กองทุนฟื้นฟู จังหวัดชลบุรี มีภาวะผู้นำที่มีโดดเด่นด้านการจัดการความรู้มาพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนเพื่อพัฒนาสุขภาพของคนในชุมชนและการดูแลต่อเนื่องได้อย่างดี การเป็นผู้มีความมุ่งมั่นและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยและครอบครัว แสวงหาความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายวิชาชีพในการพัฒนางานด้านบริการพยาบาลและดูแลต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ นิภาวรรณ เจริญ และคณะ (2566) ที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพคนในชุมชนคือศักยภาพของชุมชนที่มีความสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การศึกษาของแพรวา เพิ่มพริยกุล และคณะ (2565) ที่พบว่า การใช้หลักธรรมในการทำงานอาสา โดยให้ความกรุณาปรารถนาดีต่อประชาชนที่เจ็บป่วยต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้เขาได้รับความสุขและมีกำลังใจต่อสู้กับทุกข์ที่กำลังเผชิญอยู่เป็นการนำเอาความรู้เชิงทฤษฎี หรือความรู้ที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ในการทำงานจิตอาสาให้มีประสิทธิภาพ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำ การศึกษาของสุมลรัตน์ ชูสกุล (2565) ที่พบว่า การประสานเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมกับการสร้างพื้นที่ต้นแบบและพัฒนาขยาย เครือข่ายพื้นที่การดำเนินงานโดยมีการดำเนินการให้มีชุมชนต้นแบบให้กับชุมชนอื่นผ่านการประสานงานของจิตอาสาจะช่วยให้เกิดการพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการศึกษาของยุคลจักร หล้าวรรณ และคณะ (2566) ที่พบว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ดูแลเอาใจใส่ สร้างเสริมพลังอำนาจ บริหารจัดการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเหมาะสมรวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจที่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือจูงใจผู้ตามและคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลที่นำไปสู่ความสำเร็จของงานและการบริหารงานของผู้นำ

สรุป

คุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างด้านจิตอาสา ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลักได้แก่ (1) ความเป็นพยาบาลและความเป็นผู้นำ (2) ความสามารถในการเชื่อมโยง และ (3) ความเป็นผู้นำและการเป็นแบบอย่าง ซึ่งปัจจัยความสำเร็จมาจาก (1) ความรับผิดชอบ (2) ความเสียสละ และ (3) ความเป็นผู้ยืดหยุ่น เหล่านี้จะเป็นกลไกที่สำคัญเพื่อการขับเคลื่อนระบบการดูแลระยะยาวในชุมชน ได้รับการสนับสนุนและการร่วมมือของภาคีเครือข่ายในชุมชน ทำให้ระบบการดูแลของผู้ป่วยเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนที่เป็นที่ยอมรับในระดับชาติในด้านการเป็นองค์กรเครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมและเกิดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ผลลัพธ์สุขภาพของผู้ป่วยระยะยาวดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

นำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนา

หน่วยงานองค์กรสุขภาพวิชาชีพการพยาบาลและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในรูปแบบขององค์กรในเรื่องของรูปแบบหรือกระบวนการที่ส่งผลต่อการดูแลผู้ป่วยในชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สำนักงานสาขาภาคตะวันออก ที่ให้ทุนสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ พลเรือตรี หญิงอำไพวัลย์ สายสม พยาบาลจิตอาสาผู้ก่อตั้งศูนย์ปันน้ำใจสาธุที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณ จิตอาสาศูนย์ปันน้ำใจสาธุ มุตนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กองทัพเรือในพระบรมราชูปถัมภ์ และทีมงานเครือข่ายที่ให้ข้อมูลในการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กณิกนันต์ หงษ์ทอง, ฉัตรสมน พงษ์ภิญโญ และสุคนธา ศิริ. (2567). การรับรู้ภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยและความผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศไทย. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 10(2), 299-313.
- กมลพร กัลยาณมิตร, บังอร เบ็ญจาทิกุล, ปรียาพร เหวตระกุล, จุมพล โพธิสมสมสุวรรณ และรัชต์จิพร กัลยาณมิตร. (2565). ประสิทธิภาพการให้บริการของคณะจิตอาสาโรงพยาบาลราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(4), 190-201.
- ณัฐนิชา มณีสุวรรณ และสุริยา ฟองเกิด. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลระยะยาวสำหรับผู้ป่วย ติดเตียงในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน. *วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, 36(2), 18-33.

- นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, เรืองวิชัย นิลโคตร และชาติรี ลุนคำ. (2566). การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 848-861.
- แพรวา เพิ่มพิริยกุล, พระมหาพจน์ สุวโจ และบรรพต แด่ไธสง. (2565). *การประยุกต์จิตอาสาเชิงพุทธกับงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์*. Retrieved from <https://harrt.in.th/handle/123456789/4537>
- ยุคลนัทร หล้าวรรณะ, สุวรรณิ แสงมหาชัย และอุทัย เลหาหิเชียร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ ภาวะผู้นำในโรงพยาบาลของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 6(2), 103-115.
- สุพัทธา วัชรเกตุ. (2557). ผู้นำ: ในยุคการเปลี่ยนแปลง. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(2), 41-49.
- สุมลรัตน์ ชูสกุล. (2565). การพัฒนาศักยภาพทีมจิตอาสาช่วยเลิกสูบบุหรี่ในพื้นที่นำร่องตำบลนางอำเภอยาย้อย จังหวัดตรัง. *Journal of Health Science of Thailand*, 31(2), 255-261.
- อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง: เปลี่ยนความท้าทายมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 845-860.
- อารีย์วรรณ อ่วมตานี. (2549). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alicia, M. S. (2021). The importance of meaningful participation: Health benefits of volunteerism for older adults with mobility-limiting disabilities. *Ageing & Society*, 1-24.
- Bass, B., & Avolio, B. (1994). *Improving organization effectiveness through transformation leadership*. SAGE.
- Bass, B. M., Avolio, B. J., & Atwater, L. (1996). The transformation and transactional leadership of men and woman. *An International Reviews*, 45(1), 5-35.
- House, R. J. (1971). A path goal theory of leader effectiveness. *Administrative Science Quarterly*, 321-339.
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2007). *Leadership challenge* (4th ed.). HB Printing.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2020). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice* (10th ed.). Lippincott Williams & Wilkins.
- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of leadership: A survey of theory and research*. Free Press.
- Wingyun, M., Orah, R., Burack, M. H., & Kenneth, B. (2023). Volunteerism and purpose in life in a national survey of community-dwelling middle-aged and older adults. *Innovation in Aging*. 7:937-937.

กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนา
ความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชา
ภาษาไทย

The STAD Learning Process is Combined with 5W1H Technique to Enhance Analytical Reading Abilities for Grade 5 Students in The Thai Language Subject

เจนจิรา วิลาจันทร¹, ภมรภรณ์ ยुरายัต²
Jhenjira Wilajun¹, Phamornpun Yurayat²

Received: 14 July 2024

Revised: 6 October 2024

Accepted: 21 October 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ จำนวน 6 แผน ระยะเวลา 12 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวมจำนวน 20 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติวิเคราะห์ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ

¹ นิสิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
E-mail: 65010582022@msu.ac.th

² อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
E-mail: phamornpun.y@msu.ac.th

¹ Student, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Mahasarakham University
E-mail: 65010582022@msu.ac.th

² Lecturer, Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Mahasarakham University
E-mail: phamornpun.y@msu.ac.th

ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานใช้ t-test (Dependent samples) ผลการวิจัยพบว่า 1) ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.5140 หรือร้อยละ 51.40 2) ความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 มีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD, การอ่านคิดวิเคราะห์, เทคนิค 5W1H

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the effectiveness index of the STAD learning process combined with 5W1H technique for Grade 5 students and 2) to compare the analytical reading abilities after the implementation of the STAD learning process combined with 5W1H technique for Grade 5 students and the 70% criteria and 3) to study the satisfaction of Grade 5 students on the STAD learning process combined with 5W1H technique. The Sample group in this research was twenty-four Grade 5 Students. The research tools included: 1) 6 learning management plans using the STAD learning process combined with 5W1H technique to enhance analytical reading abilities for 12 hours in duration, 2) a test of analytical reading abilities with 4 multiple choice options, 30 questions, and 3) a 5-level rating scale student satisfaction questionnaire on the learning activities using STAD learning process combined with 5W1H technique to enhance analytical reading abilities totaling 20 items. The data analysis statistics included percentage, mean, and standard deviation. The statistics for hypothesis testing was a t-test (Dependent samples). The research results found that 1) The effectiveness index of the learning management plan using the STAD learning process combined with 5W1H technique to enhance analytical reading abilities for Grade 5 students was equal to 0.5140 or 51.40 percent. 2) The analytical reading abilities after the STAD learning process combined with 5W1H technique, which was statistically significantly higher than the specified criteria of 70 percent at the .05 level. and 3) Grade 5 students were satisfied with the STAD learning process combined with 5W1H technique to enhance analytical reading abilities at a high level

Keywords: 5W1H technique, Reading and analytical thinking, STAD learning process

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับให้มีการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา

ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งมีความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรม

มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน และศีลธรรม สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมนักเรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันด้วยความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทำให้ข่าวสารและเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงของผู้คนในสังคมโลก หากตกเป็นเหยื่อสารที่ต้องการเชิญชวนหรือปลุกปั่นให้มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ทำให้การพัฒนา นักเรียนและเยาวชนดังกล่าวไม่บรรลุวัตถุประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์จึงเป็นหนึ่งในการพัฒนาตนของเยาวชน เพื่อให้เป็นผู้ก้าวหน้าโลกได้อย่างเข้าใจและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ไม่ตกเป็นเหยื่อสารที่ต้องการเชิญชวนหรือปลุกปั่นให้มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งการอ่านคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการอ่านขั้นสูงที่ไม่ใช่การอ่านเพื่อความเพลิดเพลินอย่างเดียว แต่เป็นการอ่านที่อาศัยกระบวนการตั้งคำถามจัดระบบองค์ประกอบ และหาความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอก่อให้เกิดความรู้ ความคิด การตัดสินใจแก้ไขปัญหา นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างวิสัยทัศน์ให้ดียิ่งขึ้นได้ (จิรัฐพร นวนสาย, 2564)

อย่างไรก็ตาม เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รายวิชาภาษาไทย สาระที่ 1 ดังปรากฏอยู่ในเนื้อหาสาระหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน มาตรฐาน ท 1.1 และตัวชี้วัด ป.5/5 วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง ที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต (กระทรวง

ศึกษาธิการ, 2551) พบว่า รายงานผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล หรือ PISA มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2565 นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 ด้านการอ่าน มีคะแนนเฉลี่ยลดลง 14 แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของเด็กไทย ทำให้นักเรียนเกิดสภาพทางอารมณ์ที่ไม่ได้รับการตอบสนองขาดความกระตือรือร้นในการทำความเข้าใจในเนื้อหา ดังนั้นจึงต้องการสิ่งที่มากระตุ้นสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังก่อให้เกิดสภาพอารมณ์ทางจิตใจในเชิงบวกเมื่อได้รับการตอบสนองตามความต้องการ (อัสนีย์ เหมกระศร, 2561)

แนวทางการแก้ไขและพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ คือ นำกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนโดย นักเรียนแบ่งออกเป็นกลุ่มละความสามารถแตกต่างกัน ประกอบด้วยนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน นักเรียนเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการเก็บคะแนนทดสอบรายบุคคลโดยให้นักเรียนเข้าใจว่าจะนำคะแนนไปเฉลี่ยเป็นคะแนนกลุ่มทำให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินดีที่สุด การช่วยเหลือของสมาชิกที่ทุกคนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจากนั้นผลรวมคะแนนกลุ่มใดที่ได้สูงสุดจะได้รับรางวัลช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นการทำงานกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มละ 4 คนละความสามารถ และ 4) ขั้นการประเมินผล (จิรัฐพร นวนสาย, 2564) และ(เพ็ญพักตร์ ทดลา, 2559) นอกจากนี้ได้นำเทคนิค 5W1H มาช่วยพัฒนาด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นหนึ่งใน

ในกระบวนการที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวอย่างแท้จริง ประกอบด้วย 1) What (อะไร) 2) Where 3) When (เมื่อใด) 4) Why (ทำไม) 5) Who (ใคร) และ 6) How (อย่างไร) เพื่อที่จะสามารถแยกแยะจัดหมวดหมู่และหาความเชื่อมโยงของความสัมพันธ์ของเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ (Jambari & Ratnasari, 2018) เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ในครั้งนี้ จึงมีสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นการทำงานกลุ่มร่วมกับนำเทคนิค 5W1H โดยผู้สอนแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มละ 4 คนคละความสามารถที่แตกต่างกัน ให้นักเรียนร่วมกันอ่านคิดวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาตามองค์ประกอบ 1) What (อะไร) 2) Where 3) When (เมื่อใด) 4) Why (ทำไม) 5) Who และ (ใคร) 6) How (อย่างไร) เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงข้อมูลและตอบคำถามลงในใบงานหรือแบบทดสอบจากเนื้อเรื่อง และ 4) ขั้นการประเมินผล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะนำกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H มาช่วยส่งเสริมแรงจูงใจให้กับนักเรียนแต่ละคนได้กล้าแสดงออกทางความรู้ ความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม และเสริมสร้างบรรยากาศที่มีการแข่งขัน และกระตุ้นรื้อฟื้นในการเรียนรู้โดยเสรีภาพ คาดว่าจะสามารถพัฒนานักเรียนในพฤติกรรมเชิงบวกให้รักการอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหามี ความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ที่สูงขึ้น และสามารถนำความรู้จากการอ่านไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์

วิธีการศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลฉะบับ อำเภอสระบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง มีค่าเฉลี่ย 4.66

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.87

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 0.66-1.67

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบทดสอบปรนัย จำนวน 30 ข้อที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและวิเคราะห์หาคุณภาพแล้ว และบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนก่อนเรียน

3.2 ผู้วิจัยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทยที่ได้จัดทำขึ้น จำนวน 6 แผน รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมงโดยการจัดกิจกรรมแต่ละแผนมีการเก็บคะแนนจากการจัดการเรียนการสอน ใบงานและการทำแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละเรื่อง

3.3 หลังการทดลองครบตามแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง เรื่อง อ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) เพื่อทดสอบความรู้ของกลุ่มประชากรหลังจากผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ด้วยแบบทดสอบฉบับเดิม

3.4 สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้เรื่อง เรื่อง อ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

(Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาขั้นตอนการวิเคราะห์ ข้อมูล และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย จากแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคิด

4.2 วิเคราะห์การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 วิเคราะห์ โดยใช้สถิติ t แบบกลุ่มเดียว

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน กำหนดการแปลความหมายความพึงพอใจโดยใช้เกณฑ์ของพรนภา เตียสุทธิกุล และคณะ (2561: 214-215)

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน		ค่าดัชนีประสิทธิผล E.I.
		ทดสอบก่อนเรียน	ทดสอบหลังเรียน	
24	30	228	595	0.5140

จากตารางที่ 1 จากการทดสอบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H พบว่า ผลการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 228 และผลการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 595 คะแนน เมื่อคำนวณ

โดยใช้สูตรดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ได้เท่ากับ 0.5140 หมายความว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H มีความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2 ผลความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 (แบ่งเป็นรายด้านของเกณฑ์วัดระดับความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์)

เกณฑ์การวัดความสามารถ ด้านการอ่านคิดวิเคราะห์	จำนวน นักเรียน	คะแนน เต็ม	เกณฑ์ ร้อยละ 70	คะแนน เฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	t	p
ระดับที่ 1 การพิจารณาเนื้อหา	24	10	81.67	8.17	1.27	2.56	0.00
ระดับที่ 2 การตีความเนื้อหา	24	10	80.00	8.00	1.58	3.09	0.00
ระดับที่ 3 การวิพากษ์และวิจารณ์เนื้อหา	24	10	84.17	8.42	1.34	3.33	0.00
รวมทุกระดับความสามารถ	24	30	82.64	24.79	3.310	3.39	0.0013

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 24.78 คิดเป็นร้อยละ 82.64 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแบ่งความสามารถด้านการอ่าน

คิดวิเคราะห์ เป็นรายด้านได้ดังนี้ ระดับที่ 1 ด้านการพิจารณาเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.17 คิดเป็นร้อยละ 81.67 ระดับที่ 2 การตีความเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.00 คิดเป็นร้อยละ 80.00 และระดับที่ 3 การวิพากษ์และวิจารณ์เนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.42 คิดเป็นร้อยละ 84.17

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์หาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา	4.18	0.70	มาก
2. ด้านกระบวนการเรียนรู้	4.38	0.66	มาก
3. ด้านผู้สอน	4.31	0.74	มาก
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.32	0.64	มาก
ผลรวมการประเมินทุกด้าน	4.36	0.44	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ผลรวมประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.44) เมื่อแยกเป็นรายด้าน

โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า 1) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผลรวมประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$, S.D.=0.66) 2) ด้านการวัดประเมินผล ผลรวมประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.64) 3) ด้านผู้สอน ผลรวมประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.74) และ 4) ด้านเนื้อหา ผลรวมประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.70)

สรุปและอภิปรายผล

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.514 หรือร้อยละ 51.40 เนื่องจาก

กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย ทำให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น โดยผู้สอนได้จัดกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ซึ่งผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจเนื้อหา มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังนี้ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นการทำงานกลุ่ม ร่วมกับนำเทคนิค 5W1H โดยผู้สอนแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มละ 4 คนแต่ละความสามารถที่แตกต่างกันให้นักเรียนร่วมกันอ่านคิดวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาตามองค์ประกอบ 1) What (อะไร) 2) Where (ที่ไหน) 3) When (เมื่อใด) 4) Why (ทำไม) 5) Who (ใคร) 6) How (อย่างไร) และ 4) ขั้นการประเมินผล ซึ่งช่วยให้เรื่องความชัดเจนในแต่ละเรื่องของนักเรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ชนกพร สุริโย (2562: 24-25) กล่าวว่า เทคนิค 5W1H ในการสอนอ่านคิดวิเคราะห์ ช่วยให้เห็นเรื่องความชัดเจนในแต่ละเรื่องได้เป็นอย่างดี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 5W1H ประกอบแบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า

ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีค่าเท่ากับ 0.7151 คิดเป็นร้อยละ 71.51

2. นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H มีความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 82.64 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H มีความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ นักเรียนเข้าใจเนื้อหา หลักการและความสัมพันธ์จากส่วนต่างๆ จากเรื่องที่อ่านเกิดการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้สอนได้ศึกษาเอกสารรูปแบบงานประพันธ์ต่างๆ กำหนดวัตถุประสงค์ของการอ่าน และนำเสนอการสอนการอ่านเพื่อสรุปสาระสำคัญของเรื่องโดยตั้งคำถาม 1) What (อะไร) 2) Where 3) When (เมื่อใด) 4) Why (ทำไม) 5) Who (ใคร) 6) How (อย่างไร) และค้นหาสาระสำคัญและตอบคำถามจากเรื่องได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ชนกพร สุริโย (2562: 24) กล่าวว่า เทคนิค 5W1H ทำให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะองค์ประกอบและตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน และช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 5W1H ประกอบแบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H ประกอบแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีประสิทธิภาพมี=80.01/ 81.24 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H เพื่อการพัฒนาความสามารถด้าน

การอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย พบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค มีแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งผลให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้สอนได้จัดการเรียนรู้โดยประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นการทำงานกลุ่มร่วมกับนำเทคนิค 5W1H และ 4) ขั้นการประเมินผล ผู้สอนนำผลการทดสอบรายบุคคลมารวบรวมเป็นคะแนนกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใดที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับรางวัลเป็น ซึ่งสอดคล้องกับฉัตรวรรณ ลาลิทธิ์ (2565: 31-35) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบ STAD เป็นกิจกรรมการส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันแก้ปัญหาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจมีผลทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ร่วมกับผังกราฟิก เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ร่วมกับผังกราฟิก อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบน เท่ากับ 0.59

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เลือกเนื้อหาสำหรับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ STAD ร่วมกับ เทคนิค 5W1H โดยเริ่มจากเนื้อหาง่ายไปเนื้อหายาก

1.2 การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ด้วยกระบวนการ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ต่อหนึ่งหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมคือ ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากระบวนการสอน STAD เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ ร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เช่น แผนภาพความคิด ผังมโนทัศน์ เป็นต้น

2.2 ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับเทคนิค 5W1H กับตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เช่น การรักการอ่าน เพื่อศึกษาการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จิรัฐพร นวนสาย. (2564). การพัฒนาด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ชนกพร สุริโย. (2562). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 5W1H ประกอบแบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐวรรณ ลาลิทธิ์. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ร่วมกับผังกราฟิก เรื่อง การถ่ายลักษณะทางพันธุกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เพ็ญพักตร์ ทดลา. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิค STAD ประกอบกับแบบฝึกทักษะ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรนภา เตียสุทธกุล, พัฒนา พรหมณี, จานนท์ ศรีเกตุ, นาวัน มีนะภรณ์ และสุภูมิ พงษ์วารินศาสตร์. (2561). การวัดระดับเจตคติในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุข. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(2), 214-215. <https://www.iesa.ac.th>
- อัสนีย์ เหมกระศรี. (2561). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนบทเรียนออนไลน์บนปฏิบัติการชีววิทยา ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ 6 ประจำปี 2561 (น. 126). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Jambari, O., & Ratnasari, D. T. (2019). The influence of Student Team Achievement Division (STAD) learning model on students' critical thinking ability in English language lesson. *Journal of Physics: Conference Series*, 1179(1), 012051. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1179/1/012051>

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI)

Development of Learning Skills about Mathematical Shapes for Students in grades 1-6 of Ban Khek Noi School, Khao Kho District, Phetchabun Province using Artificial Intelligence Teaching Materials (AI)

ฉัตรชัย เสมาทอง^{1*}, สุภาพร ชุสาย², ชลธิชา ระลึก³

Chatchai Semathong^{1*}, Supaporn Chusai², Chonthicha Raluk³

Received: 8 February 2024

Revised: 10 October 2024

Accepted: 6 December 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 60 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) สื่อมัลติมีเดียเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตด้วยการใช้สื่อมัลติมีเดีย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของสื่อมัลติมีเดียที่ใช้ในการอบรมการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีความเหมาะสมในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.53$, $S.D=0.54$) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมโดยการนำโปรแกรมสื่อมัลติมีเดียการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต มีคะแนนหลังเข้าร่วมอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมอบรม ($\bar{X}=49.3$, $S.D=0.67$) และผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$, $S.D=0.53$)

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้, รูปทรงเรขาคณิต, ปัญญาประดิษฐ์

¹ กลุ่มวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

² กลุ่มวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹ Educational Innovation and Technology Subject Group Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University

² Educational Psychology and Guidance Group Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University

³ Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: Chatchai.sem@pcru.ac.th

Abstract

This study to the purpose is to 1) Compare the achievements before and after participating in the training on the development of learning skills in technology about geometric shapes, and 2) Study the satisfaction of students towards the development of learning skills in technology about geometric shapes. The sample consisted of 60 students in grades 1-6 using the purposive sampling method who were studying at Ban Khek Noi School, Phetchabun Province. The research instruments used were 1) Multimedia media for the development of learning skills in technology about geometric shapes, 2) Achievement test before and after participating in the training on the development of learning skills in technology about geometric shapes, 3) Questionnaire on the satisfaction of students towards the development of learning skills in technology about geometric shapes using multimedia media. Data were analyzed by finding the mean and standard deviation. The results of the research found that the quality of the multimedia media used in the training on the development of learning skills in technology about geometric shapes for students in grades 1-6 was very appropriate ($\bar{X}=4.53$, $S.D=0.54$). The results of the comparison of achievements Before and after participating in the training by using the learning multimedia program about geometric shapes, the scores after the training were higher than before the training ($\bar{X}=49.3$, $S.D=0.67$) and the results of the study of the student's satisfaction with the learning activities to develop learning skills about geometric shapes in general were at a high level ($\bar{X}=4.08$, $S.D=0.53$).

Keywords: Cognitive Skills, Geometry, Artificial Intelligence

บทนำ

ในปัจจุบันจากการที่รัฐบาลได้ใช้นโยบายพัฒนาประเทศที่เรียกว่า Thailand 4.0 ทำให้ทุกภาคส่วนมีการปรับตัววิสัยทัศน์และแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ กระทรวงศึกษาธิการก็มีนโยบายในการขับเคลื่อนแนวทางการศึกษาแบบใหม่โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนจะเน้นการจัดการเรียนการสอนจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยใหม่ เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากขึ้นทำให้อาชีพบางอาชีพได้หายไปและได้เกิดอาชีพใหม่ๆ ตามมา อาทิ การเงิน

การธนาคาร การค้าขายเป็นการค้าขายผ่านสื่อออนไลน์ เป็นต้น บุคลากรทางการศึกษา ครูอาจารย์ก็มีผลกระทบจากการที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนนวัตกรรม การจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ๆ การพัฒนาทักษะของผู้เรียนเน้นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนประกอบไม่ว่าจะเป็นด้านพัฒนาทักษะ ด้านวัดประเมินผลการสร้างสื่อการเรียนการสอน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าในภาคส่วนของการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรือการสร้างสื่อการสอน การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาในยุคสมัยใหม่ อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ การสร้างสื่อการสอน

โดยผ่านอุปกรณ์สื่อสารไร้สาย การสร้างโปรแกรมช่วยสอนสำเร็จรูป การสร้างอัลกอริทึมในการประมวลผลการวัดระดับความรู้ผู้เรียน การสร้างระบบเหมืองข้อมูลด้านองค์ความรู้เฉพาะด้าน เป็นต้น นอกจากนี้การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ประมวลผลข้อมูลจำนวนมากๆ ข้อมูลย้อนหลังหลายสิบปี ข้อมูลสถิติเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงทฤษฎีบท นำมาพยากรณ์หรือใช้สร้างทักษะให้ผู้เรียนแบบอัตโนมัติ หรือเสริมสร้างองค์ความรู้ให้ผู้เรียนผ่านระบบการค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง เทคโนโลยีทางปัญญาเป็นการพัฒนาและขยายขีดความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ให้สามารถรับรู้ เรียนรู้ คิดวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจและสนทนาโต้ตอบกับมนุษย์ได้ด้วยภาษาธรรมชาติ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานกำหนดและวางแผนการทำงานได้อัตโนมัติ ตลอดจนสามารถตรวจสอบและ ค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อสรุปหรือตัดสินใจได้อย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริงของข้อมูลนั้นๆ โดยอัตโนมัติ และผู้เขียนได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบที่สามารถนำเทคโนโลยีทางปัญญามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการศึกษาได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ (Smart Administration) เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านการบริหารให้เป็นระบบอัตโนมัติ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรอัจฉริยะ (Smart Curriculums) พัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระทางดิจิทัล 3) ด้านระบบการเรียนรู้อัจฉริยะ (Smart Learning System) ปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนให้หลากหลายและ สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบายตามความสนใจหรือตามความต้องการของผู้เรียน และ 4) ด้านการส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบอัจฉริยะ (Smart Learner) ช่วยวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมการเรียนรู้ และสภาพปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระและกิจกรรมการ

เรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนช่วยสร้าง แรงจูงใจและกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศักดิ์ชัย ไชยรักษ์ ปณิตา และ วรณพิรุฒ, 2563)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการเพื่อให้พร้อมรับมือจาก การปฏิวัติอุตสาหกรรมของโลกครั้งที่ 4 ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงต้องเปลี่ยนแปลงพื้นฐานโครงสร้างอุตสาหกรรมและบริการ โดยสร้างอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่ขับเคลื่อนประเทศด้วย ข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน ครอบคลุม ระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ และอินเทอร์เน็ตของทุกสิ่งสร้างแพลตฟอร์มสำหรับเศรษฐกิจในอนาคตและเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ให้สอดคล้องกับประเด็น ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ สร้างนวัตกรรมทางการศึกษา โดยวางพื้นฐานระบบ ให้รองรับการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์มเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการคัดกรองความรู้และการใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับคุณค่าของครูไปพร้อมกัน และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเพื่อให้ ประชาชนเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากระบบการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน มีการนำ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีทางปัญญา เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น โดยใช้งานผ่านอุปกรณ์ที่เรียกว่า Smart ต่างๆ เช่น Smart Phone, Smart TV,

Smart Home ซึ่งอาศัยการทำงานของอินเทอร์เน็ตของทุกสิ่ง (Internet of Things: IoT) ถือเป็นการพัฒนาที่สร้างความท้าทายให้กับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษาทุกระดับที่จะต้องก้าวให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสร้างนวัตกรรมเพื่อ พัฒนาการศึกษานในอนาคต (Vodyaho et al., 2019) การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการศึกษาในอนาคตจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิจัยและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีล่าสุด และทิศทางของโอกาสที่เป็นไปได้คือ การนำปัญญาประดิษฐ์และ เทคโนโลยีทางปัญญามาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้เรียนบนพื้นฐานการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน สร้างความชัดเจนในการเรียนรู้และช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น เป็นการประยุกต์ใช้รูปแบบของระบบประสาทเทียมในอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ โดยเทคโนโลยีทางปัญญาจะสามารถเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในด้านการศึกษาก็มีการนำเทคโนโลยีทางปัญญามาใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติในรูปแบบ ของการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น เกมการเรียนรู้ การให้คำแนะนำ และการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อ ตอบสนองแบบอัตโนมัติ (Nesterova, 2017) (ศักดิ์ชัย ไชยรักษ์ และ ปณิศา วรณพิรุณ, 2563)

สื่อการสอนมีความจำเป็นเพราะสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมาก ทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาวิชามากขึ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการสอนที่จะช่วยให้เด็กทุกคนมีประสิทธิภาพช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนที่มีภูมิหลังและพื้นฐานการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน รวมทั้งนักเรียนที่เสียเปรียบทั้งด้านสติปัญญาและเศรษฐกิจ คณิตศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรง

ชีวิตของมนุษย์อย่างมากในชีวิตประจำวันของเราทุก คนวิชาคณิตศาสตร์จึงได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรให้เป็นวิชาที่มีความสำคัญวิชาหนึ่งที่จะต้องปลูกฝัง เนื่องจากคณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่มีลักษณะธรรมชาติเป็นนามธรรมและมีโครงสร้าง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจคณิตศาสตร์ได้ดีจะต้องใช้ความคิดอย่างสมเหตุสมผล แล้วต้องศึกษาตามลำดับอย่างมีกระบวนการ ซึ่งการเรียนรู้แต่ละครั้งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนรู้เรื่องใหม่ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนนั้นได้มีพื้นฐาน ความรู้เพียงพอที่จะเชื่อมโยงไปสู่เรื่องใหม่ ทำให้เรียนเรื่องใหม่ด้วยความเข้าใจและรวดเร็วเน้นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการนำเทคโนโลยีที่มีศักยภาพให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่เนื่องจากนักเรียนอายุน้อยและยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการใช้ระบบที่ซับซ้อนได้ จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีเทคนิคชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ความจริงเสริม (Augmented Reality) ที่น่าจะนำเทคนิคชนิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ (เกศรินทร์ ศรีเงิน และคณะ, 2558)

เรขาคณิตเป็นการเรียนเกี่ยวกับรูปทรง รูปร่าง ขนาด และตำแหน่งของวัตถุ ซึ่งต้องใช้จินตนาการในการมองภาพออกมาให้เป็นรูปร่าง ซึ่งถือว่ายากสำหรับนักเรียนที่เพิ่งเริ่มต้นศึกษาในวิชาคณิตศาสตร์ ในการเรียนเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตนั้นก็มีความสำคัญต่อนักเรียนชั้นประถมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นแนวคิดขั้นพื้นฐานในการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป เหตุนี้เองผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตด้วยสื่อการสอนแบบปัญญาประดิษฐ์ เพื่อช่วยครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ๆ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่สามารถเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต

2. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยสื่อการสอนแบบปัญญาประดิษฐ์ (AI)

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการดำเนินการวิจัย ตามระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Plan) โดยผู้วิจัยได้ปรึกษาปัญหาร่วมกับครูในรายวิชาเดียวกัน โดยทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาคณิตศาสตร์ วางแผนเพื่อสร้างเครื่องมือและการใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) เรื่อง รูปทรงเรขาคณิตสามมิติของนักเรียนชั้นประถมศึกษา แบบทดสอบความสามารถในการด้านรูปทรงเรขาคณิต

2. การลงมือปฏิบัติ (Act) ผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. การสังเกต (Observe) ผู้วิจัยสังเกตบันทึก เพื่อเก็บข้อมูลรายละเอียดในระหว่างดำเนินการโครงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูผู้สอนด้วยเทคโนโลยีสื่อการสอนแบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน

4. ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect)

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูผู้สอนด้วยเทคโนโลยีสื่อการสอนแบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการจัดกิจกรรมและวิเคราะห์ผลเพื่อนำไปพัฒนาในลำดับต่อไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยให้คุณครูที่สอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ คัดเลือกนักเรียนชั้นละ 10 คน ให้มาเข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สื่อมัลติมีเดียเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตผู้วิจัยได้นำโปรแกรมสื่อการสอนการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตด้วยนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้กับนักเรียนจำนวน 60 คน ที่เข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต โดยให้นักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยแบ่งกลุ่มละ 6 คน และให้พับกระดาษ ตามรอยเส้นประให้เป็นรูปทรงเรขาคณิต เพื่อให้มองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น แล้วจึงให้นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีโทรศัพท์มือถือสแกนรูปทรงที่พับจากกระดาษด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Python และ Alteryx และให้นักเรียนช่วยเหลือกันภายในกลุ่มในการสร้างภาพจากกระดาษที่ได้พับไว้เป็นรูปทรงเรขาคณิต โดยมีการสลับเปลี่ยนรูปทรงของกระดาษไปตามกลุ่มที่แบ่งไว้

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 1 ให้นักเรียนบอกชนิดและเลือกภาพโดยกาบาทข้อที่ตรงกับโจทย์ที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นข้อคำถามให้นักเรียนเลือกคำตอบเกี่ยวกับภาพของรูปเรขาคณิต ภาพหน้าตัดหรือฐาน และหน้าข้าง และตอนที่ 2 ให้นักเรียนวาดภาพรูปทรงเรขาคณิต เพื่อให้นักเรียนเห็นวาคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมีความสำคัญแบบทดสอบมีลักษณะเป็นแบบอัตนัย โดยนักเรียน

ที่เข้าร่วมโครงการจะได้ทำแบบทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรม คะแนนเต็ม 30 คะแนน เกณฑ์การผ่านต้องได้ 15 คะแนน ซึ่งมีจุดประสงค์การเรียนรู้เรื่อง ปริซึม ทรงกรวย ทรงกระบอก และทรงกลม จากผลการทดสอบ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้คะแนนยังไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งแปรผลได้ว่านักเรียนยังไม่เข้าใจในเนื้อหาในเรื่องรูปทรงเรขาคณิต

3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตด้วยการใช้สื่อมัลติมีเดีย ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของจุดประสงค์กับคำถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นที่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสามมิติโดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยการใช้โปรแกรม Python และ Alteryx

2. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ก่อนเข้าร่วมโครงการ

3. ผู้วิจัยดำเนินการจัดโครงการเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำนวน 1 วัน

4. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียน

บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังสอบรายบุคคล

5. หลังจากให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเข้าร่วมโครงการแล้วจึงนำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบทดสอบโดยรวบรวมข้อมูลจากคำตอบของนักเรียนในแบบทดสอบเพื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ค่าสถิติ

ของตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้ สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) หลังจากนั้น สรุปผลและเขียนรายงานการวิจัยจัดทำรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

ผลการศึกษา

ผลการประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียที่ใช้ในการอบรมพัฒนาทักษะเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 พบว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมากโดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย

ลำดับ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D	ระดับการประเมิน
1	เนื้อหาเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.51	0.53	ดีมาก
2	การออกแบบสื่อมัลติมีเดียให้ใช้งานได้ง่าย	4.33	0.52	ดี
3	การออกแบบกราฟิกหน้าจอมีความสวยงาม	4.26	0.51	ดี
4	ภาพกราฟิกสื่อสารความหมายได้ตรงกับเนื้อหา	4.23	0.46	ดี
5	ภาพประกอบสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	4.41	0.55	ดี
6	ความทันสมัยของเนื้อหา	4.20	0.37	ดี
7	เนื้อหาเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.28	0.66	ดี
8	ความเหมาะสมขององค์ประกอบในหน้าจอ	4.21	0.64	ดี
9	บทเรียนน่าสนใจและดึงดูดต่อการเรียนรู้	4.45	0.53	ดี
10	บทเรียนนี้มีความเหมาะสมในการนำไปเผยแพร่การเรียนรู้ได้	4.35	0.54	ดี
ภาพรวม		4.53	0.54	ดีมาก

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลัง เข้าร่วมอบรมการนำโปรแกรมสื่อมัลติมีเดียการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตด้วยนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยใช้โปรแกรม Python และ Alteryx มาใช้โดยกลุ่มตัวอย่างมี จำนวน 60 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียน

บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ คัดเลือกนักเรียนชั้นละ 10 คน คะแนนก่อนเข้าร่วมอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 คะแนน หลังเข้าร่วมอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 49.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมอบรม

test	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.
Pre-test	60	20	24.4	0.49
Post-test		20	49.3	0.67

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต จากประเด็นนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการใช้โปรแกรม Phythorn และ Alteryx ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.50 ประเด็นเรื่องนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย 4.23

อยู่ในระดับมาก มีใบงานให้นักเรียนได้ฝึกทำโดยเฉพาะ มีค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในระดับมาก ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในเรื่องที่ไม่เข้าใจ มีค่าเฉลี่ย 4.11 อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.10 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต

ลำดับ	ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต	$\bar{X}$	S.D	ระดับการ ประเมิน
1	นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการใช้โปรแกรม Phythorn และ Alteryx	4.50	0.60	มากที่สุด
2	นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	4.23	0.46	มาก
3	มีใบงานให้นักเรียนได้ฝึกทำโดยเฉพาะ	4.13	0.43	มาก
4	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในเรื่องที่ไม่เข้าใจ	4.11	0.49	มาก
5	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน	4.10	0.39	มาก
ภาพรวม		4.08	0.53	มาก

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สื่อการสอนด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบก่อนเข้าร่วมอบรมและหลังเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าหลังเข้าร่วมอบรมมีผลคะแนนทดสอบสูงกว่าก่อนเข้าร่วมอบรม ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ สิริพร ทองมาลี (2563) ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องรูปทรงเรขาคณิต

สองมิติและสามมิติโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบของ van Hiele สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอ่าวน้อยวิทยานิคมพบว่า ผลการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบของ van Hiele หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบของ van Hiele เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงเรขาคณิต นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการสังเกต สำรวจ ค้นหาความรู้ การตั้งคำถาม การเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมกลุ่ม สามารถสร้างความรู้ ด้วยตนเองซึ่งทำให้นักเรียนจดจำความรู้ได้นาน เหมาะสมกับเนื้อหา เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ

2. ความรู้ความเข้าใจต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต พบว่า การเรียนด้วยโปรแกรมช่วยให้นักเรียนมองเห็นภาพที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเด็นของแรงจูงใจที่อยู่ในระดับมาก คือ มีเนื้อหาการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางด้านรูปทรงเรขาคณิตที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ และโปรแกรมมีความน่าสนใจ โดยความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งสอดคล้องกับรัฐพร คุ่มวงศ์ (2562) ได้ศึกษาระดับความคิดทางเรขาคณิต เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติกับการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนที่มีระดับความคิดทางเรขาคณิตแตกต่างกันจะมีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน คือ กลุ่มของนักเรียนที่มีระดับความคิดทางเรขาคณิตระดับ 0: การมองเห็นรูปธรรม ภายนอก มีความสามารถในการแก้

ปัญหาอยู่ในระดับต่ำ กลุ่มของนักเรียนที่มีระดับความคิดทางเรขาคณิตระดับ 1: การวิเคราะห์ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียน ที่มีระดับความคิดทางเรขาคณิตระดับ 2: การอนุมานที่ไม่เป็นแบบแผน มีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนที่มีระดับความคิดทางเรขาคณิต ระดับ 0: มองเห็นรูปธรรม ภายนอก จะมีความสามารถในการเรียนรู้ค่อนข้างต่ำ ซึ่งการเรียนรู้จะมี อิทธิพลอย่างมากในการสร้างความรู้ การใช้ความคิด การให้เหตุผล ฯลฯ

3. ความพึงพอใจของครูและนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต พบว่า อยู่ในระดับมากคือประเด็นเรื่องนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีใบงานให้นักเรียนได้ฝึกทำโดยเฉพาะครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในเรื่องที่ไม่เข้าใจ และกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ วรัญญา พลหาร (2564) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม เรื่องรูปเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนพึงพอใจมากที่สุดในด้านสื่อ รองลงมาคือด้านการประเมิน ด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรม ตามลำดับ และสอดคล้องกับ ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี (2555) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจคือ อารมณ์ พื่อใจหรือไม่พอใจในสิ่ง ๆ หนึ่ง ซึ่งอาจจะมีความพึงพอใจ มากหรือน้อยก็ได้จากการศึกษาความพึงพอใจ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เพราะมีสื่อที่หลากหลาย น่าสนใจ มีจำนวนเพียงพอต่อการใช้งาน และสื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาเป็นสื่อ

รูปแบบใหม่ๆ ที่นักเรียนยังไม่เคยได้สัมผัส ส่งผลให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นไม่เบื่อหน่าย ต่อการเรียนรู้ และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมาย และบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
2. ผู้สอนควรให้คำแนะนำนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และคอยตั้งคำถาม เพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดของนักเรียน

3. ในการจัดกิจกรรม ควรแบ่งแยกตามสายชั้น เพื่อให้ตรงกับความรู้ความเข้าใจของนักเรียน ผู้สอนควรมีสื่อประสมที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละสายชั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระคณิตศาสตร์ เรื่องอื่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ภายใต้ทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) งบประมาณด้านวิจัยและนวัตกรรม ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

- เกศรินทร์ ศรีเงิน, และคณะ. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์สื่อมัลติมีเดียกลุ่มสาระคณิตศาสตร์เรื่องเรขาคณิตโดยการใช้เทคโนโลยีความจริงเสริมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารงานวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 1(2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.
- นัฐพร คุ่มวงศ์. (2562). การศึกษาระดับความคิดทางเรขาคณิต เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ กับ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี. (2555). หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ศักดิ์ชัย ไชยรักษ์, และปณิดา วรรณพิรุณ. (2563). เทคโนโลยีทางปัญญาเพื่อการศึกษาอัจฉริยะ. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 12(3), กันยายน-ธันวาคม 2563.
- สิริพร ทองมาลี. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติโดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบของ Van Hiele สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอ่าวน้อยวิทยาคม [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรัญญา พลหาร. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์เรื่องรูปเรขาคณิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

Vodyaho, A., Sukhodolskiy, A., Pashchenko, N., & Smirnova, E. (2019). Advances in the use of augmented reality in educational environments. *Advances in Science, Technology and Engineering Systems Journal*, 4(3), 117-125.

การเล่าเรื่องในภาพยนตร์สะท้อนภาพคนชายขอบและบริบทระหว่างภาพยนตร์กับสภาพสังคมในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

Narrative in Film Reflections on Marginal People and Context between Films and Social Conditions in Contemporary Thai Film

ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์¹, ฉลองรัฐ เฉอมาลย์ชลมารค²

Chitpaphop Prasertpittoon¹, Chalongrat Chermanchonlamark²

Received: 30 May 2024

Revised: 13 August 2024

Accepted: 30 August 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การเล่าเรื่องในภาพยนตร์สะท้อนภาพคนชายขอบและบริบทระหว่างภาพยนตร์กับสภาพสังคมในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย” งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย การสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย และความสัมพันธ์ระหว่างบริบทของภาพยนตร์กับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยได้เลือกนำแนวคิดเรื่องการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ กระบวนการกลายเป็นชายขอบ (Marginalization) สัญวิทยา (Semiology) และแนวคิดเรื่องบริบท (Context) งานวิจัยชิ้นนี้ได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยจำนวน 5 เรื่อง กระเบนราหู มะลิลา ไทบ้านเดอะซีรีส์ ละติจูดที่ 6 และ พี่ชาย my bromance โดยเลือกเฉพาะภาพยนตร์ที่นำไปสู่การได้รับการยอมรับของผู้ชม หรือได้รับรางวัล คัดเลือกมาเฉพาะภาพยนตร์ที่นำเสนอเฉพาะการสะท้อนภาพคนชายขอบผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร และบริบทในภาพยนตร์ ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย โดยมีการนำประเด็นกลุ่มคนชายขอบมาเป็นประเด็นหลัก และมีการนำเสนอโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่สะท้อนภาพความเป็นชายขอบในสังคมทั้งทางรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ ภาพยนตร์ทุกเรื่องเลือกนำเสนอตัวละครหลักเป็นคนชายขอบ เช่น ไร่องาน คนหลากหลายทางเพศ คนอีสาน คนมุสลิม โดยใช้ฉากหลังที่สอดคล้องกับประเด็นคนชายขอบที่เลือกนำเสนอทั้งในมุมมองรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ เช่น ทะเล ป่า บ้าน ชุมชนชนบท โรงเรียน และพื้นที่ปัญหาโดยตรง โดยสอดแทรกประเด็นความขัดแย้งของคนชายขอบเข้าไปในเรื่อง โดยส่วนใหญ่ ภาพยนตร์จะเลือกนำเสนอประเด็นความขัดแย้งระหว่างสังคมเป็นหลัก เพราะเป็นการนำเสนอภาพสะท้อนคนชายขอบที่ชัดเจนมากที่สุด ภาพสะท้อนคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องนี้ ได้มีการนำเสนอสัญลักษณ์แทนความหมายของคนชายขอบ เช่น ทะเล ป่า บายศรี หรือภาษา เพื่อแสดง

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการเขียนบทและกำกับภาพยนตร์และโทรทัศน์ วิทยาลัยนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 0616192515 Chitpaphop.p@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

¹ Master's degree student, College of Communication Arts, Rangsit University 0616192515 Chitpaphop.p@gmail.com

² Assistant Professor. College of Communication Arts, Rangsit University

ให้เห็นถึงชายขอบในมิติต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งความเป็นชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางเพศ ศาสนา และภูมิศาสตร์ ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยที่หยิบยกประเด็นคนชายขอบมานำเสนอนั้น ได้หยิบยกข้อมูลทางวิชาการด้านสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมไปถึงข้อมูลด้านสื่อมวลชน

คำสำคัญ: ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย, คนชายขอบ, บริบท, สัญวิทยา

Abstract

The purpose of this research was to investigate storytelling in contemporary Thai films, focusing on 1) the reflections of marginalized people and 2) the relationship between the film's context and real social conditions. The researcher utilized concepts such as narrative techniques in movies, the process of marginalization, semiology, and the concept of context. This qualitative research employed the textual analysis method, selecting five contemporary Thai films: Manta Ray, The Farewell Flower, Thibaaan The Series, Latitude 6, and My Bromance. These films were chosen on the criteria of their exposure, audience acceptance, and awards in various areas in order to present reflections of marginalized people through their plots, characters, and contexts.

The study showed that storytelling in contemporary Thai films is often centered on marginalized groups, with the storyline and theme reflecting the image of marginality in society through symbols and symbolic meanings. Each film presented marginalized people, such as the Rohingya, LGBTQI individuals, Isaan people, and Muslims, as main characters, using a background that aligned with the issues experienced by these groups. Symbols and symbolic meanings such as seas, forests, houses, rural communities, schools, and specific problematic areas were implemented to highlight those issues. The films incorporated conflicts experienced by marginalized people into their narratives, often focusing on societal conflicts as the main issue to clearly reflect marginalization.

In the five contemporary Thai films studied, symbols representing marginalized people, such as seas, forests, Bai Sri, or languages, were used to depict various dimensions of marginalization in Thailand, including ethnic, gender, religious, and geographic diversity. These films brought academic information from sociology and anthropology as well as media information such as news (Rohingya, civil unrest) and social sub-issues (gender diversity, stigmatization). The films presented the issue of marginalized people in new ways, offering fresh perspectives or constructing new realities instead of relying on long-established knowledge.

Keywords: Contemporary Thai Film, Marginal People, Context, Semiology

บทนำ

งานศิลปะเป็นหนึ่งในหนทางในการสะท้อนภาพกระบวนการกลายเป็นชายขอบที่บริบทสังคมได้สังคมหนึ่งประกอบสร้างให้คนเหล่านั้นกลายเป็นชายขอบ การกดทับหรือผลักให้กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้อพยพ คนยากจน คนเร่ร่อน เด็กกำพร้า คนพิการ หรือคนไทยมุสลิม ไร้สิทธิทั้งด้านการศึกษา การไร้สัญชาติ การถูกเลือกปฏิบัติ และการถูกขับออกจากสังคมขนาดใหญ่ กลายเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในสังคม (บุญทวี โฉมศิริ, 2553)

การสะท้อนภาพคนชายขอบในงานศิลปะจึงเป็นหนทางหนึ่ง การนำเสนอเรื่องราวของคนชายขอบสู่สังคมทั้งในบริบทชาติหรือบริบทนานาชาติ ความงามหรือสุนทรียศาสตร์ในงานศิลปะ เป็นสุนิยมใหม่ เป็นศิลปะที่สื่อความหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชมตีความตามกรอบประสบการณ์ของตนเอง มักมีการใช้สัญลักษณ์ทางภาพและเสียง ผ่านตัวละครที่มีความหลากหลาย ทั้งเพศสภาพ ชนชั้น อาชีพ และช่วงวัยของคนในแต่ละยุค (สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2564) การถ่ายทอดเรื่องราวของคนชายขอบผ่านศิลปะนอกจากจะเพื่อความงามแล้ว หากแต่ยังสามารถเป็นหนทางในการสะท้อนความเป็นจริงในสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมนั้นๆ

ภาพยนตร์เป็นศิลปะที่เล่าเรื่องด้วยภาพเรียงลำดับกันจนเกิดเป็นเรื่องราวขึ้น ภาพเคลื่อนไหวแต่ละช่วง เรียกว่าช็อต (shot) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่งๆ เรียกว่าซีน (scene) แต่ละช่วงของเรื่องราว เรียกว่าซีเควนซ์ (sequence) ภาษาของภาพยนตร์คือการนำเอาภาพเคลื่อนไหวแต่ละภาพหรือ ช็อตมาเรียงลำดับต่อเนื่องกันให้เกิดมีความหมายขึ้นเป็นเรื่องราว โดยแต่ละช็อตเปรียบได้เหมือนคำศัพท์หนึ่งคำที่สามารถนำมาเรียงต่อกันเพื่อให้เกิดความหมายขึ้นมาได้ ทั้งนี้พลังในการสื่อสารของภาพยนตร์ขึ้นอยู่กับ

จัดวางลำดับความต่อเนื่องของช็อตให้เกิดความหมาย หรือความรู้สึกอย่างที่ผู้ชมสามารถจะรับรู้ได้ (วิสิฐ อรุณรัตน์นันท, 2552, น. 98)

ศิลปะภาพยนตร์ ตามแนวคิดภาพยนตร์สังนิยมใหม่ (Neorealism) มีอิทธิพลต่อภาพยนตร์ในระดับสากล ทั้งทางด้านรูปแบบด้วยการวางโครงเรื่องคร่าวๆ และถ่ายทำในสถานที่จริง ด้านเนื้อหา คือการนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านและมีประเด็นทางการเมือง (สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2564, น. 32) คนชายขอบเองก็เป็นส่วนหนึ่งของประเด็นทางการเมือง

งานศึกษาเรื่อง “สุนทรียศาสตร์และการเมืองในภาพยนตร์ของคงเดช จาตุรันต์รัศมี” ของสุรศักดิ์ บุญอาจ (2564, น.32) ได้นำเสนอมุมมองการเมืองของสุนทรียศาสตร์ คือ การแปรเปลี่ยนเสียงของคนชายขอบ (Marginal People) คนที่เก็บกด ปิดกั้น ให้กลายเป็นการพูด (Speech) ที่มีความหมาย สื่อสารกับกลุ่มคนที่มีและเป็นส่วนหนึ่งของระบบได้ ไม่ใช่เสียงตะโกนโห่ร้องที่ไม่มีมีความหมายใดๆ การเมืองเป็นการก้าวข้ามสลายเส้นแบ่งระเบียบสังคม เพื่อสร้างความเสมอภาคความเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ในงานศึกษา “การวิเคราะห์บทภาพยนตร์: สุนทรียภาพในการสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์” ของ ภัทรนันท์ ไวกะสิน (2561, น. 269) ได้กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ในองค์ประกอบต่างๆ ของงานภาพยนตร์ ตลอดจนการใช้สื่อภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมและโน้มน้าวใจในสถานการณ์ต่างๆ ผลงานภาพยนตร์ที่ดีเริ่มต้นมาจากบทภาพยนตร์ที่ดีซึ่งบทภาพยนตร์ถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตภาพยนตร์ ดังนั้นการในศึกษาขั้นนี้ นอกจากจะศึกษาในประเด็นเรื่องของศิลปะภาพยนตร์แล้ว จำเป็นต้องมีการทบทวนแนวคิดด้านสังคมวิทยาในแง่มุมของปัญหาสังคม ที่แฝงเรื่องราวของคนชายขอบมาร่วมในการวิเคราะห์ภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน

คนชายขอบถูกหยิบยกมานำเสนอในงานด้านภาพยนตร์เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นชายขอบในแง่ภูมิของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนพิการ คนหลากหลายทางเพศ คนยากจน เป็นต้น ในงานศึกษาเรื่องสุนทรียศาสตร์และการเมืองในภาพยนตร์ของคงเดช จาตุรันต์รัศมี ของ สุรศักดิ์ บุญอาจ (2564) ผลวิจัยพบว่า ภาพรวมของภาพยนตร์มีลักษณะของสังคมนิยมใหม่ (Neorealism) ตัวละครเป็นคนธรรมดาสามัญและชายขอบ (Marginal People) มีความคิดทางการเมืองมารองรับและถ่ายทอดอย่างเรียบง่ายไม่มีการปรุงแต่ง มีความเป็นศิลปะที่สื่อความหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชมตีความตามกรอบประสบการณ์ของตนเอง

งานศึกษาเรื่อง การสะท้อนปัญหาสังคมผ่านภาพยนตร์ของ บง จุนโฮ ของ ไรวินทร์ ทັນอินทรอาจ (2564) ผลการศึกษาพบว่าภาพยนตร์ของ บง จุนโฮ ส่วนใหญ่มักนำเสนอในประเด็นปัญหาสังคมเรื่องความยากจน ชนชั้น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การศึกษา และอาชญากรรม ภาพยนตร์ของ บง จุนโฮ มักแสดงให้เห็นว่าการกระทำแต่ละอย่างของตัวละครนั้นเกิดจากระบบที่บิดเบี้ยวและไม่เป็นธรรมในสังคม การนำเสนอภาพยนตร์ของ บง จุนโฮ ที่มุ่งสะท้อนปัญหาสังคมเหล่านี้ นำมาซึ่งรางวัลปาล์มทองคำ (Palm d'Or) และรางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ในงานประกาศรางวัลออสการ์ (Oscars)

เมื่อย้อนกลับศึกษางานภาพยนตร์ในประเทศไทยที่ได้รับการยอมรับ หรือถูกพูดถึงในแง่ภูมิของการนำเสนอภาพยนตร์ที่มีตัวละครคนชายขอบ พบงานศึกษาเรื่อง ภาพยนตร์ไทยนอกกระแสกับภาพสะท้อนปัญหาสังคมไทยของ เขมพัทธ์ พัทธวิชัย (2558) ได้นำเสนอประเด็นแรงบันดาลใจในการสร้างภาพยนตร์ไทยนอกกระแสมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้กำกับภาพยนตร์ที่มีส่วนเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาสังคม ซึ่งแฝงด้วย

แนวคิดลัทธิมาร์กซิสต์โดยใช้ทัศนคติส่วนตัวในการตีแผ่มายาคติของสังคมไทย สไตล์ของภาพยนตร์อยู่ในแนวทางสังคมนิยมใหม่อันเกิดจากรสนิยมของผู้กำกับ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากภาพยนตร์นอกกระแสในต่างประเทศ

เช่นเดียวกับการเล่าเรื่องและการสะท้อนสังคมในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ พ.ศ. 2553-2562 ของ ภัทราวดี เสนา และฉลองรัฐ เมธอมลย์ชลมารค (2564) นำเสนอลักษณะเด่นและความน่าสนใจของภาพยนตร์ ไทยที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์เกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาสังคมไทยซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ด้านความบันเทิงและสอดแทรกแนวคิด สารประโยชน์ที่ถ่ายทอดสู่สายตาผู้ชม ทั้งนี้ยังให้นิยามปัญหาสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในสังคมของมนุษย์ เพราะมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง (Dynamic) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2526, น.2)

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์ที่สะท้อนปัญหาสังคมไม่一定会แง่มุมใดก็ตามทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนั้น ล้วนแล้วต่างก็หยิบประเด็นใดประเด็นหนึ่งทางสังคมมาเป็นจุดตั้งต้นในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เพื่อให้เกิดเป็นเรื่องราวที่สะท้อนใจผู้ชม รวมไปถึงในบางครั้ง ภาพยนตร์ร่วมสมัยหลายๆ เรื่องเองนั้น ต่างก็เป็นเหมือนกับการขัดเกลาภาพยนตร์ให้มีความงาม มีสุนทรียะทางศิลปะ มีเป้าหมายหลักในการสื่อสารประเด็นทางสังคมกับผู้ชม รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกร่วมกับเรื่องราว และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้ชัดว่าปัญหาสังคมเป็นปัญหาหลักที่มีเรื่องราวของคนชายขอบเป็นส่วนประกอบสำคัญ และเป็นประเด็นที่ผู้กำกับ

ภาพยนตร์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศล้วนแล้วแต่ให้ความสนใจ นอกจากนี้การหยิบปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมมาบอกเล่าผ่านภาพยนตร์ยังนำมาซึ่งการยอมรับด้วยรางวัลสุพรรณหงส์ในประเทศไทย และรางวัลระดับโลกอย่างออสการ์ (Oscars) ดังนั้นในงานศึกษาชิ้นนี้ “การเล่าเรื่องในภาพยนตร์สะท้อนภาพคนชายขอบและบริบทระหว่างภาพยนตร์กับสภาพสังคมในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย” จึงมุ่งศึกษารูปแบบ กลวิธี และลักษณะโครงสร้างการนำเสนอ การสะท้อนภาพตัวแทนของคนชายขอบ ความสัมพันธ์ของตัวละครกับสภาพสังคมไทย ที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย โดยนำแนวคิดเรื่องการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ กระบวนการกลายเป็นชายขอบ (Marginalization) สัญวิทยา (Semiology) และแนวคิดเรื่องบริบท (Context) มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งหวังเป็นแหล่งองค์ความรู้ทั้งในด้านภาพยนตร์ สื่อสารมวลชน สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่ศึกษาการถ่ายทอดเรื่องราวของคนที่ถูกทำให้เป็นชายขอบ ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาในบริบทสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงสังคมไปในหนทางที่ควรจะเป็น และการสร้างการตระหนักรู้แก่ประชาชนให้เกิดผลกระทบเชิงความคิดที่นำไปสู่ความเท่าเทียมของมนุษย์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบริบทของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

วิธีการศึกษา

ในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) จากภาพยนตร์ที่นำไปสู่การได้รับการยอมรับของผู้ชม หรือรางวัลในเวทีต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยจึงเลือกภาพยนตร์ที่มีลักษณะโครงเรื่องที่นำเสนอประเด็นคนชายขอบด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกภาพยนตร์ที่นำเสนอในประเด็นคนชายขอบ ในบริบทต่างๆ 3 บริบท คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ คนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม โดยสามารถจำแนกได้ 5 เรื่องดังนี้ กระเบนราหู (2562), มะลิลา (2561), ไทบ้านเดอะซีรีส์ (2560), ละติจูดที่ 6 (2558) และพี่ชาย my bromance (2557)

ตารางที่ 1 ภาพยนตร์กับรางวัลที่ได้รับ/ผลตอบ

ลำดับ	ภาพยนตร์	รางวัลที่ได้รับ/ผลตอบรับ
1	กระเบนราหู (2562)	เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเวนิส ครั้งที่ 75 ประเภท Orizzonti (Horizons)
2	มะลิลา (2561)	สุพรรณหงส์ ครั้งที่ 28 รางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม, ผู้กำกับยอดเยี่ยม, บทภาพยนตร์ยอดเยี่ยม, ถ่ายภาพยอดเยี่ยม, กำกับศิลป์ยอดเยี่ยม, ผู้แสดงนำชายยอดเยี่ยม และผู้แสดงสมทบชายยอดเยี่ยม
3	ไทบ้านเดอะซีรีส์ (2560)	เข้าชิงรางวัลชมรมวิจารณ์บันเทิง ใน 10 สาขา
4	ละติจูดที่ 6 (2558)	ภาพยนตร์ที่ถูกพูดถึงโลกออนไลน์เพราะมีการนำเสนอในประเด็นที่น่าสนใจและแปลกใหม่
5	พี่ชาย my bromance (2557)	รางวัลจากเวที Bioscope Awards 2014 สาขา “คนทำหนังแห่งปี”

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการศึกษากระบวนการกลายเป็นชายขอบที่ภาพยนตร์ได้นำเสนอผ่านภาพตัวแทนคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย โดยใช้กลวิธีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ (Narrative) ด้วยรูปแบบทางสัญวิทยา (Semiology) มุ่งศึกษาสัญลักษณ์ (Sign) ระหว่างรูปสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (Signified) วิเคราะห์ผ่านแนวคิดกระบวนการกลายเป็นชายขอบ (Marginalization) และตัวบท (Text) ของภาพยนตร์ผ่านตัวบทต้นทางและปลายทาง เพื่อวิเคราะห์ร่วมกับสถานะความเป็นจริงทางสังคมนั้นๆ นำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางภาพยนตร์ที่นำไปสู่การได้รับการยอมรับของผู้ชม หรือรางวัลในเวทีต่างๆ

ผลการศึกษา

การสะท้อนภาพยนตร์ชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องได้ใช้ศิลปะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ด้วยกระบวนการวิธีการทางสัญวิทยาทำให้เกิดเป็นงานศิลปะที่สอดแทรกกระบวนการทางสังคมวิทยาเข้าด้วยกันในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดกระบวนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์และแนวคิดสัญวิทยาในการสรุปผลการศึกษาในประเด็นนี้ พบว่า

กระเบนราหู ประเด็นโรฮิงญา และชาวประมงภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอผ่านตัวละครหลัก 2 ตัวที่เป็นตัวแทนของโรฮิงญาและชาวประมง ทั้งยังมีการเลือกนำเสนอฉากด้วยสัญลักษณ์ของทะเล ป่า และบ้าน นำเสนอความขัดแย้งที่มีสัญลักษณ์เปรียบเทียบกับสถานการณ์ทางสังคม

มะลิลา ประเด็นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ชายรักชาย ภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอผ่านตัวละครชายรักชาย 2 คน เลือกการเล่าเรื่องแบบเส้นตรงเรียบง่าย แต่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์

ในแง่ของฉาก และสิ่งของ (บายศรี) รวมไปถึงการนำเสนอความขัดแย้งและการคลี่คลายด้วยเรื่อง การตายตามสังขารของชีวิต

ไทบ้านเดอะซีรีส์ ประเด็นชาติพันธุ์ คนอีสาน ภาพยนตร์เลือกนำเสนอผ่านกลุ่มตัวละครชาวอีสาน ฉากหลังคือชุมชนชาวอีสาน แท้จริง การใช้ชีวิตประจำวัน สัญลักษณ์ความขัดแย้ง ได้มีการเปรียบเทียบกับสังคมเมือง ที่เบียดขับให้คนอีสานกลายเป็นพื้นที่ด้อยพัฒนา และคนโง่

ละติจูดที่ 6 ประเด็นศาสนา 3 จังหวัด ชายแดนใต้ ภาพยนตร์เลือกนำเสนอผ่านตัวละครหลัก 2 ตัวที่เป็นคนกรุงเทพฯ และชาวมุสลิมในพื้นที่ ทั้งยังเลือกฉากในจังหวัดปัตตานีเป็นพื้นหลังของภาพยนตร์ ความขัดแย้งในภาพยนตร์และการคลี่คลายคือสัญลักษณ์แทนความคาดหวังที่ผู้ชมจะเกิดหลังจากชมภาพยนตร์เรื่องนี้

พี่ชาย My Bromance ประเด็นการเกลียดคนรักเพศเดียวกัน ภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอช่วงต้นให้เห็นว่าทุกตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นตัวเอก หรือเพื่อนตัวเอกต่างมีมายาคติชุดความคิดรักต่างเพศ ก่อนที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงทัศนคติตัวเอง ต่างกับผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติชุดนี้ได้แล้ว

ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องได้มีการเลือกนำเสนอประเด็นทางสังคมวิทยาด้วยกระบวนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ ด้วยการสอดแทรกสัญวิทยาในส่วนต่างๆ ของภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด ฉาก ความขัดแย้ง และการคลี่คลาย โดยการเลือกนำเสนอประเด็นทางสังคมด้วยสัญลักษณ์เหล่านั้นนี้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด หรือการประกอบสร้างชุดความคิดใหม่ที่ผสมผสานกลมกลืนไปกับการใช้ชีวิตประจำวัน โดยไม่แสดงออกที่โดดเด่นหรือโจ่งแจ้งจนเกินไป เพื่อให้เรื่องต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องปกติในสังคม มากกว่าการมองว่าสิ่งเหล่านี้

คือคนชายขอบและเลือกปฏิบัติกับคนเหล่านี้
อีกในอนาคต

การสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์
ไทยร่วมสมัย ได้นำเสนอควบคู่ไปกับสัญลักษณ์
ในเชิงของรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ โดย
ภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอในประเด็นที่ทั้งมีความ
สอดคล้องกันและตรงกันข้ามกัน

การสะท้อนความเป็นจริงผ่านสัญลักษณ์ที่
สอดคล้องกันผ่านการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เช่น
ภาพยนตร์กระเบนราหูที่นำเสนอภาพชาวโรฮิงญา
ไม่มีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็น และการ
พูด หรือหินสีที่แทนผู้เสียชีวิตชาวโรฮิงญาในจังหวัด
สงขลา ภาพยนตร์เรื่องมะลิลาที่นำเสนอความรัก
แบบปกติ การเปรียบเทียบบัยศรีกับชีวิตของมนุษย์
ภาพยนตร์เรื่องไต้หวันเดอะซีรีส์ ที่นำเสนอภาพ
ชุมชนชนบทในภาคอีสาน ภาพยนตร์เรื่องละติจูด
ที่ 6 การนำเสนอความปกติในปัตตานี ความรักแบบ
คนทั่วไปไม่สนใจเรื่องศาสนา และภาพยนตร์เรื่อง
พี่ชาย My Bromance นำเสนอความรักแบบวัยรุ่น
ที่มีพื้นหลังเป็นเมืองที่ทุกคนต่างรู้จัก

ในขณะเดียวกันภาพยนตร์ก็เลือกสะท้อน
ความตรงกันข้ามภายใต้การเล่าเรื่องในภาพยนตร์

ภาพยนตร์กระเบนราหูการไม่ตั้งคำถามถึงตัวละคร
ธงชัย การเลือกไม่พาไปรักษาที่โรงพยาบาลแสดง
ให้เห็นถึงความไม่ปกติ ภาพยนตร์เรื่องมะลิลา
สังคมไทยไม่ได้เปิดกว้างและรับความหลากหลาย
ทางเพศ ภาพยนตร์เรื่องไต้หวันเดอะซีรีส์ แสดงให้
เห็นว่าคนอีสานเองก็มีมุมมองต่อตัวเองเช่นเดียวกับ
คนนอกพื้นที่เช่น ยศถาบรรดาศักดิ์ เป็นต้น
ภาพยนตร์เรื่องละติจูดที่ 6 การเลือกนำเสนอสิ่ง
ที่คนต่างพื้นที่มีมุมมองต่อสามจังหวัดชายแดนใต้
และภาพยนตร์เรื่อง พี่ชาย My Bromance ได้นำ
เสนอความค่านิยมและมายาคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อ
ความหลากหลายทางเพศ

**ความสัมพันธ์ระหว่างบริบทของตัวละครกับ
สภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์
ไทยร่วมสมัย**

ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องที่ผู้วิจัย
เลือกศึกษา ต่างหยิบประเด็นทางสังคมมาเป็นส่วน
สำคัญในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ แม้ภาพยนตร์
จะไม่ได้สร้างจากความเป็นจริงส่วนใดส่วนหนึ่งใน
สังคม แต่ผู้สร้างได้เลือกหยิบยกประเด็นสำคัญทาง
สังคมมาประกอบสร้างใหม่ โดยพยายามใส่ความ
หมายใหม่ให้กับตัวละครในภาพยนตร์

ตารางที่ 2 การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

การเล่าเรื่อง	สรุปผลการวิจัย
โครงเรื่อง	การเล่าเรื่องตามโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ โดยแบ่งการเล่าเรื่องออกเป็น 3 องค์ องค์ 1 ให้ผู้ชม ได้ทำความรู้จักตัวละครและพื้นหลังของตัวละคร องค์ 2 การดำเนินเรื่องในประเด็นเกี่ยวกับประเด็นชาย ขอบ องค์ 3 การคลี่คลายเรื่องคลาญปมปัญหา
แก่นเรื่อง	มีการหยิบประเด็นคนชายขอบมาเป็นแนวคิดหลักในภาพยนตร์
ตัวละคร	ตัวละครหลักในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทุกเรื่องที่ทำการศึกษา มีการนำคนชายขอบมาเป็นตัวละครหลัก ในภาพยนตร์
ฉาก	ฉากในภาพยนตร์ที่สะท้อนความเป็นคนชายขอบ และสอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่เลือกนำเสนอ ทั้งยังมีการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ในภาพยนตร์
ความขัดแย้ง	ประเด็นคนชายขอบมาเป็นทั้งความขัดแย้งภายใน ขัดแย้งระหว่างตัวละคร ระหว่างสังคม และระหว่าง ธรรมชาติ
การจบเรื่องและการคลี่คลาย	ภาพยนตร์ได้สร้างความเข้าใจใหม่ และสร้างประสบการณ์การชมภาพยนตร์ที่ดีให้แก่ผู้ชม โดยหวังให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหลังชมภาพยนตร์จบ

กระเบนราหู โรอิงญาในสังคมไทยเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงเป็นวงกว้างในแง่ลบ โดยมุมมองของคนไทยส่วนใหญ่ต่างรังเกียจชาวโรอิงญา และเลือกที่จะผลักไสออกไปจากน่านน้ำของประเทศไทย

ภาพยนตร์จึงเลือกสะท้อนภาพชาวโรอิงญาที่ไร้สิทธิ์และเสียง และมุมมองของคนไทยที่มีต่อชาวโรอิงญาว่าจะเข้ามายึดประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นมุมมองความคิดของชาวโรอิงญาที่มองว่าตนเองไม่ได้มีสิทธิ์และอำนาจใดๆ ในการเข้ามาอยู่ในบ้านของคนอื่น

มะลิลา ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยได้ผลิตภาพยนตร์หรือซีรีส์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวชายรักชายเป็นจำนวนมาก แต่โดยส่วนใหญ่เล่าเรื่องเกี่ยวกับความรักใคร่และวัยรุ่น แต่ในขณะเดียวกันสังคมไทยก็ยังคงมีคนบางกลุ่มมองกลุ่มชายรักชายเป็นเรื่องผิดปกติในสังคม โดยมักใช้คำเหยียดหยามในสื่อออนไลน์ และในภาพยนตร์เองชายรักชายที่นำเสนอความรักแบบธรรมดาหรือรักแบบผู้ใหญ่ได้หายไปจนกลายเป็นการเล่าเรื่องที่เป็นชายชอบในสังคม

ภาพยนตร์เลือกนำเสนอความรักชายชายแบบเรียบง่าย ผสมผสานกับหลักธรรมทางศาสนาพุทธ แสดงให้เห็นสัจธรรมของชีวิตการเจ็บและการตาย

ไต่บ้านเดอะซีรีส์ คนอีสานถูกทำให้กลายเป็นคนด้อยพัฒนา ความยากจน และคนโง่ ซึ่งวาทกรรมเหล่านี้ได้ประกอบสร้างความเป็นคนอีสานในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และกลายเป็นมายาคติฝังรากลึกลงไปในการคิดของคนไทย

ภาพยนตร์เลือกนำเสนอความเป็นธรรมชาติของชาวอีสาน ความเป็นปกติ แสดงให้เห็นว่าคนทุกคนเหมือนกัน คนอีสานไม่ได้ต่างไปจากคนกรุงเทพฯแต่อย่างใด

ละติจูดที่ 6 ภาพจำต่อพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ คือความอันตราย และความต่างศาสนาที่ทำให้คนนอกอยู่ไม่ได้ ความน่ากลัวของพื้นที่ภาพจำเหล่านั้นที่ส่งต่อไปยังคนไทยทั่วประเทศ

ภาพยนตร์เลือกนำเสนอความปกติของปัตตานี ชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม ทั้งนี้ยังแสดงให้เห็นความระแวกที่คนในมีต่อคนนอกเช่นกัน

พี่ชาย My Bromance ประเด็นการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน หรือค่านิยมรักต่างเพศยังอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะผู้ใหญ่รุ่น Baby Boom และ Gen x และส่งต่อความคิดเหล่านั้นไปยังเด็ก ๆ

ภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอประเด็นการเข้าใจความรักเพศเดียวกัน เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กได้ง่ายกว่าการเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ใหญ่ ภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นความรักต่างเพศไม่ได้จะประสบความสำเร็จเสมอไป เมื่อพ่อและแม่ต่างก็มีคนใหม่ไปเรื่อย ๆ

จากการศึกษาภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่อง พบว่า ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยที่หยิบยกประเด็นคนชายชอบมานำเสนอนั้น เลือกที่จะนำเสนอประเด็นคนชายชอบเสียใหม่ โดยเลือกนำเสนอแง่มุมใหม่ หรือการประกอบสร้างความเป็นจริงชุดใหม่ แทนความรู้ชุดเดิมที่ถูกประกอบสร้างมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ภาพยนตร์ยังหยิบยกประเด็นทางสังคมมาสร้างความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้ชม เพื่อให้เกิดการเข้าใจและเปลี่ยนทัศนคติใหม่ต่อกลุ่มคนชายชอบ

อภิปรายผล

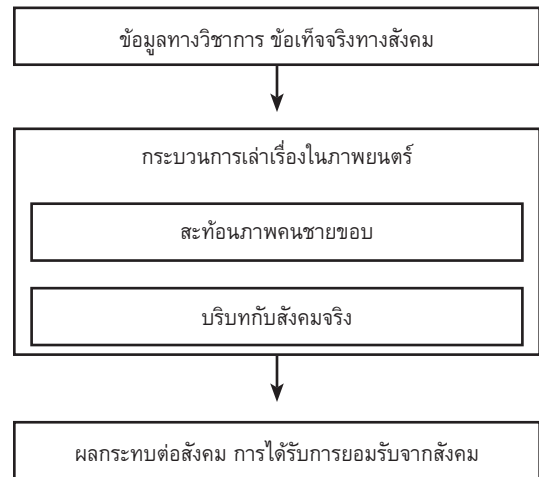
การศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องได้แก่ กระเบนราหู (2562), มะลิลา (2561), ไต่บ้านเดอะซีรีส์ (2560), ละติจูดที่ 6 (2558) และพี่ชาย my bromance (2557) ได้มีการเลือกนำเสนอกระบวนการกลายเป็นชายชอบ

และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมจริง ด้วยกระบวนการทางสัญวิทยา

การศึกษาพบว่า การนำเสนอการสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ได้ใช้กระบวนการทางสัญวิทยาตามแนวคิดของ กัจจกร หลุยยะพงศ์ (2554, น. 22) กล่าวว่า ภาพยนตร์ในฐานะปฏิบัติการสังคมและวัฒนธรรม ความหมายนี้ให้ความสนใจกับ ความสัมพันธ์ของภาพยนตร์กับสังคม ด้านแรกภาพยนตร์ในฐานะภาพสะท้อนสังคม (Reflectionism) ซึ่งหมายถึง ภาพยนตร์จะเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนความเป็นไปในสังคม ภาพยนตร์จึงเลือกนำเสนอสัญลักษณ์แทนความหมายของคนชายขอบ เช่น ทะเล ป่า บายศรี หรือ ภาษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงชายขอบในมิติต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งความเป็นชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางเพศ ศาสนา และภูมิศาสตร์

ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการศึกษาเรื่องภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน โดย ภัทธขวัญ ทองเถาว์ (2554) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ภาพคนชายขอบและกลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน จำนวน 20 เรื่อง ตั้งแต่ปี 2521-2552 ผลการศึกษาพบว่า ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนแบ่งออกเป็น 3 บริบท คือ คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ และคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม โดยการแบ่งบริบทของภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องในงานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการศึกษาบริบทของภัทธขวัญ ทองเถาว์มาใช้ในการจำแนกภาพยนตร์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ บริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์นำเสนอในภาพยนตร์เรื่อง ไทบ้านเตอะซีสส์, ละติจูดที่ 6 และพี่ชาย My Bromance บริบทเศรษฐกิจ นำเสนอในภาพยนตร์เรื่อง กระเบนราหู, มะลิลา และละติจูดที่ 6 สุดท้ายบริบทสังคมและวัฒนธรรม นำเสนอในภาพยนตร์ทั้ง 5 เรื่อง

และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าผู้สร้างภาพยนตร์ได้เลือกนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านกระบวนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เพื่อสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยตามแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิ 1 การสะท้อนภาพคนชายขอบ
ในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

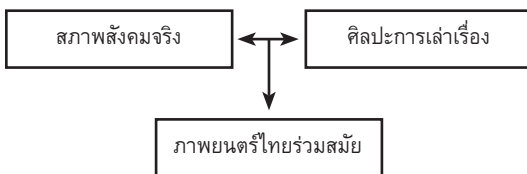
ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่อง ได้มีการหยิบยกประเด็นทางสังคมมาเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอภาพคนชายขอบในบริบทที่แตกต่างกัน ด้วยกระบวนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ โดยภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องได้ส่งผลกระทบต่อสังคม และได้รับการยอมรับทั้งในแง่ของรายได้และการได้รับรางวัลการันตีในเวทีต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย สอดคล้องกับ กัจจกร หลุยยะพงศ์ (2554, น.22) กล่าวว่า ภาพยนตร์ในฐานะปฏิบัติการสังคมและวัฒนธรรม ว่าภาพยนตร์คือการประกอบสร้างความเป็นจริง (Constructionism) จะมองในมุมต่างไปจากสำนักมาร์กซิสม์ และวัฒนธรรมศึกษา

ซึ่งมองว่า แม้จะไม่มีความจริง แต่ภาพยนตร์ก็สามารถประกอบสร้างความหมายใหม่ขึ้นได้ตามแต่ว่าใครจะเป็นผู้กำหนด แต่จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่อง ได้มีการหยิบยกประเด็นที่ถูกพูดถึงในสังคมมาเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอ แม้ว่าภาพยนตร์จะไม่ได้นำเสนอจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคม แต่มีการใส่สัญลักษณ์หรือแง่มุมทางด้านศิลปะเข้าไปทำให้ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่องได้สะท้อนสภาพสังคมจริงในประเทศไทย

แม้ว่าในงานวิจัยเกี่ยวกับบริบทจะยังไม่มีการวิเคราะห์ในแง่มุมของภาพยนตร์แต่ก็พบงานที่มีความใกล้เคียงมากที่สุด และเป็นการตั้งคำถามต่อการศึกษาด้านสัมพันธบทของจิตวิทยากิจวิสาละ (2564, น. 58) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสื่อการศึกษาในหลายแง่มุม และมีการสรุปการศึกษาการเล่าเรื่องและสัมพันธบทไว้ว่า งานวิจัยในกลุ่มนี้สนใจศึกษาการเล่าเรื่องในแง่ที่ว่า เมื่อนำตัวบทมาเล่าซ้ำในอีกสื่อหรือในบริบทเงื่อนไขใหม่แล้ว กลวิธีในการเล่าเรื่องจะมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่ และปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามามีอิทธิพล

ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอออกมา

แผนภูมิ 2 ความสัมพันธ์ของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 5 เรื่อง ผู้สร้างได้มีการหยิบยกประเด็นทางสังคม นำความเข้าใจในประเด็นเรื่องกระบวนการกลายเป็น

ชายขอบจากข้อมูลชุดใดชุดหนึ่ง นำมาถ่ายทอดด้วยกระบวนการทางศิลปะการเล่าเรื่อง และเป็นกระบอกเสียงสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ชม จนนำไปสู่การได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้างทั้งในแง่ของรางวัลและการถูกพูดถึงในสังคม

สรุป

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยในปัจจุบันได้มีการหยิบยกประเด็นสำคัญทางสังคม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคนชายขอบ เช่น ศาสนา ชาติพันธุ์ ความเชื่อ เพศ เป็นต้น มาเป็นประเด็นหลักในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ โดยใช้ศิลปะการเล่าเรื่อง เช่น สัญลักษณ์หรือกระบวนการถ่ายทำในแง่ของงานภาพยนตร์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการถ่ายทอดความเป็นจริงในสังคม เป็นเหมือนกระจกสะท้อนภาพไปยังกลุ่มผู้ชม และเวทีรางวัลต่างๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อนักสังคม และเป็นกระบอกเสียงในการสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ไทยควรมีการสนับสนุนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยโดยมีการหยิบยกประเด็นเปราะบางทางสังคมมาเสนอ เพื่อเป็นภาพสะท้อนและการส่งเสริมการสร้าง ความเท่าเทียมในสังคม และเปลี่ยนแปลงกระบวนการความคิดต่อคนชายขอบในสังคมไทย

2. ภาพยนตร์ไทยในอนาคตควรมีการนำเสนอแง่มุมทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และหยิบจับหน่วยย่อยทางสังคมมาสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อบริบทสังคมไทยสมัยใหม่ให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การเล่าเรื่องในภาพยนตร์มีการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ยังมีช่องว่างทางการศึกษา ประเด็นภาพยนตร์ยังคงมีความหลากหลาย เช่น ประเด็นเกี่ยวกับมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

2. ประเด็นการศึกษาด้านภาพยนตร์ในระดับนานาชาติที่ได้รับความนิยมมีกระบวนการประกอบสร้างหรือภาพสะท้อนความเป็นชายขอบอย่างไร และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ไทยมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

3. พื้นที่ซีรีส์และละครไทย ยังขาดการศึกษาในประเด็นทางด้านสังคมวิทยาที่กว้างขวาง

การศึกษาในประเด็นชายขอบที่สะท้อนบริบททางสังคมไทยส่งผลต่อกลุ่มผู้ชมแตกต่างกันไปอย่างไรกับภาพยนตร์ไทย ซึ่งเป็นประเด็นการศึกษาที่มีความสนใจในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ผ่านไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.จดลองรัฐ เหมอมาลัยชลมารค ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยมีอิสระทางความคิด และวิชาการ ให้คำชี้แนะ แนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้ และกระบวนการคิดที่เป็นระบบให้แก่ผู้วิจัย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กำจร หลุยยะพงศ์. (2554). ดูหนังด้วยแว่นทฤษฎี: แนวคิดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ภาพยนตร์. วารสารวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 6(1), 21-50.
- ขจิตขวัญ กิจวิศาละ. (2564). ศาสตร์การเล่าเรื่องในสื่อสารศึกษา. วารสารศาสตร์, 14(3), 9-85.
- วิสิฐ อรุณรัตน์นนท์. (2552). การวิเคราะห์แนวทางการนำเสนอภาพยนตร์แนวสยองขวัญ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญศรี โฉมศิริ. (2553). คนชายขอบ: กรณีศึกษาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการขอสัญชาติของคนไร้สัญชาติที่อาศัยในประเทศไทย. (บทความพิเศษ). กรุงเทพฯ: สำนักตรวจการแผ่นดิน.
- ภัทรขวัญ ทองเถาว์. (2554). ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาภาษาไทย)]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรนันท์ ไวกะสิน. (2561). การวิเคราะห์บทภาพยนตร์: สุนทรียภาพในการสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์. วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, 6(2), 268-276.
- ภัทราวดี เสนา และ จดลองรัฐ เหมอมาลัยชลมารค. (2564). การเล่าเรื่องและการสะท้อนสังคมในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ พ.ศ. 2553-2562. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 25(1), 110-128.
- ไรวินทร์ หันอินทรอาจ. (2564). การสะท้อนปัญหาสังคมผ่านภาพยนตร์ บง จุนโฮ [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (การเขียนบทและการกำกับภาพยนตร์และโทรทัศน์)]. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). สังคมวิทยาปัญหาสังคม. เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2564). สุนทรียศาสตร์และการเมืองในภาพยนตร์ของคงเดช จาตุรันต์รัศมี. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล, 32(1), 16-27.

การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการบริหารทุนมนุษย์

Approach to Increasing Efficiency of Employees Through Human Capital Management

ชุตินา สกุลตั้งไพศาล¹, อมรรวรรณ รังกุล²
Chutima Sakultangphaisal¹, Amornwan Rangkoon²

Received: 13 June 2024

Revised: 24 July 2024

Accepted: 13 August 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ภายในองค์กร และ 2) ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เป็นการศึกษาผสานวิธีแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ 2 ระยะ ระยะแรกศึกษาเชิงคุณภาพ จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 19 คน จากนั้นนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้หลักการพาเรโต 80:20 ผลการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ภายในองค์กรพบว่า ปัจจัยย่อยของการบริหารทุนมนุษย์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ สังคม และอารมณ์ที่พนักงานต้องการมีทั้งสิ้น 15 ปัจจัยย่อย จากนั้นนำมาสร้างเป็นเครื่องมือแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นอัลฟาของครอนบัท 2 ส่วนทั้งฉบับเท่ากับ 0.874 และ 0.867 ตามลำดับ เพื่อศึกษาเชิงปริมาณในระยะที่ 2 โดยตัวอย่าง คือ พนักงานระดับปฏิบัติการ 130 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ ผลการศึกษาระยะที่ 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ และ ด้านอารมณ์ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน (ปริมาณ คุณภาพ เวลา และค่าใช้จ่าย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังสมการ $EFFICIENCY = 0.103 + 0.376IQ + 0.251EQ$

คำสำคัญ: การบริหารทุนมนุษย์, ประสิทธิภาพ, พนักงาน

¹ นักศึกษา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น E-mail: chutima.sak@kkumail.com

² อาจารย์ประจำ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น E-mail: amornun@kku.ac.th

¹ Master of Business Administration Collage of Graduate Study in management Khon Kaen University, Thailand
E-mail: chutima.sak@kkumail.com

² Lecturer, Collage of Graduate Study in management Khon Kaen University, Thailand E-mail: amornun@kku.ac.th

Abstract

The objectives of this study were: 1) to investigate the current state of human capital management within an organization, and 2) to examine the human capital management factors that influence employee performance efficiency. This research employed an exploratory sequential mixed-methods design. The first phase involved a qualitative approach through non-participant observation and in-depth interviews with 19 key informants. The data were analyzed using the Pareto Principle (80:20).

Findings from the first phase revealed that employees identified 15 sub-factors of human capital needs across three domains: knowledge, social, and emotional. These sub-factors were used to develop a questionnaire with Cronbach's alpha reliability coefficients of 0.874 and 0.867 for the two sections, respectively.

In the second, quantitative phase, data were collected from 130 operational-level employees. Descriptive statistics including percentages, means, and standard deviations were used. Hypothesis testing was conducted using multiple regression analysis and Pearson's correlation coefficient. The results showed that human capital management factors in the domains of knowledge and emotion significantly influenced employee performance—measured in terms of quantity, quality, time, and cost—at the 0.05 level of statistical significance. The resulting equation was: $EFFICIENCY = 0.103 + 0.376IQ + 0.251EQ$

Keywords: Human capital management, Efficiency, Employees

บทนำ

เศรษฐกิจโลกได้เข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีพื้นฐานจากยุคเกษตรกรรมมาสู่ยุคอุตสาหกรรม การแข่งขันของธุรกิจที่สูงขึ้นส่งผลให้ทุกองค์กรต้องเพิ่มสมรรถนะ ศักยภาพ และความพร้อมของพนักงาน ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการเพิ่มโอกาสการเติบโตและความสามารถที่จะดำรงอยู่ภายใต้การแข่งขันรอบด้าน ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานจะช่วยให้องค์กรสามารถเพิ่มคุณภาพของงาน ลดต้นทุน ปริมาณงานตามเป้าหมาย และส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา (Peterson et al., 1953) โดย Millet (1954) ให้ความหมาย ประสิทธิภาพการทำงาน ว่าคือผลการทำงานที่ทำให้ได้รับ

ผลกำไรและเกิดความพึงพอใจ จากการได้รับบริการรวดเร็วทันเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และมีความก้าวหน้า สามารถทำได้จากการจัดการและพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน และตั้งใจปฏิบัติงานเต็มความสามารถ ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อเกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ จากการคิดค้น จัดแปลง วิธีการทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นเสมอ ถือได้ว่าเป็นการสร้างข้อได้เปรียบให้แก่ธุรกิจได้อย่างยั่งยืนยาวนาน

ปัจจุบันอุตสาหกรรมรับผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพได้รับความนิยมและเติบโตขึ้นเป็นอย่างสูง จากพฤติกรรมผู้บริโภคที่หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพหลังจากผ่านวิกฤตโควิด 19 จัดในกลุ่มธุรกิจที่อาศัย

ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และองค์ความรู้เฉพาะทางที่มีอยู่ในตัวบุคลากรสูง ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานจึงถือเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญขององค์กร (Akarathitpong, 2013) หากพนักงานขาดประสิทธิภาพ เช่น คุณภาพของงานไม่ตรงตามมาตรฐาน ส่งมอบงานล่าช้า ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้นจากงานที่ผิดพลาด ปริมาณงานที่ไม่ตรงตามเป้าหมายจากการขาดความรู้ทักษะงาน ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ขาดการสื่อสารภายใน ทำให้องค์กรเกิดความเสี่ยงคือความเสียหายเปรียบเทียบกับคู่แข่งที่กำลังเข้ามาในกลุ่มธุรกิจนี้ จึงต้องหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการบริหารทุนมนุษย์

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่ศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้านความรู้ การฝึกอบรม พัฒนาทักษะที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน (Sawangrat, 2018; Chat-Uthai et al., 2018) โดยประสิทธิภาพการทำงานมี 4 ด้านคือ ด้านคุณภาพงาน เวลา ปริมาณงาน และค่าใช้จ่าย Boonnil and Yenyeuak (2021) ทำการวิจัยพบว่า การพัฒนาทุนปัญญา สังคม และอารมณ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และการศึกษาของ Itsaradet and Thitipasitthikorn (2020) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรการทำงานเป็นทีม และองค์กรแห่งการเรียนรู้ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้น การศึกษาส่วนมากเป็นเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งผลการศึกษาไม่มีความละเอียดและความเป็นตัวแทนเนื่องจากมีข้อจำกัดต่างกัน การศึกษาแบบผสมวิธีเป็นทางเลือกที่ผู้ศึกษาสนใจ จึงต้องการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ผ่านการบริหารทุนมนุษย์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ สังคม และอารมณ์ โดยคาดหวังว่าจะก่อเกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เพิ่มคุณภาพ ปริมาณ

งานตามเป้าหมาย ค่าใช้จ่ายลดลง ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ช่วยให้องค์กรเติบโตอย่างยั่งยืนได้

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คุ้ได้จากความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า (Input) กับ ผลผลิต (Output) (Simon, 1960) ผลจะต้องมีคุณภาพสูง ปริมาณงานตามความคาดหวัง ตรงต่อเวลา และค่าใช้จ่ายเหมาะสมกับงานและวิธีการลงทุนน้อยและได้ผลกำไรคืนกลับมาสูงที่สุด (Peterson et al., 1953) ที่สำคัญคือความคุ้มค่าและพึงพอใจ (Millet, 1954) นอกจากนั้นวิธีการเพื่อให้การทำงานของพนักงานเกิดประสิทธิภาพที่ดี เกิดจากการมีเป้าหมายชีวิตชัดเจน คุณภาพมาตรฐานของงานที่แม่นยำ ทำให้พนักงานมีความรู้และความเข้าใจในงาน พฤติกรรมส่วนบุคคลต้องเหมาะสมกับงาน การร่วมมือจากส่วนที่เกี่ยวข้อง ความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา และการให้โอกาสพนักงานได้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม

การบริหารทุนมนุษย์ คือ การดึงเอาศักยภาพภายในของพนักงานที่สะท้อนผ่านการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ทุนด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ ความสามารถ โดยผ่านการศึกษ อบรม พัฒนา การเรียนรู้ รวมถึงประสบการณ์ (Marginson, 2019) ทุนด้านสังคม ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ หรือความไว้วางใจที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงาน และทุนด้านอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้ตนเอง มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความยืดหยุ่นของสภาพแวดล้อมการทำงานและด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง (Gratton & Ghoshal, 2003) ซึ่งทุนมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัด สามารถพัฒนาได้ไม่มีที่สิ้นสุด (David & Lopez, 2001) ดังนั้นทุนมนุษย์เป็นศักยภาพที่สำคัญที่ก่อให้เกิดงาน มูลค่าในตัวบุคคล องค์กร สังคม และประเทศชาติผ่านการขับเคลื่อน

องค์ความรู้ในด้านต่างๆ บริษัทควรลงทุนค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมเป็นการมอบทุนมนุษย์ประเภทนี้ แก่บุคลากรในองค์กร (Becker, 1964) เนื่องจาก มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการใช้ทรัพยากรอื่น และใช้ศักยภาพของตัวเองเพื่อกระทำการหนึ่ง สิ่งใดให้บรรลุผล ผลลัพธ์ของการลงทุนในมนุษย์ คือ การพัฒนาประสิทธิภาพที่ดีขึ้น (Nafukho et al., 2004) มีความสามารถในการทำกำไร และผลตอบแทนที่ดีขึ้นในระดับองค์กรอีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อสังคม (Naquin & Holton, 2002)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ทุนมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการขององค์กร เพื่อให้สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลง (Chat-Uthai et al., 2018) การวิจัยของ Tran and Vo (2020) และ Witasari and Gustomo (2020) พบว่า ประสิทธิภาพของทุนมนุษย์มีส่วนสนับสนุนเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัท และการวิจัยของ Saluy et al. (2024) พบว่า การจัดการทุนมนุษย์ที่สำคัญที่สุดในการเพิ่มผลผลิตพนักงาน คือ การทำงานเป็นกลุ่ม ความสามารถส่วนบุคคล และแรงจูงใจส่วนบุคคล การฝึกอบรมทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Kucharpíková et al., 2014; Nor et al., 2018) การวิจัยของ Sawangrat (2018) พบว่า การฝึกฝน อบรมทักษะในการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ช่วยลดความผิดพลาดการทำงานและเพิ่มคุณภาพ เมื่อศึกษาเพิ่มเติมพบว่า บรรยากาศในการทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน (Wanarot, 2017) งานวิจัยของ Asri and Liani (2022) พบว่า ความผูกพันของพนักงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากนี้ วัฒนธรรมในองค์กร การทำงานเป็นทีม และ ความเป็นองค์กรแห่งการ

เรียนรู้ยังส่งผลต่อประสิทธิภาพงาน (Itsaradet & Thitipasitthikorn, 2020) นำไปสู่การพัฒนา สมมติฐานของงานวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ภายในองค์กร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยของการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

สมมติฐาน

ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ ด้านสังคม และด้านอารมณ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) แบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) แบ่งได้เป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) เพื่อทำการศึกษาด้านการรับรู้ของการบริหารทุนมนุษย์ภายในองค์กร มีการออกแบบการศึกษาดังนี้

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก

ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มีเกณฑ์ในการคัดเลือก 2 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ตำแหน่งงานในระดับที่แตกต่าง 2) อายุงานไม่ต่ำกว่า 3 ปี จากเกณฑ์ดังกล่าวคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กรรมการผู้จัดการ 1 คน ผู้บริหารระดับกลาง 6 คน (ผู้จัดการฝ่ายขายและการตลาด ผู้จัดการฝ่ายวิจัยและควบคุมคุณภาพ ผู้จัดการฝ่ายผลิต ผู้จัดการฝ่ายเทคโนโลยี

ผู้จัดการฝ่ายการเงินและการบัญชี ผู้จัดการฝ่ายบุคคล ตำแหน่งละ 1 คน) และ พนักงานระดับปฏิบัติการ 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

- 1) เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายในองค์กร
- 2) แบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และ
- 3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากเอกสารขององค์กร เพื่อทราบข้อมูลการบริหารทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 2) การสังเกต (Observation) ใช้วิธีสังเกตที่ไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) สังเกตและบันทึกกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อมูลสถานการณ์การบริหารทุนมนุษย์ที่มีในองค์กร เช่น กิจกรรมการทำงาน วิธีชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม และกฎระเบียบขององค์กร ความสัมพันธ์ของพนักงานในการทำงาน รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในงาน 3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่อยู่พื้นที่ที่ทำการศึกษ โดยการสร้างแนวคำถามเอาไว้เบื้องต้น สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนลำดับชั้นคำถามได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์หรือตามความเห็นสมควร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลทั้งหมดสังเคราะห์โดยนำไปจัดเป็นหมวดหมู่ กำหนดรหัส (Code) ของข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันจากสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 19 คน จากนั้นนำมาจำแนกและหาความถี่ (จำนวนผู้ที่มีความคิดเห็นตรงกัน) จัดอันดับร้อยละความถี่ของแต่ละรหัสเรียงจากค่ามากไปหาน้อยและหาร้อยละความถี่สะสมประยุกต์ใช้หลักการพาเรโต กลุ่มที่อยู่ในร้อยละ 80

(ร้อยละของความถี่สะสม) ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เพื่อนำไปกำหนดข้อคำถามในแบบสอบถามของการศึกษาระยะที่ 2

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีที่ต่างกัน ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการใช้เอกสารจากทฤษฎีและข้อมูลในองค์กร

ระยะที่ 2 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อทำการศึกษาบัจจัยของการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน มีการออกแบบการศึกษาดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พนักงานระดับปฏิบัติการของบริษัทรับผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารแห่งหนึ่ง รวมทั้งสิ้น 180 คน

ตัวอย่าง คำนวณโดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่าง TARO Yamane (Yamane, 1973) ความคลาดเคลื่อนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดของตัวอย่าง เท่ากับ 124.14 คน เนื่องจากป้องกันข้อมูลที่ผิดพลาดตกหล่นไม่ครบถ้วน จึงกำหนดตัวอย่างเท่ากับ 130 คน สุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ Microsoft Excel

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม (Questionnaire) 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลคุณลักษณะของพนักงาน 2) บัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ที่พนักงานมีความคิดเห็นว่าจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 3) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน และ 4) ข้อเสนอแนะการสร้างเครื่องมือ

สร้างเครื่องมือแบบสอบถามได้จากข้อมูลที่ได้จากศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 เรื่องสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ที่มีภายในองค์กรจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ทำให้ได้เป็นแบบสอบถามเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการบริหารทุนมนุษย์ โดยแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 4 ส่วน **ส่วนที่ 1** ข้อมูลคุณลักษณะของพนักงาน 5 ข้อ คำถามเป็นแบบปลายปิด แบบตรวจสอบ (Check List) เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด อายุงาน รายได้ต่อเดือน **ส่วนที่ 2** เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ที่พนักงานมีความคิดเห็นว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับคือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยแบ่งการบริหารทุนมนุษย์ออกมาได้ทั้งหมด 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ 1) ด้านความรู้ 5 ข้อ 2) ด้านสังคม 6 ข้อ 3) ด้านอารมณ์ 4 ข้อ **ส่วนที่ 3** เป็นคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) เช่นกัน โดยแบ่งประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปริมาณงาน คุณภาพงาน เวลา และค่าใช้จ่าย จำนวนด้านละ 3 ข้อ รวม 12 ข้อ และ **ส่วนที่ 4** ข้อเสนอแนะ

ตรวจสอบความเที่ยงตรง

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าIOC (Index of Item Objective Congruence) ผลเท่ากับ 1 มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นผ่านโปรแกรม SPSS เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟา (Cronbach's Alpha

Coefficient) ในส่วนที่ 2 และ 3 ของแบบสอบถาม ใช้การผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, 1970) แบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่นของ Cronbach's Alpha ดังนี้ การบริหารทุนมนุษย์ ด้านความรู้ 0.870 ด้านสังคม 0.856 ด้านอารมณ์ 0.851 ทั้งฉบับเท่ากับ 0.874 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านปริมาณ 0.858 ด้านคุณภาพงาน 0.923 ด้านเวลา 0.892 ด้านค่าใช้จ่าย 0.871 ทั้งฉบับเท่ากับ 0.867 ซึ่งมากกว่า 0.70 จึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะของพนักงาน และความคิดเห็นของพนักงาน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ความถี่ (Frequency) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ (ด้านความรู้ สังคม และ อารมณ์) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Pearson Correlation Coefficient)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ที่มีภายในองค์กร

ผู้ศึกษาทำการศึกษาผ่านการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตสภาพแวดล้อม สถานการณ์การบริหารทุนมนุษย์ที่เกิดขึ้น และการปฏิบัติงานโดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมายไม่รู้ตัว จากนั้นบันทึกลงแบบบันทึก และทำการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักถึงสถานการณ์การบริหารทุนมนุษย์ที่มีอยู่ภายในองค์กร และข้อเสนอแนะการบริหารทุน

มนุษย์ที่องค์กรควรมี จากนั้นกำหนดรหัส (Code) ของค่าที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นหมวดหมู่ 3 ด้าน
1) ด้านความรู้ รหัสคือ IQ 2) ด้านสังคม รหัสคือ SC 3) ด้านอารมณ์ รหัสคือ EQ และปัจจัยย่อย

ของการบริหารทุนมนุษย์เป็นตัวเลข (1 2 3 4 5...) หาผลรวมของความถี่ของการบริหารทุนมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน ที่องค์กรควรให้ความสำคัญและส่งเสริม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละความถี่สะสมของปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับ	รหัส	ปัจจัยบริหารทุนมนุษย์	ความถี่	ร้อยละของความถี่	ร้อยละที่สะสม
1	IQ5	จัดการฝึกอบรม และพัฒนาทักษะงาน	15	10.870	10.870
2	EQ5	สภาพแวดล้อมในองค์กรที่ไม่มีความกดดัน มีความสุข	15	10.870	21.739
3	EQ1	เงินเดือน ค่าตอบแทนจูงใจ และสวัสดิการที่เหมาะสม	9	6.522	28.261
4	SC12	สามารถแสดงความคิดเห็นกับผู้บังคับบัญชา	9	6.522	34.783
5	IQ2	มีคู่มือปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	8	5.797	40.580
6	IQ1	มีการทำงานที่เป็นระบบ มีแบบแผน	7	5.072	45.652
7	SC14	ทุกคนในองค์กรมีการสื่อสารกันอย่าง ตรงไปตรงมา	7	5.072	50.725
8	SC9	มีการจัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามัคคี	7	5.072	55.797
9	EQ3	มีสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องจักร เทคโนโลยีทันสมัย	7	5.072	60.870
10	IQ3	มอบหมายงานท้าทายความสามารถ และเหมาะสม	5	3.623	64.493
11	SC2	ได้รับความไว้วางใจในการทำงาน	5	3.623	68.116
12	SC3	ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน	5	3.623	71.739
13	EQ6	ความรู้สึกผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	5	3.623	75.362
14	SC7	มีโอกาสดำเนินการเลื่อนตำแหน่ง	4	2.899	78.261
15	IQ4	เปิดโอกาส ใ้ความคิดสร้างสรรค์ในงานและแก้ปัญหา	4	2.899	81.159
16	SC6	ได้รับการสนับสนุนให้เสนอผลงานเพื่อความก้าวหน้า	3	2.174	83.333
17	SC1	ได้รับคำชมเชยจากเพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา	3	2.174	85.507
18	SC10	ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน	3	2.174	87.681
19	SC13	สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยไม่กังวลใจ	3	2.174	89.855
20	EQ7	ความรู้สึกภาคภูมิใจในการทำงาน	2	1.449	91.304
21	EQ4	สภาพแวดล้อมการทำงานปลอดภัย	2	1.449	92.754

ตารางที่ 1 ร้อยละความถี่สะสมของปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ต่อ)

ลำดับ	รหัส	ปัจจัยบริหารทุนมนุษย์	ความถี่	ร้อยละของ ความถี่	ร้อยละ ความถี่สะสม
22	SC4	มีส่วนในการรับผิดชอบในการกำหนดแผนงาน	2	1.449	94.203
23	SC5	มีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	2	1.449	95.652
24	SC8	ผู้บังคับบัญชาของท่านให้ความเป็นกันเอง	2	1.449	97.101
25	IQ6	เปิดโอกาสแลกเปลี่ยนทักษะการทำงานกับผู้ร่วมงาน	2	1.449	98.551
26	SC11	สื่อสารแนวทางการบริหารอย่างชัดเจน	1	0.725	99.275
27	EQ2	การประเมินผลงานที่ควรมีความเที่ยงธรรม	1	0.725	100.000

จากตารางที่ 1 พบปัจจัยย่อยการบริหารทุนมนุษย์ที่องค์กรควรให้ความสำคัญและส่งเสริมจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งหมด 27 ปัจจัยย่อย จำแนกได้เป็น 3 ด้าน จากนั้นนำข้อมูลจัดลำดับร้อยละของความถี่ในแต่ละปัจจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์จากมากไปน้อย และใช้หลักการพาเรโตเพื่อแยกปัจจัยที่สำคัญ พบว่า ปัจจัยสำคัญของการบริหารทุนมนุษย์ที่อยู่ในร้อยละ 80 แสดงดังภาพที่ 2 ทั้งหมด 3 ด้าน จำนวน 15 ปัจจัยย่อยสำคัญ ดังนี้

1. ด้านความรู้ จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) จัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะงาน 2) มีคู่มือปฏิบัติงานอย่างชัดเจน 3) มีการทำงานที่เป็นระบบ มีแบบแผน 4) มอบหมายงานท้าทายความสามารถ และเหมาะสม และ 5) เปิดโอกาสให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในงานและแก้ปัญหา

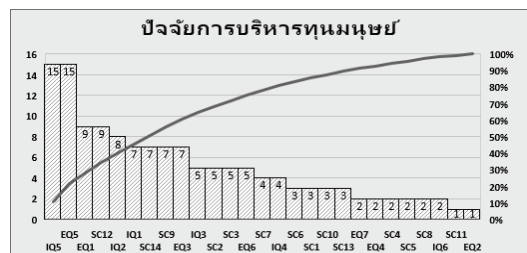
2. ด้านสังคม จำนวน 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่กับผู้บังคับบัญชา 2) ทุกคนในองค์กรสื่อสารกันอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา 3) มีการจัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์สร้างความสามัคคี 4) ได้รับความไว้วางใจในการทำงาน 5) ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และ 6) มีโอกาสก้าวหน้าในการ

เลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนระดับงาน

3. ด้านอารมณ์

จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมในองค์กรที่ไม่มีความกดดันและความเครียด ทำงานมีความสุข 2) เงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการเหมาะสม 3) สิ่งอำนวยความสะดวกอาคารเครื่องจักร และเทคโนโลยีในสำนักงานทันสมัย และ 4) ความรู้สึกผูกพันเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

ข้อมูลข้างต้นจะถูกนำไปพัฒนาเป็นเครื่องมือคือแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในระยะที่สอง เพื่อศึกษาปัจจัยของการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถาม โดยมีทั้งหมด 15 ข้อตามปัจจัยที่ได้มาข้างต้นทั้งหมด 15 ข้อ

ภาพที่ 2 แผนภูมิพาเรโต แสดงปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์

ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน

พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.64 (S.D.=0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ อยู่ใน

ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.72 (S.D.=0.32) รองลงมา ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.68 (S.D.=0.39) ด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ย 4.52 (S.D.=0.52) ตามลำดับ สามารถสรุประดับความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อปัจจัยย่อยการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ สังคม และอารมณ์ ดังตารางที่ 2 3 และ 4

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้

การบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. องค์กรมีการทำงานที่เป็นระบบ มีแบบแผน ขั้นตอนให้ปฏิบัติตาม	4.89	0.31	มากที่สุด	3
2. องค์กรมีคู่มือปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	4.75	0.45	มากที่สุด	4
3. องค์กรมอบหมายงานที่ทำหยาบความสามารถที่เหมาะสม	4.09	0.48	มาก	5
4. องค์กรเปิดโอกาสให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และแก้ปัญหา	4.95	0.21	มากที่สุด	2
5. องค์กรจัดการฝึกอบรม และพัฒนาทักษะงานอยู่เสมอ	4.96	0.19	มากที่สุด	1
รวม	4.72	0.32	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 การบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 4.72 (S.D.=0.32) ได้แก่ 1) องค์กรจัดการฝึกอบรม และพัฒนาทักษะงานอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.96 (S.D.=0.19) 2) องค์กรเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและแก้ปัญหา

มีค่าเฉลี่ย 4.95 (S.D.=0.21) 3) องค์กรมีการทำงานที่เป็นระบบ มีแบบแผน ขั้นตอนการทำงานให้ท่านปฏิบัติตามโดยละเอียด มีค่าเฉลี่ย 4.89 (S.D.=0.31) และ 4) องค์กรมีคู่มือทำงานอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 4.75 (S.D.=0.45) ตามลำดับ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ได้แก่ องค์กรมอบหมายงานที่ทำหยาบความสามารถที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.09 (S.D.=0.48)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคม

การบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การได้รับความไว้วางใจในการทำงาน	3.73	0.77	มาก	6
2. ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานในองค์กร	4.86	0.40	มากที่สุด	3
3. มีโอกาสก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง หรือระดับงาน	4.90	0.30	มากที่สุด	2
4. องค์กรมีการจัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	4.81	0.40	มากที่สุด	5

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคม (ต่อ)

การบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
5. สามารถแสดงความคิดเห็น แนวทาง หรือนโยบายแก่ผู้บังคับบัญชา	4.84	0.36	มากที่สุด	4
6. ทุกคนในองค์กรมีการสื่อสารกันอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา	4.98	0.12	มากที่สุด	1
รวม	4.68	0.39	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 การบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคม พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.68 (S.D.=0.39) จำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ ได้แก่ 1) ทุกคนในองค์กรมีการสื่อสารกันอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา มีค่าเฉลี่ย 4.98 (S.D.=0.12) 2) มีโอกาสก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนระดับงาน มีค่าเฉลี่ย 4.90 (S.D.=0.30) 3) ได้รับการยอมรับจากเพื่อน

ร่วมงานในองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.86 (S.D.=0.40) 4) สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางหรือนโยบายแก่ผู้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ มีค่าเฉลี่ย 4.84 (S.D.=0.36) และ 5) องค์กรมีการจัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน มีค่าเฉลี่ย 4.81 (S.D.=0.40) ตามลำดับ และ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ได้แก่ การได้รับความไว้วางใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ย 3.73 (S.D.=0.77)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์

การบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. องค์กรมอบเงินเดือน สวัสดิการ อย่างเหมาะสม	4.98	0.12	มากที่สุด	1
2. มีสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องจักร และเทคโนโลยีในสำนักงานทันสมัย	4.29	0.85	มากที่สุด	3
3. สภาพแวดล้อมในองค์กรที่ไม่มีความกดดันและ ทำงานมีความสุข	4.68	0.46	มากที่สุด	2
4. องค์กรทำให้รู้สึกผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	4.13	0.66	มาก	4
รวม	4.52	0.52	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4 การบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.52 (S.D.=0.52) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) มอบเงินเดือน สวัสดิการ หรือผลตอบแทนอื่นๆ เช่น ค่าล่วงเวลา และเงินตอบแทนพิเศษอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.98 (S.D.=0.12) 2) สภาพแวดล้อมในองค์กรที่

ไม่มีความกดดัน และความเครียด ทำงานอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ย 4.68 (S.D.=0.46) และ 3) องค์กรสนับสนุนด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องจักรทันสมัยที่ช่วยส่งเสริมให้ทำงานสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ย 4.29 (S.D.=0.85) ตามลำดับ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ องค์กรทำให้รู้สึกผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.13 (S.D.=0.66)

ผลการศึกษาปัจจัยของการบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

สมมติฐานที่ 1 2 และ 3 ทดสอบโดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ พบว่า ผลสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ 1 และ สมมติฐานที่ 3 แต่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2 คือ ปัจจัยการ

บริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ และ ด้านอารมณ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน แต่ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคมไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ 5 และ 6

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย Pearson เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร

ชื่อตัวแปร	EFFICIENCY	IQ	SOCIAL	EQ
EFFICIENCY	1			
IQ	0.325*	1		
SOCIAL	0.278*	0.329*	1	
EQ	0.313*	0.216*	0.562*	1

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยใช้วิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของ Pearson (Pearson Product Moment Correlation-r) ด้วยการโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป SPSS สรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรง

โดยที่ตัวแปรแต่ละตัวมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.000-0.562 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 0.800 อธิบายได้ว่า ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันในระดับปกติ ดังนั้นจึงสามารถนำตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรนี้ ไปใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ เพื่อหารูปแบบของสมการที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามได้

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การ回归การบริหารทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าความคลาด	Beta	t	P-value	Collinearity	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.103	0.578		0.178	0.859		
ด้านความรู้ (IQ)	0.376	0.127	0.255	2.962	0.004*	0.891	1.123
ด้านสังคม (SOCIAL)	0.090	0.127	0.072	0.708	0.480	0.639	1.565
ด้านอารมณ์ (EQ)	0.251	0.113	0.217	2.213	0.029*	0.683	1.464

$R=0.413^3$; $R^2=0.171$; Adjusted $R^2=0.151$; SEE.=0.36452 Durbin-Watson=2.096; F=8.642; Sig=0.000^b

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการทดสอบด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) วิธีการ Enter ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($R=0.413$) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การพยากรณ์ ($R^2=0.171$) หรือมีค่าทำนายสมการได้ร้อยละ 17.10 มีค่า Durbin-Watson เท่ากับ 2.096 อยู่ในเกณฑ์ช่วง 1.50-2.50 อธิบายได้ว่าไม่มีปัญหาระหว่างความคลาดเคลื่อนกับเวลา เนื่องมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional) หรือความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กันสรุปว่าสามารถนำไปใช้ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ Multiple Regression Analysis และใช้ในการพยากรณ์ความสัมพันธ์ได้

จากการทดสอบสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้น (Linear regression) อาศัยการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) วิธีการ Enter โดยที่สมการมีตัวแปรอิสระรวม 3 ตัวแปร และพบตัวแปรอิสระจำนวน 2 ตัวแปร คือ ด้านความรู้ (IQ) และด้านอารมณ์ (EQ) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แทนค่าในสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $EFFICIENCY=0.103 + 0.376IQ + 0.251EQ$

จากสมการพบว่า ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นลำดับแรก ($Beta=0.255$) โดยมีความสัมพันธ์ ที่อยู่ในทิศทางเดียวกัน ดังสมการหมายความว่า ถ้าปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านปัญญาของพนักงานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะมีส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เพิ่มขึ้น 0.376 หน่วย และ ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นลำดับที่สอง ($Beta=0.217$) โดยมีความสัมพันธ์

ที่อยู่ในทิศทางเดียวกัน ดังสมการ หมายความว่า ถ้าปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ของพนักงานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน เพิ่มขึ้น 0.251 หน่วย เมื่อปัจจัยอื่นๆ ไม่เปลี่ยนแปลง

สรุปและอภิปรายผล

สถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารทุนมนุษย์ภายในองค์กร พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นว่าองค์กรควรมีการบริหารทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงาน ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ สังคม และ อารมณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gratton and Ghoshal (2003) ที่อธิบายว่าทุนมนุษย์ คือ ศักยภาพภายในของพนักงานที่สะท้อนผ่านการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ทุนด้านความรู้ ทุนด้านสังคม และทุนด้านอารมณ์ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพนักงานมีความต้องการพื้นฐานของทุนมนุษย์ในทุกด้านเหมือนกัน แต่ให้ความสำคัญในแต่ละด้านแตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นหรือมุมมองที่มีต่อการบริหารทุนมนุษย์ในแต่ละด้านที่หลากหลาย

จากสมมติฐานการศึกษที่ 1-3 พบว่า ปัจจัยการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ และอารมณ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อธิบายได้ดังสมการ $EFFICIENCY=0.103 + 0.376IQ + 0.251EQ$ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Witasari and Gustomo (2020) และ Saluy et al. (2024) พบว่า การจัดการทุนมนุษย์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพขององค์กร แต่ขัดแย้งกับงานวิจัย Tran & Vo (2020) ที่พบว่าทุนมนุษย์ด้านความรู้ สังคม และอารมณ์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานทั้งสิ้น เนื่องจากผลทดสอบสมมติฐานการบริหารทุนมนุษย์ด้านสังคมพบว่าในด้านสังคมไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ระดับความคิดเห็นของ

พนักงานพบว่าการบริหารทุนมนุษย์ด้านความรู้ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คือการจัดการฝึกอบรม และพัฒนาทักษะงานมีพนักงาน สอดคล้องกับการวิจัยของ Nor et al. (2018) และ Kucharpíková et al. (2014) ที่พบว่า ปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านการฝึกอบรมความรู้และทักษะพนักงาน มีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน เวลา ปริมาณงาน และค่าใช้จ่าย อย่างมีนัยสำคัญ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากการจัดการฝึกอบรม และพัฒนาทักษะงานอยู่เสมอจะช่วยให้ความรู้ให้กับพนักงาน ประกอบกับประสบการณ์ที่สั่งสมมา ทำให้สามารถเพิ่มพูนความรู้ที่มีภายใน จนกระทั่งส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มสูงขึ้น ทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารทุนมนุษย์ด้านอารมณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานรองลงมา โดยองค์กรมอบผลตอบแทนอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยที่พนักงานเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่มีความกดดันทำงานอย่างมีความสุข องค์กรทำให้รู้สึกผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kucharpíková et al. (2014) และ Asri and Liani (2022) ที่พบว่าการทำให้พนักงานมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanarot (2017) พบว่าพนักงานมีความเห็นว่าบรรยากาศในการทำงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในระดับมาก ดังนั้น การมอบเงินเดือน สวัสดิการ หรือผลตอบแทนที่เหมาะสมกับงานที่พนักงานได้รับมอบหมาย การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ภายในองค์กรมีและบรรยากาศในการทำงานส่งผลต่ออารมณ์ของพนักงาน และเมื่อองค์กรมีการมอบทุนมนุษย์ในด้านอารมณ์ให้กับพนักงานที่เพิ่มขึ้น

ทำให้ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

องค์กรควรมีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะงาน เพื่อให้พนักงานได้มีความรู้ทักษะเพิ่มเติมเกี่ยวกับงาน เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน แก้ไขปัญหา ตลอดจนพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เพิ่มขึ้นตอนการปฏิบัติงานอย่างละเอียดและชัดเจนเพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามแบบแผน ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือผิดวิธี อีกทั้งหากองค์กรมอบหมายงานที่ท้าทายความสามารถที่เหมาะสมกับพนักงานจะทำให้สามารถดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ภายในตัวของพนักงานออกมาได้ ด้านอารมณ์ องค์กรควรมอบเงินเดือน สวัสดิการให้กับพนักงานอย่างเหมาะสม เพื่อเกิดแรงจูงใจในการทำงานที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่ออารมณ์ของพนักงาน นอกจากนั้นควรจัดการสภาพแวดล้อมในองค์กรให้มีความสุข ไม่กดดัน เน้นการทำงานร่วมกันให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร กระทั่งเกิดความผูกพัน ส่งผลต่ออารมณ์เชิงบวกที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่เพิ่มขึ้น

แม้ว่าผลการศึกษาการบริหารทุนมนุษย์ในด้านสังคมไม่ได้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน แต่องค์กรควรให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน เนื่องจากการทำงานร่วมกัน พึงพากันถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานในองค์กร ควรมีการส่งเสริมให้พนักงานมีการสื่อสารกันอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา มีความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน ตลอดจนมีโอกาสนในการก้าวหน้าในงานที่ทำ เพื่อให้พนักงานมีสังคมที่ดีและเหมาะสม ส่งผลให้พนักงานมีประสิทธิภาพงานที่ดี องค์กรสามารถแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ผ่านการบริหารทุนมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ สังคม และอารมณ์ จัดทำโครงการโดยกำหนดแผนงาน ตัวชี้วัด ดำเนินงาน และติดตามผล จากนั้นเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพพนักงาน

ก่อนและหลังการดำเนินโครงการตามแนวทางที่เสนอ เพื่อให้ทราบว่าแนวทางการบริหารทุนมนุษย์ด้านใดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสูงสุด จากนั้นทำการศึกษาเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารทุนมนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทของอุตสาหกรรมนั้น

เอกสารอ้างอิง

- Akarathitipong, J. (2013). *Development of human resources*. Faculty of Management Science, Rajabhat Phranakhon Si Ayutthaya University.
- Asri, D. H., & Liani, J. (2022). Analysis of the effect of employee engagement mediated human resources on developer companies in Batam City. *International Journal of Social Science and Religion (IJSSR)*, 3(3), 2723-5920.
- Becker, G. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Harvard University Press.
- Boonnit, P., & Yenyueak, C. (2021). Human capital development to enhance the operational efficiency of military officers under the supervision of the Department of Air Traffic Control. *Journal of Political Science, Suan Sunandha Rajabhat University*.
- Chat-Uthai, M., Wanarat, P., Bhidaya, T., Jarungidanan, P., & Oongsakul, V. (2018). Human capital: The driving force and competitiveness potential of Thailand. *Nida Business Journal*, 2561(00), 5-23. [in Thai]
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). Harper & Row.
- David, P., & Lopez, J. (2001). Knowledge, capabilities and human capital formation in economic growth. *NZ Treasury Working Paper*, Wellington, 01/13.
- Gratton, L., & Ghoshal, S. (2003). Managing personal human capital: New ethos for the “volunteer” employee. *European Management Journal*, 21(1).
- Itsaradet, W., & Thitipasitthikorn, P. (2020). Enhancing the performance of personnel in professional and general management at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Journal of Social Sciences and Buddhist Anthropology*, 5(4), 413-425.
- Kucharčíková, A., Tokarčíková, E., & Blašková, M. (2014). Human capital management-Aspect of the human capital. In *GLOBE-EDU 2014*.
- Marginson, S. (2019). Limitations of human capital theory. *Studies in Higher Education*, 44(2), 287-301.

- Millet, J. D. (1954). *Management in the public sector: The quest for effective performance*. McGraw-Hill Book Company.
- Nafukho, F. M., Hairston, N. R., & Brooks, K. (2004). Human capital theory: Implications for human resource development. *Human Resource Development International*, 7(4), 545-311.
- Naquin, S. S., & Holton, E. F. III. (2002). The effects of personality, affectivity, and work commitment on motivation to improve work through learning. *Human Resource Development Quarterly*, 13(4), 357-376.
- Nor, A. Z., Abdullah, H., Javaid, M., & Khan, M. A. (2018). Impact of human capital management practices on employees' job performance. *Journal of Physics: Conference Series*, 18(1). <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1049/1/012020>
- Peterson, E., Elmore, & Plowman, G. E. (1953). *Business organization and management*. Irwin Inc.
- Saluy, A. B., Abidin, Z., Djamil, M., Kemalasari, N., Hutabarat, L., Pramudena, S. M., & Endri, E. (2024). Employee productivity evaluation with human capital management strategy: The case of COVID-19 in Indonesia. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 27(5), 1-9.
- Sawangrat, N. (2018). Human capital development for enhancing operational efficiency of employees in the Thai aviation and logistics industry towards a balanced and sustainable creative industry. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(2), 2136-2152.
- Simon, H. A. (1960). *Administrative behavior*. Macmillan Company; Sage Publications.
- Tran, N. P., & Vo, D. H. (2020). Human capital efficiency and firm performance across sectors in an emerging market. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1738832-173.
- Wanarot, S. (2017). Increasing work efficiency using Six Sigma methodology: A case study of Wise S Products Company Limited [Master's thesis, Rajamangala University of Technology Rattanakosin].
- Witasari, J., & Gustomo, A. (2020). Understanding the effect of human capital management practices, psychological capital, and employee engagement on employee performance. *The Asian Journal of Technology Management*, 13(1), 1-15.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ

Potential and Guidelines for Enhance Hotel Business in The Hua Hin District Area to The Wellness Hotel Based on International Standard

ณัฐปรีญา โพธิ์พันธุ์¹, พิมพ์รวี ทหารแก้ว¹, ชุตินา จักรจรัส¹,
วรรณพรรณ ริมผดี¹, ธัญญลักษณ์ เวชชศาสตร์²
Natpreeya Phopun¹, Pimrawee Tahanklaew¹, Chutima Jakjarus¹,
Wannapat Rimphati¹, Thanyalak Wedchasart²

Received: 16 May 2024

Revised: 16 July 2024

Accepted: 30 July 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาศักยภาพและสร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม บุคลากรในธุรกิจโรงแรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน พบว่า ร้อยละ 59 รับรู้แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera) ร้อยละ 56 รับทราบนโยบายการพัฒนาของ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เป็นจุดหมายปลายทางเพื่อการพักผ่อนเพื่อสุขภาพ (Wellness Destination) และมีความคิดเห็น ว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยว ที่พักเชิงสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมสุขภาพ (ร้อยละ 56, 50, 42 และร้อยละ 31 ตามลำดับ) รวมถึงต้องการพัฒนาความรู้เพื่อรองรับการให้บริการ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ร้อยละ 99 และการเพิ่มทักษะด้านโรงแรมเชิงสุขภาพจะสามารถให้บริการ นักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น ร้อยละ 98 และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ ผู้บริหารหัวหนางาน และพนักงานโรงแรม จำนวน 25 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 5 คน และการประชุมกลุ่มย่อยแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาธุรกิจบนฐานการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องตามความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและนำแนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์ ไปให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวิพากษ์

คำสำคัญ: ศักยภาพ, แนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม, โรงแรมเชิงสุขภาพ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

² ผู้ช่วยวิจัย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

¹ Assistant Professor, School of Tourism and Hospitality Management Suan Dusit University

² Research Assistant School of Nursing Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital Mahidol University

Abstract

The purpose of this research is to study the potential and create guidelines for the development of the hotel business in the Hua Hin District area of Prachuap Khiri Khan Province, aiming to elevate these establishments to health hotels. This research adopts a mixed methods approach. Quantitative research involved purposive sampling of 400 individuals, including hotel business operators, personnel in the hotel industry, and related agencies in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province. Data analysis employed descriptive statistics, frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics were used to test hypotheses, revealing that 59% of respondents acknowledged the master plan for developing tourist areas in the Western Seaboard Tourism Development Zone (The Royal Coast or Thailand Riviera), and 56% acknowledged the development policy of Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province, as a Wellness Destination. Additionally, there was significant interest among tourists in tourist attractions (56%), health accommodations (50%), healthy food (42%), and health activities (31%). Furthermore, 99% expressed a desire to develop knowledge to serve health tourists, while 98% were interested in enhancing skills in health hotels to improve service delivery. Qualitative research methods involved in-depth interviews with entrepreneurs, executives, supervisors, and 25 hotel employees, as well as engagement with 5 government and private sector stakeholders through small group meetings. This qualitative phase aimed to synthesize business development guidelines based on stakeholder insights regarding the accommodation potential in the area. These guidelines were subsequently presented to stakeholders for critique and input. This comprehensive approach aims to support the transformation of hotels in the Hua Hin District into health-focused establishments, leveraging both quantitative data and qualitative insights from key stakeholders.

Keywords: Potential, Guidelines for enhancing the hotel business, Wellness Hotel

บทนำ

ด้วยอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม สถานการณ์โลก การแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนา ไวรัส (โควิด-19) และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของทุกประเทศทั่วโลก ทำให้ผู้คนหันมาใส่ใจกับสุขภาพมากขึ้น เปลี่ยนมุมมองจากการรักษาสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยมาเป็นการป้องกันการเจ็บป่วยผ่านรูปแบบการใช้ชีวิตที่มุ่งเข้าสู่ความสุขสมดุล ด้วยพฤติกรรมของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ทำให้

Wellness เป็นระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่มากระบบหนึ่งของโลก และมีแนวโน้มจะเพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้น สอดคล้องกับ Global Wellness Institute (GWI) (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) ที่ประเมินว่าตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของโลกมีแนวโน้มเติบโตจาก 4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2563 เป็น 11 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2568 คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 20.9 ต่อปีในช่วงปี 2563-2568 การเติบโตของตลาดการท่องเที่ยว

เชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) กลายเป็น “ธุรกิจแห่งอนาคต” ที่กำลังมาแรงทั่วโลก ซึ่งข้อมูลจาก GWI (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) ยังระบุว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยเองนั้น มีการเติบโตขึ้นทุกปี ซึ่งในปี 2563 จัดอยู่ในอันดับที่ 15 ของโลก และในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 4 รองจาก ประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย นอกจากนี้ข้อมูลจากฐานเศรษฐกิจ (2566) ระบุว่า ตลาดที่เติบโตด้านสุขภาพที่ใหญ่ที่สุดที่คาดการณ์ไว้จนถึงปี 2027 คือ อสังหาริมทรัพย์เพื่อสุขภาพ (ร้อยละ 17.4 ต่อปี) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (ร้อยละ 16.6 ต่อปี) บ่อน้ำร้อน/น้ำแร่ (ร้อยละ 14.3 ต่อปี) และสุขภาพจิต (ร้อยละ 12.8 ต่อปี) จากการสำรวจยังพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้นเป็นบุคคลที่มีอายุระหว่าง 35-65 ปี มีการศึกษาและมีกำลังซื้อสูง โทมัส ศุขปรีชา (2565) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้นเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มที่น่าสนใจ เพราะนักท่องเที่ยวเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะไม่ได้สนใจเฉพาะร่างกายและสุขภาพของตนเองเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเห็น “ความเชื่อมโยง” ระหว่างสุขภาพของตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วย ดังนั้น นักท่องเที่ยวเหล่านี้จึงเป็นนักท่องเที่ยวเชิงลึกที่มักพิถีพิถันและใส่ใจในรายละเอียด ทั้งการเลือกเข้าพักพิชภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร และบริการด้านสุขภาพต่างๆ รวมไปถึงการเลือกที่พัก โรงแรม การเดินทาง เป็นต้น เพื่อลดภาระของสังคมรอบตัวลงด้วย กล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นนักท่องเที่ยวที่มี “คุณภาพ” ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการ บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่น และส่งเสริมการตลาดอย่างตรงเป้า

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นหนึ่งในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก

(The Royal Coast) ที่ถูกวางไว้เป็นพื้นที่ “การท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสุขภาพชั้นนำของโลก” ภายใต้ความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนและนันทนาการ (Leisure and Recreation Tourism) (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) เป็นเมืองพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุและครอบครัว (Family Retirement Beach) มีที่พักหลายรูปแบบหลายระดับราคา สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม (ประชาชาติธุรกิจ, 2567) ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาศักยภาพของธุรกิจโรงแรมเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการรับรู้นโยบายของภาครัฐ ความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานของโรงแรมด้านการบริหารจัดการ การรับรู้ความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อสามารถสร้างแนวทางในการยกระดับธุรกิจโรงแรมสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ตามมาตรฐาน GHA WellHotel สอดคล้องกับยุทธศาสตร์รังสรรค์หัวหินสู่เมืองแห่งสุขภาพดี อายุยืน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2566)

ทั้งนี้ข้อมูลจาก วาสนา ศรีกาญจนานายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวหัวหิน/ชะอำกล่าวว่า ในพื้นที่หัวหินมีโรงแรมของกลุ่มเอสเอ็มอีคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนโรงแรมในหัวหินทั้งหมดกว่า 200 แห่ง (พรไพลิน จุลพันธ์, 2564) โรงแรมขนาด 3 ดาวในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีเป็นจำนวนมาก และรูปแบบของโรงแรมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ (Poompat & Chawalee, 2018) เป็นผลให้ธุรกิจโรงแรมและที่พักในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการแข่งขันที่สูง นอกจากแข่งขันกันเองในธุรกิจโรงแรมแล้วยังต้องเผชิญกับการแข่งขันจากการนำบ้านและคอนโดมิเนียมมาปล่อยเช่าให้กับนักท่องเที่ยว

ประกอบกับข้อมูลจาก ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานประจวบคีรีขันธ์ กล่าวถึงภาพรวมการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ผ่านพ้นโควิด-19 มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง โดยในปี 2566 มีนักท่องเที่ยวรวมกว่า 11.4 ล้านคน เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 14 จากปีที่ผ่านมา โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ที่ 44,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนกว่า 12,000 ล้านบาท และในปี 2567 ก็ตั้งเป้าว่าการท่องเที่ยวจะเติบโตขึ้นอีก (พีพีทีวี ออนไลน์, 2567) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว ของผู้ประกอบการไทยที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายให้มีความได้เปรียบในการแข่งขันและมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเมืองหัวหิน ในการเป็นเมืองแห่งสุขภาพดี อายุยืน ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาศักยภาพกลุ่มธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรมเพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพให้ผู้ประกอบการไทยสามารถดำเนินธุรกิจเติบโตได้อย่างยั่งยืน และอำเภอหัวหินยังคงความมีเสน่ห์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของธุรกิจโรงแรมในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรมในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม บุคลากรในธุรกิจโรงแรม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม บุคลากรในธุรกิจโรงแรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสำรวจศักยภาพและความต้องการของผู้ประกอบการ บุคลากรในธุรกิจโรงแรม

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม บุคลากรในธุรกิจโรงแรม ประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้างาน และพนักงานโรงแรม จำนวน 25 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 5 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจศักยภาพและความต้องการของผู้ประกอบการ บุคลากรในธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดทำ Focus Group เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาธุรกิจบนฐานการพัฒนาศักยภาพที่ปัก

การดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) การสำรวจศักยภาพและความต้องการของผู้ประกอบการ บุคลากรในธุรกิจโรงแรมในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) โดยใช้แบบสอบถาม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ ผู้บริหาร หัวหน้างาน และพนักงานโรงแรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตามเกณฑ์มาตรฐาน Wellness และแนวคิด McKinsey 7S Framework และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาธุรกิจบนฐานการพัฒนาศักยภาพที่ปักตามความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนำแนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์

ไปให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวิพากษ์
โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
ในแบบสอบถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์ การ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสำรวจศักยภาพและความ
ต้องการของผู้ประกอบการ บุคลากรในธุรกิจ
โรงแรมในเขตพื้นที่อำเภอหัวหินจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรม
เชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) โดยแบบสอบถาม
พบว่า ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร หัวหน้างาน และ
พนักงานโรงแรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ
และภาคเอกชน รับรู้แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่
ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก
ร้อยละ 59 รับทราบนโยบายการพัฒนาของอำเภอ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เป็นจุดหมาย
ปลายทางทางการพักผ่อนเพื่อสุขภาพ (Wellness
Destination) ร้อยละ 56 และเห็นว่านักท่องเที่ยว
ให้ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ 66
รองลงมา คือ ที่พักเชิงสุขภาพ ร้อยละ 50 อาหาร
เพื่อสุขภาพ ร้อยละ 42 กิจกรรมสุขภาพ ร้อยละ
31 ตามลำดับ และไม่แน่ใจว่าโรงแรมที่ทำงานอยู่
เป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ ร้อยละ 36 มองว่าเป็น
โรงแรมเชิงสุขภาพ ร้อยละ 33 และไม่เป็นโรงแรม
เชิงสุขภาพ ร้อยละ 31 ตามลำดับ ทั้งนี้ ยังเห็นว่า
โรงแรมมีกิจกรรมหรือบริการเชิงสุขภาพ ร้อยละ
73 รองลงมาคือ ไม่แน่ใจ ร้อยละ 14 และไม่มี
ร้อยละ 13 และโรงแรมสามารถพัฒนาเป็นโรงแรม
เชิงสุขภาพได้ ร้อยละ 77 รองลงมาคือ ไม่แน่ใจ
ร้อยละ 21 และไม่ได้ ร้อยละ 2 รวมถึงต้องการ
พัฒนาความรู้เพื่อรองรับการให้บริการกลุ่มนักท่องเที่ยว
เชิงสุขภาพ ร้อยละ 99 และการเพิ่มทักษะ
ด้านโรงแรมเชิงสุขภาพจะสามารถให้บริการ
นักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น ร้อยละ 98 การสัมภาษณ์

เชิงลึกผู้ประกอบการ ผู้บริหาร หัวหน้างาน และ
พนักงานโรงแรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ
และภาคเอกชน ตามเกณฑ์มาตรฐาน Wellness
และ แนวคิด McKinsey 7S Framework การเก็บ
แบบสอบถาม และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วน
เกี่ยวข้อง พบประเด็นสำคัญด้านศักยภาพและ
แนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การ
เป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) ดังนี้

ศักยภาพธุรกิจโรงแรมในเขตพื้นที่อำเภอ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อยกระดับสู่การ
เป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel)

จากการศึกษาศักยภาพธุรกิจโรงแรมใน
เขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness
Hotel) โดยใช้แนวทางการศึกษาศักยภาพจาก
แนวคิดของ 7S McKinsey ระบุประเด็นได้ ดังนี้

ด้านโครงสร้าง (Structure) เมืองหัวหิน
มีศักยภาพในการตอบสนองการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพทั้งในด้านการฟื้นฟูและส่งเสริมสุขภาพ
แต่ต้องให้ความสำคัญกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ
ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคสำคัญโดยเฉพาะกับธุรกิจ
โรงแรมในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ในด้านโครงสร้าง
การบริหารงานของธุรกิจโรงแรม มีการแบ่งงาน
มีการจัดแผนก มีสายการบังคับบัญชาในการมอบ
หมายงานอย่างเป็นระบบ เข้มงวดกับกฎระเบียบ
ที่เป็นไปเพื่อคุณภาพของการบริการ แต่ผ่อนปรน
ในรูปแบบวิธีการทำงานของพนักงาน

ด้านกลยุทธ์ (Strategy) เมืองหัวหินมี
ทิศทางขับเคลื่อนเมืองเชิงสุขภาพที่สอดคล้องอยู่ใน
เมืองท่องเที่ยวยั่งยืน ธุรกิจโรงแรมวางกลยุทธ์
นำเสนอคุณภาพบริการผ่านทุกประสาทสัมผัส
ทั้งการมองเห็น การได้ยิน การลิ้มรส การดมกลิ่น
การสัมผัส รวมไปถึงการสุขสบายจากภายใน วาง
กลยุทธ์การให้บริการจากความเป็นตัวตนของพื้นที่

ข้อดีลักษณะหัวหินวันวาน สร้างความรู้สึกถึงการมา
รำลึกความหลัง และวางกลยุทธ์ให้แขกที่เข้าพัก
รู้สึกปลอดภัยโดยทำความร่วมมือกับโรงพยาบาล

ด้านระบบ (System) เมืองหัวหินมีระบบ
เทคโนโลยีเมืองปลอดภัยและมีระบบรักษาพยาบาล
ที่ดี แต่ขาดการเชื่อมโยงของระบบประกันภัยด้าน
การท่องเที่ยว ธุรกิจโรงแรมมีระบบการทำงานที่ให้
พนักงานเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์
ของบริการหลักในโรงแรม ธุรกิจโรงแรมนอกจากจะ
มีระบบการทำงานที่พึงพิงตัวเองแล้ว ยังมีการสร้าง
และบริหารเครือข่ายเพื่อตอบสนองความต้องการ
ของแขกที่เข้าพัก กล่าวคือ ในโรงแรมขนาดเล็ก
ที่ไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงสุขภาพครบ
ครันก็จะใช้เครือข่าย outsource ชุมชน ศักยภาพ
ภายนอกที่มี เช่น สถาบันสอนโยคะ ร้านนวดต่างๆ
 เป็นต้น

ด้านรูปแบบ (Style) เมืองหัวหินมีการ
สร้างตัวตนในฐานะจุดหมายปลายทางด้านสุขภาพ
ชั้นนำสำหรับบุคคลที่แสวงหาประสบการณ์ด้าน
สุขภาพแบบองค์รวม รูปแบบการให้บริการเชิง
สุขภาพของโรงแรมขนาดเล็กจะอิงกับพื้นที่ ใช้
ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง ดัดแปลง
เอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีมาเป็นผลิตภัณฑ์และ
บริการ เช่น กิจกรรมสริยันต์จันทร์ รับแสงจันทร์
เต็มดวง และแสงอาทิตย์ยามเช้า รับอากาศบริสุทธิ์
ตรงหาหน้าโรงแรม กิจกรรมวารีบำบัดจากทะเล
และหาดทราย กิจกรรมร่วมกับวัดห้วยมงคล
ผสมผสานเรื่องความเชื่อกับสุขภาพ รองรับ
นักท่องเที่ยวสายบุญ เป็นต้น

ด้านบุคลากร (Staff) บุคลากรในธุรกิจ
โรงแรมได้รับการส่งเสริมเพื่อการมีสุขภาพที่ดี มีการ
จัดสรรคนเหมาะกับงานตามความเชี่ยวชาญ และ
ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรของตนเองอย่างสม่ำเสมอ
ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามความพร้อมของแต่ละ
โรงแรม แต่บุคลากรยังขาดการรับรู้เรื่องเกณฑ์
มาตรฐานในการเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ

ด้านทักษะ (Skill) บุคลากรในธุรกิจ
โรงแรมมีกระบวนการในการให้บริการ มีวิธีการ
และจัดการตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่ม
ผู้สูงอายุที่รักสุขภาพได้ แต่ยังไม่เป็นรูปธรรมที่จะ
ก่อให้เกิดคุณภาพอย่างยั่งยืน ควรให้ความรู้ความ
เข้าใจพนักงานด้านการให้บริการเชิงสุขภาพ ดังที่
ผู้ประกอบการกล่าว “พนักงานรู้หน้าที่การทำงาน
มีทักษะการทำงานโรงแรม แต่เรื่อง Wellness เป็น
เรื่องใหม่สำหรับพนักงาน ต้องให้ความรู้ให้เขา
เข้าใจเรื่องนี้ให้มากขึ้น”

ด้านค่านิยมร่วม (Shared Value) เมือง
หัวหินมีศักยภาพที่ดีในการเป็นจุดหมายปลายทาง
ด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรม
องค์กรที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีแบบ
องค์รวม ค่านิยมร่วมที่ธุรกิจโรงแรมให้ความสำคัญ
คือ “ยั่งยืน” “อนุรักษ์วัฒนธรรม” และ “ส่งเสริมความ
สัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชน”

เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพตามองค์ประกอบ
มาตรฐาน WellHotel พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ความเป็นผู้นำ
และบทบาทและความรับผิดชอบของผู้บริหาร
ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์บริหาร
งานจากประสบการณ์ของตนเอง แต่ผู้บริหารบาง
แห่งยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ
โรงแรม ขาดความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องของการ
เป็นโรงแรมเชิงสุขภาพในองค์รวม การบริหาร
จัดการธุรกิจโรงแรมเชิงสุขภาพ ยังไม่ได้ให้ความสำคัญ
กับเกณฑ์การประเมินการเป็นธุรกิจโรงแรม
เชิงสุขภาพ (WellHotel) เพราะยังมีความเข้าใจ
ที่คลาดเคลื่อนด้วยคิดว่าเป็นโรงแรมขนาดเล็ก
ไม่มีทุนในการดำเนินงานและไม่สามารถดำเนินการ
ได้ และการรับรู้เรื่องเกณฑ์มาตรฐานเชิงสุขภาพ
ผู้บริหารโรงแรมหลายแห่งรับรู้ว่าจะต้องมีการปรับ
โครงสร้างของโรงแรมทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงทำให้
ไม่สามารถปรับเปลี่ยนธุรกิจเข้าสู่การเป็นโรงแรม
เชิงสุขภาพตามมาตรฐานได้

องค์ประกอบที่ 2 คำแถลงการณ์ความมุ่งมั่นของการอำนวยความสะดวก พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว มีความยินดีที่จะพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานเชิงสุขภาพหากการดำเนินงานไม่กระทบกับต้นทุนที่สูงจนเกินไป และการพัฒนานั้นจะทำให้มีลูกค้ามาเข้าพักเพิ่มขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 ความยั่งยืนและการปรับปรุงคุณภาพ พบว่า ธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว ยังไม่มีการดำเนินการในด้านการเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพที่ชัดเจน แต่มีการคงคุณภาพของการเป็นโรงแรมที่เป็นสถานที่พักผ่อนที่สะอาด สะดวกสบาย สำหรับกลุ่มลูกค้าที่มาพักผ่อน

องค์ประกอบที่ 4 ความสอดคล้องและการปฏิบัติตามข้อกำหนด พบว่า โรงแรมบางแห่งมีพื้นที่ มีทัศนียภาพ และการตกแต่งที่เอื้อต่อสุนทรียภาพที่ผ่อนคลาย มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีการบริการอาหารเชิงสุขภาพในกรณีที่เขากร้องขอ พบวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารเชิงสุขภาพ แต่ไม่ได้มีการนำเสนอสรรพคุณ และพบว่าโรงแรมหลายแห่งแม้จะไม่ได้มีกิจกรรมเชิงสุขภาพให้แขก แต่โรงแรมระดับ 3 ดาวที่พบมีศักยภาพในการนำเสนอกิจกรรมเชิงสุขภาพโดยแนะนำ ประสานงาน ติดต่อผู้จัดกิจกรรมเฉพาะทางภายนอกมาบริการแก่ลูกค้าในโรงแรม หรือส่งต่อแขกที่มาพักไปใช้บริการตามที่ต้องการ

องค์ประกอบที่ 5 การบริหารจัดการความเสี่ยง พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว ไม่มีแผนการบริหารความเสี่ยงที่เป็นรูปธรรม โดยโรงแรมจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ที่พบ อำนาจการตัดสินใจและวิธีการจะมาจากประสบการณ์ของผู้บริหารหรือเจ้าของโรงแรม

องค์ประกอบที่ 6 เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และจุดประสงค์ พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว มีเป้าหมายเพื่อการบริการที่ดี แต่ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องการบริการสุขภาพที่ชัดเจน แต่มีการบริการเชิงสุขภาพที่ไม่ได้เป็นเป้าหมายหลัก แต่เป็นไป

เพื่อตอบสนองความต้องการลูกค้าตามที่ร้องขอ การให้บริการเชิงสุขภาพเป็นการให้บริการตามมาตรฐานของแต่ละโรงแรมซึ่งเป็นการบริการที่เป็นไปตามความคาดหวังของแขก แต่ยังไม่พบแนวทางในการให้บริการเชิงสุขภาพที่เหนือความคาดหวังจากโรงแรมระดับ 3 ดาว

องค์ประกอบที่ 7 ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาตรฐาน พบว่า บางโรงแรมมีการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานมาตรฐาน (SOP) เพื่ออำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยของพนักงานและแขก ที่มาพักที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน และงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ แต่ไม่ชัดเจน

องค์ประกอบที่ 8 ความสามารถทางวัฒนธรรม พบว่า โรงแรมทราบความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแขกที่มาพัก และพนักงานให้บริการอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมของแขกที่มาพัก

องค์ประกอบที่ 9 ความช่วยเหลือด้านภาษา พบว่า พนักงานโรงแรมระดับ 3 ดาว มีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับที่สามารถตอบสนองความต้องการของแขกให้บริการตรงตามความต้องการได้ แต่ความสามารถด้านภาษาอื่นยังมีจำกัด โรงแรมมีป้ายสัญลักษณ์สื่อสารและเมนูอาหารเป็นภาษาอังกฤษที่สามารถสื่อความให้แขกเข้าใจได้ แต่ป้ายสื่อสารนั้นไม่ได้เน้นให้สอดคล้องกับสุนทรียะในเชิงสุขภาพ เป็นเพียงป้ายสื่อสารทั่วไป

องค์ประกอบที่ 10 การฝึกอบรมพนักงานและความสามารถ พบว่า โรงแรมไม่ได้มีการอบรมพนักงานในระดับปฏิบัติการอย่างเป็นทางการและสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตามพบว่า โรงแรมมีความต้องการให้พนักงานได้ฝึกอบรมหากไม่กระทบกับงบประมาณและเวลาในการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบที่ 11 ความโปร่งใสทางการเงิน พบว่า โรงแรมมีการดูแลให้เกิดความโปร่งใสในการผูกพันทางการเงินและธุรกรรมทั้งหมดที่แขกต้องใช้บริการ มีการนำเสนอราคาเพื่อแจ้งแขกทราบในกิจกรรมต่างๆ ของโรงแรมด้วยลายลักษณ์อักษรผ่านช่องทางต่างๆ ของโรงแรม และการบอกของพนักงานก่อนให้บริการ

องค์ประกอบที่ 12 การบริการแขก พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว ยังไม่มีนโยบายและระเบียบปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับความต้องการเฉพาะของนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

องค์ประกอบที่ 13 การสื่อสารการตลาด และการแบ่งปันข้อมูล พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว มีการนำเสนอข้อความเกี่ยวกับการบริการแต่ยังไม่ละเอียดและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความที่อาจเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

องค์ประกอบที่ 14 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า โรงแรมมีการดูแลให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพแก่แขกที่ปลอดภัย สะอาด และดึงดูดสายตาของแขก แต่ในองค์กรรวมหลายโรงแรมยังขาดการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการบำบัด (Healing Environment)

องค์ประกอบที่ 15 การวางแผนและการรับมือเหตุฉุกเฉิน พบว่า โรงแรมมีกระบวนการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแขกและ/หรือพนักงาน แต่ยังขาดการบำรุงรักษากระบวนการอย่างต่อเนื่องที่เป็นแผนงานประจำที่ชัดเจน

องค์ประกอบที่ 16 การกำกับดูแลผู้รับเหมาภายนอก พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว ไม่ได้มีการทำสัญญาอย่างเป็นทางการกับผู้เกี่ยวข้องกับการบริการเชิงสุขภาพภายนอก แต่เป็นเพียงการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ดำเนินงานถูกต้องตามกฎหมาย บุคลากรมีมาตรฐานรับรอง สถานที่

เหมาะสม และแนะนำ หรือให้ข้อมูลเพื่อให้ลูกค้าเลือกและตัดสินใจใช้บริการด้วยตนเอง

องค์ประกอบที่ 17 การจัดการเอกสาร พบว่า โรงแรมระดับ 3 ดาว ยังไม่มีการดำเนินการจัดทำเอกสารข้อมูลในเชิงการให้บริการเชิงสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน WellHotel

องค์ประกอบที่ 18 ระเบียบการทำความสะอาดและสุขอนามัย พบว่า ทุกโรงแรมปฏิบัติตามมาตรฐานการทำความสะอาดและสุขอนามัยของโรงแรมที่เป็นที่ยอมรับ

แนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel)

ผู้วิจัยได้พิจารณาจุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และอุปสรรค (T) และดำเนินการการวิเคราะห์ SWOT Analysis และนำมากำหนดผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ TOWS Matrix ได้แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ให้ความรู้บุคลากรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถตามมาตรฐานโรงแรมเชิงสุขภาพ GHAWellHotel เพื่อรองรับการให้บริการกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยจัดรูปแบบการอบรมที่ไม่กระทบเวลางานจนส่งผลต่อการสูญเสียรายได้

2. สร้างสื่อที่น่าสนใจ สื่อความหมาย และให้ข้อมูล การบริการเชิงสุขภาพที่สำคัญ นอกเหนือไปจากข้อมูลพื้นฐานของโรงแรม ห้องพักและบริการต่างๆ ธุรกิจที่พักประเภท Wellness hotel ต้องมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการเชิงสุขภาพที่เปิดเผยได้ มีลิงก์กับข้อมูลของ Vendor ภายนอก หรือหน่วยงานคู่ความร่วมมือหรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาชุมชน พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

3. ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการที่มีอยู่ในโรงแรมให้สื่อความหมายเชิงสุขภาพ เช่น เมนูอาหาร อาจนำเสนอถึงประโยชน์และคุณค่าทางอาหาร เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจและความน่าเชื่อถือในสิ่งที่รับประทานของผู้รับบริการที่ต้องการดูแลสุขภาพ

4. พัฒนาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อม เช่น แสง สี เสียง กลิ่น ทัศนียภาพ จากสภาพแวดล้อมเพื่อการผ่อนคลายในโรงแรม เป็นสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา (Healing Environment)

5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงแรมในรูปแบบอารยสถาปัตย์ ออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อคนทุกคน เพื่อรองรับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย เข้ามาใช้บริการได้โดยสะดวก ปลอดภัยทั่วถึง และเท่าเทียม

6. ส่งเสริม พัฒนาระบบประกันภัยให้ครอบคลุมกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหัวหิน และอำนวยความสะดวกในการประสานงานในเรื่องการเคลมประกัน และการทำประกันภัย

7. สร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพในพื้นที่ เช่น ครูสอนโยคะ นักโภชนาการ และนักบำบัดสปา โรงพยาบาล เสนอบริการและประสบการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น แก่แขกเพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านสุขภาพระหว่างการเข้าพัก

8. สร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมกับสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในบริเวณใกล้เคียง เช่น น้ำพุร้อนธรรมชาติ เส้นทางเดินป่า สนามกอล์ฟ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ หรือสถานพักผ่อนเพื่อสุขภาพ สร้างแพ็คเกจส่งเสริมการขายร่วมกัน เพื่อยกระดับประสบการณ์ด้านสุขภาพในอำเภอหัวหิน

9. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และนำเสนอกิจกรรม

ที่หลากหลายในรูปแบบ Natural Exercise เช่น โยคะริมหาด วิ่งเลียบชายหาด นั่งสมาธิริมหาด สร้างแคมเปญโปรโมตโรงแรมเป็นที่พักผ่อนเชิงสุขภาพ

10. บริหารจัดการโรงแรมด้วยแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างการมีส่วนร่วมกับแขกที่เข้าพัก

สรุปและอภิปรายผล

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นเมืองที่อยู่เขตพัฒนาการท่องเที่ยวผืนทะเลตะวันตก (The Royal Coast) ที่ถูกวางไว้เป็นพื้นที่ “การท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสุขภาพชั้นนำของโลก” ภายใต้ความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนและนันทนาการ (Leisure and Recreation Tourism) ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ มีสิ่งแวดล้อมดี อาหารดี อากาศดี ที่ตั้งดี และรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2566) ธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว สามารถใช้จุดแข็งนี้เป็นศักยภาพในการให้บริการเชิงสุขภาพ การวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจโรงแรมด้วย แนวคิด McKinsey 7S Framework ทั้งด้านโครงสร้าง กลยุทธ์ ระบบ รูปแบบ บุคลากร ทัศนคติ และค่านิยมร่วม วิเคราะห์องค์ประกอบมาตรฐาน WellHotel ทั้ง 18 องค์ประกอบ รวมถึงการสร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรมด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis และนำมากำหนดผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ TOWS Matrix พบว่า ธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว มีโครงสร้างการบริหารงานที่เป็นระบบ ซึ่ง ธงชัย พงศ์สิทธิกาญจนา (มปป.) ได้กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์การที่ดีและเหมาะสมจะทำให้ห้องบริการ บรรลุวัตถุประสงค์และมีความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง มีการวางกลยุทธ์การบริการที่นำเสนอคุณภาพบริการผ่านทุกประสาทสัมผัส ดังนั้นธุรกิจโรงแรมสามารถยกระดับโดยพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงแรม

ให้เป็นสภาพแวดล้อมเพื่อการเยียวยา (Healing Environment) ซึ่งชัชนิล ชัง สถาบันอาศรมศิลป์ ผู้ดูแลการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม (ปิ่นไทย เทพมณฑา, 2566) กล่าวว่า “ออกแบบ Healing Environment ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ทำในสิ่งที่เราเป็น สิ่งที่เรามี สิ่งที่มีธรรมชาติและเรียบง่าย” “Healing Environment เป็นส่วนที่จะนำไปสู่ Well being คือความเป็นอยู่ที่ดี โลกทั้งโลกใบนี้ก็มองในเรื่องของ Well being หรือ Wellness ในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิด Wellness หรือ Well-being” และเพื่อให้โรงแรมสามารถรองรับคนทุกเพศ วัย และทุกสภาพร่างกาย มาใช้บริการอย่างสะดวก ปลอดภัย เท่าเทียม ธุรกิจโรงแรมจึงควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงแรมในรูปแบบอารยสถาปัตย์ (Universal Design) ธุรกิจโรงแรมวางกลยุทธ์การให้บริการจากความเป็นตัวตนของพื้นที่ เมืองตากอากาศเก่าแก่ คงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี โดย ผู้จัดการฝ่ายบุคคลโรงแรมระดับ 3 ดาวแห่งหนึ่ง กล่าวว่า “โรงแรมเรามีขนาดเล็ก ชาติเรื่องห้องออกกำลังกาย และอุปกรณ์ออกกำลังกายเนื่องจากพื้นที่จำกัด จุดแข็งของโรงแรม คือ ธรรมชาติบรรยากาศของการผ่อนคลาย ริมหาด การดำเนินกิจการเชิงสุขภาพของโรงแรม มีแนวคิด การใช้ธรรมชาติบำบัด ใช้อาหารเป็นยา พืชผักปลอดสารพิษ กิจกรรมเชิงสุขภาพจะเน้นความร่วมมือจากoutsourse ชุมชน และร้านวดต่าง ๆ คือใช้ศักยภาพของแหล่งภายนอกที่มี” ซึ่งแนวทางการยกระดับนั้น ธุรกิจโรงแรมระดับ 3 ดาว สามารถสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมกับผู้ประกอบการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพในพื้นที่เพื่อสร้างแพ็คเกจส่งเสริมการขายร่วมกันเพื่อยกระดับประสบการณ์ด้านสุขภาพ เสนอบริการและประสบการณ์ที่หลากหลายขึ้นแก่แขก ซึ่งจะก่อประโยชน์ในแง่ความยั่งยืนกับชุมชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมร่วมของธุรกิจโรงแรมที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน คือ “ยั่งยืน” “อนุรักษ์วัฒนธรรม” และ

“ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชน” สอดคล้องกับ ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความอยู่ดีมีสุข ตลอดจนรักษาอัตลักษณ์วิถี วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ด้านระบบนั้นในอำเภอหัวหิน มีระบบสุขภาพที่ดี มีสถานพยาบาลหลากหลาย ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ธุรกิจโรงแรมสามารถสร้างเครือข่ายกับโรงพยาบาล เพื่อความมั่นใจในความปลอดภัยของผู้เข้าพัก และเชื่อมโยงบริการด้านสุขภาพได้ ซึ่งบุคลากรท่านหนึ่งกล่าวว่า “ปัญหาที่ทางโรงพยาบาลรัฐเผชิญอยู่ตอนนี้คือ เวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วเจ็บป่วย ไม่มีประกัน ก็จะถูกส่งเข้ามาที่โรงพยาบาลของรัฐ บางครั้งนักท่องเที่ยวมีปัญหาเรื่องการจ่ายเงิน ทำให้โรงพยาบาลรัฐรับภาระตรงนี้หนักมาก จึงอยากให้ภาครัฐหรือโรงแรมมีส่วนรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวได้ทำประกันสุขภาพก่อนเข้ามาโดยเสนอผลประโยชน์ที่เค้าจะได้รับ จะเกิดผลดีกับทั้งตัวนักท่องเที่ยวเองและไม่เป็นภาระกับพื้นที่” จึงควรยกระดับการส่งเสริมการเชื่อมโยงด้านบริการประกันภัย โดยอาจสนับสนุนให้แขกทำประกันภัยการเดินทางก่อนเดินทางเข้ามาพัก บุคลากรในธุรกิจโรงแรมเป็นส่วนสำคัญที่จะยกระดับการเป็นธุรกิจโรงแรมเชิงสุขภาพ สอดคล้องกับ กฤษฎิญา มูลศรี และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า “ธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทเป็นธุรกิจที่ต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกหลักในการสร้างความประทับใจให้กับผู้รับบริการ มนุษย์เป็นทรัพยากรและต้นทุนที่สำคัญยิ่งขององค์กร เพราะมนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติงานทุกอย่างในองค์กร เพื่อให้สามารถดำเนินไปถึงเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จจึงควรให้ความรู้เรื่องเกณฑ์

มาตรฐาน GHAWellHotel เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ
ตามมาตรฐานโรงแรมเชิงสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

1.1 ผู้ประกอบการโรงแรมเชิงสุขภาพ
สามารถนำแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) ไปปรับใช้เพื่อความสำเร็จของโรงแรมได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

2.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถ

นำแนวทางการพัฒนาธุรกิจโรงแรม เพื่อยกระดับสู่การเป็นโรงแรมเชิงสุขภาพ (Wellness Hotel) ไปพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการของโรงแรมเชิงสุขภาพ และสามารถสร้างแนวทางการยกระดับมาตรฐานโรงแรมเชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ได้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 นำแนวทางไปใช้กับกลุ่มโรงแรมเชิงสุขภาพจังหวัดอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสำหรับโรงแรมเชิงสุขภาพในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา มุลศรี และคณะ. (2561). แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาคธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ท. วารสารสหวิทยาการวิจัย, 7(1).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2566). ยุทธศาสตร์รังสรรค์หัวหิน สู่เมืองแห่งสุขภาพดี อายุยืน. <https://www.cioworldbusiness.com/dr-kriengsak-chareonwongsak-hua-hin-goldenzonestrategy/>
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “มาแรง โอกาสตลาดท่องเที่ยวไทย”. <https://www.thansettakij.com/business/tourism/540602>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2566). ส่งทิศทางWellness Economy โตแรง 8.5 ล้านล้านดอลลาร์ภายในปี 2027. <https://www.thansettakij.com/health/wellbeing/580828>
- ธงชัย พงศ์สิทธิกาญจนา. (มปป.). Organization & Administration. http://courseware.npru.ac.th/admin/files/20221004115258_ad9c02e340413722f509f60a4d44e674.pdf
- โตมร ศุขปรีชา. (2565). เมื่อโลกฟื้นฟู: การกลับมาของ Wellness Tourism. <https://tatreviewmagazine.com/article/the-return-of-wellness-tourism/>
- ปิ่นไทย เทพมณฑา. (2566). การจัดการสิ่งแวดล้อมในการดูแลผู้ป่วยเพื่อการเยียวยา (Healing Environment). <https://www.qualitythestory.com/>
- พรไพสิน จุลพันธ์. (2564). รร.เล็กโอดเข้าไม่ถึงเงิน “เราเที่ยวด้วยกัน” ฟากยอด “ทัวร์เที่ยวไทย” อัดจัด. <https://www.bangkokbiznews.com/business/970883>
- พีพีทีวี ออนไลน์. (2567). หัวหินไม่เจียบเหงา นักท่องเที่ยวแห่จองที่พักเต็ม. <https://www.pptvhd36.com/wealth/economic/218110>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก. <https://www.mots.go.th/download/PolicyStrategy/StrategyDevelopTheRoyalCoast2560-2564.pdf>

-
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *Review ประเด็น การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)*. https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ga/download/article/article_20200416204840.pdf
- Poompat, T., & Chawalee, N. T. (2018). Tourist Behavior and Satisfaction of Using Boutique Hotels Service in Bangkok Metropolitan. *Rajapark Journal*, 12(26), 146-158.

สิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของคนไร้รัฐในประเทศไทย

The Fundamental Rights to Education of Stateless Persons in Thailand

เดียนเด็น นาคสีหาราช¹

Dauenden Nakseeharach¹

Received: 10 June 2024

Revised: 6 August 2024

Accepted: 20 August 2024

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มบุคคลที่เผชิญปัญหาเกี่ยวกับสิทธิอยู่อาศัยในประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบทความวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของคนไร้รัฐในประเทศไทย โดยได้ศึกษา วิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด กฎหมายระหว่าง ประเทศและกฎหมายภายในของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า มาตรการกฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และขาดความชัดเจนในการจัดการศึกษา กล่าวคือ สิทธิในการเข้าศึกษาของคนไร้รัฐ สิทธิในการรับรองผลทางการศึกษาของคนไร้รัฐ สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาภาคเอกชน และสิทธิในเงิน อุดหนุนการศึกษาของคนไร้รัฐ แม้ว่าสิทธิทางการศึกษาจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามสิทธิมนุษยชน ขั้นพื้นฐานในกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยได้ลงนามไว้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 ได้บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลที่ต้องเคารพซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยมีเจตนารมณ์ที่คุ้มครองศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ยังมีข้อจำกัด ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไป ในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศซึ่ง เอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาของคนไร้รัฐมากขึ้น สร้างความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคม ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาสำหรับทุกคน จัดหาโอกาสทางการศึกษาอื่นๆ เช่น การเรียนรู้อตามอัธยาศัย หรือการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ โดยรัฐบาล องค์กรเอกชน และชุมชนต้องร่วมมือกัน แก้ไขปัญหานี้ เพื่อความมีประสิทธิภาพและยั่งยืนทางการศึกษา อันเป็นประโยชน์ให้คนไร้รัฐได้มีโอกาส ศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมตามหลักพื้นฐานสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

คำสำคัญ: เด็กไร้รัฐ, สิทธิทางการศึกษา, ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

¹ รองศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Associate Professor, Faculty of Law, Mahasarakham University

Abstract

Currently, a significant number of stateless individuals in Thailand face challenges in accessing their basic rights, particularly the right to education. This qualitative research investigates the fundamental educational rights of stateless persons in Thailand through document analysis of relevant concepts, international laws, and domestic legislation.

The study reveals that Thai legal measures related to the right to education for stateless persons remain inconsistent with the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) and lack clarity in educational implementation. These shortcomings include the right to access education, the right to recognition of educational outcomes, the right to attend private educational institutions, and the right to receive financial educational support. Although international human rights law—ratified by Thailand—guarantees the right to education, and Article 4 of the 2017 Thai Constitution affirms the protection of human dignity, liberty, and equality, the National Education Act B.E. 2542 (1999), Section 6, still restricts education to the development of Thai citizens.

Therefore, it is recommended that Thai laws be revised to align with both the Constitution and international obligations, ensuring stateless persons' access to education. Additionally, it is essential to foster public awareness and shift societal attitudes toward recognizing the educational rights of all individuals. The government, private organizations, and communities should collaborate to provide alternative learning opportunities—such as informal or online education—aimed at promoting equitable and sustainable education access for stateless persons in line with fundamental human rights principles.

Keywords: Stateless persons, Right to education, Human dignity

บทนำ

ปัจจุบันมีคนไร้รัฐตามข้อเท็จจริง (de facto stateless) มีจำนวนมากซึ่งสาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการที่บุคคลเหล่านั้นไม่สามารถเดินทางกลับประเทศของตนเองได้จึงเป็นผู้พลัดถิ่น ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวมีอาจพิสูจน์สัญชาติที่แท้จริงของตนเองได้ หรืออยู่ในระหว่างการรอดำเนินการพิสูจน์สัญชาติทำให้คนส่วนหนึ่งในกลุ่มนี้จึงตกเป็น “คนไร้สัญชาติ” (nationality less) แต่ไม่ได้เป็นคนไร้รัฐ ดังนั้น ภาวะไร้รัฐ และไร้สัญชาตินั้นมักเกิดจากการเลือกปฏิบัติจากรัฐในการพิจารณา

ให้สัญชาติต่อคนในรัฐ จึงทำให้คนเหล่านี้ถูกกระทำการโดยมีลักษณะเลือกปฏิบัติและไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐได้ (สุวรรณี เข้มเจริญ, 2547: 1) ทั้งนี้การที่บุคคลได้รับการระบุสัญชาติว่าเป็นคนในรัฐได้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะได้มาซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานครบทุกด้าน เพราะสัญชาติเป็นความผูกพันทางกฎหมายระหว่างคนกับรัฐที่ตนเองอาศัยอยู่

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ให้ความนิยามความหมาย

ของ “คนไร้รัฐตามกฎหมาย” (dejure stateless) หมายถึง ผู้ที่ไม่ได้ถูกนับรวมว่าเป็น “คนชาติ” (nationals) โดยกฎหมายของรัฐใดๆ เลย (กฤษฎา อาชวนิกุล, 2554: 104)

คนไร้สัญชาติ (nationalityless persons) หมายถึง คนที่ไม่มีสัญชาติของรัฐใดเลย ภายหลังจากได้พิจารณาจากกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของรัฐที่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยแท้จริง (genuine link) กับบุคคลนั้นแล้ว ซึ่งคนไร้สัญชาติมีสาเหตุมาจาก 3 ประการ ดังต่อไปนี้ ได้แก่

ประการแรก สาเหตุมาจากการไม่ได้รับการจดทะเบียนเกิดในทะเบียนบุคคลของรัฐใดในโลก

ประการที่สอง สาเหตุจากการถูกถอนออกจากสัญชาติโดยรัฐที่มีจุดเกาะเกี่ยวที่แท้จริงกับตนเอง

ประการที่สาม สาเหตุจากการไม่รู้จักรากเหง้าของตนเอง (พันธุทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, ม.ป.ป.)

ดังนั้น คนไร้รัฐ (stateless persons) หมายถึง บุคคลที่ไม่มีข้อเท็จจริงอันทำให้ได้รับสัญชาติของรัฐใดเลยและในขณะเดียวกันก็ไม่ได้รับอนุญาตให้สิทธิอาศัยในรัฐใดเลยเช่นกัน สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฏระเบียบค่านิยมของคนไร้รัฐไว้แต่อย่างใด ทั้งนี้ในบทความวิจัยจะได้กล่าวถึงสิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐที่เป็นเด็ก ซึ่งหมายความว่าเด็กไร้รัฐที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี และไม่ได้รับการรับรองว่าเป็นคนชาติ ตามผลของกฎหมายของรัฐใดเลยนั่นเอง

ปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานะและสิทธิอยู่อาศัยในประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนไร้รัฐที่ประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ เช่น การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย การเข้ารับบริการสาธารณะจากรัฐ การรับรองสิทธิเสรีภาพ

การเข้าถึงสิทธิการศึกษา (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2553: 2) ดังนั้น หากไม่มีการดำเนินการจัดระบบคนไร้รัฐไร้สัญชาติแล้วนั้น ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น รัฐจึงได้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่คนไร้รัฐ เพราะการศึกษาถือว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาร่างกาย และสติปัญญาของมนุษย์ อันจะทำให้มนุษย์ตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิการรักษา และสิทธิของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของคนทุกคน จัดการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่รัฐควรมอบแก่บุคคลทุกคนในประเทศ รวมถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐต้องดำเนินการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นความเสมอภาคเท่าเทียม อีกทั้งต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ. 2562 ซึ่งวิเคราะห์ในประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าศึกษาของคนไร้รัฐ สิทธิในการรับรองผลทางการศึกษาของคนไร้รัฐ สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาภาคเอกชนของคนไร้รัฐ สิทธิในเงินอุดหนุนการศึกษาของคนไร้รัฐ เพื่อทราบถึงคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้รัฐในประเทศไทยซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน

ผลการวิจัย

1. สิทธิในการเข้าศึกษาของคนไร้รัฐ

สิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐเป็นสิทธิมนุษยชน ขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงได้รับ ดังนั้นมนุษย์ทุกคนไม่ว่ามีสัญชาติใด หรือแม้เป็นคนไร้สัญชาติ ย่อมมีสิทธิในการศึกษาเช่นเดียวกัน ฉะนั้นเด็กไร้สัญชาติย่อมจะมีสิทธิได้รับการศึกษา ซึ่งสิทธิในด้านการศึกษานี้ได้รับการยอมรับอย่างชัดแจ้งในกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งมีผลผูกพันทั้งประเทศไทย อันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989

การเป็นคนไร้สัญชาติจึงก่อให้เกิดผลกระทบสำคัญในการเข้าศึกษาต่อเนื่องจากโรงเรียนหลายแห่งปฏิเสธการรับนักเรียนที่ไม่มีเอกสารตามที่โรงเรียนกำหนดในการสมัครเข้าศึกษาต่อ และหลายหน่วยงานไม่เข้าใจทำให้เด็กไร้รัฐขาดโอกาสในการเรียนรู้ ขาดการศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง จนนำไปสู่การประกอบอาชีพ และการเข้าร่วมในสังคม ส่งผลให้สังคมมองในแง่ลบและถูกเลือกปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการเข้าเรียนของเด็กไร้รัฐนั้น จำเป็นต้องมีหลักฐานในการรับนักเรียนเช่นเดียวกับเด็กที่เกิดในประเทศไทย ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ระเบียบดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสแก่บุคคลให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและถือเป็นกฎหมายที่ให้การรับรอง

และประกันสิทธิในการศึกษาของบุคคลซึ่งหมายรวมถึงบุคคลไร้สัญชาติ และกลุ่มคนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนไร้รัฐ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนได้เลย ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน ไม่มีใบรับรองการเกิด จึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติใด หรือควรมีสถานที่อาศัยอยู่ในประเทศใด แสดงให้เห็นว่า ในกรณีที่บุคคลใดประสงค์จะเข้าเรียนในสถานศึกษา แต่มิใช่บุคคลสัญชาติไทย บุคคลนั้นจึงไม่มีสิทธิบัตร หรือทะเบียนบ้านที่จะนำมาแสดงได้ แต่บุคคลนั้นก็สามารถใช้หลักฐานอื่นในการสมัครเข้าเรียนในสถานศึกษาได้ โดยหากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอาศัยในประเทศไทย ก็สามารถนำเอกสารทางราชการอื่นๆ มาแสดงได้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เช่น ทะเบียนสำรวจบุคคลในบ้านของกรมประชาสงเคราะห์ ทะเบียนประวัติบุคคลที่เข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายที่อำเภอหรือจังหวัดจัดทำ หรือหนังสือรับรองการเกิด และหากเป็นกรณีที่บุคคลที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนใดๆ เลย ก็สามารถเข้าเรียนได้เช่นเดียวกัน

การจะทำให้สิทธิที่มีอยู่บังคับใช้ได้นั้นเป็นผลสืบเนื่องประการหนึ่งจากการอนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ การตรากฎหมายภายในประเทศ หรือปรับแก้กฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจากข้อเท็จจริงมีการอนุวัติการหลักการในข้อ 7 (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948) และหลักการในข้อ 1 และข้อ 2 (ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 2012) ที่รับรองความเท่าเทียมของบุคคลตามกฎหมาย และสิทธิของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไว้ใน มาตรา 4 บรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่บัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความ

เสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยมีเจตนารมณ์ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา ถือเป็นการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ตามกฎหมายและสิทธิของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติให้มีผลบังคับใช้ในกฎหมายภายในประเทศไทยตามกฎหมายที่ (นพนิธิ, 2559: 102-105) ด้วยวิธีการออกกฎหมายให้กฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับเสมือนเป็นกฎหมายภายในประเทศ ส่งผลให้รัฐต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทุกคนอย่างมีประสิทธิภาพ และเท่าเทียม (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538: 18-20) โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในความแตกต่างทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา ทำให้เด็กไร้รัฐไร้สัญชาติมีสิทธิในการศึกษาอันเป็นสิทธิในการพัฒนาที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งของสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกับคนสัญชาติไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ค.ศ. 1986 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 และปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ค.ศ.1990 ยังไม่ได้มีการอนุวัติการให้มีผลบังคับเป็นกฎหมายภายในประเทศจากการออกกฎหมายหรือปรับปรุงกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ แม้ประเทศไทยจะลงนามผูกพันเป็นภาคีก็ตาม จากปัญหากฎหมายระหว่างประเทศที่ไม่ได้มีการอนุวัติการ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไม่อาจกระทำได้ ทำให้ไม่อาจแก้ไขปัญหามาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติได้ เพราะไม่มีการออกหรือปรับปรุงกฎหมายในการอนุวัติการกฎหมายทั้งกฎหมายระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่จะกำหนดรายละเอียดและวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้

รัฐไร้สัญชาติ เป็นต้นว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาที่สว่นว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย อันขัดต่อหลักความเสมอภาคที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิการศึกษาของเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ ได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาสิทธิระหว่างการเรียน สิทธิในการได้รับการอุดหนุนการศึกษา และสิทธิประโยชน์จากการศึกษา ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอันเป็นเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงควรแก้ไขกฎหมายให้เอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาของคนไร้รัฐมากขึ้น โดยเฉพาะการผ่อนปรนเรื่องเอกสารประกอบการสมัครเรียนให้เป็นในทิศทางเดียวกัน

2. สิทธิในการรับรองผลทางการศึกษาของคนไร้รัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 นี้ มีได้ให้การรับรองสิทธิในการศึกษาเฉพาะบุคคลสัญชาติไทยเท่านั้น แต่ให้การรับรองสิทธิในการศึกษาของบุคคลทุกคนรวมถึงคนไร้รัฐในฐานะที่เป็นสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเด็กไร้รัฐในประเทศไทยจึงได้รับการรับรองสิทธิในการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นเดียวกัน

นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 มาตรา 6 ที่กำหนดให้เด็กทุกคนที่อายุถึงเกณฑ์ต้องเข้าเรียนใน

สถานศึกษา โดยเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองในการส่งเด็กเข้าเรียนมิฉะนั้นจะมีความผิด และกฎหมายสำคัญที่รับรองสิทธิด้านการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติอย่างชัดเจน ได้แก่ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ข้อ 6 ซึ่งระเบียบฉบับนี้ได้กำหนดชัดเจนถึงสิทธิในการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กไร้สัญชาติหรือคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ตน รวมถึงสิทธิที่จะได้รับหลักฐานทางการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา โดยระเบียบฉบับนี้ได้จัดทำเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสแก่บุคคลให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ระเบียบฉบับนี้จึงเป็นการยืนยันว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับนั้นให้สิทธิแก่คนทุกคน ไม่ใช่แต่เพียงคนชาติ เด็กไร้สัญชาติก็มีสิทธิการศึกษาตามกฎหมายดังกล่าวนี้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีนโยบายของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล เช่น มติคณะรัฐมนตรี 5 กรกฎาคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548) ซึ่งมตินี้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เปิดกว้างให้ทุกคนสามารถเข้าเรียนได้ และได้รับหลักฐานทางการศึกษา ได้รับอนุญาตและอำนวยความสะดวกให้เด็กและเยาวชนที่มีข้อกำหนดเฉพาะระเบียบปฏิบัติหรือมีกฎหมายควบคุมเฉพาะให้จำกัดพื้นที่อยู่อาศัยสามารถเดินทางไปศึกษาได้เป็นระยะเวลาตามหลักสูตรระดับนั้นๆ โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว

3. สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาภาคเอกชนของคนไร้รัฐ

ปัญหาที่เกี่ยวกับบุคคลไร้สัญชาติมักจะมีคามมั่นคงของรัฐของประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง

ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องถูกจำกัดสิทธิต่างๆ ด้วยอำนาจของรัฐ แม้แต่การจำกัดเขตควบคุมโดยมีข้อจำกัดในการเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมไม่สามารถมีอิสระในการเดินทางไปไหนมาไหนโดยการห้ามออกนอกพื้นที่ควบคุมสำหรับเด็กไร้สัญชาติถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิในการศึกษาอย่างหนึ่ง เนื่องจากหากเด็กไร้สัญชาติประสงค์ที่จะศึกษาที่ใดก็ย่อมมีความจำเป็นที่ต้องออกนอกพื้นที่เพื่อไปศึกษาในสถานศึกษาตามความต้องการ ยิ่งในปัจจุบันการศึกษาถือเป็นเรื่องที่ไร้ขอบเขตนักเรียน นักศึกษาสามารถเลือกเรียนในสถาบันต่างประเทศได้ สถาบันการศึกษาต่างๆ ก็มีความร่วมมือระหว่างกัน ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียน เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ มีการแข่งขันทางวิชาการ เกม กีฬาระหว่างประเทศ จะเห็นว่าหากรัฐจำกัดเขตพื้นที่ของเด็กไร้สัญชาติแล้วเด็กไร้สัญชาติย่อมไม่ได้รับสิทธิการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับคนที่มิใช่สัญชาติโดยตรง

ปัญหาการขาดกฎหมายรับรองการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติโดยองค์กรเอกชนอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ที่กำหนดว่านอกเหนือจากรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แล้ว ยังให้สิทธิบุคคลและองค์กรเอกชน มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย โดยองค์กรเอกชน ในศูนย์การศึกษาคนต่างด้าว นั้น (มานิดา อติศยสกุล, 2554: 2) สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แต่การจัดทำกฎหมายในรูปแบบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 11 (8) ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ไม่ได้เป็นการวางระเบียบปฏิบัติราชการเฉพาะส่วน

ราชการเท่านั้น หากแต่ยังกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติสำหรับเอกชนด้วย จึงสมควรพิจารณาที่จะนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมาปรับใช้

4. สิทธิในเงินอุดหนุนการศึกษาของคนไร้รัฐ

การได้รับทุนการศึกษา เด็กไร้สัญชาติส่วนใหญ่แล้วเป็นเด็กยากไร้ หากบางคนพอมีทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียนบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงการศึกษาในระดับต้น หากแต่การศึกษาในระดับที่สูงกว่าหรือการศึกษาในต่างประเทศ ย่อมเป็นไปได้ยากลำบาก นอกจากค่าศึกษาเล่าเรียนในภาคการศึกษาแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในเครื่องใช้ส่วนตัว อุปกรณ์การเรียน ค่าที่พัก ค่ากินอยู่ ทุนการศึกษาส่วนใหญ่ของหน่วยงานของรัฐ ล้วนแล้วแต่กำหนดคุณสมบัติในการขอรับทุนการศึกษาว่าต้องเป็นคนที่มีสัญชาติของประเทศไทย ดังนั้นกรณีประเทศไทย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องการให้ทุนการศึกษาในการศึกษาเล่าเรียนคือ พระราชบัญญัติกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2541 แต่จากบทบัญญัติจะเห็นได้ว่า คุณสมบัติแรกของนักเรียน นักศึกษาที่จะขอกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการศึกษาได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ดังนั้นนักเรียนนักศึกษาที่เป็นคนไร้สัญชาติ แม้จะเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ก็ไม่มีสิทธิขอกู้ยืมเงินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

จะเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิของคนไร้สัญชาติ แม้เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อจัดตั้งกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษาที่ยากจนที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนสามารถกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการศึกษาได้ แต่ได้กำหนดคุณสมบัติของนักเรียน นักศึกษาที่มีสิทธิขอกู้ยืมเงินจากกองทุนได้จะต้องมีคุณสมบัติประการหนึ่งคือ จะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ดังนั้นนักเรียน นักศึกษาที่เป็นคนไร้สัญชาติ แม้จะเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์

ก็ไม่มีสิทธิขอกู้ยืมเงินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ส่งผลให้บุคคลไร้สัญชาติที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการศึกษาตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เนื่องจากไม่มีทุนให้กู้ยืมเพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าวได้ ทั้งนี้เหตุผลสำคัญของพระราชบัญญัตินี้คือ การลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่ยากไร้สามารถเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้ ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น จากการพิจารณาเด็กไร้สัญชาติที่ได้รับให้มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของไทยและได้รับบัตรประจำตัวก็ต้องย่อมเป็นประชาชนคนหนึ่งของไทย เพราะคำว่า ประชาชน หมายถึง บุคคลที่อยู่ในประเทศหรือรัฐ เมื่อเด็กไร้รัฐเหล่านั้นเป็นคนยากจน ยากไร้ พวกเขาซึ่งเป็นประชาชนของไทยก็สมควรได้รับทุนการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้เช่นกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจะได้รับสิทธิการศึกษาได้นั้น มิใช่เพียงแค่มีกฎหมายบัญญัติรับรองคุ้มครองให้เท่านั้น แต่ยังต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอื่นๆ ส่งเสริมด้วย เช่น การส่งเสริมในด้านเงินทุนเพื่อการศึกษา เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

แม้ว่าประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ค.ศ. 1986 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ค.ศ. 1990 และปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 2012 แต่จากการที่ประเทศไทยไม่ได้ดำเนินการอนุวัติการให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านการศึกษาของคนไร้รัฐไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นี้ ให้การรับรองสิทธิในการศึกษาของบุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเด็กไร้รัฐในประเทศไทยจึงได้รับการรับรองสิทธิในการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นเดียวกัน นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้เด็กทุกคนที่อายุถึงเกณฑ์ต้องเข้าเรียนในสถานศึกษา โดยเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองในการส่งเด็กเข้าเรียนมิฉะนั้นจะมีความผิด และกฎหมายสำคัญที่รับรองสิทธิด้านการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติอย่างชัดเจน ได้แก่ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งระเบียบฉบับนี้ได้กำหนดชัดเจนถึงสิทธิในการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กไร้สัญชาติหรือคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ตน รวมถึงสิทธิที่จะได้รับหลักฐานทางการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา โดยระเบียบฉบับนี้ได้จัดทำเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสแก่บุคคลให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ระเบียบฉบับนี้จึงเป็นการยืนยันว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับนั้นให้สิทธิแก่คนทุกคน ไม่ใช่แต่เพียงคนชาติ เด็กไร้รัฐจึงมีสิทธิการศึกษาตามกฎหมายดังกล่าวนี้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีนโยบายของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล เช่น มติคณะรัฐมนตรี 5 กรกฎาคม 2548 ซึ่งมีมติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เปิดกว้างให้ทุกคนสามารถเข้าเรียนได้ได้รับหลักฐานทางการศึกษา ได้รับอนุญาตและอำนวยความสะดวกให้เด็กและเยาวชนที่มีข้อกำหนดเฉพาะ

ระเบียบปฏิบัติหรือมีกฎหมายควบคุมเฉพาะให้จำกัดพื้นที่อยู่อาศัยสามารถเดินทางไปศึกษาได้เป็นระยะเวลาตามหลักสูตรที่กำหนด โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว แม้ว่าจะมีกฎหมายหลายฉบับที่รับรองการจัดการเรียนการสอนแก่คนไร้รัฐแต่ยังมีปัญหาในการยังสิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐที่ไม่สอดคล้องกับมาตรการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนาม แต่ยังไม่ได้ดำเนินการอนุวัติการให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการศึกษาแก่คนไร้รัฐ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรดำเนินการอนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ การตรากฎหมายภายในประเทศ หรือปรับแก้กฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับกฎหมายระหว่างประเทศ

2. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายภายใน ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกันกับรัฐธรรมนูญอันเป็นการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐให้สามารถบังคับการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจจะออกเป็นระเบียบหรือประกาศเพิ่มเติม

3. ภาครัฐควรมีการการอบรมและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายที่รับรองสิทธิในการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติแก่สถานศึกษา เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อเด็กไร้สัญชาติอย่างถูกต้อง อันนำไปสู่การเข้าถึงสิทธิต่างๆ รวมถึงสิทธิทางการศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่กฎหมายรับรอง

4. เปิดโอกาสให้ภาครัฐและประสานองค์กรเอกชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของคนไร้รัฐ

และความสำคัญในการจัดการศึกษาแก่เด็กไร้รัฐ และให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของคนไร้รัฐ และการปกป้องสิทธิของตนเองได้ และสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ แก่คนไร้รัฐ

5. ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เด็กไร้รัฐมีสิทธิในการขอรับทุนการศึกษา การได้รับทุนการศึกษาก็เป็นสิทธิทางด้านการศึกษาอย่างหนึ่ง รัฐที่บุคคลคนนั้นอาศัยอยู่ก็ต้องจัดให้เขาได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกับคนที่ถือสัญชาติของรัฐตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ทุกคนที่อยู่ในรัฐต้องได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม เสมอภาคโดยไม่คำนึงถึงเรื่องสัญชาติหรือความเป็นพลเมืองของรัฐ สิทธิที่จะได้รับทุนการศึกษาเป็นสิทธิทางด้านการศึกษาที่สำคัญ เพราะในการศึกษาที่สูงขึ้นไปย่อมต้องใช้ทุนในการศึกษา รวมถึงการใช้จ่ายอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายที่พักในการศึกษาด้วย รัฐจึงควรมีนโยบายหรือบทบัญญัติเพื่อให้โอกาสเด็กไร้รัฐได้ขอรับทุนการศึกษาโดยไม่ถูกจำกัดกรณีประเทศไทยในเรื่องของทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐได้จำกัดสิทธิเด็กไร้สัญชาติไว้ทำให้ไม่สามารถขอรับทุนการศึกษาจากรัฐได้ พิจารณาได้จากพระราชบัญญัติให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่

กำหนดคุณสมบัติว่าต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น ส่งผลให้เด็กไร้สัญชาติที่มีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ โดยเห็นควรให้แก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติมีสิทธิดำเนินการขอรับทุนการศึกษานี้เช่นกัน

6. จัดให้สถานศึกษาทุกแห่งที่มีเด็กไร้รัฐเข้าศึกษาจัดทำหลักฐานทางการศึกษา และในการเข้าเรียนให้เด็กไร้รัฐได้รับความสะดวกในการเข้าเรียนโดยให้เด็กและเยาวชนที่มีข้อกำหนดเฉพาะระเบียบปฏิบัติหรือมีกฎหมายควบคุมเฉพาะให้จำกัดพื้นที่อยู่อาศัยสามารถเดินทางไปศึกษาได้เป็นระยะเวลาตามหลักสูตรระดับนั้นๆ โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะนิติศาสตรมหาวิทาลัยมหาสารคามที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัย งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2566 ในครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะนิติศาสตรมหาวิทาลัยมหาสารคาม รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักวิทยบริการ มหาวิทาลัยมหาสารคามที่ให้บริการผู้วิจัยในการศึกษาค้นคว้าอย่างดียิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิกุล. (2554). *การจัดระบบคนไร้รัฐในบริบทประเทศไทย*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นพนธิ สุริยะ. (2559). *กฎหมายระหว่างประเทศ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (ม.ป.ป.). *ความเป็นคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติในประเทศไทย: คืออะไร และควรจัดการ อย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, <http://www.archanwell.org>
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (ม.ป.ป.). *การเข้ามาในประเทศของคนต่างด้าวเพื่อทำงาน*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566, <http://www.archanwell.org>
- มานิดา อติชัยสกุล. (2554). *ประเทศไทยกับการจัดการศึกษาให้กับคนไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร*. รายงานการประชุมเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดตาก เขต 2 ประจำปี 2554.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ* (น. 18-20). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2548, 5 กรกฎาคม). *มติคณะรัฐมนตรี*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566,
<http://www.cabinet.soc.go.th>

การสำรวจเนื้อหาด้านสุขภาพจิตของวิดีโอใน TikTok

Exploring Mental Health Content in TikTok Videos

ธัญรัช วิภัติภูมิประเทศ¹
Thuntuch Viphatphumiprathes¹

Received: 11 June 2024

Revised: 25 July 2024

Accepted: 2 August 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจเนื้อหาด้านสุขภาพจิตของวิดีโอที่เผยแพร่ใน TikTok และการมีส่วนร่วมของผู้ชมที่มีต่อเนื้อหา และ 2) เพื่อศึกษาเป้าหมายของเนื้อหาด้านสุขภาพจิตของวิดีโอที่เผยแพร่ใน TikTok และการมีส่วนร่วมของผู้ชมที่มีต่อเป้าหมาย โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากวิดีโอที่มีแฮชแท็ก #สุขภาพจิต ใน TikTok จำนวน 100 วิดีโอแรกที่ปรากฏในช่องการค้นหา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้ความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) จำนวนวิดีโอส่วนใหญ่ที่เผยแพร่ใน TikTok มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคซึมเศร้า (ร้อยละ 21) รองลงมาคือ สุขภาพจิตทั่วไป (ร้อยละ 19) ความวิตกกังวล/ความกลัว (ร้อยละ 14) เทคนิค/วิธีการแก้ปัญหา (ร้อยละ 13) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ร้อยละ 10) ประสบการณ์ส่วนบุคคล (ร้อยละ 9) ความเครียด (ร้อยละ 6) สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น (ร้อยละ 4) อิทธิพลของชีวภาพ/ระบบประสาทที่มีต่อสุขภาพจิต (ร้อยละ 2) และโรคหลงตัวเอง (ร้อยละ 2) เมื่อพิจารณาในด้านการมีส่วนร่วมของผู้ชม พบว่า เนื้อหาด้านสุขภาพจิตทั่วไป มีจำนวนการรับชม การกดไลก์ และการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือ 12,939,512 ครั้ง (ร้อยละ 46.03) 1,483,371 ครั้ง (ร้อยละ 51.62) และ 14,147 ครั้ง (ร้อยละ 53.90) ตามลำดับ และ 2) เป้าหมายส่วนใหญ่ของเนื้อหาสุขภาพจิตของวิดีโอใน TikTok คือ การอธิบายประเด็นทางสุขภาพจิต (ร้อยละ 43) เมื่อพิจารณาในด้านการมีส่วนร่วมของผู้ชม พบว่า เนื้อหาที่มีเป้าหมายด้านการแบ่งปันกลยุทธ์/ประสบการณ์ในการเยียวยา มีจำนวนการรับชม และการกดไลก์มากที่สุด คือ 13,648,077 ครั้ง (ร้อยละ 48.56) และ 1,393,146 ครั้ง (ร้อยละ 48.48) ตามลำดับ ในขณะที่ เนื้อหาที่มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือ มีจำนวนการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือ 10,894 ครั้ง (ร้อยละ 41.50)

คำสำคัญ: สุขภาพจิต, สื่อสังคมออนไลน์, การวิเคราะห์เนื้อหา, การมีส่วนร่วมของผู้ชม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน E-mail: thuntuch18@gmail.com
¹ Assistant Professor, Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology,
E-mail: thuntuch18@gmail.com

Abstract

This research aimed to: 1) explore the content of mental health videos published on TikTok and viewer engagement with that content, and 2) investigate the goals of mental health content in TikTok videos and viewer engagement with those goals. Samples were purposively selected from the first 100 Thai-language videos with the hashtag #สุขภาพจิต (mental health) that appeared on the TikTok search bar. A content recording form was used to collect data, which was then analyzed using frequency and percentage.

The results revealed that: 1) The majority of published videos on TikTok were related to depression (21%), followed by general mental health (19%), anxiety/fear (14%), problem-solving techniques/methods (13%), interpersonal relationships (10%), personal experiences (9%), stress (6%), child and adolescent mental health (4%), influences of biological and nervous systems on mental health (2%), and narcissistic personality disorder (2%). Content related to general mental health received the highest viewer engagement (views, likes, and comments), with 12,939,512 views (46.03%), 1,483,371 likes (51.62%), and 14,147 comments (53.90%). 2) The primary goal of most mental health content in TikTok videos was to explain mental health issues (43%). However, when considering viewer engagement, content focused on sharing strategies and healing experiences received the most views (13,648,077 views, 48.56%) and likes (1,393,146 likes, 48.48%). While content focused on providing support received the most comments (10,894 comments, 41.50%).

Keywords: Mental Health, Social Media, Content Analysis, Viewer Engagement

Introduction

Mental health is a crucial issue for both individuals and society. Good mental health enables individuals to achieve holistic well-being, both physically and mentally. It empowers them to adapt and coexist with others in society without causing harm to themselves or others. Consequently, it leads to positive outcomes for both individuals and society, ultimately contributing to a happier life (Tuicomepee & Suksawat, 2016, pp. 6-4-6-6). Adolescence is a period of significant physical, emotional, and social change. According to the

World Health Organization [WHO] (2021), One in seven adolescents worldwide experience mental health problems, including emotional disorders like anxiety and depression, behavioral disorders such as attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and conduct disorder, and eating disorders. However, effective decision-making for adolescent health comes partly from information received from family, friends, experts, and social media. Social media is a technology that connects people in social activities. It has a great impact because it can connect a large number of people who are far apart. It also allows people to not only

receive messages but also to send messages to others (Macionis, 2015, p. 184). Especially nowadays, teenagers live a hybrid life between the offline and online worlds. They seek information from social media about various aspects of healthy living, including mental health. Influencers, or those who have influence over the thoughts and decisions of the target group, who are content creators on social media, are considered an important source of information about mental health for teenagers (Basch et al., 2022, pp. 1-2).

TikTok, a video-sharing social media platform, allows anyone, from celebrities to ordinary people, to create and share short clips. It is one of the most downloaded apps globally on the App Store and Google Play, including in Thailand (TikTok Thailand, 2021). Sensor Tower Company reported high download numbers in the first quarter of 2022, contributing to its billions of cumulative downloads (Sensor Tower Company, 2022, p. 6). TikTok allows users to consume and create videos using effects to customize, edit, or add details to the videos. Captions can also be added, which may be in the form of hashtags (#) to search for or identify specific content of the video (Mandzufas et al., 2023, p. 97). The main feature of TikTok is that the content of each video is presented to users through an algorithm and is tailored to the user's interaction with the video, such as watching, liking, and commenting. This has led to the rapid and widespread spread of viral videos, especially among children and young people (McCashin & Murphu, 2023, p. 280).

Content published on this platform is diverse, including online product advertising, creative daily life presentations, foreign language teaching, and campaigns to raise awareness of social issues (TikTok Thailand, 2021). While the primary goal of TikTok users is to search for and watch entertaining videos, TikTok also serves as a space for creative expression, influencer marketing, social networking, and health-related discussions and advice. Its engaging features, such as music integration and humorous content, combined with mimetic behavior, make it a powerful tool for promoting behavior change. This platform has been utilized to disseminate knowledge and influence targeted TikTok users (Mandzufas et al., 2023, p. 98). Over the past few years, social media platforms, especially TikTok, have been used to provide information and knowledge about COVID-19 prevention and healthcare to the public. Recently, there has been a growing trend of using TikTok to disseminate and promote mental health information to teenagers (Eghtesadi & Florea, 2020; McCashin & Murphu, 2023).

From a review of related international research (Basch et al., 2022; McCashin & Murphy, 2023), it was found that there have been studies on the content of videos published on TikTok on various health issues, including COVID-19, dermatology, eating disorders, cancer, sexual health, health promotion, and mental health. In terms of mental health, it was found that teenagers prefer to receive information through TikTok because it is a peer-to-peer platform that is easily

accessible and does not discriminate. This makes it a good source of learning about mental health. However, there has been no research on mental health content published on TikTok in the Thai social context. In addition, this study of Thai-language video content selected from the hashtag #สุขภาพจิต (mental health) is considered to be a collection of digital data for social research that will help to understand current social phenomena (Viphatphumprathes, 2019, pp. 50-51). Therefore, this research aims to understand the current state of knowledge about mental health content disseminated on TikTok, its goals, and viewer engagement through views, likes, and comments. The findings of this research will be used to provide recommendations for the creation of mental health videos that can provide appropriate guidance for Thai adolescents.

Research Objectives

1. To explore the mental health content of TikTok videos and viewer engagement with the content.
2. To investigate the goals of mental health content of TikTok videos and viewer engagement with the goals.

Literature Review

1. Mental Health

Mental health is a state of well-being that empowers individuals to manage life's stress, perform well in learning and work settings, and actively engage in their community (World Health Organization [WHO], 2022). Mental health is an essential component

of health and well-being, and it affects how we think, feel, and act. It also helps us to make informed decisions, build relationships, and create a healthy environment. Good mental health empowers individuals to thrive in all aspects of life. This includes managing stress, adapting to social situations, achieving personal and societal goals, and experiencing overall happiness. (Tuicomepee & Suksawat, 2016, pp. 6-4-6-6). Mental health concerns can arise throughout life, but are especially damaging during critical growth stages like childhood and adolescence. This period is marked by significant transformations-physical, emotional, and social. World Health Organization [WHO] (2021) reports that approximately 14% of adolescents worldwide experience mental health issues, including emotional disorders like anxiety and depression, behavioral disorders like ADHD and disruptive behavior, and eating disorders.

Therefore, this research aims to study the content of mental health that appears in videos on TikTok as a social media platform that is an important source of mental health information for adolescents. Based on a review of related research (Basch et al., 2022; Mandzufas et al., 2023; McCashin & Murphy, 2023), the research scope of mental health content was defined to include the following aspects: general mental health, personal experiences, interpersonal relationships, depression, techniques/methods for solving problems, mental health of children and adolescents, influences of biological and nervous systems on mental

health, anxiety/fear, stress, and narcissistic personality disorder.

2. Social Media

Social media is a tool used as a channel for communication between people in society on the internet. It uses computer network technology and information and communication technology to increase the convenience of accessing a large number of people quickly and widely. This allows for the sharing of news, information, and knowledge between individuals and creates virtual communities in the digital age. Social media plays a role in many areas, including (Wongrujira, 2020, pp. 9-5-9-13):

1) Public space: It provides a space for people in society to come together to criticize, discuss, and exchange ideas.

2) Source of information and knowledge: It acts as a medium for internet users around the world to share information with each other. This opens up minds and creates networks in various areas that are beneficial to users interested in specific topics.

3) Connecting people in society: It enables communication and interaction with people to send information, news, announcements, inquiries, follow-up coordination, and connect people in the online community.

4) Entertainment: It provides a source of relaxation for users.

As for types of social media, some of the most popular include the following (Aichner & Jacob, 2015, pp. 258-260; Indeed Editorial Team, 2023):

1) Social Networking and Content Sharing: These platforms allow users to connect, share ideas, post text, images, and videos, and build communities around interests. Examples include Facebook, Twitter (currently known as X), Instagram, LinkedIn, WordPress, and Tumblr.

2) Discussion forums: Encourage people to answer questions, share opinions, and discuss news and information. Examples include Reddit and Clubhouse.

3) Image-sharing networks: Allow users to share photos and related content, often sparking conversations. Examples include Instagram and Flickr.

4) Bookmarking networks: Platforms where users save content for future reference and discover content based on interests. Examples include Flipboard and Pinterest.

5) E-commerce platforms: Help people keep up with trends, shop for products, and follow brands. Examples include Instagram and Facebook.

6) Video-sharing platforms: Allow users to upload, share, and view videos. Examples include YouTube and TikTok.

Viewer engagement (Baatti, 2023; Medina et al., 2023) is a key factor in measuring the success of social media's audiovisual content. It focuses on how deeply viewers connect with the content, as evidenced by their interactions and expressions of interest. By analyzing metrics such as views, watch time, comments, shares, and likes, content creators

gain valuable insights into viewers' reactions and behaviors towards the content. This data unveils audience preferences, needs, and expectations. With this knowledge, content creators can refine their content strategy to produce even more engaging material in the future.

This research aims to study the content of mental health on TikTok. This platform is chosen because it is a platform where videos from various content creators, ranging from ordinary people to celebrities, are widely shared. It is also a popular platform among teenagers both internationally and in Thailand (McCashin & Murphu, 2023; TikTok Thailand, 2021). Moreover, influencers who disseminate content are considered important sources of mental health information for this age group. This research examines Thai-language mental health content on TikTok by analyzing content tagged with the hashtag #สุขภาพจิต (mental health). Based on a review of relevant literature (Baatti, 2023; Basch et al., 2022; Mandzufas, et al., 2023; McCashin & Murphy, 2023; Medina et al., 2023; Rutherford et al., 2022), the scope of this study aims to understand the goals and content of mental health videos on TikTok, as well as viewer engagement (measured by views, likes, and comments).

3. Health Communication

Communication is the process of transmitting information, news, knowledge, feelings, opinions, and experiences from the sender to the receiver through various channels with the purpose or goal of creating shared

understanding (Lertbumroongchai, 2022). As for health communication, it has evolved from being a mere component of health education and medical/public health training to an integrated discipline that encompasses individual, community, and organizational health. It utilizes effective communication and mass communication theories drawn from various disciplines, including social sciences (sociology, anthropology, psychology, and social psychology), humanities (languages, linguistics, and culture), ecological and environmental science, and medical science (Malikhao, 2020, p. 1016).

Health communication is a type of communication that allows receivers to access health information and news, exchange and learn from experiences, and be persuaded through the presentation of content, images, or factual messages. Health communication content covers a variety of topics, such as providing general information, providing assistance, promoting risk awareness, preventing disease outbreaks, and exchanging opinions (Maneehaet & Chuathong, 2020, pp. 94-98). In short, health communication has expanded its scope from biomedical interventions at the individual level to communication about health that is increasingly grounded in the social context that affects individual health. It also utilizes a wider range of media, especially new media or social media. A key strategy for communication at the individual level is to provide knowledge through social media. This can be done by uploading videos on topics such as disease causes, transmission, symptoms,

and prevention. (Malikhao, 2020, p. 1032).

This research focuses on digital health communication, specifically the use of TikTok as a channel to communicate mental health content to audiences. Based on a review of relevant literature (Basch et al., 2022; Lertbumroongchai, 2022; Maneehaet & Chuathong, 2020; Mandzufas et al., 2023; McCashin & Murphy, 2023; Treadwell, 2014; Viphatphumiprathes, 2022; Yusoff & Mohd-Roffe, 2023), this research investigates the specific goals of mental health content on TikTok, which include: providing support, explaining mental health issues, and sharing strategies and experiences for healing.

Methods

1. Research Design

The content analysis used in this research is based on the approach proposed by Cheyjunya (2023, pp. 12-4-12-8). This approach involves analyzing content in a quantitative dimension, focusing on studying the content by observing and interpreting the data obtained from counting the issues and concepts that appear in the content and converting them into numerical data for interpretation. The analysis uses theoretical concepts and related research as a basis for pre-determining data classification and categorization to identify key concepts and assign codes. In this study, the content analysis focuses on counting aspects of mental health videos on TikTok, including content itself, content goals, and viewer engagement (views, likes, and comments).

2. Population and Sample

The population in this study was Thai-language TikTok videos with the hashtag #สุขภาพจิต (mental health). These videos were searched on the TikTok video search bar on November 15, 2023, and 131 videos were found. A purposive sampling method was employed to select a sample of TikTok videos, based on prior research by Basch et al. (2022) and Mandzufas et al. (2023). This involved choosing the first 100 videos that appeared in the search bar. To avoid bias from the TikTok algorithm, video searches for research were conducted without logging into an account or using Incognito Mode. This aligns with research ethics principles (Viphatphumiprathes, 2015, p. 55; Viphatphumiprathes, 2020, p. 8) that emphasize avoiding bias in sample selection.

3. Research Instrument

Based on related research (Basch et al., 2022; Lertbumroongchai, 2022; Maneehaet & Chuathong, 2020; Mandzufas et al., 2023; McCashin & Murphy, 2023; Rutherford et al., 2022; Viphatphumiprathes, 2022; Yusoff & Mohd-Roffe, 2023) and the guidelines for creating research instruments for content analysis (Cheyjunya, 2023; Treadwell, 2014), a content recording form was developed to collect data on each TikTok video across various topics, including:

1) Mental health content: Video content is coded according to 10 categories: general mental health, personal experiences, interpersonal relationships, depression, techniques/methods for solving problems, mental health of children

and adolescents, influences of biological and nervous systems on mental health, anxiety/fear, stress, and narcissistic personality disorder.

2) Content goals: Content goals are coded according to 3 categories: providing support, explaining mental health issues, and sharing strategies and experiences for healing.

3) Viewer engagement: This involves recording the number of views, likes, and comments for each video.

4. Data Analysis

Content analysis was conducted following the content analysis guidelines of Yoddumnern-Attig and Tangchonlatip (2009, pp. 38-39). This involved first comprehending

the videos' content and messages by listening and reading. The data was then coded and categorized into themes using a content recording form. Finally, the findings were summarized and explained using numerical data, as recommended by Cheyjunya (2023, pp. 12-4-12-8), Podhisita (2019, pp. 265-266), and Treadwell (2014, p. 225). This analysis used frequency and percentage to describe the content, content goals, and viewer engagement of mental health videos on TikTok.

Results

1. Mental Health Content of Videos Published on TikTok and Viewer Engagement

Table 1 Mental health content of TikTok videos classified by the number of videos and viewer engagement.

Mental Health Content	Number of Videos (%)	Viewer Engagement		
		Number of Views (%)	Number of Likes (%)	Number of Comments (%)
General mental health	19 (19.00%)	12,939,512 (46.03%)	1,483,371 (51.62%)	14,147 (53.90%)
Personal experiences	9 (9.00%)	2,490,800 (8.86%)	294,561 (10.25%)	3,104 (11.82%)
Interpersonal relationships	10 (10.00%)	3,838,000 (13.66%)	497,046 (17.30%)	2,727 (10.39%)
Depression	21 (21.00%)	3,242,134 (11.54%)	331,871 (11.55%)	2,781 (10.59%)
Techniques/ methods for solving problems	13 (13.00%)	1,991,041 (7.08%)	122,802 (4.27%)	1,222 (4.65%)
Child and adolescent mental health	4 (4.00%)	127,900 (0.46%)	9,358 (0.33%)	41 (0.16%)

Table 1 Mental health content of TikTok videos classified by the number of videos and viewer engagement. (cont.)

Mental Health Content	Number of Videos (%)	Viewer Engagement		
		Number of Views (%)	Number of Likes (%)	Number of Comments (%)
Influences of biological and nervous systems on mental health	2 (2.00%)	560,700 (1.99%)	6,857 (0.24%)	225 (0.86%)
Anxiety/ fear	14 (14.00%)	1,750,000 (6.23%)	93,329 (3.25%)	1,538 (5.86%)
Stress	6 (6.00%)	960,259 (3.42%)	23,673 (0.82%)	219 (0.83%)
Narcissistic personality disorder	2 (2.00%)	206,300 (0.73%)	10,502 (0.37%)	248 (0.94%)
Total	100 (100%)	28,106,646 (100%)	2,873,370 (100%)	26,252 (100%)

From Table 1, it was found that the most published videos on TikTok were about depression (21%). Mental health content that was published below 20% included general mental health (19%), anxiety/fear (14%), techniques/methods for solving problems (13%), and interpersonal relationships (10%). Mental health content that was published below 10% included personal experiences (9%), stress (6%), child and adolescent mental health (4%), influences of biological and nervous systems on mental health (2%), and narcissistic personality disorder (2%).

When considering viewer engagement as measured by the number of views, the top 3 most viewed mental health contents were:

general mental health (12,939,512 views, 46.03%), interpersonal relationships (3,838,000 views, 13.66%), and depression (3,242,134 views, 11.54%). In terms of the number of likes, the top 3 most liked mental health contents were: general mental health (1,483,371 likes, 51.62%), interpersonal relationships (497,046 likes, 17.30%), and depression (331,871 likes, 11.55%). As for the number of comments, the top 3 most commented mental health contents were: general mental health (14,147 comments, 53.90%), personal experiences (3,104 comments, 11.82%), and depression (2,781 comments, 10.59%).

2. Goals of Mental Health Content in TikTok Videos and Viewer Engagement

Table 2 Goals of mental health content on TikTok videos classified by the number of videos and viewer engagement.

Content Goal	Number of Videos (%)	Viewer Engagement		
		Number of Views (%)	Number of Likes (%)	Number of Comments (%)
Providing support	21 (21.00%)	7,031,553 (25.02%)	859,599 (29.92%)	10,894 (41.50%)
Explaining mental health issues	43 (43.00%)	7,427,016 (26.42%)	620,625 (21.60%)	5,843 (22.26%)
Sharing strategies/ experiences in healing	36 (36.00%)	13,648,077 (48.56%)	1,393,146 (48.48%)	9,515 (36.24%)
Total	100 (100%)	28,106,646 (100%)	2,873,370 (100%)	26,252 (100%)

From Table 2, the most common goal of mental health videos posted on TikTok was to explain mental health issues (43%), followed by sharing strategies/experiences in healing (36%), and providing support (21%).

When considering viewer engagement as measured by the number of views, sharing strategies/experiences in healing had the highest number of views at 13,648,077 (48.56%), followed by explaining mental health issues at 7,427,016 (26.42%), and providing support at 7,031,553 (25.02%).

In terms of the number of likes, sharing strategies/experiences in healing received the highest number at 1,393,146 (48.48%), followed by providing support at 859,599 (29.92%), and explaining mental health issues at 620,625 (21.60%). Similarly, for the number of comments, providing support had the most at 10,894 (41.50%), followed by sharing strategies/experiences in healing at 9,515

(36.24%), and explaining mental health issues at 5,843 (22.26%).

Conclusion and Discussion

1. The research found that the majority of TikTok videos using the hashtag #สุขภาพจิต (mental health) had content related to depression, accounting for 21 videos or 21% of all videos surveyed. This finding differs from the international research of Basch et al. (2022), which found that TikTok videos explored through the hashtag #mentalhealth mostly contained general mental health content (51 videos, 51%). This may be due to the differences in context between Thailand and other countries. A report on patients who received mental health services in Thailand (Department of Mental Health, Ministry of Public Health, 2022), it was found that the number of patients with depression was the highest, at 359,737 people, or 14.53%. Additionally, according to the mental health assessment data of Thai people (Office

of Information Technology, Department of Mental Health, 2023), children and adolescents under the age of 20 were found to be at high risk of depression (86,283 people or 29.29%). Therefore, the increasing number of people with depression in Thailand may have led to more public interest in the disease, resulting in a significant increase in the dissemination of information about depression on TikTok.

However, when considering mental health content classified by viewer engagement, it was found that general mental health videos (19 videos) had the highest total number of views, likes, and comments, accounting for 12,939,512 views, 1,483,371 likes, and 14,147 comments or 46.03%, 51.62%, and 53.90%, respectively. This may be due to the fact that the presenters or creators are celebrities or influencers, like the well-known psychotherapist Koendani, who has 1.7 million TikTok followers. According to Basch et al. (2022, pp. 1-2), influencers are considered to be important sources of information about mental health for teenagers. The findings of this research are consistent with those of Basch et al. (2022), which found that general mental health videos had the highest total views, likes, and comments, with 703,700,000 views, 149,000,000 likes, and 1,331,622 comments or 51.97%, 55.83%, and 52.93% respectively. This aligns with the concept of social media, which serves as a public space for a large number of people to present and communicate information. Social media platforms, especially video-centric ones like TikTok, offer convenient and quick access to information and knowledge (Indeed

Editorial Team, 2023; Macionis, 2015; Wongrujira, 2020). Furthermore, this research aligns with the concept of health communication. As Malikhao (2020, p. 1032) points out, health communication emphasizes the importance of disseminating health information via social media, and uploading videos on symptom overviews and prevention is a key strategy within this approach.

2. The research found that the primary goal of most videos (43%) was to explain mental health issues. This aligns with a key strategy of health communication, which is to provide general information to audiences through social media (Malikhao, 2020, p. 1032; Maneehaet & Chuathong, 2020, p. 94). However, this finding differs from previous international research by Basch et al. (2022), which found that the majority of videos, 61 videos (61%), had a helping or supporting goal. This could be due to the content of most Thai-language videos focusing on depression (21%), which typically explained the causes and symptoms to viewers. Additionally, the Thai presenters and creators of the videos were themselves a diverse group, not limited to psychiatrists or those directly affiliated with organizations like the Department of Mental Health. The group included both celebrities and ordinary people. Therefore, the focus was more on general explanation than on providing support. Similar to the research of Munoz et al. (2024), it was found that the majority of mental health video creators on TikTok regarding dissociative identity disorder were independent users rather than mental health professionals (90 out of 97 video

creators, or 92.8%). Therefore, the content was aimed more at explaining personal stories than at providing advice or assistance.

In terms of viewer engagement, videos aimed at sharing strategies or experiences in healing received the most views (48.56%) and likes (48.48%). This finding differs from the international research of Basch, et al. (2022), which found that the majority of views and likes were for videos aimed at providing support (65.31% and 66.88%, respectively). This reflects that viewers in the Thai context prefer to learn from direct experiences or presentations of different strategies/methods of individuals in healing mental health problems themselves rather than seeking formal treatment. This is in line with the findings of Sriwichai and Kuwivatchai (2021) that a small number of Thai adolescents (10.6%) have ever received mental health treatment. However, videos aimed at providing support received the most comments (41.50%). This finding aligns with research by Basch et al. (2022), who found that support-oriented videos received the most comments (66.12%). This high level of interaction through comments reflects TikTok's popularity as a source of information that addresses viewers' needs (Baatti, 2023; McCashin & Murphu, 2023).

Recommendations

1. Recommendations for Applying Research Findings

1.1 Due to the higher viewer engagement (views, likes, and comments) with TikTok videos on general mental health, it is recommended

to encourage the creation and sharing of more such content to address viewers' needs.

1.2 The findings showed that TikTok videos focused mostly on depression, and most videos aimed to explain mental health issues rather than provide help. Therefore, relevant agencies, such as the Department of Mental Health, psychiatrists, and other mental health professionals, should be supported in disseminating accurate information about depression, including resources for accessing treatment and support.

1.3 The research found that TikTok videos aiming to share strategies and experiences in overcoming mental health problems received the highest viewer engagement (both views and likes). Therefore, influencers or content creators who have successfully overcome mental health treatment should be encouraged to share their experiences to help viewers learn and understand.

1.4 The research found that TikTok videos aimed at providing help received the highest interaction in terms of the number of comments. Therefore, psychiatrists, other mental health professionals, influencers, and content creators should collaborate in producing videos that provide suggestions on how to seek help for viewers experiencing mental health problems.

2. Recommendations for Future Research

Future research should focus on the following areas:

2.1 Investigating the effects of mental health videos on adolescents' mental health attitudes and behaviors on popular social media platforms like TikTok, Facebook, and YouTube.

2.2 Exploring social media content through a variety of mental health-related

hashtags to gain a comprehensive understanding of current social phenomena.

2.3 Examining the role of psychiatrists and other mental health professionals in sharing mental health information on social media.

References

- Aichner, T., & Jacob, F. H. (2015). Measuring the degree of corporate social media use. *International Journal of Market Research*, 57(2), 257-275.
- Baatti, G. (2023). Viewer engagement metrics: what they are, how to measure them, and how to improve them. <https://www.jumpdatadriven.com/viewer-engagement-metrics-what-they-are-how-to-measure-them-and-how-to-improve-them/>
- Basch, C. H., Donelle, L., Fere, J., & Jaime, C. (2022). Deconstructing TikTok videos on mental health: cross-sectional descriptive content analysis. *JMIR Formative Research*, 6(5), 1-7.
- Cheyjunya, P. (2023). Unit 12: Content analysis. In *Unit 8-15 Research for Communication Arts* (pp. 12-1-12-36). Sukhothai Thammathirat Open University.
- Department of Mental Health, Ministry of Public Health. (2022). Report on mental health services 2022. <https://dmh.go.th/report/datacenter/hdc/>
- Eghetesadi, M., & Florea, A. (2020). Facebook, Instagram, Reddit and TikTok: A proposal for health authorities to integrate popular social media platforms in contingency planning amid a global pandemic outbreak. *Canadian Journal of Public Health*, 3(111), 389-391.
- Indeed Editorial Team. (2023). *What are the different types of social media?*. <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/types-of-social-media>
- Lertbumroongchai, K. (2022). *Digital health communication*. <https://touchpoint.in.th/digital-health-communication/>
- Maconis, J. J. (2015). *Sociology* (15th ed.). Pearson.
- Malikhao, P. (2020). Health communication: Approaches, strategies, and ways to sustainability on health or health for all. In *Handbook of Communication for Development and Social Change* (pp. 1015-1037). Springer.
- Mandzufas, J., Ayalde, J., Ta, D., Munro, E., Paciente, R., Pranoto, E. P., et al. (2023). The investigation of health-related topics on TikTok: A descriptive study protocol. *Digital*, 3(1), 97-108.

- Maneehaet, S., & Chuathong, S. (2020). Health communication in COVID-19 situation of Department of Disease Control using infographic narratives. *Journal of Mass Communication*, 8(2), 91-119.
- McCashin, D., & Murphy, C. M. (2023). Using TikTok for public and youth mental health-a systematic review and content analysis. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 28(1), 279-306.
- Medina, M., Portilla, I., & Pereira, T. (2023). Exploring what audience engagement means for media companies. *Revista de Comunicación*, 22(2), 339-352.
- Munoz, I. B., Liu-Zarzuela, J., Oorjitham, N., & Jacob, D. (2024). YouTube and TikTok as a source of medical information on dissociative identity disorder. *Journal of Affective Disorders Reports*, 15(2024), 1-8.
- Office of Information Technology, Department of Mental Health. (2023). Thailand mental health assessment data. <https://checkin.dmh.go.th/dashboards>
- Podhisita, C. (2019). *The science and art of qualitative research: A guide for students and social scientists* (8th ed.). Amarin Printing and Publishing.
- Rutherford, B. N., Sun, T., Lim, C. C. W., Chung, J., Cheng, B., Davidson, L., et al. (2022). Changes in viewer engagement and accessibility of popular vaping videos on TikTok: A 12-month prospective study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1141), 1-9.
- Sensor Tower Company. (2022). Q1 2022: Store intelligence data digest. <https://go.sensortower.com/rs/351-RWH-315/images/Sensor-Tower-Q1-2022-Data-Digest.pdf>
- Sriwichai, N., & Kuwivatchai, M. (2021). The student and their mental health literacy. *Journal of Social Work*, 29(2), 37-65.
- TikTok Thailand. (2021). Top reasons why everyone heard about TikTok. <https://newsroom.tiktok.com/th-th/top-reasons-why-everyone-heard-about-tiktok>
- Treadwell, D. F. (2014). *Introducing communication research: Paths of inquiry*. SAGE.
- Tuicomepee, A., & Suksawat, J. (2016). Unit 6: Mental health and well-being. In *Unit 1-7: Psychology for Living* (pp. 6-1-6-56). Sukhothai Thammathirat Open University.
- Viphatphumiprathes, T. (2015). Research ethics in social sciences. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University*, 34(6), 52-59.
- Viphatphumiprathes, T. (2019). Digital sociology: Concept and application. *Suratthani Rajabhat Journal*, 6(1), 43-55.
- Viphatphumiprathes, T. (2020). Ethical issues in qualitative research. *Interdisciplinary Sripatum Chonburi Journal*, 6(1), 1-11.

- Viphatphumprathes, T. (2022). An analysis of research articles on sociology of internet in an international academic journal. *Journal of Community Development and Life Quality*, 10(1), 94-105.
- Wongrujira, M. (2020). Unit 9: Social media. In *Unit 8-15: Introduction to Mass Media* (pp. 9-1-9-64). Sukhothai Thammathirat Open University.
- World Health Organization [WHO]. (2021). Mental health of adolescents. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>
- World Health Organization [WHO]. (2022). Mental health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
- Yoddumnern-Attig, B., & Tangchonlatip, K. (2009). *Qualitative data analysis: Management, interpretation, and meanings*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Yusoff, S. H., & Mohd-Roffe, N. N. (2023). A thematic analysis of quality TikTok contents. <https://www.atlantispress.com/article/125985801.pdf>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19

Factors Affecting the Existence of Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand, SET 100, During the COVID-19 Situation

พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์¹

Pornthip Manodamrongsat¹

Received: 14 May 2024

Revised: 17 July 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปี 2562-2565 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบสองกลุ่ม (Binary Logistic Regression Analysis) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ใน SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จำนวน 76 บริษัท และกลุ่มที่สองคือ บริษัทที่ไม่สามารถดำรงอยู่ใน SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จำนวน 50 บริษัท รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 126 บริษัท รวมข้อมูลทั้งสิ้น 378 ตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ใน SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 ในปี 2562 ช่วงแรกของการแพร่ระบาดของโควิด-19 มี 4 ตัวแปรอิสระและ 1 ตัวแปรควบคุม ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน พฤติกรรมต้นทุนยึดติดของรวมค่าใช้จ่าย อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นในอนาคต ขนาดของกิจการ ในปี 2563 ช่วงสถานการณ์ไม่ปกติ มี 5 ตัวแปรอิสระและ 4 ตัวแปรควบคุม ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน อัตรากระแสเงินสดอิสระ พฤติกรรมต้นทุนยึดติดของรวมค่าใช้จ่าย อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ในอนาคต ขนาดของกิจการ การกำกับดูแลกิจการดีเลิศ การกำกับดูแลกิจการดีมาก การกำกับดูแลกิจการดี และในปี 2564 ช่วงการปรับตัวและการแก้ปัญหา มี 5 ตัวแปรอิสระและ 1 ตัวแปรควบคุม ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน พฤติกรรมต้นทุนยึดติดของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นในอนาคต ขนาดของกิจการ

คำสำคัญ: บริษัทจดทะเบียน, กลุ่ม SET 100, สถานการณ์ COVID-19

¹ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี อีเมล: pornthip.m@dru.ac.th

¹ Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Management Sciences, Dhonburi Rajabhat University, E-mail: pornthip.m@dru.ac.th

Abstract

The objective of this research was to study the factors that affect the existence of listed companies in the Stock Exchange of Thailand, SET 100, during the COVID-19 pandemic. The data were collected from 2019 to 2022 and analyzed using Binary Logistic Regression Analysis. The sample was divided into two groups: 76 companies that were able to remain in the SET100 throughout the COVID-19 situation, and 50 companies that were unable to do so. The total sample consisted of 126 companies, with a total of 378 samples of data.

The results of the research revealed that there were certain factors that influenced the ability of companies to remain in the SET100 during the COVID-19 situation. In 2019, during the initial period of the pandemic, there were four independent variables and one control variable: cash flows from operating activities, cash flows from financing activities, sticky costs behavior of total expenses, future return on equity, and business size. In 2020, during the abnormal situation caused by the pandemic, there were five independent variables and four control variables: cash flows from operating activities, cash flow from investing activities, free cash flows, sticky costs behavior of total expenses, future return on assets, business size, excellent corporate governance, very good corporate governance, and good corporate governance. In 2021, during the adjustment and problem-solving period, there were five independent variables and one control variable: cash flows from operating activities, cash flows from investing activities, cash flows from financing activities, sticky costs behavior of selling and administrative expenses, future return on equity, and business size.

Keywords: Listed company; SET 100 group; COVID-19 pandemic

บทนำ

การศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีไวรัสหลายร้อยชนิดที่อยู่ในตระกูลโคโรนาไวรัส แต่มีรายงานเพียง 6 ชนิด ได้แก่ 229E, NL63, OC43, HKU1, SARS-CoV และ MERS-CoV ที่ทำให้เกิดการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจระดับเล็กน้อยถึงรุนแรงในมนุษย์ (Lone & Ahmad, 2020) ในปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนพบการแพร่ระบาดของไวรัส โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรมากกว่า 19 ล้านคน เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2562 สำนักงานสาธารณสุขเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ได้

ออกประกาศเป็นทางการว่าพบโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตลาดอาหารทะเลที่เมืองอู่ฮั่น และองค์การอนามัยโลกได้ออกมาระบุว่าไวรัสชนิดดังกล่าว คือ SARS-CoV-2 เรียกว่า COVID-19 (Department of disease control, Ministry of public health, 2020)

การแพร่เชื้อโควิด-19 ระบาดไปทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจทั้งอุตสาหกรรมภาคบริการ การขนส่ง และธุรกิจด้านการค้าปลีกต่างๆ อยู่ในสภาวะการขาดแคลนสินค้า เช่น แอลกอฮอล์ หน้ากากอนามัย อุปกรณ์ทางการแพทย์ และมีการกักตุนสินค้าอุปโภคบริโภคทำให้

ระดับราคาสินค้า ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น สำหรับประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 พร้อมแต่งตั้งนายแพทย์ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน เป็นโฆษกศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) (Center for COVID-19 situation administration, 2020) และกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อการลดการแพร่ระบาดภายในประเทศ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย ทำให้ GDP ปี พ.ศ. 2563 ปรับตัวลดลงร้อยละ 6.1 เป็นการขยายตัวที่ต่ำที่สุดในรอบ 22 ปี ภาวะวิกฤตนี้ถือครั้งแรกในลักษณะของการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสหลายบริษัทไม่มีบทเรียนหรือแผนการรองรับ บริษัทต่างๆ ต้องหาวิธีการปรับตัวในด้านต่างๆ เพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอย่างมาก ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความผันผวน และมีการหยุดการซื้อขายเป็นการชั่วคราว (Circuit Breaker) หลายครั้งในปี พ.ศ. 2563 การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เริ่มขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 ส่งผลกระทบต่อผลประกอบการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยรุนแรงกว่าเหตุการณ์อื่นๆ ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมามีดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือดัชนีราคาหุ้น หรือ SET Index เป็นดัชนีที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของราคาหุ้นทุกตัวในตลาดหลักทรัพย์ (ไม่นับรวมหุ้นที่ขึ้นเครื่องหมาย SP นานเกิน 1 ปี) ซึ่งเป็นตัวเลขที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละวันจึงเป็นเหมือนตัวชี้วัดให้นักลงทุนเห็นถึงภาพรวมของตลาดหุ้นในวันนั้นๆ เป็นอย่างไร โดยทั่วไปมักใช้ดัชนีราคา SET50 และ SET100 ในการวัดการเปลี่ยนแปลงของดัชนี SET เนื่องจากดัชนีราคา

SET50 และ SET100 คัดเลือกมาจากกลุ่มหลักทรัพย์ที่มีมูลค่าตลาดสูงสุด 50 และ 100 อันดับแรก (Stock Exchange of Thailand, 2023)

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าผู้สนใจ ผู้ลงทุน ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอนทางด้านบัญชี สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ เช่น ประกอบการพิจารณาคัดกรองบริษัทที่จะร่วมลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงและความสูญเสียทางการเงินจากการลงทุนใช้ประกอบการพิจารณาในการปรับตัวและการแก้ปัญหา และใช้ผลที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืนของธุรกิจ/การดำรงอยู่ของธุรกิจ เป็นการรวมทุกมิติเข้าไว้ด้วยกัน ภาคเอกชนไม่ได้สนใจเพียงการทำกำไรระยะสั้น แต่มองถึงการสร้างคุณค่าในระยะยาวโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสังคมโดยรวม ความยั่งยืนขององค์กรคือกระบวนการสร้างนวัตกรรมในระบบบริหารจัดการองค์กรและให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ความสามารถในการออกแบบและส่งมอบคุณค่าให้กับลูกค้าทั้งในแง่ของมูลค่าผลประโยชน์และมูลค่าต้นทุนและค่าใช้จ่าย ซึ่งจะ

ส่งผลให้มีผลการดำเนินงานทางการเงินและที่ไม่ใช่ทางการเงินที่แข็งแกร่งสามารถทนต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากลำบากได้ ต้องเตรียมพร้อมรับมือกับการคาดการณ์ในอนาคต และพัฒนาแนวทางแก้ไขเพื่อลดผลกระทบด้านลบ ขณะที่ใช้ประโยชน์จากผลกระทบด้านบวกของแรงกดดันและเหตุการณ์ในอนาคต (Pakaphon Soonthonrot & Krisada Chienwattanasook, 2023)

2. กระแสเงินสด (Cash flows) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 7 เรื่องงบกระแสเงินสด ตามประกาศสภาวิชาชีพบัญชีที่ 35/2562 ลงวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2562 กำหนดให้กิจการนำเสนอกระแสเงินสดในระหว่างรอบระยะเวลา โดยจำแนกเป็นกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงินในลักษณะที่เหมาะสมกับธุรกิจของกิจการมากที่สุด การจำแนกตามกิจกรรมจะให้ข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินผลกระทบของกิจกรรมเหล่านั้นที่มีต่อฐานะการเงินของกิจการ และจำนวนเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสดของกิจการได้ ข้อมูลนี้ยังอาจใช้เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเหล่านั้นได้ด้วย (Federation of Accounting Professions Under The Royal Patronage of His Majesty The King, 2019)

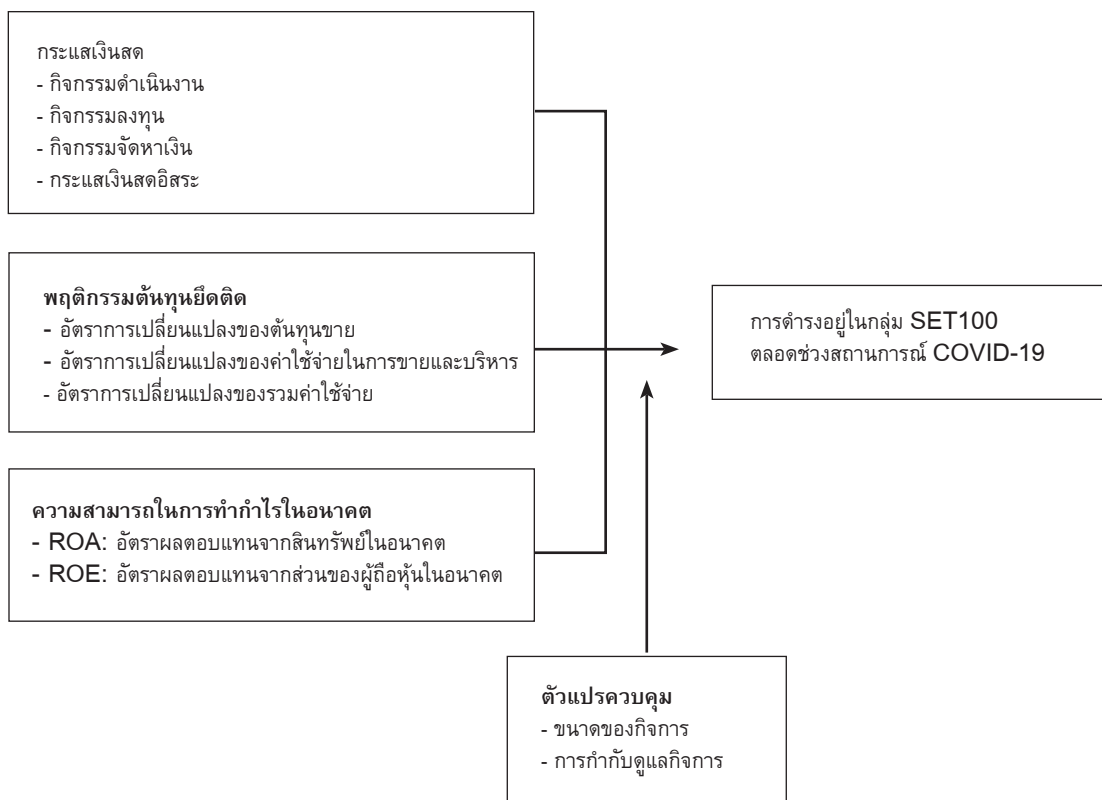
3. พฤติกรรมต้นทุนยืดยึด (Sticky Costs Behavior) จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมต้นทุนยืดยึดเป็นความไม่สมมาตรของการเพิ่มขึ้นและลดลงของต้นทุน โดยที่ปริมาณการเพิ่มขึ้นมากกว่าปริมาณการลดลง ซึ่งเกิดจากปัญหาตัวแทนในองค์กรที่ผู้บริหารตัดสินใจลงทุนหรือประมาณการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในบริษัทอย่างไม่สมมาตร ทำให้การเพิ่มขึ้นและลดลงของต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายไม่สมเหตุสมผล โดยการกำกับดูแล

กิจการเป็นระบบที่ช่วยกำกับและควบคุมกิจการทำให้ผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์และระมัดระวังคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นก่อนผลประโยชน์ส่วนตน สามารถช่วยลดปัญหาตัวแทนที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมต้นทุนยืดยึด (Anderson et al., 2003; Subramaniam & Weidenmier, 2003; Nuchjaree Pichetkun, 2012; Yada Detphong et al., 2020; Pornthip Manodamrongsat, 2023)

4. ความสามารถในการทำกำไรในอนาคต (Future Profitability) ภายใต้ความไม่เท่าเทียมกันในการรับรู้ข่าวสาร (Asymmetric Information Condition) ระหว่างผู้บริหาร (Insider) กับผู้ถือหุ้น (Outsider) นั้น การคาดการณ์แนวโน้มกำไรของกิจการในอนาคตของผู้ถือหุ้นจะทำได้เพียงวิเคราะห์เนื้อหาจากรายงานประจำปีและรายงานทางการเงินที่เผยแพร่สู่สาธารณะชน ซึ่งรายงานทางการเงินเป็นเพียงข้อมูลที่สะท้อนผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมาและปัจจุบันเท่านั้น ในขณะที่ผู้บริหารอาศัยประโยชน์จากความยืดหยุ่นของหลักการทางบัญชีในการบริหารจัดการกำไรเพื่อให้บุคคลภายนอกเชื่อว่ากิจการอยู่ในทิศทางที่ดี ดังนั้นแนวทางหนึ่งสำหรับผู้ถือหุ้นสามารถใช้ในการคาดการณ์มุมมองของผู้บริหารต่อแนวโน้มกำไรและความสามารถในการทำกำไรในอนาคตของกิจการคือการเฝ้ารอสัญญาณจากการตัดสินใจทางการเงินของผู้บริหาร (Suksonghong, 2022)

5. ตัวแปรควบคุม (Control Variables) เนื่องจากสภาพแวดล้อมของกิจการมีความแตกต่างกันซึ่งอาจส่งผลต่อการวิจัยได้ จึงต้องมีการควบคุมปัจจัยดังกล่าว ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงกำหนดปัจจัยอื่นให้เป็นตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดของกิจการ (Firm Size) และการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance)

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาถึงปัจจัยของกระแสเงินสด พฤติกรรมต้นทุนยัดติต และความสามารถในการทำกำไรในอนาคต ที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 (พ.ศ. 2562-2564) กลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ระหว่างสถานการณ์ COVID-19 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือกลุ่มที่สามารถดำรงอยู่ใน SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จำนวน 76 บริษัท และกลุ่มที่สองคือ กลุ่มที่

ไม่สามารถดำรงอยู่ใน SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จำนวน 50 บริษัท รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 126 บริษัท จำนวน 3 ปี คือ พ.ศ. 2562-2564 รวมข้อมูลทั้งสิ้น 378 ตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลย้อนหลังระหว่างปี พ.ศ. 2562-2565 จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบสองกลุ่ม (Binary Logistic Regression Analysis)

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งเป็นตัวแปรอิสระ คือ กระแสเงินสด พฤติกรรมต้นทุนยัดติต และความสามารถในการทำกำไรในอนาคต โดยมีตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ และการ

ตัวแปรอิสระ	ปี พ.ศ. 2562		ปี พ.ศ. 2563		ปี พ.ศ. 2564	
	B	Sig.	B	Sig.	B	Sig.
กระแสเงินสด						
อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (CFO)	0.210	0.016*	-0.271	0.002*	0.166	0.004*
อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (CFI)	0.056	0.237	-0.123	0.039*	0.083	0.026*
อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (CFF)	0.120	0.042*	-0.016	0.667	0.076	0.045*
อัตรากระแสเงินสดอิสระ (FCF)	-0.073	0.277	0.234	0.000*	-0.082	0.104
พฤติกรรมต้นทุนยัดติต						

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบสองกลุ่ม (Binary Logistic Regression Analysis)
(cont.)

ตัวแปรอิสระ	ปี พ.ศ. 2562		ปี พ.ศ. 2563		ปี พ.ศ. 2564	
	B	Sig.	B	Sig.	B	Sig.
อัตราการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนขาย (SC-C)	-0.007	0.605	0.000	0.973	0.000	0.963
อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร (SC-A)	-0.003	0.504	-0.007	0.274	-0.008	0.011*
อัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่าย (SC-E)	0.033	0.041*	0.015	0.046*	0.005	0.381
ความสามารถในการทำกำไรในอนาคต						
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ในอนาคต (ROA)	0.017	0.477	0.124	0.029*	-0.065	0.227
อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นในอนาคต (ROE)	0.045	0.037*	-0.011	0.718	0.075	0.021*
ตัวแปรควบคุม						
ขนาดของกิจการ (FS)	2.643	0.000*	2.860	0.000*	2.659	0.000*
การกำกับดูแลกิจการ 5 คะแนน-ดีเลิศ (CG5)	37.061	0.996	5.966	0.000*	22.213	0.999
การกำกับดูแลกิจการ 4 คะแนน-ดีมาก (CG4)	36.882	0.996	3.724	0.018*	20.742	0.999
การกำกับดูแลกิจการ 3 คะแนน-ดี (CG3)	36.222	0.996	4.331	0.016*	20.956	0.999
Constant	-66.152	0.992	-35.913	0.000*	-51.275	0.998

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาในส่วนของการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบสองกลุ่ม (Binary Logistic Regression Analysis) มีดังนี้

ด้านกระแสเงินสด

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยยังไม่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโควิด-19 มากนัก พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 2 ตัวแปรอิสระ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (CFO) อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (CFF)

แสดงถึงในช่วงแรกของสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 บริษัทที่สามารถ

ดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มีสภาพคล่องจากการดำเนินงาน กล่าวคือมีเงินสดรับจากกิจกรรมดำเนินงานมากกว่าเงินสดจ่ายจากกิจกรรมดำเนินงาน เมื่อพิจารณาถึงกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินจะมีค่าเพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากบริษัทมีเงินสดรับจากการกู้ยืมทั้งระยะสั้นและระยะยาว หรือเงินสดรับจากการเพิ่มทุนมากกว่าเงินสดจ่ายจากการจ่ายเงินกู้ยืม หรือเงินสดจ่ายจากเงินปันผล

ปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างความเสียหาย ส่งผลกระทบให้กับประเทศไทยหลายด้าน พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 3 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (CFO) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็น

ลบ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (CFI) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ และอัตรากระแสเงินสดอิสระ (FCF) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก

แสดงถึงเมื่อบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 พบกับสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน จะมีปัญหาด้านสภาพคล่อง อาจเกิดจากประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบลูกหนี้และมีระบบสินค้าคงเหลือของบริษัทลดลง กล่าวคือมีลูกหนี้ค้างชำระเกินเกณฑ์ที่บริษัทกำหนดไว้ บริษัทอาจขยายเวลาการรับชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือมีสินค้าคงเหลือมากขึ้นเนื่องจากการขายสินค้าลดลง ในด้านการลงทุนมีค่าเป็นลบ เพราะบริษัทมีการลงทุนเพื่อการดำเนินงาน หรือเพื่อขยายกิจการ แต่บริษัทยังมี กระแสเงินสดอิสระที่เหลือจากการดำเนินงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ เช่น นำไปจ่ายเงินปันผล

ในปี พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพิ่มเติมในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 และตลอดปี พ.ศ. 2564 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 3 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (CFO) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (CFI) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (CFF) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก

แสดงถึงเมื่อพบกับสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานมาสู่ระยะหนึ่ง บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะสามารถปรับตัวและแก้ปัญหา จน

ทำให้บริษัทมีกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานเพิ่มขึ้น บริษัทมีเงินสดรับจากกิจกรรมดำเนินงานมากกว่าเงินสดจ่ายจากกิจกรรมดำเนินงาน ซึ่งสภาพคล่องที่ใช้ในการดำเนินงานของบริษัท อาจมาจากการขายสินทรัพย์หรือขายเงินลงทุนออกไป เช่น ขายโรงงาน ขายเครื่องจักร และมีการจัดหาเงินจากการออกหุ้นกู้ กู้เงินจากธนาคาร หรือขอเพิ่มทุนจากผู้ถือหุ้น

ด้านพฤติกรรมต้นทุนยัดติต

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยยังไม่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโควิด-19 มากนัก และในปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างความเสียหาย ส่งผลกระทบให้กับประเทศไทยหลายด้าน พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ได้แก่ อัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่าย (SC-E)

จากผลการวิจัยด้านกระแสเงินสด ในปี พ.ศ. 2562 บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มีอัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (CFF) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงมีการกู้ยืมทั้งระยะสั้นและระยะยาว หรือเงินสดรับจากการเพิ่มทุน บริษัทจึงมีค่าใช้จ่ายในส่วนของต้นทุนทางการเงินหรือดอกเบี้ยจ่ายที่บริษัทไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงส่งผลให้บริษัทมีพฤติกรรมต้นทุนยัดติตในส่วนของการรวมค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความไม่สมมาตรของการเพิ่มขึ้นและลดลงของรวมค่าใช้จ่าย ในลักษณะที่ปริมาณการเพิ่มขึ้นของรวมค่าใช้จ่ายมากกว่าปริมาณการลดลงของรวมค่าใช้จ่าย

ในปี พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพิ่มเติมในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 และตลอดปี พ.ศ. 2564 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุม

การแพร่ระบาด พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร (SC-A) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ

แสดงถึงเมื่อพบกับสถานการณ์ไม่ปกติหรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานมาสู่ระยะหนึ่ง บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะมีการปรับตัวและการแก้ปัญหาด้วยการลดอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร หรือลดพฤติกรรมต้นทุนยัดติตในส่วน of ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร

ค่าใช้จ่ายในการขาย คือ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าหรือบริการ เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในฝ่ายขายหรือฝ่ายการตลาด เช่น ค่าโฆษณา ค่าขนส่งสินค้าขาย เงินเดือนพนักงานงานขาย ค่านายหน้า เป็นต้น

ค่าใช้จ่ายในการบริหาร คือ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงานทั่วไปในบริษัท เช่น เงินเดือนพนักงานการเงินและบัญชี เงินเดือนผู้บริหาร ค่าสาธารณูปโภคสำนักงาน ค่าเช่าสำนักงาน เป็นต้น

ด้านความสามารถในการทำกำไรในอนาคต

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยยังไม่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโควิด-19 มากนัก และในปี พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพิ่มเติมในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 และตลอดปี พ.ศ. 2564 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอด

ช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นในอนาคต (ROE)

แสดงถึงในช่วงแรกของสถานการณ์ไม่ปกติ และในช่วงการปรับตัวและการแก้ปัญหาบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะมีการนำเงินของผู้ถือหุ้นไปลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้นจากการดำเนินงานของบริษัท

ปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายด้าน พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ในอนาคต (ROA) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก

แสดงถึงเมื่อบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 พบกับสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน บริษัทจะเน้นในการนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ในปัจจุบันไปใช้ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนในอนาคตสูง

ตัวแปรควบคุม ด้านขนาดของกิจการ

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยยังไม่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโควิด-19 มากนัก ในปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายด้าน และในปี พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพิ่มเติมในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 และตลอดปี พ.ศ. 2564 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ใน

กลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ได้แก่ ขนาดของกิจการ (FS)

แสดงถึงเมื่อพิจารณาในด้านขนาดของกิจการ บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะเป็นบริษัทขนาดใหญ่มีความได้เปรียบทางธุรกิจ ทั้งในด้านเงินทุน ด้านเทคนิค การจ้างผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ การได้เปรียบในด้านสภาพแวดล้อม และการแข่งขัน

ตัวแปรควบคุม ด้านการกำกับดูแลกิจการ

ในปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างความเสียหาย ส่งผลกระทบให้กับประเทศไทยหลายด้าน พบว่าตัวแปรทำนายหรือตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha=0.05$) ที่ทำให้บริษัทสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 มี 1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การกำกับดูแลกิจการ 5 คะแนน-ดีเลิศ (CG5) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก การกำกับดูแลกิจการ 4 คะแนน-ดีมาก (CG4) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก การกำกับดูแลกิจการ 3 คะแนน-ดี (CG3) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก แสดงถึงเมื่อเกิดสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 บริษัทที่มีคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะสามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยของกระแสเงินสด พฤติกรรมต้นทุนยืดหยุ่น และความสามารถในการทำกำไรที่มีทั้งด้านบวกและลบ ที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 กล่าวคือปัจจัยของกระแสเงินสดที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ช่วงสถานการณ์ COVID-19 ได้แก่ อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน อัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน และอัตรากระแสเงินสดอิสระ ในส่วนปัจจัยของพฤติกรรมต้นทุนยืดหยุ่น ได้แก่ อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร และอัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่าย ในส่วนปัจจัยของความสามารถในการทำกำไรในอนาคต ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ในอนาคต และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นในอนาคต ในส่วนของตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดของกิจการและการกำกับดูแลกิจการ

จากผลการศึกษาพบว่า ปี พ.ศ. 2562 บริษัทที่มีอัตรากระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินเป็นบวก แสดงถึงบริษัทมีการจัดหาเงินจากการก่อหนี้ในช่วงแรกเมื่อบริษัทพบกับสถานการณ์ไม่ปกติหรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน บริษัทจะมีพฤติกรรมต้นทุนยืดหยุ่นของอัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่ายในปี พ.ศ.2562 และ ปี พ.ศ. 2563 คือดอกเบี้ยจ่ายที่ไม่สามารถปรับลดลงได้ทันที และบริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 พบกับสถานการณ์ไม่ปกติหรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน บริษัทจะเน้นในการนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ในปัจจุบันไปใช้ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนในอนาคตสูง

เมื่อพิจารณาในด้านขนาดของกิจการ บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะเป็นบริษัทขนาดใหญ่มีความได้เปรียบทางธุรกิจ ทั้งในด้านเงินทุน ด้าน

เทคนิค การจ้างผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ การได้เปรียบในด้านสภาพแวดล้อมและการแข่งขัน ในส่วนของการกำกับดูแลกิจการเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้บริษัทมีกระบวนการและโครงสร้างการดำเนินงานที่ดี ช่วยกำกับและควบคุมกิจการ มีการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจน ช่วยทำให้การตรวจสอบงานของผู้บริหารในฐานะตัวแทน (Agent) ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้พฤติกรรมต้นทุนยัดติดของบริษัทลดลง

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

เมื่อบริษัทมียอดขายเพิ่มขึ้น บริษัทจะมีความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ผู้บริหารจะเพิ่มทรัพยากรที่เป็นพันธะผูกพัน (Committed Resource) ทำให้ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เป็นข้อผูกพัน (Committed Cost) เพิ่มขึ้นด้วยเพื่อสนับสนุนยอดขายหรือกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น แต่เมื่อยอดขายลดลง ทรัพยากรที่เป็นพันธะผูกพัน (Committed Resource) จะเหลือมากเกินไปความต้องการและไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากบริษัทไม่สามารถทราบความต้องการของลูกค้าหรือไม่สามารถพยากรณ์ยอดขายได้ถูกต้องแม่นยำ และไม่สามารถทราบได้ว่าความต้องการจะมากหรือน้อยเพียงใด ผู้บริหารจึงประเมินความต้องการของตลาดหรือยอดขายที่ลดลงว่าเป็นเพียงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราว ทำให้ผู้บริหารตัดสินใจที่จะรักษาทรัพยากรที่เป็นพันธะผูกพัน (Committed Resource) ที่ไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์ไว้ แทนที่จะลดทรัพยากรนั้นลงเมื่อยอดขายลดต่ำลง ทำให้บริษัทเกิดพฤติกรรมต้นทุนยัดติด (Yada Detphong, 2019)

จากผลของการวิจัยไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญของพฤติกรรมต้นทุนยัดติดใน ส่วนของอัตราการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนขาย แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญของพฤติกรรม ต้นทุนยัดติดในส่วนของอัตราการเปลี่ยนแปลง ของค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร และอัตราการ

เปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่าย ในการอธิบายการ ดำรงอยู่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ระหว่างสถานการณ์ COVID-19 แสดงถึงผู้บริหารที่สามารถที่จะควบคุม ค่าใช้จ่ายที่เป็นทรัพยากรที่เป็นพันธะผูกพัน (Committed Resource) ของพฤติกรรมต้นทุนยัด ติดในส่วนของอัตราการเปลี่ยนแปลงของต้นทุน ขายได้ดีกว่าพฤติกรรมต้นทุนยัดติดในส่วนของ อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการขาย และบริหารและอัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้จ่าย เนื่องจากค่าใช้จ่ายทั้งสองประเภทต้องอาศัย ประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญในการประมาณ การให้เพียงพอหรือมากกว่าความต้องการจึงอาจ เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมต้นทุนยัดติด

ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจ มีความ สามารถ มีทักษะการวางแผน การควบคุมและการ ตัดสินใจ ซึ่งการวางแผนและการควบคุมจะเหมาะสม หรือมีความเป็นไปได้นั้น ขึ้นอยู่กับการคาดการณ์ หรือการพยากรณ์ที่แม่นยำ ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องทราบพฤติกรรมต้นทุนยัดติดเพื่อประโยชน์ ต่อการวางแผนและช่วยให้การดำเนินงานของธุรกิจ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่าในปี พ.ศ. 2562 เมื่อ พิจารณาถึงกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินจะมี ค่าเป็นบวก เป็นผลมาจากบริษัทมีการกู้ยืมทั้งระยะ สั้นและระยะยาวเพิ่มขึ้น จึงเกิดพฤติกรรมต้นทุนยัด ติดในส่วนของอัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่า ใช้จ่าย ในปี พ.ศ. 2562 ต่อเนื่องถึงปี พ.ศ. 2563 กล่าวคือในช่วงแรกเมื่อบริษัทพบกับสถานการณ์ ไม่ปกติหรือเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจส่ง ผลกระทบต่อการดำเนินงาน บริษัทจะมีพฤติกรรม ต้นทุนยัดติดของอัตราการเปลี่ยนแปลงของรวมค่าใช้ จ่าย คือดอกเบี้ยจ่ายที่ไม่สามารถปรับลดลงได้ทันที

เมื่อพิจารณาในด้านขนาดของกิจการ บริษัทที่สามารถดำรงอยู่ในกลุ่ม SET100 ตลอดช่วงสถานการณ์ COVID-19 จะเป็นบริษัทขนาดใหญ่มีความได้เปรียบทางธุรกิจ ทั้งในด้านเงินทุน ด้านเทคนิค การจ้างผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ การได้เปรียบในด้านสภาพแวดล้อมและการแข่งขัน อีกทั้งการกำกับดูแลกิจการเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้บริษัทมีกระบวนการและโครงสร้างการดำเนินงานที่ดี ช่วยกำกับและควบคุมกิจการ มีการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจน ช่วยทำให้การตรวจสอบงานของผู้บริหารในฐานะตัวแทน (Agent) ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้พฤติกรรมต้นทุนยัดติตของบริษัทลดลง

ดังนั้น ผู้ลงทุนจึงควรพิจารณาคัดกรองบริษัทที่จะร่วมลงทุน เพื่อลดความเสี่ยงและความสูญเสียทางการเงินจากการลงทุน และในส่วนของผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการกำกับดูแล

กิจการเพื่อให้บริษัทมีกระบวนการและโครงสร้างการดำเนินงานที่ดี

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

งานวิจัยนี้ได้มีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เฉพาะกลุ่ม SET100 เท่านั้น งานวิจัยในครั้งต่อไปอาจจะขยายกลุ่มตัวอย่างในการศึกษารายอุตสาหกรรมที่สนใจ เพราะแต่ละอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ไม่เหมือนกัน หรืออาจจะศึกษาทั้งบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Anderson, M. C., Banker, R. D., & Janakiraman, S. N. (2003). Are selling, general, and administrative costs “sticky”? *Journal of Accounting Research*, 41(1), 47-63.
- Center for COVID-19 Situation Administration. (2020). *Order of the Center for COVID-19 Situation Administration No. 9/2020*. <https://www.opm.go.th/opmportal/multimedia/phoobeas/covid-19/mt/covid-bsd1-2563.pdf>
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2020). *The Coronavirus Disease 2019 Situation by Emergency Operation Center: EOC, Department of Disease Control, issue 50*. <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no50-220263.pdf>
- Detphong, Y. (2019). *Relationship between corporate governance and sticky cost behavior of companies listed on the Stock Exchange of Thailand*. [Unpublished doctoral dissertation]. Chiang Mai University.
- Detphong, Y., Diskulnetivitya, P., & Inya, P. (2020). Factors affecting sticky cost behavior of companies listed in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Management Science, Ubon Ratchathani University*, 9(1), 105-121.

- Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King. (2019). *Thai Accounting Standards No. 7: Statement of cash flows*. <https://acpro-std.tf.ac.or.th/page/27>
- Lone, S. A., & Ahmad, A. (2020). COVID-19 pandemic-an African perspective. *Emerging Microbes & Infections*, 9(1), 1300-1308.
- Manodamrongsat, P. (2023). *The relationship of cash flow, sticky cost behavior and future profitability in explaining the existence of listed companies on the Stock Exchange of Thailand (SET100) during the COVID-19 situation*. [Unpublished master's thesis]. Dhonburi Rajabhat University.
- Pichetkun, N. (2012). *The determinants of sticky cost behavior on political costs, agency costs, and corporate governance perspective*. [Unpublished doctoral dissertation]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Soonthonrot, P., & Chienwattanasook, K. (2023). Social accounting quality implementation: A solid foundation for business sustainability. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 12(1), 111-125.
- Stock Exchange of Thailand. (2023). *Ground rules for SET index series*. https://www.media.set.or.th/set/Documents/2023/Dec/SET_IndexMethodology_Dec2023_TH.pdf
- Subramaniam, C., & Weidenmier, M. L. (2003). *Additional evidence on the sticky behavior of costs* (Working Paper). Texas Christian University.
- Suksonghong, K. (2022). Dividend changes and firm's future earnings with quadratic mean reversion condition. *Journal of Applied Economics and Management Strategy*, 9(2), 141-156.

การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

Analysis of Components of Creative Agro-Tourism in Nakhon Pathom Province

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์¹

Phanthida Laophuangsak¹

Received: 15 May 2024

Revised: 13 July 2024

Accepted: 20 July 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม วิธีการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว จำนวน 360 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชาชนกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 6 คน และการประชุมกลุ่มย่อยจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมจำนวน 9 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.94, 0.91, 0.92 และ 0.97 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 1) การพัฒนาแผนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การปรับปรุงระบบการบริการขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ 3) การต้อนรับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร 4) การรักษาและปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตร, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, จังหวัดนครปฐม

¹ รองศาสตราจารย์, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ อีเมล pantida_c@yahoo.com

¹ Associate Professor, Faculty of Business Administration Southeast Asia University E-mail pantida_c@yahoo.com

Abstract

The objective of this study is to 1) examine the elements of agro-cultural creative tourism in Nakhon Pathom Province and 2) suggest strategies for the advancement of its tourism potential. The methodology employed in this research is divided into two segments: 1) Quantitative research, where a survey was executed to gather information from tourists, amounting to 360 participants. Data analysis encompassed frequency, percentage, mean, standard deviation, and confirmatory factor analysis. 2) Qualitative research consisted of in-depth interviews from the group committee of community enterprises as a case study consisting of 6 participants and a focus group from officials of relevant agencies and stakeholders totaling 9 people. Data analysis used content analysis.

The study results reveal that the components of agro-cultural creative tourism in Nakhon Pathom Province encompass tourism destination management, tourism attraction facilities, tourism services, and tourism attractiveness, with standardized component weights of 0.94, 0.91, 0.92, and 0.97 respectively, all of which were statistically significant at the .05 level. Strategies for the enhancement of the tourism potential of agro-cultural creative tourism in Nakhon Pathom Province comprise: 1) Planning for community-based tourism management. 2) Enhancing fundamental service systems to adequately cater to and facilitate tourists. 3) Cultivating a welcoming and tourist-friendly ambiance. Moreover, 4) Upholding and elevating the quality and standards of tourist attractions to sustainably foster agro-cultural tourism.

Keywords: Components of agricultural tourism, Creative tourism, Nakhon Pathom Province

บทนำ

การยกระดับภาคการเกษตรสู่การผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการเพิ่มผลิตภาพ ลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตสู่ภาคอุตสาหกรรมอาหาร รวมถึงให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนภาคการท่องเที่ยวซึ่งเป็นภาคบริการที่สำคัญของไทยให้เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยกระตุ้นให้มีการนำทรัพยากรจากท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในรูปของสินค้าและบริการ เป็นการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดจุดหมายที่ 2 ให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ประกอบกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรมนุษย์ เข้ากับเทคโนโลยี และทรัพย์สินทางปัญญา (ศักดิ์ชัย เกียรติธินาคนิทร์, 2553) ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative

tourism) ซึ่งเป็นการเดินทางที่นำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่แท้จริง และเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในงานศิลปะ วัฒนธรรม มรดก หรือคุณลักษณะพิเศษของสถานที่ ทำให้เกิดการเชื่อมสัมพันธ์กับผู้คนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ วัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตนั้นขึ้นมา (UNESCO, 2006) การนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงเป็นการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนำทรัพยากร ธรรมชาติ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมท้องถิ่น มาเพิ่มความสามารถในการ แข่งขันให้กับการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นพลัง ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศ รวมทั้งมีการกระจายรายได้สู่คน ในชุมชนอย่างทั่วถึง

จากกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบ ใหม่ โดยอิงโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร และมีความ แตกต่างกันตามพื้นที่การเกษตร ก่อให้เกิดลักษณะ เฉพาะตัวที่น่าสนใจ มีศักยภาพนำไปสู่การพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เรียกว่า การ ท่องเที่ยววิถีเกษตร (agro-tourism) เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตร กรรม มีความ หลากหลายในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีภูมิปัญญา อีกทั้งภาครัฐให้การส่งเสริม สนับสนุน โดยนำรูปแบบการท่องเที่ยววิถีเกษตร ในต่างประเทศที่มีการจัดการและการปฏิบัติที่เป็น ที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี (best practices) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว วิถีเกษตรของไทย (ราณี อธิชัยกุล และวรรณา ศิลปะอาษา, 2558) เน้นการจัดการทุนของชุมชน ทั้งทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมอย่าง สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง อีกทั้ง การท่องเที่ยววิถีเกษตรนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบรวมของ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรเป็น

ส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (องค์การ บริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน, 2561) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง โดยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยเสริมสร้างความ ภาคภูมิใจในชุมชน อีกทั้งสามารถพัฒนากิจกรรม การท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว สมัยใหม่ที่มองหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ และสัมผัสกับวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยการสร้างมูลค่า เพิ่มให้กับผลิตผลทางการเกษตรผ่านการท่องเที่ยว เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนในพื้นที่ และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระยะยาว (ศักดิ์ชัย เกียรติณาคินทร์, 2553)

จังหวัดนครปฐมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตร เชิงสร้างสรรค์ของจังหวัด ให้สามารถนำทรัพยากร การเกษตรที่มีอยู่มาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบต่างๆ เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยว วิถีเกษตรของจังหวัดให้มีมาตรฐาน พร้อมขับเคลื่อน เศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และการบริการด้านการท่องเที่ยว เป็นการสร้าง รายได้ และ ความมั่นคงในพื้นที่ อย่างไรก็ตามแม้ว่า จะมีการศึกษาการท่องเที่ยววิถีเกษตรในหลายพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในประเด็นพฤติกรรม ของนักท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งยังคงขาดการศึกษาเชิงลึก ที่มุ่งเน้นถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบของการ ท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เฉพาะ ซึ่งจังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่การเกษตรที่สำคัญ มีศักยภาพและมีลักษณะเฉพาะทางการเกษตร ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์ องค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิง สร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม จึงเป็นประเด็นที่

สนใจศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน ช่วยสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น นำความเจริญมาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

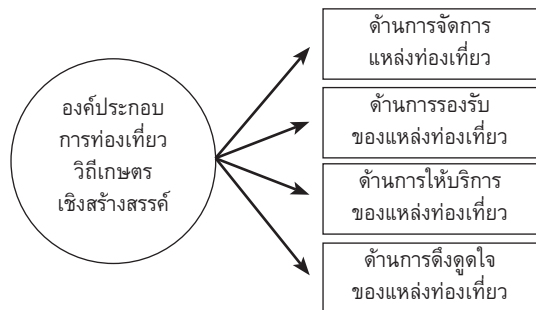
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้กับผู้มาเยี่ยมชมได้พัฒนาศักยภาพความสร้างสรรค์ของตนเองผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของความหลากหลายในวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่ตัวแทนเจ้าของชุมชนก็เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง

การท่องเที่ยววิถีเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตร และวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2553) เป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและเกษตรกร (ศักดิ์ชัย เกียรติจินดา, 2553) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการอนุรักษ์คุณค่าไปกับการท่องเที่ยว

เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

ศักยภาพของการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Dickman, 1997)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และระดับศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis)

เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดองค์ประกอบแต่ละด้านของการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ระดับลึกจากประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มของวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกรณีศึกษา เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์สรุปแบบอุปนัย (analytic induction) เพื่อได้แนวทางการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

ประชากร ตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร คือ นักท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

ตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาถึงขนาดของตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม JAMOVİ ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างตาม Hair et al. (2010) เนื่องจากการศึกษามี ตัวแปรสังเกตจำนวน 18 ตัวแปร ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย 20 เท่าของ ตัวแปรสังเกต เท่ากับ 360 ตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) สำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครปฐม 3 แหล่ง ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีเกษตร เกาะลัดดีแท้ จังหวัดนครปฐม 2) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีเกษตร ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และ 3) ชุมชนท่องเที่ยววิถีเกษตรกำแพงแสน ตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา จนข้อมูลอิ่มตัว (sutured data) จำนวน 6 คน และการประชุมกลุ่มย่อยจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่สร้างขึ้นตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดที่กำหนดสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลแบบสอบถาม ใช้ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของทุกข้อคำถามระหว่าง 0.66-1.00 และ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทำการทดสอบ (try out) กับตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 คน ใช้ความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของข้อคำถามแต่ละด้านมีค่าระหว่าง 0.968-0.977

2. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าความสอดคล้องข้อมูลที่ได้มาจากต่างสถานที่ ต่างเวลา และต่างบุคคล การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigation triangulation) เป็นการตรวจสอบความเห็นตรงกันของข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจากคณะนักวิจัยหลายคน และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) เป็นความ

สอดคล้องกันของการรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธี เช่น เอกสาร สัมภาษณ์ และการสังเกต

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 360 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 196 คน (ร้อยละ 54.40) สถาน ภาพโสด จำนวน 244 คน (ร้อยละ 67.8) ระดับการศึกษาสูงกว่าปวส. จำนวน 170 คน (ร้อยละ 47.2) อาชีพรับจ้าง จำนวน 89 คน (ร้อยละ 24.7) ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาท จำนวน 128 คน (ร้อยละ 35.6)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

ระดับศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม พบว่า

1) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย การบริหารองค์กร (Mean=3.80 SD.=0.74) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม (Mean=3.75 SD.=0.74) และการสร้างมูลค่า (Mean=3.75 SD.=0.71)

2) ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว (Mean=3.77 SD.=0.74) รองลงมาคือ ความพร้อม (Mean=3.57 SD.=0.92) และสาธารณูปโภค (Mean=3.45 SD.=0.83)

3) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากทุกด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยว (Mean=3.78 SD.=0.80) รองลงมาคือ

การบริการ (Mean=3.68 SD.=0.76) และสินค้าและของที่ระลึก (Mean=3.65 SD.=0.76)

4) ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย การเรียนรู้ (Mean=3.99 SD.=0.80) รองลงมาคือ ความโดดเด่น (Mean=3.72 SD.=0.76) และสภาพแวดล้อม (Mean=3.66 SD.=0.80)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

1. ตัวแปรแฝง ประกอบด้วย ศักยภาพการท่องเที่ยว (POTEN) ซึ่งมีองค์ประกอบของตัวแปรแฝงด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (MNG) ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (SUP) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (SER) และด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (MAG)

2. ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การบริหารองค์กร การมีส่วนร่วม และการสร้างมูลค่า ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย สาธารณูปโภค ความพร้อม และแหล่งท่องเที่ยว ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว และด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความโดดเด่น สภาพแวดล้อม และการเรียนรู้ ได้ผลดังการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันอันดับที่ 3 (3rd order confirmatory factor analysis) ดังนี้

**ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม
อันดับที่ 3**

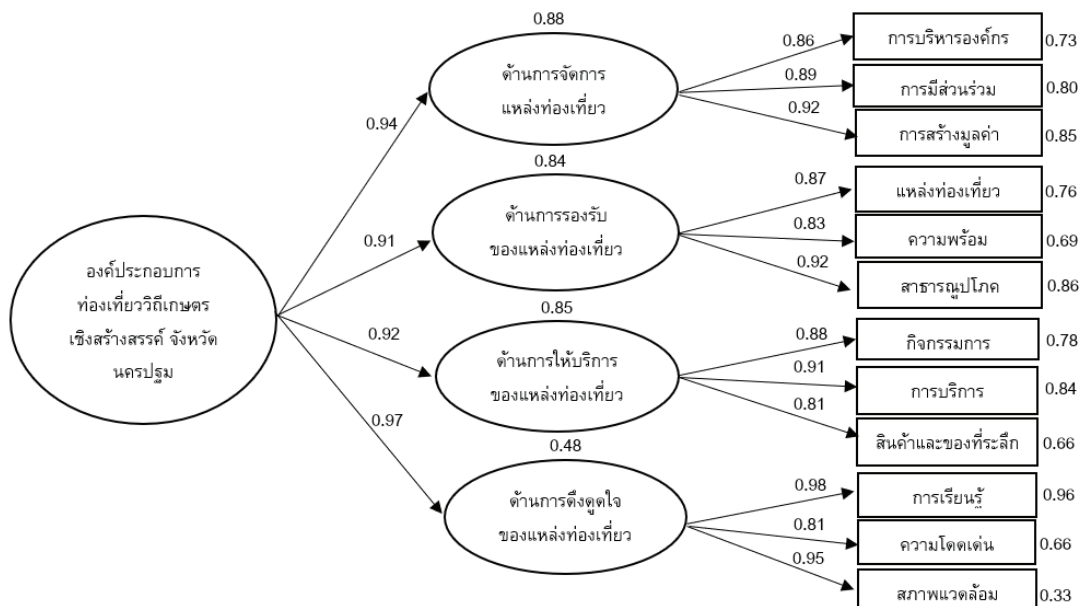
	B	SE	ค่าสถิติ	p-value	R ²
ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
การบริหารองค์กร	0.855				0.732
การมีส่วนร่วม	0.892	0.043	24.506	0.000**	0.795
การสร้างมูลค่า	0.922	0.048	21.350	0.000**	0.851
ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว					
สาธารณูปโภค	0.869			0.000**	0.756
ความพร้อม	0.829	0.040	26.579	0.000**	0.688
แหล่งท่องเที่ยว	0.920	0.043	21.712	0.000**	0.847
ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว					
การบริการ	0.883			0.000**	0.779
กิจกรรมการท่องเที่ยว	0.915	0.042	25.451	0.000**	0.837
สินค้าและของที่ระลึก	0.810	0.048	20.132	0.000**	0.655
ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว					
ความโดดเด่น	0.978			0.000**	0.956
สภาพแวดล้อม	0.813	0.048	17.956	0.000**	0.660
การเรียนรู้	0.945	0.072	14.069	0.000**	0.332
ศักยภาพการท่องเที่ยว					
ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวความสำเร็จ	0.936				0.484
ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว	0.910	0.064	19.176	0.000**	0.854
ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว	0.924	0.058	18.018	0.000**	0.990
ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	0.966	0.620	14.249	0.000**	0.877

ตารางที่ 2 เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ

ดัชนีประเมินความสอดคล้อง	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
χ^2/df	น้อยกว่า 3	1.679	ผ่านเกณฑ์
p-value ของ χ^2	มากกว่า 0.05	0.009	ไม่ผ่านเกณฑ์
GFI	มากกว่า 0.95	0.9777	ผ่านเกณฑ์
AGFI	มากกว่า 0.95	0.943	ไม่ผ่านเกณฑ์
TLI	มากกว่า 0.95	0.990	ผ่านเกณฑ์
CFI	มากกว่า 0.90	0.995	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	น้อยกว่า 0.06	0.043	ผ่านเกณฑ์
RMR	น้อยกว่า 0.08	0.010	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 แสดงว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คำน่าหนัก

องค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าความแปรปรวนที่ตัวแปรสังเกตได้สามารถอธิบายองค์ประกอบ (R^2) ที่ร้อยละ 33.2 ถึง 84.7

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ได้แก่ 1) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.94 2) ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.91 3) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และ 4) ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.97 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

1) ด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1.1) การบริหารองค์กร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.86 1.2) การมีส่วนร่วม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.89 และ 1.3) การสร้างมูลค่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2) ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2.1) สาธารณูปโภค มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.87 2.2) ความพร้อม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.83 และ 2.3) แหล่งท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

3) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3.1) การบริการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.88 3.2) กิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.91 และ 3.3) สินค้าและของที่ระลึก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

4) ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4.1) ความโดดเด่น มีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.98 4.2) สภาพแวดล้อม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.81 และ 4.3) การเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.95 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สำหรับผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบ มีค่า χ^2/df เท่ากับ 1.679 ค่า GFI เท่ากับ 0.977 ค่า TLI เท่ากับ 0.990 ค่า CFI เท่ากับ 0.995 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.043 และค่า RMR เท่ากับ 0.010 แสดงว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาศักยภาพองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม

1. ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านการบริหารองค์กรซึ่งเป็นความสามารถในการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม ดูแล และจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มอยู่รอดได้ เพราะการมีส่วนร่วม โดยร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ ทำให้สมาชิกรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ สามารถดำเนินการได้ง่ายและรวดเร็ว ตลอดจนการรณรงค์เสริมความรู้ สร้างจิตสำนึกและความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนและท้องถิ่น

2. ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นการจัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต ให้มีความพร้อมรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงเส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเดินทางสะดวกและปลอดภัย นอกจากนี้ความพร้อมด้านที่พักและอาหาร และ

การจัดเตรียมสถานที่พักผ่อน ถ่ายรูป การปรับปรุงห้องน้ำให้ได้จำนวนเหมาะสม มีมาตรฐานความสะอาด ตลอดจนความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว และความปลอดภัยของรถบริการนำเที่ยวในพื้นที่

3. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านการให้บริการที่ได้มาตรฐาน และทั่วถึงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้มาศึกษาดูงาน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย โดยเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ และการพักผ่อน ส่วนด้านสินค้าและของที่ระลึกควรเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐาน มีการรับรองความสะอาด สุขอนามัย และปราศจากสารพิษ เพื่อรักษาระบบนิเวศแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น อีกทั้งวิถีชีวิตอันเกิดจากการกระทำของคนในสังคมในพื้นที่นั้นๆ การได้รับรางวัลหรือการชื่นชมในด้านต่างๆ ที่สามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ให้บรรลุเป้าหมายและสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย การให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน เน้นการมีส่วนร่วมของคนชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้ชุมชนเข้าใจขีดความสามารถด้านต่างๆ มีการวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวร่วมกัน มีการกระจายงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และร่วมรับ

ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เกิดจิตสำนึกการเป็นเจ้าของชุมชนของร่วมกัน สอดคล้องกับกุลดารา เพียรเจริญ และศุภวรรณ ตันตสุทธิกุล (2554) และเทิดชาย ช่วยบำรุง (2553) พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนและเสนอความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม โดยมีภาครัฐเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้การบริหารงานด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับเปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์ (2563) ที่เสนอว่าควรกำหนดโครงสร้างการทำงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน และบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2. ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดระบบการบริการขั้นพื้นฐาน เพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนากระบวนการควบคุมปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับพรรณธิดา เหล่าวงศ์ศักดิ์ และคณะ (2565) พบว่า ควรพัฒนาความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อมรองรับ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งการบริการสาธารณูปโภคอื่นๆ โดยเฉพาะที่จอดรถและห้องน้ำ รวมถึงการสร้างความสะดวกสบายในบริบทของชุมชน และกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเคารพและให้เกียรติกับชุมชน

3. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์บริการในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างคาดหวังว่าจะได้รับบริการที่ได้มาตรฐานที่ดี เช่น การต้อนรับและความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มผู้มาศึกษาดูงาน มีการบรรยาย การแนะนำสถานที่ และกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการสาธิตและการปฏิบัติ

การถ่ายทอดความรู้และข้อมูลให้นักท่องเที่ยว
เกิดความสนใจเรียนรู้ สอดคล้องกับพัชรภรณ์
จันทร์พญา (2562) พบว่า การจัดเตรียมพื้นที่และ
เส้นทางการเดินชมธรรมชาติในสวนสมุนไพร
ติดป้ายแสดงจุดการให้บริการ การรวบรวม
ภูมิปัญญาสมุนไพรไทยโดยแสดงชื่อสรรพคุณ
ของสมุนไพรในการรักษาโรค และการนำผลผลิต
ทางการเกษตรมาสร้างเป็นจุดขายเป็นผลิตภัณฑ์
จากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับธง คำเกิด และคณะ
(2561) พบว่า การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้
มาตรฐาน OTOP และอย. รวมถึงมาตรฐานต่างๆ
ของสินค้าเกษตร อีกทั้งการส่งเสริมการตลาดและ
การท่องเที่ยวแบบครบวงจร มีการพัฒนาเว็บไซต์
สื่อสังคมออนไลน์การท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชน
และมีข้อมูลข่าวสารที่ครอบคลุมการท่องเที่ยววิถี
เกษตรด้านต่างๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวและแผนที่
แหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร บริการที่เกี่ยวข้อง เส้น
ทางท่องเที่ยววิถีเกษตร ปฏิทินการท่องเที่ยว และ
ปฏิทินผลผลิตทางการเกษตร

4. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
วิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว
ตามธรรมชาติและที่ชุมชนสร้างหรือประดิษฐ์
ขึ้น ซึ่งดึงดูดความต้องการหรืออุปสงค์ (demand)
ทางการท่องเที่ยวได้ ควรมีการวางแผนการท่องเที่ยว
อย่างเหมาะสม มีการบำรุงรักษาคุณภาพ
และมาตรฐานของธรรมชาติที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง
และจริงจัง สอดคล้องกับพรรณิศา เหล่าพวงศักดิ์
และคณะ (2565) พบว่า ควรพัฒนาและปรับปรุง
สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เกิดตามธรรมชาติ
และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
รวมถึงวิถีชีวิตอันเกิดจากการกระทำของคนใน
สังคมในพื้นที่นั้นๆ เช่น การแสดง การละเล่น
ประเพณี และการจัดเทศกาลต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้
นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมกับเกษตรกร เพื่อ
เรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่ สะท้อน

อัตลักษณ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับเปรมปรีดา
ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์ (2563) เสนอ
แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรอย่างยั่งยืน
การมุ่งเน้นกิจกรรมโดยชุมชนและพัฒนารูปแบบ
การท่องเที่ยววิถีเกษตรอย่างยั่งยืนให้เหมาะสม
โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยววิถีเกษตร
ที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

1. การจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร
เชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน (sustainable tourism management)
โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
วัฒนธรรมท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน
(community-based tourism) ที่ให้ชุมชนมีส่วน
ร่วมในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ

3. การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว
ชุมชน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการประเมิน
ผลกระทบ (impact assessment) เพื่อวิเคราะห์
ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถี
เกษตรเชิงสร้างสรรค์ ควรให้ความสำคัญกับการ
จัดทำแผนบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่าง
สร้างสรรค์และยั่งยืน เน้นการมีส่วนร่วมของคน
ชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
มีภาครัฐเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้การบริหารงานด้าน
การท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางและความต้องการ
เดียวกัน

2. ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
วิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ควรการจัดระบบการ

บริการขั้นพื้นฐานให้มีความพร้อมที่จะรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการจัดเตรียมโปรแกรมหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้คุณค่าวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตด้านการเกษตร นำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเกิดการประยุกต์ใช้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าของชุมชน

3. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ควรให้การต้อนรับและสร้างความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจโดยการนำผลผลิตทางการเกษตรมาสร้างเป็นจุดขายเป็นผลิตภัณฑ์จากการท่องเที่ยว อีกทั้งการส่งเสริมการตลาดและการท่องเที่ยวแบบครบวงจร

4. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ ควรมีการวางแผนอย่างเหมาะสมและต้องมีการบำรุงรักษาคุณภาพและมาตรฐานของธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมถึงวิถีชีวิตอันเกิดจากการกระทำของ

คนในสังคมในพื้นที่นั้น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยววิถีเกษตรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริม หรือ พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชนด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

2. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ของไทย

3. ควรมีการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชน หรือศึกษาการพัฒนาแบบระบบการบริหารจัดการของการท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

4. ควรศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจศาสตร์ของการท่องเที่ยววิถีเกษตรต่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กุลดาร่า เพียรเจริญ และ ศุภวรรณ ตันตสุทธิกุล. (2554). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนการท่องเที่ยววิถีเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2553). *การท่องเที่ยววิถีเกษตรสุราษฎร์ธานี: การวิจัยฐานทรัพยากรเกษตรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสงี่ยมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และชิตชนก มากจันทร์. (2561). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ กรุงเทพฯ.
- บุญเลิศ จิตตังวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตาย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.

- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และอารี ผสานสินธุวงศ์. (2565). การพัฒนา
รูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 18(1), 1-11.
- พัชรารภรณ์ จันทระภาณุ. (2562). การจัดการการท่องเที่ยววิถีเกษตรที่ยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลบ้านด่าน
อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 13(1) (ม.ค.-มิ.ย.), 1-31.
- เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์. (2563). ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร
จังหวัดจันทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11(1)
มกราคม-มิถุนายน, 190-213.
- ราณี อธิชัยกุล และวรรณดา ศิลปะอาษา. (2558). นโยบายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีเกษตร
เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน. รายงานวิจัย กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติและกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศักดิ์ชัย เกียรติจินาจันทร์. (2553). *การสร้างสรรคทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไฉไล.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อ
กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ*.
กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การ
มหาชน).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่สิบสาม (พ.ศ. 2566-2570)*. สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). *คู่มือกระบวนการพัฒนา
และยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บริษัท บুদ্ধพลัส พับลิชชิ่ง จำกัด.
- Dickman, S. (1997). *Tourism: An Introductory Text* (3rd ed). Rydalmere, New South Wales:
Holder Education.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. R., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis:
A Global Perspective* (7th Edition). New York: Pearson.
- UNESCO. (2006). *Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism. Discussion Report of
the Planning Meeting for the 2008 International Conference on Creative Tourism*.
Santa Fe.

พลังทางปัญญาและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์แห่งพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

The Intellectual and spiritual force and the creative value of the literary works of King Rama I

พวงเพ็ญ สว่างใจ¹

Phuangpen Sawangjai¹

Received: 14 May 2024

Revised: 15 July 2024

Accepted: 30 July 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในฐานะวรรณคดีที่ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาและมีคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ โดยศึกษาพระราชนิพนธ์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ และกลอนเพลงยาวนิราศ เรื่อง รบพม่าที่ท่าดินแดง ผลการวิจัยพบว่า รามเกียรติ์ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาด้านความสมดุลระหว่างโลกทัศน์กับชีวิตทัศน์ ประกอบด้วยมุมมองด้านธรรมะ ได้แก่ การรักษาคุณความดียากกว่าการทำความดี กรรมวาตะ กิริยวาตะ และวิริยวาตะ นำไปสู่ความสำเร็จ พลานุภาพแห่งธรรมมานุสติ และผู้มีธรรมกับการทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ส่วนมุมมองด้านอธรรมนั้น ได้แก่ การขาดธรรมและวินัยนำมาซึ่งหายนะ การยึดมั่นในอุปาทาน ความประมาททำให้ขาดสติ ในด้านบทบาท ที่สะท้อนพฤติกรรมของตัวละคร ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในหน้าที่ที่พึงกระทำ การคิดอย่างเป็นเหตุ เป็นผลของฝ่ายสนับสนุนผู้นำ การพัฒนาผู้นำของรัฐให้เกิดการตื่นรู้ กลศึกกับการรวมกำลังเพื่อเป้าหมาย และพื้นเพต่างกันแต่จุดมุ่งหมายเดียวกันนำไปสู่ความสำเร็จ

ในด้านคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ รามเกียรติ์มีคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ กล่าวคือ มีการสอดประสานวรรณศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ไว้ได้อย่างกลมกลืนและงดงาม ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับประวัติศาสตร์ นิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง บันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นพระปรีชาสามารถด้านกลศึกและภาพของผู้ปกป้องและผู้รุกราน กล่าวได้ว่าตัวบทสะท้อนทวิลักษณ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่าทรงเป็นทั้งเอกองค์ศิลปินและกษัตริย์ยอดนักรบ

คำสำคัญ: พลังทางปัญญา คุณค่าเชิงสร้างสรรค์ พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
phuangpen.saw@mail.pbru.ac.th

¹ Assistant Professor, Department of Thai Language, Faculty of humanities and the social science, Phetchaburi Rajabhat University

Abstract

The article aims to study the Intellectual and spiritual force and the creative value of King Rama I, Thai Ramakien, and Nirat Rop Phama Thi Tha Din Daeng (War with the Burmese at Red Soil Port). This research result shows that the text causes way intellect power, equilibrium side, between, abstract, vision and understanding life compose view side dharma point which is goodness preservation difficult more doing goodness, the behavior symptoms effort bring about to power successes, the person have existence dharma of the justice, the viewpoint side unfair part which is dharma depletion and the discipline bring about to ruin, the clinging in passion, and the carelessness makes to lose one's senses. Besides, a role that reflects the behavior of the character composes the consciousness knows in the duty that must be done, reasonable analysis of leader supporters, leader development of the state is born wakefulness knows, the strategy: the combination is for the aim and differently lineage but the goal is same bring about to the success.

Thai Ramakien shows that it is the script, the performance, and the relation to literature, as well as the music and visual art, that is important to be harmonized. Besides, Nirat Rop Phama Thi Tha Din Daeng has a relation between literature and history, by having something way history annals, side strategy ability, a picture of person protect and the invader then can deliver a speech that, the literary works of King Rama I reflect the image of King Rama I in the sense of great artist and pure fighter top.

Keywords: The Intellectual and spiritual force, The creative value, The literary works, King Rama I

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อวันที่ 6 เมษายน ปีพุทธศักราช 2325 พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์ ได้แก่ การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ การป้องกันราชอาณาจักร งานบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในด้านวัฒนธรรมนั้น การสร้างสรรค์วรรณศิลป์ จัดได้ว่าเป็นงานหนึ่งที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญ ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีที่ทรงคุณค่าไว้หลาย

เรื่อง อาทิ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทละครเรื่องอุณรุท บทละครเรื่องดาหลัง บทละครเรื่องอิเหนา และกลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง

เมื่อพิจารณาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ และกลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดงพบว่าพลังทางวรรณศิลป์ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาและมีคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ ทั้งด้านสุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ ในด้านพลังทางปัญญา บทละครของทศกัณฐ์ที่เห็นศพของอินทรีชิต มีการใช้พลังทางวรรณศิลป์ที่ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาอย่างยิ่ง ดังความว่า

๑ ปากหนึ่งว่าไอ้ลูกเอ๋ย
ไม่เห็นเลยว่าจะม้วยอาสัญ
ทรงเทพอาวุธตั้งเพลิงกลปี
สารพันรอบรู้ทุกสิ่งไป
ปากสองว่าไอ้เจ้าดวงเนตร
เลื่องชื่อลือเดชแผ่นดินไหว
ชำนาญในการชิงชัย
ทราบได้ทั้งสวรรค์ชั้นฟ้า
ปากสามว่าไอ้เสียดายนัก
ลูกรักร่วมชีพสังขาร

ร่วมสุขร่วมทุกข์ทุกเวลา
ได้เป็นใจเป็นตาของบิดร
ปากสี่ที่ว่าไอ้พ่อจอมภพ
ปรีชาเลิศลบบชาญสมร
ควรถามาแพ่ฤทธิ์รอน
แก่นุญษ์สองกรสาธารณ์
ปากห้าว่าเมื่อเจ้าผาดแผลง
แสงสรนาคบาตไปสังหาร
มัดหมู่ปรีกัษณ์ภัยพาล
วายุปรารถนากลื่อนกลาดตาขดิน
ปากหกว่าสายสุดสวาท
เจ้าวางพรหมาสตร์ศรศิลป์
ต้องหมู่ธรรมาไพรีน
วอดวายตายสิ้นด้วยฤทธิ์
ปากเจ็ดว่าเสร็จศึกแล้ว
หวังจะเสกลูกแก้วเสนาหา
ครอบครองโกโคศวรรยา
ในพิชัยลงกาธานี

ปากแปดว่าไอ้เสียดาย
มาจำตายด้วยพิเภกยักษ์
บอกไว้ใจศึกให้ฟรี
ลูกจึงเสียที่แก่สงคราม
ปากเก้าว่าเจ้ามาพิณาศ
เคียดขาดกายกลิ้งกลางสนาม
ไม่สมศักดิ์ศรีวงศ์ทรงนาม
ตั้งชายทรมานชั่วชาสารณ์

รับปากว่าไอ้จะอยู่ไย
มาจะไปนิเวศน์วังสถาน
หาพระชนนึ่งคราญ
รำพลางขุนมารก็โศกา
ฯ 20 คำ ฯ โอด

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 3, หน้า 7)

การพรรณนาความตอนนี้อยู่ไปด้วยพลังทางวรรณศิลป์ ทั้งด้านการใช้คำที่สร้างจินตภาพ เช่น ภาพของทศกัณฐ์ที่มีสิบหน้า สิบปาก แต่ละปากคร่ำครวญถึงอินทรชิตที่ ถูกสังหาร อีกทั้งสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยกิเลสอันเกิดจากความลุ่มหลงในอิสตรี การมีโทสะอย่างแรงกล้าและมีจิตวิญญาณที่เดือดดาลต้องสูญเสียโอรสอันเป็นที่รักยิ่ง

ในด้านสุนทรียศาสตร์ เรื่องรามเกียรติ์มีการประสมวรรณศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ไว้ได้อย่างกลมกลืนและงดงาม แจกเช่นตัวบทรามเกียรติ์เป็นศิลปะต้นทางที่ทำให้เกิดงานด้านนาฏศิลป์ คีตศิลป์ และทัศนศิลป์ ผู้แสดงมีการร่ายรำตามบทได้อย่างงดงามกอบกับดนตรีที่ไพเราะ การแต่งกายที่สวยงาม และฉากที่รังสรรค์อย่างวิจิตร ทั้งยังแสดงถึงสุนทรียศาสตร์แห่งความไม่ต่อเนื่อง ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2560) ได้กล่าวถึงการสร้างทฤษฎีจากแผ่นดินแม่ไว้ว่า “อันที่จริงสุนทรียศาสตร์ที่ศิลปินไทยใช้เป็นหลักอาจเรียกได้ว่าเป็น ‘สุนทรียศาสตร์แห่งความ ไม่ต่อเนื่อง’ ทั้งนี้เพราะเรามีพรสวรรค์พิเศษในการปรับเปลี่ยนตัวเอง รวมทั้งปรับเปลี่ยนอารมณ์ได้อย่างไม่ติดขัดและเคอะเขิน ดังตัวอย่างของงานศิลปะการแสดงของไทยที่อาจใช้การรำคลอด้วยการร้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ร้องหรือ ตัวละครร้องเอง แต่เมื่อร้องไปได้

ช่วงหนึ่งก็หยุดร้องและรำ แล้วหันมาจับบทเจรจา
อีกสักครู่ก็ปรับกลับมาร้องและมารำอีก”

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มิได้มีคุณค่าเพียงสุนทรียศาสตร์เท่านั้น หากยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ด้วย พิชลิน จินนุณ (2562) กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สรุปได้ว่า วรรณคดีทำให้ทราบบ่อเกิดและภูมิปัญญาของผู้แต่ง รู้เหตุการณ์เบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ ทราบความเป็นมาและจุดเปลี่ยนชีวิตของคนปัจจุบัน รู้จักตนเองปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติ โน้มน้าวให้รักชาติและภูมิใจในบรรพชน

กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เพราะทำให้ทราบถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ก่อให้เกิดความรักชาติและภูมิใจในการเสียสละของบรรพชนที่มีความองอาจกล้าหาญยามสู้รบ

เมื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ธิติ แจ่มขจรเกียรติ (2553) เขียนบทความเรื่องบทพินิจ “อธรรม” ในเรื่องรามเกียรติ์ผ่านตัวละครทศกัณฐ์ กิรติ ธนะไชย (2553) เขียนบทความเรื่องลักษณะเด่นของบทพรรณนาราชรถในบทละครเรื่องอุณรุทและรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2558) เขียนบทความเรื่องความดีและความงามในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ชนัญชิตา บุญเหาะ และนำผึ้ง ปัทมะกลางคูล (2561) เขียนบทความเรื่องกลวิธีการเสนอความคิดเรื่องความรักชาติในนิราศรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กรกฎ คำแหง (2563) ทำวิทยานิพนธ์เรื่องขนบและการสร้างสรรค์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ของเสรี หวังในธรรม และรัตนพล ชื่นคำ (2565)

เขียนหนังสือเรื่องการนับถือตัวละครศักดิ์สิทธิ์
จากเรื่องรามเกียรติ์ในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามยังไม่มีผู้ที่ศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชด้านพลังทางปัญญาและคุณค่า เชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาพระราชนิพนธ์ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยกระตุ้นให้เกิดปัญญา ความคิดที่นำไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้งในเรื่องของความเป็นมนุษย์ การจรรโลงจิตใจ ได้คุณค่าทางวรรณคดี และเกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงเป็นกวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในฐานะวรรณคดีที่ก่อให้เกิดพลังทางปัญญา
2. เพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในด้านคุณค่าเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. การวิจารณ์แผนใหม่หรือนวนวิจารณ์ (Practical Criticism or New Criticism) จอห์น โครว แรนซัม (John Crowe Ransom) อัลเลน เทต (Allen Tate) และรอเบิร์ต เพนน์ วอร์เรน (Robert Penn Warren) (1941)
2. การวิจารณ์แนวข้ามศาสตร์ (The literature and other sciences) เฮนรี เอช.เอช. เรอมาค (Henry H.H. Remak, 1961)
  - 2.1 วรรณคดี (Literature) กับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)
  - 2.2 วรรณคดี (Literature) กับ จริยศาสตร์ (Ethics)

2.3 วรรณคดี (Literature) กับประวัติศาสตร์ (History)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับศิลปะแขนงต่างๆ (Interartistic studies) อุลริช ไวส์สไตน์ (Ulrich Weisstein, 1968)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สรรวเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ศึกษาแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิจารณ์แผนใหม่หรือนววิจารณ์ (Practical Criticism or New Criticism) การวิจารณ์ แนวข้ามศาสตร์ (The literature and other sciences) และความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับศิลปะแขนงต่างๆ (Interartistic studies) ตลอดจนศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์และกลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง

2. เก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2565 จนถึงวันที่ 30 มกราคม 2566

3. วิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น การวิเคราะห์พลังทางปัญญาในพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ โดยใช้แนวคิดการวิจารณ์แผนใหม่หรือนววิจารณ์ (Practical Criticism or New Criticism) และการวิจารณ์วรรณคดี (Literature) กับจริยศาสตร์ (Ethics) การศึกษาคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ในพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ โดยใช้แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดี (Literature) กับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และวรรณคดีกับศิลปะแขนงต่างๆ (Interartistic studies) นอกจากนี้วิเคราะห์กลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดงโดยใช้แนวคิดการศึกษาวรรณคดี (Literature) กับประวัติศาสตร์ (History)

4. เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยเรียบเรียงเนื้อหา ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 พลังทางปัญญาแห่งพระราชนิพนธ์ ในพระบาท

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บทที่ 3 รามเกียรติ์: สุนทรียศาสตร์กับการสอดประสานวรรณศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ บทที่ 4 นิราศรบพม่าที่ท่าดินแดง: ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์

5. เขียนสรุปและอภิปรายผลการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 คือ เพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในฐานะวรรณคดีที่ก่อให้เกิดพลังทางปัญญา ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิจารณ์แผนใหม่หรือนววิจารณ์ (Practical Criticism or New Criticism) และการวิจารณ์วรรณคดี (Literature) กับจริยศาสตร์ (Ethics) พบประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

ด้านพลังทางปัญญา

พลังทางปัญญาในที่นี้หมายถึง พลังแห่งความฉลาด รอบรู้อย่างลึกซึ้งผ่านการเชื่อมโยงวิเคราะห์ สังเคราะห์ มวลประสบการณ์ที่เรียนรู้และสั่งสมมาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งด้านศักยภาพทางความคิดและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างความสุขที่แท้จริง พลังทางปัญญาที่ได้จากพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ มีดังนี้

1. อุดมธรรมในรามเกียรติ์: พลังทางปัญญาด้านความสมดุลระหว่างโลกทัศน์กับชีวิตทัศน์

คำว่า “โลกทัศน์” ในที่นี้หมายถึง การมองโลก การรู้จักโลก ทัศนคติของใครคนใดคนหนึ่ง ที่ผ่านการตีความสรรพสิ่งในโลกว่ามีสถานะเป็นอย่างไร และ คำว่า “ชีวิตทัศน์” หมายถึง การมองด้านชีวิต ทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตว่ามีสถานะเป็นอย่างไร มุ่งเฉพาะสิ่งมีชีวิตว่า เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสรรพสิ่ง เกิดการเปลี่ยนแปลงไป

โลกทัศน์กับชีวิตทัศน์แสดงถึงความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ออกระหว่างโลกและชีวิต โดยเฉพาะชีวิตมนุษย์ซึ่งต้องอาศัย ช่องทางการรับรู้และสติปัญญาในการพิจารณา ตรึกตรองหาเหตุผลวิเคราะห์ สังเคราะห์ สิ่งที่รับรู้ดังนั้นการมีอยู่ของโลกย่อมอาศัยชีวิตที่รับรู้ได้ ส่วนโลกทัศน์ก็มีความสำคัญต่อชีวิตทัศน์เช่นกัน กล่าวคือ โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดชีวิตทัศน์หรือแนวคิดในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลว่า จะเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายใดตามโลกทัศน์ของสังคมนั้นๆ

พลังทางปัญญาด้านความสมดุลระหว่างโลกทัศน์กับชีวิตทัศน์ ได้แก่ การนำแก่นของเรื่องคือ ธรรมะย่อมชนะอธรรม มาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เรื่องนี้สะท้อนภาพสังคมในอุดมคติที่ผู้นำต้องเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจึงจะนำพาบ้านเมืองให้ดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบสุข อีกทั้งมุ่งเน้นมุมมองในการใช้ชีวิตที่เป็นไปตามหลักธรรมของพุทธศาสนา เช่น หลักของ ไตรลักษณ์ และ ปฏิจสุมุปาบท นอกจากนี้ความสมดุลระหว่างโลกทัศน์กับชีวิตทัศน์ของตัวละครในเรื่องนั้น นำไปสู่แนวคิดในทิศทางสองด้าน คือ หากใช้ชีวิตตามหลักธรรมก็จะพบกับความสุข และหากใช้ชีวิตอย่างขาดหลักธรรม ก็จะพบกับความทุกข์ และความสูญเสียดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 มุมมองด้านธรรมะ

การรักษาธรรมในรามเกียรติ์มีคุณค่าต่อการรักษาตนและสังคม ก่อให้เกิดความรอบรู้ นำไปใช้ และปฏิบัติ ดังนี้

1.1.1 การรักษาคุณค่าความดี ยากกว่าการทำความดี

ในเรื่องรามเกียรติ์ ตัวละคร “พระราม” สะท้อนภาพของกษัตริย์ในอุดมคติ กล่าวคือ เปี่ยมด้วยทศพิธราชธรรม มีความ กล้าหาญ เสียสละ กตัญญูต่อพระราชบิดา นอกจากนี้ทรงยึดมั่นในคำสัตย์ ทรงเห็นว่าควรรักษาคำสัตย์ซึ่งถือว่า

เป็นหลักธรรมที่สำคัญของกษัตริย์ แสดงถึงพระเกียรติยศ แม้ว่าการรักษาธรรมหรือความดีนั้นจะเป็นเรื่องที่ยากกว่าการทำความดี แต่ก็ต้องรักษาไว้ ดังที่พระรามตรัสกับพระลักษมณ์ว่า

๑ เมื่อนั้น

พระหริวงศ์องค์นารายณ์เรื่องศรี

สวสอดกอดน้องเข้าพาที่

เจ้าว่าทั้งนี้ไม่ต้องการ

ตัวพี่จะช่วยบำรุงสัตย์

ไม่ควรรักษสมบัติพัสถาน

ถ้าบิดาเสียสัตย์ปฏิญาณ

จะได้อัปปรมาณในแดนไตร

ฝ่ายเขาเขาก็กทำตาม

จะมีใครว่าดีก็หาไม่

เรารักษารามให้มั่นไว้

จึงจะเป็นเกียรติไปในโลกา

เจ้าค่อยอยู่เกิดจะลาแล้ว

น้องแก้วพี่ยอดเสนหา

สั่งเสร็จเสด็จยาตรา

กลับมาปราสาทมณี ฯ

ฯ 8 คำฯ เสมอ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์

พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ

พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เล่ม 1, หน้า 406-407)

1.1.2 กรรมวาทะ กิริยวาทะ และวิริยวาทะนำไปสู่ความสำเร็จ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2558) กล่าวถึงกรรมวาทะ กิริยวาทะ วิริยวาทะไว้ในลักษณะแห่งพุทธศาสนาไว้ สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนหลักกรรม สอนว่าการกระทำมีจริงเป็นกรรมวาทะ สอนว่าทำแล้วเป็นอันทำเป็นกิริยวาทะ สอนว่าความเพียรพยายามมีผลจริงให้ทำการด้วยความเพียรพยายามเป็น วิริยวาทะ

เป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งการเพียรพยายาม ไม่ใช่ศาสนาแห่งการหยุดนิ่งเฉยหรือเฉื่อยชาเกียจคร้าน

ในเรื่องรามเกียรติ์ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา ออกเดินป่าและบำเพ็ญพรตถึง 14 ปี หลังจากนั้นได้เกิดศึกการแย่งชิงนางสีดา พระรามได้ใช้ความเพียรพยายามในการสู้รบจนสามารถสังหารทศกัณฐ์ได้ ส่วนนางสีดาเมื่อถูกทศกัณฐ์ลักพาตัว นางได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ในที่สุดด้วยความเพียรพยายามในการทำความดีก็ทำให้พระรามและสีดาได้มีความสุขร่วมกัน

1.1.3 พลาณภาพแห่งธรรมานุสติ

“พลาณภาพแห่งธรรมานุสติ” หมายถึง พลังอำนาจแห่งการระลึกถึงพระคุณของพระธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิต ในเรื่องรามเกียรติ์กล่าวถึงพระพี่เลี้ยงและนางนมว่าต่างก็โศกเศร้าเสียใจจนขาดสติ เมื่อทราบข่าวพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาต้องบำเพ็ญพรตในป่าเป็นเวลาหลายปี สามกษัตริย์จึงตรัสเรื่องอนิจจังซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาว่า

๑ เมื่อนั้น

สามกษัตริย์สุริยวงศ์เรื่องศรี

เห็นข้าชายหญิงนั้นโคก

จึงมีสุนทรวาจา

ท่านจงคอยอยู่ให้เป็นสุข

อย่าแสนทุกข์เศร้าโศกนัสสา

อันเกิดมาในไตรลงกา

ย่อมเป็นอนิจจาเหมือนกัน

ตัวเราจะไปสืบสืบ

ใช้ที่จะม้วยอาสว

ตรัสพลางพระทางจรจรัล

เข้าเฝ้าทั้งนั้นก็ตามไปฯ

ฯ 6 คำ ฯ เสมอ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 1, หน้า 413)

อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่คงที่ ความเปลี่ยนแปลง จัดอยู่ในหลักพุทธศาสนา เรื่องไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นลักษณะสามัญธรรมดาที่ทุกสิ่งต้องเหมือนกันหมด สรรพสิ่งทั้งหลายย่อมตกอยู่ภายใต้ความเสมอเหมือนนี้

1.1.4 ผู้มีธรรมกับการทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

ผู้ที่จะตัดสินคดีความแล้วได้รับความเคารพและยำเกรงนั้น ต้องเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ดังที่ท้าวมาลีวราช อัยกาของทศกัณฐ์ตัดสินความอย่างเที่ยงธรรมและไม่คำนึง ถึงความสัมพันธ์ส่วนตัว ดังความว่า

๑ เมื่อนั้น

ท้าวมาลีวราชเรื่องศรี

ได้ฟังคั่งแค้นแสนทวี

ตั้งหนึ่งเอาตรีมาเสียบภรรณ

จึงว่าเป็นในนทศพักตร์

มาอีกอึดอัดด้วยโมหันธ์

มาติดใจฝูงเทพเทวัญ

ผูกพันว่านก็ผิดไป

ทำไม่กับท้าวโกสีย์

รถของเขามีเขาก็ให้

ว่าเลือกรักมักชังด้วยอันใด

แล้วติดใจคนกลางนางสีดา

ครั้นชักใช้ไถถามเอาความจริง

หรือกลับดิงทุเลาต่อว่า

ตัวผู้เป็นอัยกา

พิพากษาล่าเอียงหรือว่าไร

เจรจาความสัจไม่มี

ตั้งสตรีเด็กน้อยก็ไม่ได้

หรือว่าเทวดาสุราลัย
พอใจไปตุรบาย
ภูพิการณาก็ได้ความ
คำพระรามสิดาททั้งสองฝ่าย
ต้องถูกผูกพันเป็นต้นปลาย
ทั้งคำเทพทั้งหลายก็สมกัน
ซึ่งเอ็งกล่าวหาทุกข้อ
ล้วนแก้งัดตื้อให้เหมาะมัน
สืบสวนก็ไม่ใช่สัจธรรม
สารพันทรลักษณ์อัปรีย
เห็นจริงว่าตัวบังอาจ
ไปลอบลักอัศราชมเหสี
ขององค์พระรามจักรี
อสุรีเร่งส่งนางสิดาฯ
ฯ 16 คำ ฯ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 3, หน้า 245)

การตัดสินด้วยความเที่ยงธรรมของ
ท้าวมาลีวราชถือเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้มีอำนาจ
ในการตัดสินคดีความ หากพิจารณาดีด้วยความ
ชอบธรรมย่อมส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคม

1.2 มุมมองด้านธรรม

มุมมองด้านธรรมเป็นข้อที่บุคคล
ในสังคมพึงระมัดระวังและไม่ควรปฏิบัติ เพราะอาจ
นำมาซึ่งความทุกข์และการสูญเสีย ได้แก่

1.2.1 การขาดธรรมและวินัยนำ มาซึ่งหายนะ

ทศกัณฐ์มีรูปลักษณะไม่งดงามเพราะ
ผลของอกุศลกรรมที่ทศกัณฐ์สร้างและสั่งสมไว้ใน
อดีต “อกุศลกรรมบถ 10” ประกอบด้วย กายกรรม
3 วิกรรม 4 และมโนกรรม 3 ในอดีตชาติ ทศกัณฐ์

คือนนทก มีหน้าที่ล้างเท้าเทวดาที่มาเฝ้าพระอิศวร
นนทกได้ทูลขอให้ พระอิศวรประทานนิ้วเพชรจึงมี
ฤทธิ์ซึ่งผู้ใดก็ให้ ผู้นั้นตาย เมื่อเทวดามาลูบศีรษะ
นนทกเล่น เขาโกรธมากและใช้นิ้วเพชรชี้ให้เทวดา
ตายเป็นอันมาก ดังนั้นอกุศลกรรมของนนทกจึง
เกิดจากกายกรรม คือ การฆ่าเหล่าเทวดา วิกรรม
คือ การกล่าวโทษเทวดา และมโนกรรม คือ ความ
พยาบาท และมีฉันทิภูติ ต่อมาได้เกิดเป็นทศกัณฐ์
ซึ่งมีสิบเศียรยี่สิบกรจึงแตกต่างจากบุคคลทั่วไป
ทศกัณฐ์ได้สัมผัสต่อสิ่งเขี้ยวอนกิเลสมากกว่าผู้อื่น
ทำให้เป็นแหล่งหลอมรวมซึ่งอกุศลกรรม และนำไป
สู่การขาดธรรมและวินัยซึ่งเป็นสิ่งสำคัญทางพุทธ
ศาสนา “ธรรม” คือ ความดี ความถูกต้อง ความ
ประพฤติชอบ ส่วน “วินัย” หมายถึง การละเว้น
กิเลส ละเว้นอคติ และละเว้นอบายมุข แม้ว่ากัมภ
กรณซึ่งเป็นตัวละครที่มีความสำคัญก็ผิดชอบชั่วดี
ได้ทัดทานการกระทำของทศกัณฐ์ แต่ก็ไม่อาจขัด
คำบัญชาจากทศกัณฐ์ได้ ในที่สุดทศกัณฐ์ก็ต้องตาย
เพราะขาดธรรมและวินัยนั่นเอง

1.2.2 การยึดมั่นในอุปาทาน

อุปาทานจัดเป็นเหตุแห่งความหายนะ
ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงความ ยึดมั่นใน
อุปาทานว่าเป็นหนทางทำให้มนุษย์ไม่ หลุดพ้น
วัตร อินทสระ (2547) กล่าวว่า “วัตถุแห่งความยึด
ของบุคคลนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ 4 ประการ
เรียกว่า อุปาทาน 1) กามอุปาทาน-ความ ยึดมั่น
ในกาม 2) ทิฏฐอุปาทาน-ความยึดมั่นในทิฐิ
3) สิลัพพอุปาทาน-ความยึดมั่นในศีลและพรต
หรือพิธีรีตองต่างๆ 4) อัตตวาทุอุปาทาน-ความยึด
มั่นในตัวตน”

ทศกัณฐ์เป็นตัวละครที่ยึดมั่นใน
กามอุปาทาน เขาหลงใหลในความงามของ
นางสิดา และลักพาตัวนางสิดามา ทั้งที่ทราบว่
นางเป็นชายาของพระราม นอกจากนี้นางสามนักข
ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ยึดมั่นในกาม เมื่อนาง

สามนักขาเห็นพระรามก็หลงรัก นางสาวนักขา
เกี่ยวพาราสีพระราม พระรามตรัสปรึกษาแต่ นาง
สามนักขา กลับยิ่งรักพระรามมากขึ้น

นอกจากนี้ รามเกียรติ์ยังสะท้อน
ให้เห็นถึงทิวทัศน์ (ความยึดมั่นในทิว) และ
อิตตวาทีปาทน (ความยึดมั่นในตัวตน) อีกด้วย
ดังที่ ตัวละคร “ทศกัณฐ์” ผู้เปี่ยมด้วยทิวภูมิมานะ
และการยึดมั่นในชาติกำเนิดอันสูงส่ง แม้จะทราบ
ว่าการออกไปสู้รบกับพระรามจะทำให้ตนต้องตาย
แต่ก็เลือกที่จะต่อสู้อย่างไม่คิดอาลัยแก่ชีวิตใน
ด้านกิเลสกับการยึดมั่นในตัวตนนี้ (ความรู้สึกว่า
ตัวกู วาของกู) พุทธทาส อินทปัญโญ (2556)
กล่าวไว้ว่า

กิเลสนั้นเราจะแจกเป็นโลภะ โทสะ
โมหะก็ได้ ราคะ โภคะ โมหะก็ได้ หรือจะ
ซอยลงไปให้ละเอียดเป็น 16 อย่าง เป็น
ก็อย่างก็ได้ ผลสุดท้ายมันก็รวมเป็น โลภะ
โกรธ หลง แต่ว่าทั้งโลภ ทั้งโกรธ ทั้งหลง
ทั้งสามอย่างนั้นรวมเหลืออย่างเดียว
ก็ได้ คือความรู้สึกว่า ตัวกู วาของกู

ทศกัณฐ์เสียทีแก่หนุมานเพราะกิเลส
ที่ว้าของกู ทศกัณฐ์ทำพิธีอุโมงค์เพื่อให้คงทนต่อ
ศาสตราวุธ หนุมาน สุครีพ และนิลนันทมาจุต
ลากและต่อยติ แต่ทศกัณฐ์ก็สามารถถอดกลืนได้
หนุมานจึงไปลักพาตัวนางมณโฑ และเกี่ยวพาราสี
นาง หนุมานจับจุดสำคัญได้ว่าทศกัณฐ์จะหึงหวง
นางมณโฑผู้เป็นชายาจนทำพิธีไม่สำเร็จ

1.2.3 ความประมาททำให้ขาดสติ

ทศกัณฐ์ตายเพราะความประมาท
ด้วยคิดว่าหนุมานเป็นเพียงวานรคงไม่มีปัญญา
มาก แม้แต่พระโคบุตรผู้มียุญาสูงส่ง ก็ยังเชื่อว่า
หนุมานไม่มีพิษสง ความประมาท นี้เองที่ทำให้
ทศกัณฐ์ถูกทำลายกลองดวงใจ โศกนาฏกรรมของ

ทศกัณฐ์ก่อให้เกิดมุมมองทางความคิดด้านความ
ไม่แน่นอนของชีวิต หากมีความประมาท ต่อให้
เป็นผู้ที่มีพลังอำนาจมากเพียงใดย่อมดับสูญได้

2. บทบาทที่สะท้อนพฤติกรรมของ ตัวละคร

2.1 การตระหนักรู้ในหน้าที่ที่พึงกระทำ

ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์มีบทบาทที่
สะท้อนว่าได้รับการอบรมแบบแผนของสังคม เพื่อให้
สมาชิกได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และค่านิยม
ที่คนในสังคมเห็นว่าควรปฏิบัติ บทบาทในที่นี้
หมายถึง การทำให้เกิดความสุขและความมั่นคง
ทางสังคม ผ่านระบบต่างๆ เช่น ครอบครัว

ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น ดังที่พระรามทรง
มีบทบาทเป็นทั้งผู้ปกครองและจอมทัพ หนุมานเป็น
ทหารเอกของพระรามที่มีความเข้มแข็ง จงรักภักดี
และกล้าหาญ นางสีดาเป็นชายาที่ตั้งใจปรนนิบัติ
พระสวามี มีความซื่อสัตย์และจงรัก ภักดี

2.2 การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลของ ฝ่ายสนับสนุนผู้นำ

การดำรงอยู่ของบ้านเมืองต้องอาศัยการคิด
อย่างเป็นเหตุเป็นผลของข้าราชการซึ่งเป็นฝ่าย
สนับสนุนผู้นำ ดังที่หนุมานทหารเอกของพระราม
ซึ่งนอกจากจะมีความชำนาญด้านการสู้รบ มีความ
กล้าหาญแล้ว ยังเป็นผู้มีปัญญาดีและรู้จักคิดอย่าง
เป็นเหตุเป็นผล อีกด้วย ดังเหตุการณ์ที่กล่าวถึง
ทศกัณฐ์ว่าออกอุบายให้เบญยกายแปลงกายเป็น
นางสีดา แล้วแสร้งเป็นตายลอยมาในน้ำ พระราม
เข้าพระทัยผิด คิดว่านางสีดาสิ้นพระชนม์ จึง
คร่ำครวญจนสิ้นสติสมประดี แต่หนุมานได้ทักท้วง
อย่างไม่เกรงกลัวว่าอาญาว่าอาจเป็นกลศึกของ
ทศกัณฐ์ เพราะศพไม่น่าจะลอยทวนน้ำได้ จึงทำให้
พระรามได้สติ คลายความโศกเศร้าโศก และหาทาง
พิสูจน์ความจริง

2.3 การตื่นรู้ของผู้นำ

หลังจากรบกับทศกัณฐ์แล้ว พระรามได้กลับมาครองกรุงศรีอยุธยา นางอสูลปีศาจ ญาติของทศกัณฐ์ได้ปลอมตัวเป็นนางกำนัลของนางสีดา และขอให้นางสีดาเขียนรูปทศกัณฐ์ แล้วนางก็สิงอยู่ในรูป ทำให้รูปลบไม่ออก เมื่อพระรามได้พบรูปที่สีดาแอบซ่อนไว้ก็พิโรธมาก ทรงให้พระลักษมณ์นำสีดาไปประหาร พระลักษมณ์ฆ่านางสีดาไม่ตาย จึงปล่อยไป ภายหลังพระอิศวรทรงเกลี้ยกล่อมให้พระรามกับสีดาคืนดีกัน พระรามทรงยอมรับว่าเป็นผลของกรรมจึงทำให้หลงผิดไป ทรงตื่นรู้ว่าโทษทำให้เกิดอวิชชา ผู้นำที่ดีควรใช้สติ มีเหตุผล ซึ่งดีกว่าการใช้อารมณ์

2.4 กลศึก: การรวมกำลังเพื่อเป้าหมาย

การที่จะมีชัยชนะเหนือทศกัณฐ์นั้นต้องอาศัยกลศึกหลายประการหนึ่งในกลศึกที่สำคัญ คือ การรวมกำลังกันของทหารฝ่ายพระรามเพื่อสร้างกองทัพที่เข้มแข็ง ดังที่ท้าวมหาชมพูและสุครีพได้รวมกำลังกัน พร้อมทั้งเลือกหัวหน้าที่มีความชำนาญในการสู้รบ ดังความว่า

๐ เมื่อนั้น

ท้าวมหาชมพูรังสรรค์
กับพญาสุครีพชาญจักร
บังคมคัลทูลน้องพระสีกร
อันหมุกบิรินทร์วิรินทร์ราช
ล้วนองอาจอีกหาญชาญสมร
ในกรุงขีดขินพระนคร
วานรห้าสิบสมุทรไท
ฝ่ายข้างชมพูนครา
โยธาวานรก็เกณฑ์ได้
ยี่สิบเจ็ดสมุทรเกรียงไกร
ว่องไวชำนาญในการยุทธ์
บรรจบทั้งสองกรุงนั้น
เข้ากันเจ็ดสิบเจ็ดสมุทร

ล้วนมีปรีชาวรารุท
ทั้งสิบแปดมงกุฎศักดิ์ดา
กับขุนกบิรินทร์นิลพัท
นัดดาพร้อมชีพสังขาร
บัดนี้ตัวเพื่อนตามมา
ขอถวายเป็นข้าพระจักรี ฯ
ฯ 10 คำ ฯ เสร็จ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 2, หน้า 76-77)

2.5 พื้นเพต่างกันแต่จุดมุ่งหมายเดียวกัน นำไปสู่ความสำเร็จ

ตัวละครฝ่ายพระราม เช่น สุครีพและพิเภก มีพื้นเพต่างกัน สุครีพเป็นลิง ส่วนพิเภกเป็นยักษ์ สุครีพและพิเภกเลือกอยู่ฝ่ายผู้มีธรรมะ ทั้งสองมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การทำสงครามให้ชนะทศกัณฐ์ การร่วมมือกันเพื่อเป้าหมาย คือ ชัยชนะ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อ ศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในด้านคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ผู้วิจัยใช้แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดี (Literature) กับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) วรรณคดีกับศิลปะแขนงต่างๆ (Interartistic studies) วรรณคดี (Literature) กับประวัติศาสตร์ (History) พบประเด็นสำคัญต่างๆ ดังนี้

ด้านคุณค่าเชิงสร้างสรรค์: สุนทรียศาสตร์

เมื่อศึกษาพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์พบว่าคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ในด้านสุนทรียศาสตร์ เพราะส่งเสริมจินตนาการกระบวนการคิด การตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล กล่อมเกลাজิตใจให้เป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และเสริมสร้าง

ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1. การประพันธ์คำกลอนให้สอดคล้องประสานกับคีตศิลป์

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เป็นบทที่ใช้สำหรับอ่านในใจและบทสำหรับแสดง การอ่านในใจทำให้เห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ หากนำมาอ่านออกเสียง หรือนำมาใช้เป็นบทร้องก็มีความไพเราะ เพราะมีสัมผัสในแพรวพราว ยามเมื่อ ขับร้องด้วยทำนองต่างๆ การเว้นจังหวะ ทอดจังหวะและการเอื้อนระหว่างคำในวรรค สัมผัสในจะช่วยผสมผสานคำที่แยกจากกันให้เป็นหนึ่งเดียว และเมื่อขับร้องด้วยทำนองเพลงที่เหมาะสมกับการแสดงอารมณ์ อากัปกริยาของตัวละคร ยิ่ง ทำให้ละครน่าชมยิ่งขึ้น นอกจากนี้การใช้เพลงยังเหมาะสมกับบรรยากาศในเรื่องด้วย เช่น เพลงชมตลาด กำหนดที่ส่วนต้นของบทร้อง และใช้ในการพรรณนาการชมเมือง ชมความงามของตัวละครกำหนดที่ส่วนท้ายของบทร้อง เช่น เพลงตระกำหนดที่ส่วนต้นและท้ายของบทร้อง และเพลงโทนใช้เมื่อบรรยายภาพช้างเอราวัณที่กำลังพาพระอินทร์เดินทางไปยังทวีปชมพูเพื่อสร้างเมือง มีตัวอย่างการใช้เพลงชมตลาดบรรยายความงามของนางก้านลในกรุงลงกาว่า

ชมตลาด

๑ จัดนางก้านลอันทรงลักษณ์

ผิวพักรูปทรงโอ้อ่า

อรชรอ่อนแอ้นจำเริญตา

หำร้อยล้วนกลียาณี

อาบนํ้าลูบไล้สาวคนธ์

ทาแบ่งแต่งตนขัดสี

นุ่งห่มต่างกันทุกนารี

ใส่น้ำมันหัววันไป

ส่องกระจกเก็บไรวิไลลักษณ์

ผัดพักร์ผ่องเพียงไข

งามดั่งนางฟ้าสุราลัย
คอยเสด็จภูในนัยตรา ฯ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์

พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ

พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เล่ม 3, หน้า 36)

ภาษาที่มีวรรณศิลป์ด้านการใช้สัมผัสใน เช่น สัมผัสสระ ดังคำว่า ก้านลอัน แบ่งแต่ง และสัมผัสพยัญชนะ เช่น โอ้อ่า อ่อนแอ้น ลูบไล้ ผัดพักร์ ผ่องเพียง ไขไข เมื่อผสมผสานกับความเสนาะของทำนองเพลง “ชมตลาด” และน้ำเสียงอันไพเราะของผู้ขับร้อง ทำให้เกิดสุนทรีย์ภาพระหว่างวรรณศิลป์กับคีตศิลป์

2. วรรณศิลป์กับการสร้างสุนทรีย์ภาพทางนาฏศิลป์

ในเรื่องรามเกียรติ์มีการบรรยายให้เห็นนาฏการของตัวละครได้อย่างแจ่มชัด เช่น พ่อนรำ ขำเลื่องตา ย้ายหนี เบี่ยงตัว เป็นต้น ดังตอนที่ท้าวทศธรกับปบุตรทันตย์กษิ ทรงมีชัยชนะเทวดาและนางฟ้าต่างก็พากันร่ายรำเพื่อสรรเสริญพระเกียรติคุณ มีการบรรยายไว้ว่า

๑ เมื่อนั้น

โณมนางอัปสรเสนาหา

กรายกรพ่อนรำขำเลื่องตา

คอยที่เทวสุราฤทธิ์

ครั้นเทวัญเข้าใกล้ก็ย้ายหนี

ทำที่ร้ายเรียงเบี่ยงบิด

เทพบุตรรำเกล้าเข้าชิด

ทอดสนิทคว่ำไขว่ในที

นางฟ้าสลัดบัฏกร

ขม้ายชายค้อนแล้วถอยหนี

เทวัญรำท่ามาลี

แล้วตีวงเวียนเปลี่ยนไป

นางสวรรณศรีราหังสาลีลา
ชายหนีเทวามิให้ใกล้
ขับร้องอำนวยอวยชัย
สุขเกษมเปรมใจทั้งเมืองฟ้าฯ
ฯ 8 คำ ฯ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 1, หน้า 218)

นาฏการดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวอย่าง
อ่อนช้อย งดงาม เมื่อประกอบกับบทร้องที่สละสลวย
อย่างไพเราะ จึงช่วยให้การแสดงน่าชมยิ่งขึ้น

3. วรรณศิลป์กับการสร้างสุนทรียภาพ ทางทัศนศิลป์

เครื่องประดับเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การ
แต่งกายของตัวละครมีความงดงาม ติดตามใจ
ผู้ชม ในรามเกียรติ์พรรณนาความงดงามของ
เครื่องถนิมพิมาภรณ์ และการแต่งกายของ
ตัวละครที่มีความวิจิตรลดหลั่นกันไป เช่น
ตัวละครกษัตริย์แต่งกายด้วยผ้าเนื้อดี หายาก
ทอด้วยลวดลายวิจิตร พร้อมทั้งสวมเครื่องประดับ
ที่มี อัญมณีราคาแพงและหาได้ยาก เช่น เพชร
มรกต ทับทิม บุษราคัม และโกเมน ดังที่พรรณนา
การแต่งกายของพระราม พระลักษมณ์ พระพรต
พระสัตรุด นางเกาสุริยา นางไภยกษี นางสมุทร
เทวี และนางสีดา เมื่อพระรามเสด็จเข้าเมืองและ
เตรียมการเข้าพิธีราชาภิเษก ความว่า

๑ ต่างชำระสรวนสนุกรำร่ายกาย
สุหร่ายแก้วไพลยปรายตั้งสายฝน
ทรงสุคนธารสเสาวคนธ์
ปรูปนเรณูสุมาลย์
ฝ่ายพระไอรสส่องค์
สอดทรงสนับเพลาเครือก้าน

ภูษาต่างสือลงการ
ชายไหวทองประสานชายแครง
สามพระชนนี้กับสีดา
ทรงพระภูษาเครือแยง
สะอึงองค์เนาวรัตน์ลายแพง
สไบกรອງทองแล้งลอยดวง
ต่างทรงสร้อยสนสังวาลวัลย์
ตามทิศกุดันรุ่งร่วง
ประดับถันบานพับทับทรวง
พาหุรัดโชติช่วงทองกร
สอดใส่ขำมรงค์มิ่งกุญเพชร
กุนทลเก็จจอนแก้วประภัสสร
งามสง่างามทรงอรชร
กรายกรตามกันมาขึ้นนรธ ฯ
ฯ 10 คำ ฯ

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 3, หน้า 542-543)

รามเกียรติ์กล่าวถึงตัวละครที่เป็นชนชั้น
ขุนนาง ทหาร นางกำนัล ซึ่งมีการแต่งกาย การ
สวมเครื่องประดับ และอาวุธ ที่บ่งบอกสถานภาพ
และฐานะของผู้สวมใส่ด้วย ดังเหตุการณ์ตอนที่
นาง เปาวนาสุรย์กษัตริย์จัดพลกุ่มภัณฑ์ ความว่า
ยานี้

๑ ดันเชือกโยธาห้าโกฏิ
โคมแก้วเรืองโรจน์ฉายฉิน
ถือหอกกลอกกลัวยืนยัน
ใส่เกราะกุดันลงกรณ
ถัดมาสี่โกฏิอสุรี
คบทองรุจีประภัสสร
สอดใส่เกราะแก้วบวร
มือกุ่มโตมกรัตกราย

ถัดมาสสามโกฏิพรหมมาร
คบเงินชวัลเนติฉาย
สอดใส่เกราะนิลพรรณราย
ล้วนถือทองปราชญ์ทุกตน
กระบวนหลังไยชีสโกฏิ
ถือคบช่วงโชติสืบสน
ขุนรทเทียมรถอลวน
เกลื่อนกล่นคอยเสด็จอสุรี
ฯ 8 คำ ฯ เจริจา

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
เล่ม 2, หน้า 128)

การบรรยายนี้จินตนาการได้ว่าการแบ่ง
พลของยักษ์ที่มีมหาดเล็กชั้นหุ้มแพรประกอบด้วย
ห้าโกฏิ สวมเสื้อเกราะกุดั่น (อัญมณีหลากชนิด
และทองคำ) ถือโคมแก้ว ถัดมาสี่โกฏิสวมเกราะ
แก้ว (อัญมณีหลากชนิด) ถือคบทอง และโตมร ถัด
มาคือสามโกฏิ สวมเกราะนิล และถือปืนคาบศิลา
อย่างโบราณ เห็นได้ว่าการแต่งกายและอาวุธของ
กำลังพล บ่งบอกว่าห้าโกฏิมีสถานภาพที่สูงกว่า
สี่โกฏิและสามโกฏิ

นอกจากการแต่งกายแล้ว การพรรณนา
ความงามของราชรถและศาสตราวุธมักประกอบ
ด้วยอัญมณีราคาแพงเช่นกัน จากการวิจัยพบ
ว่า มีการพรรณนาความงามของเพชรมากที่สุด
คือ มีจำนวน 183 ครั้ง และมักปรากฏเพชรบาง
ชนิดที่หาได้ยาก เช่น เพชรสีเหลือง เป็นต้น ทั้งนี้
เพื่อช่วยเสริมสภาพตัวละครชั้นสูงให้แจ่มชัด
ยิ่งขึ้น

ด้านคุณค่าเชิงสร้างสรรค์:
ประวัติศาสตร์

กลอนเพลงยาวเรื่องนิราศรบพม่าที่ ทำดินแดง
มีความสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. การบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

นิราศรบพม่าที่ ทำดินแดงบรรยายการเดินทาง
ทัพ เริ่มจากการยกทัพออกจากพระนคร เมื่อวันแรม
เก้าค่ำ เดือนสาม เวลาบ่ายรุ่ง ผ่านมาทางด่านดล
นางนอน ผ่านโชนทวาร เขตจอมทอง ผ่านถึงคลอง
มหาไชย เข้าเขตเมืองสาครบุรี (สมุทรสาคร) ต่อมา
เดินทางมาถึงบ้านบ่อ นางขวาง ถึงย่านซื่อ ผ่าน
คลองสุนัขขี้เน เข้าสู่เมืองสมุทรบุรี (สมุทรสาคร)
ผ่านตำบลบางกุ้ง ย่านบางนกแขวก บ้านบำหรุ
แล้วเข้าเขตเมืองราชบุรี ผ่านไปถึงท่าราบ ตำบล
เจ็ดเสมียน ทำลาดบ้านม่วงชุม ปากแพรก จนถึง
แก่งหลวงศิลาตาล เดินทางอีกสองวันต่อมา
ก็ถึงวังยาง แล้วผ่านมาถึงบางลาน ถึงน้ำตก ศาล
เทพารักษ์ซึ่งตั้งอยู่ปากน้ำ ผ่านวังนางตะเคียน ท้อง
ไถยราแล้วจึงถึงไพร่โยคเดินทางต่ออีกจนถึงด่าน
ท่าขุ่นและ มีการตั้งค่ายที่เชิงเขา หลังจากนั้น
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
ทรงมีรับสั่งให้ไพร่พลซึ่งประกอบด้วย ทหารไทย
ลาว มอญ และเขมร บุกเข้าโจมตีค่ายทัพพม่า
ซึ่งตั้งอยู่ที่ค่ายดินแดง ทำสงครามอยู่สามวันกองทัพ
พม่า ก็แตกพ่าย ทรงให้ทหารติดตามฝ้ายพม่า
ที่หลบหนีไปจนถึงลำน้ำสามกษัตริย์ เมื่อพม่า
แตกพ่ายการสงครามนี้จึงสิ้นสุดลง ดังตัวอย่างการ
เดินทางถึงด่านท่าขุ่น ความว่า

จนอรุณเรืองศรีวิวรรณ
จึงให้ยกพลชั้นรยาตรา
ออกจากเนินผาศิลาพนัส
เร่งรัดทวยหาญทั้งซ้ายขวา
ไปตามแถวแนวในพนา
พอสूरียาสายณห์ลสรอนรอน
ก็ถึงด่านท่าขุ่นโดยหมาย
ให้ตั้งค่ายตามเชิงศิขร
แล้วรีบเร่งพลพลนิกร
ทั้งลาวมอญไทยเข้าโจมตี

ทัพพม่าอยู่ยังทำดินแดง
แต่งค่ายรายไว้เป็นถวนถี่
ทั้งเสบียงอาหารสารพันมี
ตั้งสร้างสรรคธานีทุกประการ

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1
กลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่า
ที่ทำดินแดง, หน้า 23-24)

2. พระปรีชาสามารถด้านกลศึกที่ สะท้อนผ่านพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาลงกรณ์มหาราช ทรงเป็นจอมทัพที่มีความสุขุมคัมภีรภาพ ทรงกล้าหาญ และเชี่ยวชาญกลศึก ในยามที่ ทรงเห็นว่ากองทัพจำเป็นต้องเป็นฝ่ายรับ พระองค์ ทรงริบตั้งกระบวนทัพ เพื่อไปต่อสู้กับฝ่ายพม่า ทรงเตรียมการอย่างพร้อมพร้อม อีกทั้งทรงปลุกขวัญ กำลังใจของเหล่าทหารหาญ ดังใน พระราชนิพนธ์ ที่กล่าวว่า

ถึงปากแพรกยิ่งเป็นที่ประชุมพล
พร้อมพลพลนิกนอยใหญ่
ค่ายคูเขื่อนขันธ์ทั้งนั้นไซร้
สารพัดแต่งไว้ทุกประการ
จึงรีบรัดจัดโดยกระบวนทัพ
สรรพด้วยพยุหทยหาญ
ทุกหมู่หมวดตรวจกันไว้พร้อมการ
ครั้นได้ศุภวารเวลา
ให้ยกขึ้นตามทางไพร่โยคสถาน
ทั้งบกเรือล้นทหารอาสา
จะสังหารอริราชพาลา
อันสถิตอยู่ยังทำดินแดง

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1
กลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่า
ที่ทำดินแดง, หน้า 12-13)

นิราศรบพม่าที่ทำดินแดง กล่าวถึงการ จัดกระบวนทัพที่เป็นหมวดหมู่ และการตระเตรียม ศาสตร์อาวุธอย่างพร้อมพร้อมซึ่งเป็นไปตามตำรา พิชัยสงครามที่บันทึกไว้ว่า

ขัดทัพตรวจตราจัดกัน
โยธาพลชั้น
ทั้งเครื่องอาวุธศาสตรา
ตรวจดูทหารโยธา
พลคออัศวา
ทั้งพลรบครบครัน
ปืนใหญ่หน้าไม้เขตขันธ์
ดาบตั้งเกาทันท์
ทั้งโล่ธนูแหลนหลาว
กล้องสลัดหอกขัดทวนยาว
มูลนายเร่งบำ
ให้มาจงพร้อมมูลกัน

(ตำราพิชัยสงคราม, หน้า 12)

ตำราพิชัยสงครามบันทึกการจัด กระบวน ทัพที่เป็นหมวดหมู่ มีกระบวนพลรบที่ชำนาญด้าน การใช้ปืนใหญ่ หน้าไม้ ดาบตั้ง เกาทันท์ (อาวุธ ที่มีลักษณะพิเศษแยกย่อยไปจากธนู) โล่ ธนู กล้องสลัด หอกขัด และทวน

พระปรีชาสามารถด้านกลศึกของพระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นที่ เลื่องลือ ดังที่มีชาวตะวันตกสรรเสริญพระองค์ไว้ “ในหนังสือพงศาวดารพม่าที่เซอร์ อาเธอร์ แพร่ แต่งเป็นภาษาอังกฤษ ก็สรรเสริญว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงปลุกใจไทยซึ่งเข็ด ขยาดพม้ามานาน ให้กลับกล้าหาญ หายคร้าม พม่าได้ตั้งแต่มิชัยชนะครั้งนั้นมา” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2527)

3. ผู้ปกป้องและผู้รู้กราน ตัวแทนฝ่าย ธรรมะและอธรรม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า พระองค์ทรงเป็น
ผู้ปกป้องบ้านเมือง และทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนา
จึงเป็นตัวแทนฝ่ายธรรมะ

แสนทุเรศเวทนานิจาเอ๋ย
นี้ใครเลยจะเล็งเห็นในอก
ได้ระกำซ้ำใจมาหลายยก
หวังจะป้องปิดปกให้พ้นภัย
มิให้หมู่พาลอาชรรมี
มาย่ำยี่เขตขัณฑ์บุรีได้
จึงสู้สละรักหักใจ
มาทนทเวศอยู่ไกลเอกา

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1
กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่า
ที่ทำดินแดง, หน้า 7)

ฝ่ายพม่านั้นคือผู้รุกรานและเป็นผู้ทำลาย
พุทธศาสนา จึงเป็นตัวแทนฝ่ายอธรรม ดังที่ทรง
พระราชนิพนธ์ว่า

ให้ทหารเข้าหักไหมโรมรัน
สามวันพวกพม่าก็พังพ่าย
แตกยับกระจัดพลัดพราย
ทั้งค่ายคอยน้อยใหญ่ไม่ต่อตี
ให้ติดตามไปจนแม่กษัตริ
เหล่าพม่ารีบรัดลัดหนี
บ้างก็ตายกายกองในป่าผี
ด้วยเดชะबारมีที่ทำมา
ตั้งใจจะอุปถัมภก
ยอยกพระพุทธศาสนา
จะป้องกันขอบขัณฑสีมา
รักษาประชาชนและมนตรี

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1
กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่า
ที่ทำดินแดง, หน้า 25)

ความข้างต้นเป็นไปดังที่ สุเนตร
ชุตินธรานนท์ (2543) กล่าวว่า “สิ่งที่ถือกำเนิดควบคู่
ไปกับการเน้นฐานะ ‘ผู้ปกป้อง’ ของผู้ปกครองไทย
ยุคธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ การพยายาม
ตอกย้ำและสร้างภาพของพม่า ผู้รุกรานในฐานะ
ตัวแทนของฝ่ายอธรรมและมารพระศาสนา”

อภิปรายผลการวิจัย

รามเกียรติ์เป็นวรรณคดีราชสำนักในสมัย
รัตนโกสินทร์ที่ทรงคุณค่าผ่านกาลเวลามากกว่า
200 ปี พลังทางปัญญาที่ได้จากเรื่องนี้ ช่วยเสริม
สร้างภูมิพลังแห่งความดี ดังที่ ดวงมน จิตรจำนง
(2560) กล่าวไว้ว่า “การดำรงอยู่ของภารกิจของ
วรรณคดีตั้งแต่อยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
คือ การดำรงอยู่ในระบบคุณค่าที่งานประพันธ์มี
เพื่อให้ผู้รับได้รับ ‘แรงใจ’ อันไม่เสื่อมไปกับกาลเวลา
จึงกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งบำรุงใจ ไฟรฟ้า ‘ข้าแผ่นดิน’ ”

นอกจากนี้สุนทรียภาพที่ได้จากการชม
บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ช่วยเสริมส่งความประณีต
ละเอียดอ่อนของจิตใจ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ
ของมนุษย์ ซึ่งต้องผ่านการกลั่นกรองประสบการณ์
ทั้งทางวรรณศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์
สอดคล้องกับ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2563) ที่กล่าวว่า
“เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ที่ว่า ‘อ่านร้องรำเกษม’
เข้าใจได้ว่าบทละครเรื่องรามเกียรติ์ เป็นวรรณคดี
ประเภทมหรสพบันเทิง นำไปแสดงเป็นละคร โขน
หนัง ซึ่งใช้การพากย์ การร้อง การรำ สร้างความ
รื่นรมย์ผู้ชมผู้ฟัง รามเกียรติ์เป็นบทละครใน เป็น
ละครสำหรับพระมหากษัตริย์ อันเป็นชนบที่ สืบทอด
มาจากสมัยอยุธยา สืบต่อมาถึงสมัยธนบุรี และ
สืบสานรักษาไว้ในสมัยรัตนโกสินทร์”

นิราศรบพม่าที่ทำดินแดง มีคุณค่าด้าน
การบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
การสู้รบระหว่างไทยกับพม่า สงครามครั้งนี้
มีการใช้ยุทธศาสตร์ทางการรบและแสดงให้เห็น

ประสิทธิภาพของกองทัพไทย และมีกลศึกที่สำคัญ คือ ของฝ่ายไทย คือ กลศึก “การตั้งรับ” ในขณะที่ฝ่ายไทยมีการเตรียมพร้อมและพ่ายังไม่ทันตั้งตัว การตั้งรับนี้มีประสิทธิภาพ ดังที่ สุนทร ชุตินทรานนท์ (2543) กล่าวว่า “...และหากพิจารณาให้ถี่ถ้วนจะเห็นว่า ตลอดสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ตอนต้น การทำสงครามกับพม่าจะเป็นไปในรูปของการตั้งรับ (Defensive Warfare) มากกว่าจะเป็นฝ่ายรุก (Offensive Party) เพียงแต่ ยุทธศาสตร์การตั้งรับได้ถูกปรับให้มีประสิทธิภาพขึ้น โดยอาศัยบทเรียนที่ได้จากสงครามคราวเสียกรุงครั้งหลัง กล่าวได้ว่ายุคสมัยนี้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการรับศึกในหัวเมืองได้พัฒนามาถึงจุดสูงสุด ดังเห็นได้จากสงครามคราวศึกเก้าทัพและคราวรบพม่าที่ท่าดินแดง ”

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าบทละครเรื่องรามเกียรติ์ และกลอนเพลงยาวนิราศรบพม่าที่ท่าดินแดง สะท้อนทิวทัศน์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่า ทรงเป็นทั้งเอกองค์ศิลปินและกษัตริย์ยอดนักรบ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างสรรค์วรรณคดี และทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน อาทิ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีหลายเรื่อง และทรงมีพระปรีชาสามารถด้านการสู้รบ หากศึกษาพลังทางปัญญาและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ก็จะทำให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดี และเกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณขององค์บูรพกษัตริย์ของไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ คำแหง. (2563). *ชนบและการสร้างสรรค์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ของเสรี หวังในธรรม* [ปริญญา นิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- กิริติ ธนะไชย. (2553). ลักษณะเด่นของบทพรรณนาราชรถในบทละครเรื่องอุณรุทและรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 17(1), 12-28.
- เจตนา นาควัชระ. (2560). ข้อคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทของทฤษฎีในกระบวนการวิจัยทางมนุษยศาสตร์. ใน รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (บก.), *ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะทัศนะของนักวิชาการไทย* (น. 39). นคร.
- ชนัญชิตา บุญเพาะ, และน้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล. (2561). กลวิธีการเสนอความคิดเรื่องความรักชาติในนิราศรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 25(2), 322-351.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2558). ความดีและความงามในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. ใน *บทความเรื่องรามเกียรติ์* (น. 30-109). พระรามตรีเอน.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2527). *พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สหประชาพานิชย์.

- ดวงมน จิตรจำนง. (2560). มโนทัศน์เรื่องวรรณคดีในภูมิปัญญาไทย. ใน รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (บ.ก.), *ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะทัศนะของนักวิชาการไทย* (น. 93-94). นาค.
- ธิตี แจ่มขจรเกียรติ. (2553). บทพินิจ “อธรรม” ในเรื่องรามเกียรติ์ผ่านตัวละครทศกัณฐ์. *วารสารอักษรศาสตร์*, 39(2), 1-57.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2558). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. เจริญดีมั่นคง การพิมพ์.
- พัชลินี จินนุ. (2562). *วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2556). *แก่นพุทธศาสนา*.ธรรมสภาพร.
- รัตนพล ชื่นคำ. (2565). *การนับถือตัวละครศักดิ์สิทธิ์จากเรื่องรามเกียรติ์ในสังคมไทย*. อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2563). *โอกาสใหม่ในวรรณคดีศึกษา*. แสงดาว.
- วสิน อินทสระ. (2547). *หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา*. ธรรมดา.
- สุนทร ชูตินธรรณท์. (2543). *พม่ารบไทย: ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มติชน.

การศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

Research study A study of financial literacy and factors affecting the behavior of saving for retirement in adults of high school students in Phetchabun Province

พิมพ์พร เกษดี¹

Pimporn Kesdee¹

Received: 5 September 2023

Revised: 22 November 2023

Accepted: 10 December 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ทางการเงินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใน จังหวัดเพชรบูรณ์ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ และเพื่อศึกษารูปแบบการออมที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จำนวน 400 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ผลการศึกษานักเรียนมีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณ ได้แก่ เงินสด ระดับความคิดเห็นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม $\bar{X}=3.40$ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์พบว่าความรู้ทางการเงินมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ และรูปแบบการออมแบบพันธบัตรรัฐบาลกับเงินสดมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อเสนอแนะสำหรับการส่งเสริมการออมและวางแผนการเงินในยามเกษียณสำหรับนักเรียนและกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มต่างๆ ควรส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้น ปลูกฝังให้เยาวชนมีความตระหนักเพื่อสร้างวินัยทางการเงินที่ดีต่อตนเอง อีกทั้งยังส่งผลต่อความมั่นคงในระดับประเทศต่อไป

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเงิน, พฤติกรรมการออม, วัยเกษียณ

¹ อาจารย์ประจำ, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹ Lecturer, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University. E-mail: pimpornkes@pcru.ac.th

Abstract

This study aims to examine the financial literacy of high school students in Phetchabun Province, explore the factors and saving patterns influencing retirement saving behavior in adulthood, and identify the most influential saving methods. The research employed a survey design with a quota sample of 400 participants. A questionnaire was used as the research instrument, and data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The results indicated that students had a moderate level of financial literacy, with cash being the primary saving method. The mean score for opinions affecting saving behavior was $\bar{X}=3.40$, also reflecting a moderate level. The independent t-test revealed that gender significantly influenced retirement saving behavior. The analysis also found that financial literacy had an effect on students' saving behavior and that saving through government bonds and cash also influenced their saving behavior. It is recommended that financial education should be promoted among students and adolescents to instill financial discipline, which can contribute to national financial stability.

Keywords: Financial literacy, Saving behavior, Retirement age

บทนำ

ในยุคปัจจุบันการให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในด้านทักษะพื้นฐานในการใช้ชีวิต (Foundational Literacy) โดยการจัดการการเงิน (Financial Literacy) ถือเป็นทักษะการใช้ความรู้ทางด้านการเงิน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่การเป็นวัยผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่เริ่ม (Emerging adulthood) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงพัฒนาการตั้งแต่วัยรุ่นตอนปลายจนถึงช่วงอายุประมาณ 20 ปีตอนปลาย โดยเฉพาะช่วง 18-25 ปี (คณะจิตวิทยา, 2566)

ดังนั้น การวางแผนทางการเงินเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บริหารจัดการเงินได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทำให้มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย มีเงินไว้ใช้จ่ายฉุกเฉิน มีเงินออมไว้เก็บเกี่ยวดอกผลหรือลงทุน ทำให้มีอนาคตที่มั่นคง มีเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ และไม่ว่าจะมีอายุ

เท่าไรหรือทำอาชีพอะไรก็ต้องวางแผนทางการเงิน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) การวางแผนทางการเงินจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และพฤติกรรมการทางการเงินที่ดี หลังจากสถานการณ์วิกฤตโควิด 19 การวางแผนทางการเงินถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตในช่วงฉุกเฉิน จากเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทุกช่วงวัยของชีวิตจำเป็นต้องมีการวางแผนทางการเงินเพราะเงินมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในวัยเด็กเป็นวัยเริ่มต้นที่ต้องบ่มเพาะให้รู้จักคุณค่าของเงิน การวางแผนใช้จ่ายและการเก็บออม เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ใช้เงินเป็นในอนาคต วัตถุประสงค์ของการออม แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การออมเพื่อการฉุกเฉิน การออมเพื่อวัยเกษียณ การออมเพื่อการลงทุน และการออมเพื่อใช้ในสิ่งที่ต้องการ ส่วนรูปแบบการวางแผนเพื่อการออมมีหลากหลายรูปแบบที่ออกโดยสถาบันการเงิน เช่น บัญชีฝากออมทรัพย์ บัญชีฝากประจำ เป็นต้น (ธนาคาร

แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) ใครหลายคนจึงคิดว่าการวางแผนเกษียณเป็นเรื่องของคนสูงอายุ ไร้อายุเกษียณแล้วค่อยคิดกันอีกที แต่ปัจจุบันมีเหตุผลมากมายที่ทำให้ต้องหันมาให้ความสำคัญกับการวางแผนเกษียณกันอย่างจริงจัง ซึ่งข้อมูลจากสถิติบอกว่าประชากรในปัจจุบันมีอายุยืนยาวขึ้น อัตราการเกิดลดลง นั้นแปลว่าผู้สูงอายุต้องดูแลตนเองมากขึ้น อีกทั้งสวัสดิการพื้นฐานของรัฐก็ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ทำให้ผู้สูงอายุร้อยละ 38.4 ยังคงต้องทำงานหาเงิน การวางแผนการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวางแผนเกษียณ เพราะฉะนั้นหนึ่งในเป้าหมายการเงินที่มีความสำคัญสำหรับทุกคน คือ เป้าหมายเกษียณ ดังนั้นการออมเงินเพื่อเกษียณถือเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ช่วยให้การใช้ชีวิตในช่วงวัยเกษียณมีความราบรื่นสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่ต่างกับกับก่อนเกษียณมากนัก ในบางครั้งต้องสะดุดในยามที่มีความจำเป็นต้องการใช้เงินเพื่อแก้ปัญหาอย่างด้านสุขภาพที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นความรู้ทักษะทางการเงินและการออมในวัยนักเรียนเป็นเรื่องไม่เร่งด่วนแต่มีความสำคัญต่อเป้าหมายชีวิตในอนาคตของตนเองและความมั่นคงของประเทศชาติ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) การสร้างวินัยการออมในวัยเด็กเพื่อสร้างวินัยทางการเงินที่ดีในอนาคต มีประโยชน์ของการออมสามารถจัดการและควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปได้ ช่วยสร้างนิสัยและวินัยในการออมเงิน ช่วยวางแผนค่าใช้จ่ายและการเงินในอนาคต และรู้จักใช้เงินได้อย่างเหมาะสมจากการบันทึกรายรับ รายจ่าย (ธนาคารออมสิน, 2563)

ดังนั้น การศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ทราบถึงระดับความรู้ทางการเงิน ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและรูปแบบการออมในอนาคต ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะได้เห็นเป้าหมายที่ชัดเจน ไม่ติดกับดักทางปัญหาทางการเงิน และสร้างนิสัยทางการเงินที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ทางการเงินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใน จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาความรู้ทางการเงินที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์
4. เพื่อศึกษารูปแบบการออมที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) แบ่งกลุ่มประชากร ได้แก่ จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบไปด้วย 39 โรงเรียน จำนวน 13,370 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์, 2565) และกำหนดจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นชั้นในการสุ่มเพื่อทำการสุ่มเชิงโควตา (Quota Sampling) อย่าง

มีสัดส่วนต่อไป ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ จำนวน 3 ท่านและผ่านการรับรองจริยธรรมในมนุษย์แล้ว ได้นำไปทดสอบความเชื่อมั่น กับประชากรที่มีคุณลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค โดยพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.815 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว ไปเก็บกับประชากรโดยการสอบถามก่อนว่าเคยออมเงินหรือไม่ ถ้าใช่จึงเป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้สอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นการศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ส่วนที่ 5 รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ คือ

5 หมายถึงระดับการเห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึงระดับการเห็นด้วยมาก

3 หมายถึงระดับการเห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึงระดับการเห็นด้วยน้อย

1 หมายถึงระดับการเห็นด้วยน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation) และการแปลงผลค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

4.21-5.00 หมายถึงมากที่สุด

3.41-4.20 หมายถึงมาก

2.61-3.40 หมายถึงปานกลาง

1.81-2.60 หมายถึงน้อย

1.00-1.80 หมายถึงน้อยที่สุด

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ในการทดสอบแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้หลัก T-test, F-test

3. การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) เป็นการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

สมมติฐานของการศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ ระดับชั้นการศึกษา ความรู้ทางการเงินที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. รูปแบบการออมส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นการศึกษา และความรู้ทางการเงิน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 เป็นเพศชาย 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมามีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.25 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ตามลำดับ และมีความรู้ทักษะทางการเงินอยู่ในระดับคะแนนปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 46.5 รองลงมาคือระดับคะแนนสูง คิดเป็นร้อยละ 38.5 และระดับคะแนนต่ำ คิดเป็นร้อยละ 15.0 ตามลำดับ

ส่วนใหญ่มิมีแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกบริการทางการเงิน ได้แก่ แอปพลิเคชันของธนาคารต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 54.75 รองลงมาคือพ่อแม่ ญาติๆ ผู้ปกครองทางบ้าน คิดเป็นร้อยละ 49.75 และรู้จักรูปแบบการออมมากที่สุด ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 93.25 รองลงมาได้แก่ เงินฝากประจำ คิดเป็นร้อยละ 44.25 ทองคำ คิดเป็นร้อยละ 34.75

รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ รูปแบบเงินสด คิดเป็นร้อยละ 62.5 รองลงมาได้แก่การฝากธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 60.5 รูปแบบสลากดิจิทัล /สลากออมสิน คิดเป็นร้อยละ 19.25 ทองคำ คิดเป็นร้อยละ 18.5 กรมธรรม์ประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 17.0

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม ($\bar{X}=3.40$) แสดงว่ามีอิทธิพลอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ก่อนที่ท่านจะเลือกซื้อของบางอย่าง ท่านได้คิดไตร่ตรองถี่ถ้วนว่ามีเงินเพียงพอที่จะจ่ายเป็นประเด็นหลัก ($\bar{X}=4.21$) รองลงมาคือประเด็นเมื่อท่านอยากได้ของที่มีราคาสูง ท่านจะวางแผนการใช้จ่ายและเก็บเงินจนครบจึงค่อยตัดสินใจซื้อ ($\bar{X}=4.07$) ประเด็นก่อนที่ท่านจะเลือกซื้อของบางอย่าง ท่านได้คิดไตร่ตรองถี่ถ้วนว่ามีความจำเป็น ($\bar{X}=3.78$) ประเด็นท่านตั้งเป้าหมายการเงินระยะยาว และพยายามทำให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ($\bar{X}=3.54$) ประเด็นท่านชำระเงินในค่าใช้จ่ายต่างๆ ตรงเวลา เช่นค่าเรียนพิเศษ ค่าโทรศัพท์ ($\bar{X}=3.47$) ประเด็นเมื่อท่านประสบปัญหาเงินไม่พอใช้ ท่านจะขอจากผู้ปกครองของท่าน มี ($\bar{X}=3.38$) ประเด็นท่านมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าเก็บออมเพื่ออนาคต ($\bar{X}=3.24$) ประเด็นท่านคิดว่าการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็น ($\bar{X}=3.23$) ความสุขในการใช้เงินมากกว่าเก็บออมเพื่ออนาคต ($\bar{X}=3.24$) ประเด็นท่านคิดว่าการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็น ($\bar{X}=3.23$) ประเด็นท่านคิดถึงเรื่องค่าใช้จ่ายในวันนี้ วันพรุ่งนี้เอาไว้คิดทีหลัง ($\bar{X}=2.91$) ประเด็นเมื่อท่านอยากได้มือถือเครื่องใหม่ ท่านจะทำงานพิเศษเพื่อหารายได้เพิ่ม ($\bar{X}=2.91$) ประเด็นน้อยที่สุดคือประเด็นท่านเก็บเงินออมหยอดใส่กระปุกออมสินเป็นประจำทุกวัน ($\bar{X}=2.68$)

ตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อคำถาม	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ก่อนที่ท่านจะเลือกซื้อของบางอย่าง ท่านได้คิดไตร่ตรองถี่ถ้วนว่ามีความจำเป็น	3.78 0.88	มาก
ก่อนที่ท่านจะเลือกซื้อของบางอย่าง ท่านได้คิดไตร่ตรองถี่ถ้วนว่ามีเงินเพียงพอที่จะจ่าย	4.21 0.88	มากที่สุด
ท่านคิดว่าการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็น	3.23 1.18	ปานกลาง
เมื่อท่านอยากได้ของที่มีราคาสูง ท่านจะวางแผนการใช้จ่ายและเก็บเงินจนครบ จึงค่อยตัดสินใจซื้อ	4.07 0.88	มาก
ท่านเก็บเงินออมหยอดใส่กระปุกออมสินเป็นประจำทุกๆ วัน	2.68 1.14	ปานกลาง
เมื่อท่านประสบปัญหาเงินไม่พอใช้ ท่านจะขอจากผู้ปกครองของท่าน	3.38 1.20	ปานกลาง
เมื่อท่านอยากได้มือถือเครื่องใหม่ ท่านจะทำงานพิเศษเพื่อหารายได้เพิ่ม	2.91 1.33	น้อย
ท่านชำระเงินในค่าใช้จ่ายต่างๆ ตรงเวลาเช่นค่าเรียนพิเศษ ค่าโทรศัพท์	3.47 1.08	มาก
ท่านคิดถึงเรื่องค่าใช้จ่ายในวันนี้ วันพรุ่งนี้เอาไว้คิดทีหลัง	2.91 1.05	น้อย
ท่านมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าเก็บออมเพื่ออนาคต	3.24 1.13	ปานกลาง
ท่านตั้งเป้าหมายการเงินระยะยาว และพยายามทำให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้	3.54 1.02	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม	3.40 1.07	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระหว่างความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการเปรียบเทียบความรู้ทางการเงินทั้ง 3 ระดับ พบว่า ความรู้ทางการเงิน ระดับต่ำ ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแตกต่างกับนักเรียนที่มีความรู้ระดับกลาง และระดับสูง

การทดสอบสมมติฐานที่ 1

H_0 : ค่าเฉลี่ยความรู้ทางการเงินของแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน

H_1 : ค่าเฉลี่ยความรู้ทางการเงินแตกต่างกันอย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความรู้ทางการเงินที่มีผลต่อพฤติกรรมการออม

พฤติกรรมการออม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ความรู้ทางการเงิน ระดับต่ำ	ความรู้ทางการเงิน ระดับกลาง	ความรู้ทางการเงิน ระดับสูง
ความรู้ทางการเงิน ระดับต่ำ	3.04		-356 ** (.001)	-425 *** (.000)
ความรู้ทางการเงิน ระดับกลาง	3.40			-.071 (.380)
ความรู้ทางการเงิน ระดับสูง	3.47			

* P -Value < .05 ** P -Value < .01 *** P -Value < .001

ตารางที่ 3 ค่าสถิติ $F=5.007$ และ P -Value=.02 จึงปฏิเสธ H_0 นั่นคือ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ ระดับชั้นการศึกษา ทักษะความรู้ทางการเงิน กับพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ความรู้ทางการเงินขึ้นกับพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ระดับนัยสำคัญ .05 และค่า b_2 เป็นบวก หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะความรู้ทางการเงินมากจะมีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ มากด้วย

$$\text{พฤติกรรมการออม} = 2.992 + 0.147 (\text{ความรู้ทางการเงิน})$$

จากสมการสามารถอธิบายได้ว่า เพศ ระดับชั้นการศึกษา ทักษะความรู้ทางการเงิน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2.992 คะแนน เมื่อแปรอิสระอื่นคงที่และอยู่ในรูปสมการ จะเห็นได้ว่า ความรู้ทางการเงิน ส่งผลมากที่สุด อธิบายได้ว่า คะแนนความมีอิทธิพลจะเพิ่มขึ้น 0.147 (เมื่อตัวแปรอิสระอื่นคงที่) นั่นคือ ความรู้ทางการเงิน มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

สมมติฐานที่ 2 คือ

H_0 : เพศ ระดับชั้นการศึกษา ความรู้ทางการเงิน ไม่ขึ้นกับพฤติกรรมการออม

H_1 : เพศ ระดับชั้นการศึกษา ความรู้ทางการเงิน ขึ้นกับพฤติกรรมการออม อย่างน้อย 1 ปัจจัย

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	b	Beta	t	P -Value
Constant	2.992		22.452	.000
เพศ	.045	.042	.851	.395
ระดับชั้นการศึกษา	.012	.017	.337	.736
ความรู้ทางการเงิน	.147	.184	3.728	.000***

R Square=.037 Adjusted R Square=.029 F=5.007 P -Value=.002*

* P -Value < .05 ** P -Value < .01 *** P -Value < .001

ตารางที่ 4 ค่าสถิติ $F=4.785$ และ P -Value=.00 จึงปฏิเสธ H_0 นั่นคือ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ การตรวจสอบความสัมพันธ์รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

กับพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า รูปแบบการออมแบบเงินสด และรูปแบบการออมด้วยการซื้อพันธบัตรรัฐบาล ขึ้นกับพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ระดับนัยสำคัญ .009 และค่า

b2 เป็นบวก หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเลือกรูปแบบการออมแบบเงินสดและการซื้อพันธบัตรรัฐบาลจะมีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่มากด้วย

พฤติกรรมการออม = $3.205 + 0.136$ (รูปแบบการออมแบบเงินสด) + 0.250 (รูปแบบการออมแบบพันธบัตรรัฐบาล)

จากสมการสามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3.205 คะแนน เมื่อตัวแปรอิสระอื่นคงที่และอยู่ในรูปสมการ และรูปแบบการออมแบบพันธบัตรรัฐบาลส่งผลมากที่สุด อธิบายได้ว่าคะแนนความมีอิทธิพลจะเพิ่มขึ้น 0.250 (เมื่อ

ตัวแปรอิสระอื่นคงที่) นั่นคือ รูปแบบการออมแบบพันธบัตรรัฐบาลมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ รองลงมาคือรูปแบบการออมแบบเงินสด อธิบายได้ว่าคะแนนความมีอิทธิพลเพิ่มขึ้น 0.136 (เมื่อตัวแปรอิสระอื่นคงที่) นั่นคือ รูปแบบการออมแบบเงินสดมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

สมมติฐานที่ 3 คือ

H_0 : รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ขึ้นกับพฤติกรรมการออม

H_1 : รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นกับพฤติกรรมการออม อย่างน้อย 1 ปัจจัย

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์รูปแบบการออมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	b	Beta	t	P -Value
Constant	3.205		62.599	.000***
เงินสด	.136	.132	2.636	.009**
ฝากธนาคาร	.094	.092	1.894	.059*
สลากดิจิทัลของธนาคารออมสิน	.132	.106	1.607	.109
พันธบัตรรัฐบาล	.250	.180	2.644	.009**
กรมธรรม์ประกันชีวิต	-.125	-.094	-1.625	.105
ทองคำ	-.158	-.123	-1.871	.062
อสังหาริมทรัพย์	.156	.120	1.772	.077
จัดพอร์ตหุ้น	-.013	-.009	-.130	.897
กองทุนรวม	-.131	-.083	-1.166	.244
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	.171	.112	1.398	.163
กองทุนรวมระยะยาว (LTF)	.061	.041	.519	.604

R Square=.119 Adjusted R Square=.094 F=4.785 P -Value=.000***

* P -Value < .05 ** P -Value < .01 *** P -Value < .001

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 มีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับคะแนนปานกลาง แหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกบริการทางการเงิน ได้แก่ แอปพลิเคชันของธนาคารต่างๆ รู้จักรูปแบบการออมมากที่สุด ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ รูปแบบเงินสด สอดคล้องกับ นิชากรชัยศิริ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่าพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการออมเงินโดยฝากธนาคารอยู่ในระดับมากที่สุด การออมเงินโดยถือเป็นเงินสดอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ $\bar{X}=3.40$ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์ T test independent พบว่าเพศมีผลต่อรูปแบบการออมเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล ทองคำ กรมธรรม์ประกันชีวิต อสังหาริมทรัพย์ และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ สอดคล้องกับปิยรัตน์ กฤษณามระ และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาดี และรายได้ระดับปานกลางค่อนข้างสูง มีวัตถุประสงค์หลักของการออมคือ เพื่อใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ รูปแบบการออมที่เลือกคือ การฝากเงินกับธนาคาร ซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และซื้ออสังหาริมทรัพย์มากกว่าการลงทุนซื้อตราสารการเงินในตลาดทุน ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวพบว่าความรู้ทางการเงินระดับ

ต่ำ ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกับนักเรียนที่มีความรู้ระดับกลาง และระดับสูง ส่วนผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าความรู้ทางการเงินมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ สอดคล้องกับศิวะกรุณาเพ็ญ (2560) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและพฤติกรรมการออม ของคน Gen Y. พบว่าวัตถุประสงค์การออมสำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการออมของคน Gen Y พบว่า พฤติกรรมการเงิน ความรู้ทางการเงิน ความตระหนักรู้เกี่ยวกับการวางแผนเกษียณอายุ และทัศนคติทางการเงิน มีผลต่อระดับการออมของคน Gen Y อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ และรูปแบบการออมแบบพันธบัตรรัฐบาลกับเงินสดมีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ สอดคล้องกับอนงค์นุช เทียนทองและ ภัฏญารัตน์ วงษ์ชมภู (2554) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและรูปแบบการออมของพนักงานสถาบันการเงินและ ข้าราชการในจังหวัดอุดรธานี. กลุ่มตัวอย่าง เลือกที่จะออมเงินมากกว่าลงทุนทางการเงินซึ่งการออมเงินจะออมในรูปแบบฝากออมทรัพย์ และฝากแบบสหกรณ์ออมทรัพย์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการศึกษาความรู้ทางการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณในวัยผู้ใหญ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า นักเรียนมีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับคะแนนปานกลาง

ส่วนใหญ่รู้จักรูปแบบการออมมากที่สุด ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ รองลงมาคือเงินฝากประจำ และนักเรียนยังมีพฤติกรรมเก็บออมเงินอยู่ในระดับปานกลาง และยังมีพฤติกรรมทางด้านทัศนคติการวางแผนการเงินส่วนบุคคลอยู่ในระดับน้อยสืบเนื่องจากนักเรียนคิดถึงเรื่องค่าใช้จ่ายในปัจจุบันสำคัญกว่าในอนาคต ดังนั้นจากงานวิจัยสามารถให้ทางโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริม

ให้นักเรียนและเยาวชนเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของเงินออม รูปแบบการออมและการลงทุนทางการเงินที่หลากหลาย และการวางแผนทางการเงินเพื่อสร้างอุปนิสัยและวินัยทางการเงินที่ดี เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินที่ดีในอนาคต สามารถช่วยประเทศชาติทางอ้อมในการสะสมเงินออมของชาติได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566, 14 กันยายน). ผู้ใหญ่วัยเริ่ม คำศัพท์จิตวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/emerging-adulthood>
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). 4 Steps วางแผนการเงินฉบับนักศึกษา. <https://www.set.or.th/th/education-research/education/happymoney/university-student>
- ธนาคารออมสิน. (2563, 27 สิงหาคม). ปลุกฝังการออมเงินตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อสร้างวินัยทางการเงินที่ดีในอนาคต. https://oomtang.gsb.or.th/kms/kms_view/197
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). การวางแผนการเงิน. https://www.bot.or.th/th/satang-story/fin-d-we-can-do/toolkits_secondaryschool.html
- ณิชากร ชัยศิริ, เจษฎา นกน้อย, & วาสนา สุวรรณจิตร. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(3), 129-136.
- ปิยรัตน์ กฤษณามระ, พัชรวัลย์ ชัยปาณี, เมธิณี วณิกกุล, รัฐชัย ศีลาเจริญ, & นาถฤดี ศุภกิจจารักษ์. (2554). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 33(129), 93-120.
- ศิวัช กรุณาเพ็ญ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและพฤติกรรมการออมของคน Gen Y [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์. (2565, 10 มิถุนายน). ข้อมูลจำนวนนักเรียน. <https://web2564.sec40.go.th>
- อนงค์นุช เทียนทอง, & ภัฏญารัตน์ วงษ์ชมภู. (2554). พฤติกรรมและรูปแบบการออมของพนักงานสถาบันการเงินและข้าราชการในจังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัย มข, 10(2), 236-247.

การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม*

The Adaptation of Pantainorasingh Narratives in Popular Culture

อภิวัดน์ สุธรรมดี¹, สมบัติ สมศรีพลอย²

Apiwat Suthamdee¹, Sombat Somsriploy²

Received: 14 June 2024

Revised: 22 August 2024

Accepted: 13 September 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ และวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ส่วนใหญ่ยังคงโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่แสดงถึงความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี นอกจากนี้ยังพบการเพิ่มโครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรอง ได้แก่ มิตรภาพระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือ ความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนาง ด้านเนื้อหาและ ตัวละครพบการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์และเป็นเหตุเป็นผล โดยได้เค้าโครงมาจากพงศาวดารแต่ปรับเปลี่ยนรายละเอียด และอีกส่วนหนึ่งสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ อนึ่งเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมส่วนใหญ่นำเสนอภาพลักษณ์ด้านดีของพระเจ้าเสือ อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมที่มีต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ได้แก่ อิทธิพลด้านผู้เสพ ด้านสื่อ ด้านธุรกิจ ด้านนโยบายรัฐชาติ และด้านแนวคิดร่วมสมัย อิทธิพลเหล่านี้ไม่ได้แยกเป็นเอกเทศ แต่ประสานร่วมกันอยู่ในการดัดแปลงตัวบทหนึ่งๆ ทั้งนี้เพื่อให้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่ดัดแปลง “ถูกใจ” ผู้ชมไม่ล้าสมัย สามารถสร้างกำไร รวมถึงยังให้รสด้านความบันเทิง และมี “แก่นสาร” ทางความคิดเหมาะสมยุคสมัย

คำสำคัญ: การดัดแปลง, เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์, วัฒนธรรมประชานิยม

* จริยธรรมวิจัย COE No. 660701 รับรอง: 17 ก.ค.66

¹ รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, อีเมล: Apiwat.su@bsru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, อีเมล: Sombat.so@bsru.ac.th

¹ Associate Professor in the department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdej chaopraya Rajabhat University, Email: Apiwat.su@bsru.ac.com

² Assistant Professor in the department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdej chaopraya Rajabhat University, Email: Sombat.so@bsru.ac.th

Abstract

This study aims to examine the adaptation of Pantainorasingh narratives in modern media and analyze the influence of popular culture on these adaptations by collecting data from printed documents, electronic sources, and the internet. The findings revealed that most adaptations of the Pantainorasingh narrative retain the original plot and themes emphasizing faithfulness and loyalty. Additionally, subplots and secondary themes have been introduced, including the friendship between Pantainorasingh and Phra Chao Suea, and the romantic relationship between Pantainorasingh and Nuan. The storyline, events, and characters have been expanded to make the narrative more coherent and complete. While based on historical chronicles, many details have been modified, and some aspects created from imagination. Furthermore, most representations in popular culture highlight the favorable image of Phra Chao Suea. The influences of popular culture on these adaptations include those of audiences, media, business interests, national policy, and contemporary ideologies. These influences are not isolated but intertwined within the adaptation of each narrative to ensure it remains relevant, generates profit, provides entertainment value, and conveys meaningful messages aligned with contemporary values.

Keyword: Adaptation, Pantainorasingh Narrative, Popular Culture

บทนำ

“พันท้ายนรสิงห์” เป็นนามของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่คนไทยรับรู้อย่างกว้างขวาง เหตุเพราะเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้รับการผลิตซ้ำเรื่อยมาในสื่อวัฒนธรรมประชานิยม ปัจจุบันนอกจากพันท้ายนรสิงห์จะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึง “ความซื่อสัตย์” และ “ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์” แล้ว พันท้ายนรสิงห์ยังได้กลายเป็น “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” มีสถานะเป็นเทพ/เทวดาที่ชาวสมุทรสาครให้ความเคารพนับถือ

แม้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์จะเป็นที่รับรู้ว่าเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าเสือหรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ ที่ 8 ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ 29 แห่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.2246-2251) แต่ในพงศาวดารสมัยนั้น เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ

พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) ทำให้การขุนหลวงหาวัด ฯลฯ กลับไม่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ไว้ สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์อาจมิใช่เรื่องที่เล่ากันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ปรากฏอยู่ในเอกสารประวัติศาสตร์ที่ได้ชำระขึ้นในภายหลัง คือ สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติช มิวเซียม พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ฯลฯ ซึ่งเนื้อความที่เล่าไว้มีเนื้อหา สั้นๆ ประมาณ 2 หน้า

อย่างไรก็ตาม จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้มีวิวัฒนาการต่อไปอย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุอาจเป็นเพราะเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ อีกทั้งยังนำเสนอ “ความคิด/อุดมการณ์” บางอย่างที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย นอกจากนี้ สุนทร

ชุดนิธราชนก (2561) ยังได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ซึ่งเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าเสือ ในลักษณะพระมหากษัตริย์ที่มีไยดีถือกฎระเบียบ บ้านเมืองเป็นหลักนั้น เรื่องเล่านี้อาจเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ดี สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย

การนำเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มาดัดแปลง เป็นสื่อสมัยใหม่ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2488 ในรูปแบบ “ละครเวที” กำกับการแสดงโดยพระเจ้า วรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ละครเวที เรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดในช่วงสงคราม และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การดัดแปลงครั้งนี้ ผู้สร้างได้สร้างสรรค์ตัวละครคนรักของพันท้าย นรสิงห์ให้มีตัวตนที่เด่นชัดขึ้น และกำหนดนาม ให้ว่า “นวล” อีกทั้งยังได้เพิ่มบทการรำลา ครั้งสุดท้ายระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวลที่กำลัง ตั้งท้อง ก่อนที่พันท้ายนรสิงห์จะประสบเคราะห์ กรรมสิ้นชีวิต “บทเพลงน้ำตาแสงใต้” ได้ถูก ประพันธ์ขึ้นเพื่อพรรณนาความรู้สึกอาลัยรักของ พันท้ายนรสิงห์ที่มีต่อหญิงคนรัก จะเห็นว่าการ ดัดแปลงในครั้งนี้ ส่งผลให้ “พันท้ายนรสิงห์” มีตัวตน มากขึ้น เป็นมนุษย์ปुरुषที่จับต้องได้ และทำให้ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์กลายเป็นโศกนาฏกรรม ความรักที่จบลงด้วยความพลัดพราก ต่อมา ผู้กำกับท่านเดิมนี้ได้นำเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ไปสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ซึ่งออกฉายใน พ.ศ. 2493 ภาพยนตร์เรื่องพันท้าย นรสิงห์ได้รับความนิยมจากผู้ชมทั่วประเทศ นับ เป็นภาพยนตร์ที่เป็นประวัติการณ์ และมีอิทธิพล ต่ออารมณ์และความเชื่อของผู้คนทั่วไปในสังคม ไทย ตั้งแต่นั้น เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ก็ได้รับการ ดัดแปลงเป็นทั้งละครเวที ภาพยนตร์ ละคร โทรทัศน์ เพลง ฯลฯ เรื่อยมา กระทั่งปัจจุบัน (หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), 2565: ออนไลน์) ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ (2545: 3) อธิบายว่า การดัดแปลง

(adaptation) หมายถึง การแปลงงานวรรณกรรม ประเภทหนึ่งให้เป็นอีกประเภทหนึ่ง การดัดแปลง มีหลายลักษณะ อาทิ การดัดแปลงเนื้อหา การ ดัดแปลงเนื้อหานั้นอาจดัดแปลงโดยรักษาโครง เรื่องไว้ แต่เปลี่ยนรายละเอียดทั้งตัวละครและฉาก หรืออาจดัดแปลงเนื้อหาโดยการเขียนบทต่อเติม จากเรื่องเดิมก็ได้ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ปรากฏ การดัดแปลงที่สำคัญ คือ การดัดแปลงเนื้อหา และ การข้ามพรมแดนสื่อ ตัวอย่างกรณีการดัดแปลง เนื้อหา เช่น การเพิ่มเหตุการณ์และเรื่องราวเพื่อ อธิบายว่า การที่เรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้ไม่ได้เกิดแต่ อุบัติเหตุ หากเป็นความจงใจของพันท้ายนรสิงห์ ที่ต้องการป้องกันพระเจ้าเสือจากเหตุการณ์ลอบ ปลงพระชนม์ อนึ่ง ผู้ที่จะกระทำการลอบปลง พระชนม์นั้นเป็นเจ้านายที่มีบุญคุณอุ้มชูพันท้าย นรสิงห์มาแต่อดีต พันท้ายนรสิงห์จึงพลีชีพตัวเอง ทั้งเพื่อปกป้องเจ้านายเก่า (มิให้ทำการได้) และ พระมหากษัตริย์ (ที่รับราชการอยู่ในปัจจุบัน) ส่วนการดัดแปลงข้ามพรมแดนสื่อ คือ การดัดแปลง เรื่องพันท้ายนรสิงห์เพื่อนำเสนอในรูปแบบของ “สื่อ” ที่แตกต่างกัน ซึ่งสื่อแต่ละแบบอาจมีจุดประสงค์ ที่แตกต่างกัน เช่น ละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง สารคดีมีจุดประสงค์ เพื่อเสนอข้อเท็จจริง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ สื่อเหล่านี้ จึงต้องมีการปรับเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ รวมถึง อาจมีการตีความใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัยด้วย การศึกษากระบวนการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์อาจเผยให้เห็นรูปแบบการดัดแปลงเพื่อ ให้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ดำรงอยู่อย่าง “ต้องใจ” ประชาชนคนไทย

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ และสื่อกลางที่ทำหน้าที่เผยแพร่สำนวนที่ดัดแปลง ล้วนเกี่ยวข้องกับ “วัฒนธรรมประชานิยม” กล่าว คือ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้วิวัฒน์จากเรื่องเล่า ที่บันทึกพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์มา

เป็น “เรื่องเล่าของมวลชน” การผลิต การเผยแพร่ การจำหน่าย ผู้สร้าง ผู้เสพ ล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยม ตัวอย่างเช่น เมื่อนำเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ ผู้สร้างต้องขยายเพิ่มเติมเนื้อหาให้สอดคล้องกับสื่อละครโทรทัศน์ที่ต้องยาวหลายตอน นอกจากนี้ ผู้สร้างยังสร้างโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ละครโทรทัศน์ขายได้มีกำไร เป็นที่นิยม ดังนั้นจึงต้องดัดแปลงเรื่องให้สนองความสนใจของผู้คนทั่วไป เช่น มีโครงเรื่องที่สนุกน่าติดตาม มีความร่วมสมัยและสมจริงภายใต้ตรรกะร่วมสมัย ในขณะเดียวกันก็ยังสามารถนำเสนอแก่นเรื่องหรืออุดมการณ์บางอย่างที่เป็น “อัตลักษณ์” ของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

ศิริพร ภักดีผาสุข (2556: 269-270) อธิบายว่า วัฒนธรรมประชานิยม เป็นวัฒนธรรมของมวลชนคือเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นหรือผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตแบบใหม่ของกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการเกิดสังคมเมือง อีกประการหนึ่งวัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตเพื่อคนจำนวนมาก มีการกระจายผ่านระบบธุรกิจการค้า และ/หรือถ่ายทอดผ่านสื่อ ส่งผลให้วัฒนธรรมประชานิยมเป็นสิ่งที่มวลชนรับรู้และเสพร่วมกัน วัฒนธรรมประชานิยมเกี่ยวข้องกับทุน การผลิต การเผยแพร่ สื่อสมัยใหม่ ผู้สร้าง ผู้เสพ และแนวคิด/ฐานคิด และปรากฏการณ์ทางสังคม ณ ช่วงเวลาที่มีการดัดแปลง วัฒนธรรมประชานิยมจึงอาจเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “พันท้ายนรสิงห์” ในวงวิชาการมีปรากฏไม่มากนัก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ส่วนหนึ่ง มุ่งศึกษาในด้านมานุษยวิทยา อาทิ งานของ นฤพนธ์ ตัวงวิเศษ (2560) ด้านคติชนกับการท่องเที่ยว อาทิ งานของ อภิวัฒน์ สุธรรมดี (2565) ส่วนที่ศึกษาการผลิตซ้ำเรื่อง

พันท้ายนรสิงห์ในบริบทสมัยใหม่ มีเพียงงานของปรมาภรณ์ ลิ้มปีเลิศเสถียร (2561) ซึ่งมุ่งเน้นการรวบรวมลักษณะการผลิตซ้ำในภาพรวม

งานวิจัยเรื่อง “การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม” นี้ จะขยายองค์ความรู้โดยจะวิเคราะห์ให้เห็นว่า ในการผลิตซ้ำนั้น เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้ดัดแปลงด้วยกระบวนการอย่างไรบ้าง และมีอิทธิพลใดบ้างอยู่เบื้องหลังกระบวนการดัดแปลง การศึกษานี้ อาจช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในแง่ที่เผยให้เห็นกระบวนการดัดแปลงเรื่องเล่าอิงประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับบริบทรัฐชาติและบริบทวัฒนธรรมประชานิยม สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่ในการสร้าง สื่อ และถ่ายทอดวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

วิธีการศึกษา

1. การรวบรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์จากเอกสารประวัติศาสตร์ และพงศาวดารในสมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ เพื่อสรุปลักษณะข้อมูลเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ที่เป็น “ฐาน” สู่การดัดแปลง
2. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การจัดกระทำกับตัวบทข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษา (ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี เพลง และการ์ตูน) ได้แก่ การถอดเทป การสรุปเนื้อหาสำคัญ และการเรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบเอกสาร
3. การวิเคราะห์ และเปรียบเทียบเนื้อหาเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่เป็นตัวบทร่วมสมัย ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดัดแปลง ได้แก่

การขยายความ การตัดทอน การเปลี่ยนแปลง และ การคงเดิม โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของ เรื่องเล่า ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อหา และตัวละคร โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเล่าและการดัดแปลง

4. เชื่อมโยงบริบททางสังคม ปรากฏการณ์ร่วมสมัย ผู้สร้าง-ผู้เสพ แนวคิด/ฐานคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ และอิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมที่ส่งผลต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในบริบทสมัยใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม

5. สรุปผล เรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบเอกสาร และนำเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณะ

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่และวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในชั้นแรก ผู้วิจัยจะนำเสนอเรื่องเล่า “พื้นที่ยานรสิงห์” ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์ จากนั้นจะนำเสนอรูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ พร้อมทั้งวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ จากนั้นจะวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมประชานิยมต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ รายละเอียดดังนี้

เรื่องเล่า “พื้นที่ยานรสิงห์” ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ยานรสิงห์ปรากฏอยู่ในพงศาวดารและเอกสารโบราณสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 5 ชิ้น ได้แก่ 1) พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม 2) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ (ฉบับตัวเขียน) 3) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ

หมอบรัดเล 4) พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และ 5) โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ซึ่งเอกสารเหล่านี้ ได้รับการชำระหรือแต่งขึ้นในระหว่างสมัยรัชกาลที่ 1-5 ของกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ เอกสารลำดับที่ 1-4 เป็นพงศาวดารที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในรูปแบบที่เป็นชนบีสืบทอดกันมาแต่โบราณ ส่วนเอกสารลำดับที่ 5 ได้แก่ โคลงภาพพระราชพงศาวดารนั้น มีลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย โดยการดัดสรรของรัชกาลที่ 5 แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นศิลปะในรูปแบบที่ต่างออกไป คือเป็นภาพวาด และบทกวีบรรยายภาพ กระนั้น เอกสารชิ้นนี้ก็เป็นเอกสารเก่าแก่ที่ปรากฏเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ชิ้นแรกๆ ถัดจากพงศาวดารต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น ด้วยเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์มิได้ปรากฏอยู่ในพงศาวดารอื่นๆ ที่เก่ากว่า เช่น พระราชพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา และพระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี ฯลฯ ดังนั้น “เรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์” จึงอาจเป็นเรื่องราวที่ได้รับการแทรกหรือเพิ่มเติมเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ราวๆ พ.ศ. 2350 (รัชกาลที่ 1) เป็นต้นมา

หากจำแนกเหตุการณ์หลักใน “เรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์” ตามลำดับเวลาเป็น 4 เหตุการณ์หลัก คือ 1) ชีวิตในวัยเยาว์ 2) การรับราชการ 3) เรื่องพระที่นั่งชนกิงไม้และการประหาร และ 4) เหตุการณ์หลังการประหารชีวิต ในพงศาวดารและเอกสารประวัติศาสตร์ปรากฏเรื่องราวเฉพาะเหตุการณ์ในลำดับที่ 3 และ 4 เท่านั้น เรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์จึงเป็นเพียงเรื่องเล่าสั้นๆ ที่ไม่ได้ให้รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับพื้นที่ยานรสิงห์ไว้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วน

องค์ประกอบของ “เรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์” ด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อเรื่อง และ ตัวละครที่ปรากฏในเอกสารชิ้นต้น มีดังนี้ **ด้านโครงเรื่อง**

โครงเรื่องของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์คือ “การ ยึดมั่นในกฎระเบียบของบ้านเมือง และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ซื่อตรง” ทั้งนี้ พฤติกรรม และความขัดแย้งสำคัญ คือ พันท้ายนรสิงห์เป็น ผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ในขณะที่พระเจ้าเสือทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตา ต่อ พันท้ายนรสิงห์จึงประสงค์จะอนุโลม กฎระเบียบ ท้ายที่สุด ความขัดแย้งนี้จบลงโดย การยึดกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง เป็นสำคัญ **ด้านแก่นเรื่อง** แก่นเรื่องในเรื่องเล่า พันท้ายนรสิงห์ คือ “ความซื่อสัตย์” ความซื่อสัตย์ ในที่นี้ตีความเชื่อมโยงได้หลายอย่าง เช่น การ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การซื่อสัตย์ต่อกฎระเบียบของ บ้านเมือง และการซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ **ด้านเนื้อเรื่อง** เนื้อเรื่องในเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ประกอบด้วยเหตุการณ์หลักตามลำดับ คือ 1) พระเจ้าเสือเสด็จไปทรงเบ็ด ปากน้ำสาครบุรี 2) เรือ พระที่นั่งชนกิ่งไม้จนโขนเรือหัก 3) พันท้ายนรสิงห์ทูล ขอให้ประหารชีวิตตามกฎมณเฑียรบาล 4) พระเจ้า เสือทรงมีพระเมตตาจึงพระราชทานอภัยโทษ แต่สุดท้ายก็ต้องจำพระทัยรับสั่งให้ประหารชีวิต ตามขนบธรรมเนียม และ 5) พระราชทานเพลิงศพ และพระราชทานเงินและสิ่งของแด่ภรรยาและบุตร ของพันท้ายนรสิงห์ **ด้านตัวละคร** เรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์ปรากฏตัวละครเพียง 2 ตัว ได้แก่ พระเจ้า เสือ ซึ่งเป็นตัวละครหลายมิติ และพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งเป็นตัวละครมิติเดียว

จากการศึกษาพงศาวดารข้างต้น ผู้วิจัย พบว่าพงศาวดารทั้ง 4 ฉบับมีเนื้อความตอนที่ เล่าถึงพันท้ายนรสิงห์เหมือนกัน ส่วนที่แตกต่างกัน บ้างเล็กน้อยมีเพียงการสะกดคำ เป็นไปได้ว่า พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม ซึ่งชำระขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ 1 และพระบาท สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ครั้งยังดำรงตำแหน่งเป็นกรมพระราชวังบวร

สถานมงคล นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 1 เมื่อ ปี พ.ศ. 2350 อาจเป็นต้นแบบให้พงศาวดารฉบับ อื่นๆ ที่จดจารขึ้นภายหลัง ส่วนโคลงภาพพระราช พงศาวดาร เนื้อความที่เล่าเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ ดำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับ บริติช มิวเซียมทุกประการ เพียงแต่เล่าเรื่องให้ กระชับขึ้นเพราะถูกจำกัดคำ ความ โดยรูปแบบ ของ ฉันทลักษณ์โคลง

ภาพที่ 1 โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง

พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559

ที่มา: <https://www.siamzone.com/movie/m/7967>

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่ได้รับการดัดแปลง เป็นสื่อสมัยใหม่ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี การ์ตูน และเพลง จำนวนทั้งสิ้น 10 ชิ้นงาน การ ดัดแปลงด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อหา และ ตัวละคร ในภาพรวมสรุปได้ดังนี้

ตัวบทในการวิเคราะห์	การดัดแปลง โครงเรื่อง			การดัดแปลง แก่นเรื่อง			การดัดแปลง เนื้อหา			การดัดแปลง ตัวละคร		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.ภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2493)	✓		✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓
2.ภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2525)		✓			✓	✓	✓	✓		✓		✓
3.ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2559)	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓
4.สารคดีเล่าเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ¹ (พ.ศ. 2562, พ.ศ. 2564)	1	✓		✓			✓			✓	✓	
	2	✓		✓			✓			✓	✓	
5.บทเพลงเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ ² (พ.ศ. 2555, พ.ศ. 2557, พ.ศ. 2558)	1		✓		✓		✓					✓
	2	✓		✓				✓			✓	
	3	✓		✓	✓		✓	✓			✓	
6.หนังสือการ์ตูนภาพพันท้ายนรสิงห์ ³ (พ.ศ. 2549, พ.ศ. 2558)	1	✓		✓			✓			✓		
	2	✓		✓	✓		✓					✓
ความถี่	8	2	4	8	2	2	9	5	2	6	4	5

รูปแบบการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในสื่อร่วมสมัย

โครงเรื่อง	1.การคงโครงเรื่องหลัก	2.การเปลี่ยนโครงเรื่องหลัก	3.การเพิ่มโครงเรื่องรอง
แก่นเรื่อง	4.การคงแก่นเรื่องหลัก	5.การเปลี่ยนแก่นเรื่องหลัก	6.การเพิ่มแก่นเรื่องรอง
เนื้อหา	7.การเพิ่มเหตุการณ์	8.การตัดเหตุการณ์	9.การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของ
ตัวละคร	10.การเพิ่มตัวละคร	11.การตัดตัวละคร	12.การเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัว

¹ 1) รายการอั้งที่งี่เสียว (ช่อง 8) ตอน “เปิดตำนาน พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2562 2) รายการเที่ยวได้ไม่ลบลู่ ตอน “พันท้ายนรสิงห์ ศาลพันท้ายนรสิงห์จุดประหารพันท้ายนรสิงห์ พระเจ้าเสือ” พ.ศ. 2564

² 1) เพลงน้ำตาแสงใต้ ขับร้องโดย นภัทร อินทร์ใจเอื้อ พ.ศ. 2555 2) เพลงพันท้ายนรสิงห์ ขับร้องโดยปาล ประกาศิต พ.ศ. 2557 3) เพลงพันท้ายนรสิงห์ ขับร้องโดย นรอรธ จันทร์กล้า พ.ศ. 2558

³ 1) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์อิคิวพลัส พ.ศ. 2549 2) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์ พ.ศ. 25

ภาพที่ 2 สรุปภาพรวมการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นที่ยานรสิงห์ในสื่อร่วมสมัย

จากตารางข้างต้น สรุปการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่พบได้ดังนี้

1. การดัดแปลงโครงเรื่อง จากตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 ตัวบท พบว่า 8 ตัวบท เช่น ภาพยนตร์พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ.2493 ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559 การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2549 (สำนักพิมพ์อีคิวพลัส) ฯลฯ ต่าง “คงโครงเรื่องเดิมของเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์” กล่าวได้ว่า การดัดแปลงส่วนใหญ่รักษาโครงเรื่องเดิม คือ โครงเรื่องที่มุ่งเสนอความขัดแย้งสำคัญในแง่ที่พันท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามพระเบียบอย่างเคร่งครัด โครงเรื่องดังกล่าวเกิดจากการประกอบสร้างความทรงจำทางสังคมของผู้คนในชุมชนที่มองว่าพันท้ายนรสิงห์คือบุคคลศักดิ์สิทธิ์ หนึ่ง แม้จะยังคงโครงเรื่องหลักแต่ได้พบ “การเพิ่มโครงเรื่องรอง” ในตัวบท 4 ชิ้น เช่น ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2559 การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2558 (สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์) ฯลฯ ซึ่งโครงเรื่องรองที่เพิ่มเข้ามาคือ ความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล และมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้ายนรสิงห์ โครงเรื่องทั้งสองแบบที่เพิ่มเข้ามานี้ ทำให้ตัวบทการดัดแปลงกลายเป็นนวนิยายหรือบันเทิงคดีขนาดยาวที่มีหลายเหตุการณ์ หลายความขัดแย้ง ซึ่งทำให้เรื่องสนุกสนานและหลากหลายมากยิ่งขึ้นสัมพันธ์กับสื่อได้แก่ ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ที่นำเสนอเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในฐานะสื่อบันเทิง นอกจากนี้ ยังพบตัวบทการดัดแปลงที่เปลี่ยนโครงเรื่องหลัก ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ ที่นำเสนอมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้ายนรสิงห์เป็นประเด็นหลัก ทั้งนี้เพื่อเอื้อให้ดารานำ คือ สมบัติ เมทะนี และสรพงศ์ ชาตรี มีบทบาทเด่นเท่ากัน ส่วนเพลงนำตาแสงใต้ มีโครงเรื่องที่กล่าวถึงความรักของพันท้าย

นรสิงห์และนวลเป็นหลัก มีเนื้อความสั้นๆ ที่เน้นถึงความซาบซึ้งและอาลัยรัก

2. การดัดแปลงแก่นเรื่อง จากตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 ตัวบท พบว่า 8 ตัวบท “ยังคงแก่นเรื่องหลัก” ตามพงศาวดาร นั่นคือ “ความซื่อสัตย์” กล่าวได้ว่า การผลิตซ้ำส่วนใหญ่ยังคงแก่นเรื่องเดิม ทำให้ “พันท้ายนรสิงห์” ได้รับการขนานนามว่า “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” ส่วน “การเปลี่ยนแก่นเรื่องหลัก” พบไม่มาก อาทิ ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2525 ที่เน้นเสนอความผูกพันระหว่างพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องข้างต้น “ความซื่อสัตย์” ได้กลายเป็นแก่นเรื่องรอง เมื่อพิจารณาในภาพรวม จะพบว่า “ความซื่อสัตย์” เป็นประเด็นสำคัญ ที่ได้รับการนำเสนอ เน้นย้ำ และสืบทอดในการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

3. การดัดแปลงเนื้อหาของเรื่อง การดัดแปลงเนื้อหาพบทั้งการเพิ่มเหตุการณ์ การตัดเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษาพบว่า “การเพิ่มเหตุการณ์” เป็นประเด็นการดัดแปลงที่พบมากที่สุด ดังจะเห็นจากตารางว่า พบการเพิ่มเหตุการณ์ถึง 9 ชิ้นงาน (จากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 10 ชิ้นงาน) เหตุการณ์ที่เพิ่มเข้ามาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์ในระยะก่อนที่จะได้พบกับพระเจ้าเสือ กล่าวคือ เพิ่มภูมิหลังชีวิตพันท้ายนรสิงห์ ทั้งในแง่ครอบครัว ความเป็นอยู่ รวมถึงความรัก นอกจากนี้ ยังเพิ่มเหตุการณ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ความผูกพัน ระหว่างพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ รวมถึง การเข้ารับราชการ และ เพิ่มความขัดแย้งอื่นๆ ส่วน “การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์” ที่น่าสนใจคือ การเปลี่ยนมูลเหตุที่เรือพระที่นั่งเอกชัยชนกิ่งไม้ จากที่ตัวบท

ตัวบทในการวิเคราะห์		ลำดับเหตุการณ์หลัก										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.พระราชพงศาวดารกรุงสยามฉบับบริติชมิวเซียม (พ.ศ. 2350)		-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	-
2.ภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2493)		-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓
3.ภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2525)		-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓
4.ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2559)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓
4.สารคดีเล่าเรื่องพันท้ายนรสิงห์	1) รายการอิงอิงสิ่งเดียว ตอน “เปิดตำนานพันท้ายนรสิงห์” (พ.ศ. 2562)	-	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
	2) รายการเที่ยวได้ไม่ลบลู ตอน “เปิดตำนานพันท้ายนรสิงห์ ๑” (พ.ศ. 2564)	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓
5.บทเพลงเกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์	1) เพลงน้ำตาแสงใต้ (พ.ศ. 2555)	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
	2) เพลงพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2557)	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓
	3) เพลงพันท้ายนรสิงห์ (พ.ศ. 2558)	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	✓
6.หนังสือการ์ตูนภาพพันท้ายนรสิงห์	1) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์อิควิลัส (พ.ศ. 2549)	-	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
	2) การ์ตูนพันท้ายนรสิงห์ สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์ (พ.ศ. 2558)	-	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓

เปรียบเทียบเหตุการณ์หลักในเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์จากพงศาวดารและตัวบทการดัดแปลงในสื่อสมัยใหม่

1. พันท้ายนรสิงห์เป็นกำพร้าบิดา อาศัยอยู่กับแม่ตาบอด ต่อมาได้เป็นลูกบุญธรรมพระพิชัย ได้ฝึกการต่อสู้หมัดมวยในสำนักพระพิชัย
2. ทหารหลวงดูคร่ำคร่าหญิงพรหมจารีและบุตรติดบั้งคับเอาทรัพย์สินประชาชนโดยอ้างว่าเอาไปถวายพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์เข้าต่อสู้ขัดขวางทหารหลวง
3. พันท้ายนรสิงห์ขมขมกับพระเจ้าเสือและก่อเกิดเป็นมิดรภาพ
4. ความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล
5. พันท้ายนรสิงห์เข้ารับราชการกับพระเจ้าเสือ และได้ร่วมกันต่อสู้ปราบปรามกบฏและศัตรู
6. พระพิชัยลอบปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์ต้องเลือกข้างระหว่างพระพิชัยกับพระเจ้าเสือ
7. เรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้ ประหารชีวิต และสร้างศาลเพียงตาขึ้นพลีกรรม
8. พระเจ้าเสือโปรดให้จัดการพระราชทานเพลิงศพแก่พันท้ายนรสิงห์ และพระราชทานเงินและสิ่งของแก่บุตรภรรยา
9. พระราชกรณียกิจของพระเจ้าเสือในการขุดคลองสนามชัย และอื่น ๆ
10. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นบูชาพันท้ายนรสิงห์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับตำนาน และความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเจ้าพ่อพันท้ายนรสิงห์
11. พันท้ายนรสิงห์ในฐานะเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์และวีรบุรุษของแผ่นดิน

ภาพที่ 3 ตารางเปรียบเทียบเหตุการณ์หลักเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในพงศาวดารและสื่อสมัยใหม่

ในพงศาวดารเล่าว่าเป็นอุบัติเหตุ เพราะคลองโคกขาม นั้นแคบแค้วมาก เป็นพันท้ายนรสิงห์จึงใจนาเรือ เข้าชนกับกิ่งไม้ ทั้งนี้เพราะพันท้ายนรสิงห์ได้รับรู้ มาว่าปลายค้งน้ำด้านหน้าจะมีกบฏดักรออยู่เพื่อ ลอบปลงพระชนม์พระเจ้าเสือ

4. การดัดแปลงตัวละคร การดัดแปลง เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นบันเทิงคดี ทั้งในรูปแบบภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ มักมี “การเพิ่ม ตัวละคร” เช่นในสำนวนที่สร้างสรรคเป็นละคร โทรทัศน์ พ.ศ. 2559 มีการเพิ่มตัวละครที่มีบทบาท ต่อเรื่อง เช่น พระพิชัย (พ่อบุญธรรมพันท้ายนรสิงห์) พระยาราชสงคราม (ตัวร้าย) ทับทิม (บุตรพระพิชัย ซึ่งหลงรักพันท้ายนรสิงห์) ฯลฯ ตัวละครที่เพิ่ม เข้ามานี้ สัมพันธ์กับการเพิ่มโครงเรื่องรอง และการเพิ่มเหตุการณ์ ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการ ดัดแปลงตัวละคร คือ “การเปลี่ยนแปลงลักษณะ ของตัวละคร” โดยเฉพาะตัวละคร “พระเจ้าเสือ” ที่ตัวบทการดัดแปลงที่เป็นบันเทิงคดีล้วนนำเสนอ เรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ในด้านบวกหรือด้านที่ ดีงาม อีกทั้งยังไม่ปรากฏเรื่องราวด้านลบ เช่น ความ ดุร้าย โลเล ไร้เหตุผล ฯลฯ ดังที่ปรากฏในตัวบท พงศาวดาร กล่าวให้ชัดขึ้น พระเจ้าเสือในตัวบท การดัดแปลงส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ที่ รักชาติ รักมิตร มีอารมณ์ขัน ใจกว้าง เป็นลูกผู้ชาย เป็นผู้มีความสามารถในการต่อสู้และการรบ ฯลฯ ภาพในด้านบวกของพระมหากษัตริย์นี้ ส่วนหนึ่งอาจ สัมพันธ์กับแนวคิด “ธรรมราชา” ที่ พระมหากษัตริย์ ในอุดมคติครองแผ่นดินโดยธรรม

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า เรื่องเล่าพัน ท้ายนรสิงห์ในพงศาวดารมีเนื้อความสั้นๆ ที่เน้น เหตุการณ์เรือชนกิ่งไม้ การประหารชีวิต และการ ขุดคลอง ต่อมาเมื่อมีการดัดแปลงเรื่องเล่า พันท้ายนรสิงห์เป็นบันเทิงคดี เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ก็จะมีการเพิ่มเติมเหตุการณ์ เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ครอบครัว และความรักของ

พันท้ายนรสิงห์ รวมถึงมิตรภาพระหว่างพันท้าย นรสิงห์กับพระเจ้าเสือ ทำให้พันท้ายนรสิงห์มี ตัวตนอย่างมนุษย์ปุถุชนมากขึ้น เรื่องเล่าของ พันท้ายนรสิงห์จึงสามารถโน้มน้าวหรือสร้าง สุนทรียรสให้เกิดขึ้นแก่ผู้ชมได้ เรื่องเล่าพันท้าย นรสิงห์กลุ่มที่เป็นสารคดีจะเน้นข้อเท็จจริง เหตุการณ์ จะเน้นไปที่การประหารชีวิต ความซื่อสัตย์ และ สถานที่ที่ปรากฏตามตำนาน ส่วน บทเพลงมี เนื้อความเพียงสั้นๆ จึงมักนำเสนอประเด็นที่ไม่ ซับซ้อน สั้นๆ ชัดเจน เช่น ความรัก และวีรกรรม ของพันท้ายนรสิงห์เป็นต้น ส่วนตัวบทที่เป็น การ์ตูน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้และกล่อมเกล าให้เยาวชนรักชาติ รักสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีบุคคลต้นแบบ จึงเน้นนำเสนอเรื่องราวของ พันท้ายนรสิงห์และพระเจ้าเสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณธรรมของพันท้ายนรสิงห์และพระราชกรณียกิจ ของพระเจ้าเสือ โดยไม่กล่าวถึงประเด็นความรัก ดังนั้นหากยึดตัวบทพงศาวดารเป็นตัวตั้ง จะพบว่า เหตุการณ์ในพงศาวดารอยู่ในลำดับเหตุการณ์ 7-9 ดังนั้น ตัวบทการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ ในสื่อสมัยใหม่ทุกชิ้นจึงปรากฏการดัดแปลงโดย เฉพาะการดัดแปลงเหตุการณ์ ลักษณะสำคัญคือ การเพิ่มเหตุการณ์ ทั้งเพื่อเติมเต็มเรื่องราวใน ชีวิตพันท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ อาทิ บันเทิงคดี ทั้งเพื่อเล่าเหตุการณ์หลังการประหารชีวิต ที่ พันท้ายนรสิงห์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีเทวาลัยสร้าง เพื่อบูชา และมีสถานที่ปรากฏตามตำนาน อาทิ สารคดี การดัดแปลงเหล่านี้ เมื่อผสมรวมกันแล้ว ทำให้เห็นภาพรวมของเส้นทางชีวิตพันท้ายนรสิงห์ ตั้งแต่เกิดจนตาย กลายเป็นเทพเทวดาและวีรบุรุษ นับได้ว่า สื่อสมัยใหม่ในวัฒนธรรมประชานิยม มีส่วนสำคัญยิ่งในการเล่า แต่งเติม สืบสาน สร้างสรรค กระทั่ง เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มีความสมบูรณ์ บรรลุพันธกิจอันหลากหลาย ทั้งในแง่ให้ความรู้ ความจริง ความบันเทิง รวมถึงให้ข้อคิด อุดมคติ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตด้วย

วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่

จากรูปแบบการดัดแปลงดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อสมัยใหม่ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การคงโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่แสดงถึง “ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี” ตัวบทที่เป็นกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า แก่นเรื่อง ด้าน “ความซื่อสัตย์” อันได้แก่ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน และซื่อสัตย์ต่อกฎระเบียบของบ้านเมือง ยังคงได้รับการสืบทอดอย่างเหนียวแน่น ผลจากการดัดแปลงในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้พันท้ายนรสิงห์ได้รับการขนานนามว่า “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์” เพื่อนำเสนอแก่นเรื่องนี้ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์จึงดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่มุ่งเสนอความขัดแย้งสำคัญ คือ พันท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ในขณะที่พระเจ้าเสือทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาต่อพันท้ายนรสิงห์จึงประสงค์จะอนุโลมกฎระเบียบ ท้ายที่สุด ความขัดแย้งนี้จบลงโดยการยึดกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง ทั้ง “แก่นเรื่อง” และ “โครงเรื่อง” ดังกล่าว ได้รับการสืบทอดจากตัวบทดั้งเดิมในพงศาวดาร ผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบและสำนวนต่างๆ กระทั่งปัจจุบัน

2. การเพิ่มโครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรองเพื่อให้เรื่องราวมีความเข้มข้น สนุกสนาน และสมเหตุสมผลมากขึ้น โครงเรื่องรองและแก่นเรื่องรองที่เพิ่มเข้ามาในตัวบทสมัยใหม่ ได้แก่ มิตรภาพระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือ และความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล การที่พระเจ้าเสือไม่ประสงค์จะประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์ซึ่งขัดต่อข้อกำหนดกฎหมายบ้านเมือง รวมถึง

การยึดเอาพระองค์เป็นที่ตั้ง และทรงโสกเศร้าจนถึงกับกรแสงเมื่อต้องประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์ เป็น “เงื่อนไข” ที่ดูไม่สมเหตุสมผลที่พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าชีวิตสูงสุดจะทรงมีต่อขุนนางผู้น้อยคนหนึ่ง เงื่อนไขนี้จึงต้องอธิบายด้วยการเพิ่มเรื่องราวเกี่ยวกับมิตรภาพระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับพระเจ้าเสือว่า พันท้ายนรสิงห์ได้ช่วยชีวิตพระเจ้าเสือไว้ อีกทั้งเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบาน และพันท้ายนรสิงห์เป็นมิตรที่พระเจ้าเสือโปรดปรานและไว้วางใจที่สุด ส่วนเรื่องราวความรักระหว่างพันท้ายนรสิงห์กับนวล นอกจากจะทำให้พันท้ายนรสิงห์มีตัวตนหรือมีชีวิตเยี่ยงมนุษย์ปฤชุน จริงๆ มากขึ้นแล้ว ประเด็นที่สืบเนื่องกับรัก เช่น รักสามเส้า ความเคลือบแคลงสงสัย การฝ่าฝืนอุปสรรคเพื่อให้ได้รักกัน รวมถึงรักที่ต้องจากลาด้วยความตาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ช่วยทำให้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์กลายเป็นบันเทิงคดีที่เข้มข้น สนุกสนาน กระบอบใจผู้เสพทั่วไปได้มากยิ่งขึ้น

3. การเพิ่มรายละเอียดของเนื้อเรื่องเหตุการณ์ และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องราวพันท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏในพงศาวดารเป็นเพียงเรื่องราวสั้นๆ เมื่อสื่อสมัยใหม่ดัดแปลงเรื่องเล่า “พันท้ายนรสิงห์” จึงต้องเพิ่มเนื้อเรื่อง เหตุการณ์และตัวละครเพื่อเติมเต็มเรื่องราวพันท้ายนรสิงห์ให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะเหตุการณ์ในวัยเยาว์ ครอบครัว ความรัก การเข้ารับราชการ มิตรภาพกับพระเจ้าเสือ และความขัดแย้งในเรื่อง สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามานี้ มีทั้งที่อาศัยเค้าโครงจากพระราชประวัติของพระเจ้าเสือที่ปรากฏในพงศาวดาร (แล้วโยงให้พันท้ายนรสิงห์เข้าไปอยู่ร่วมและมีบทบาทในเหตุการณ์นั้นๆ) และที่จินตนาการขึ้น ส่วนในด้านตัวละครสำคัญที่เพิ่มเติมเข้ามาและมีบทบาทต่อเรื่อง ได้แก่ นวล (ภรรยาพันท้ายนรสิงห์) พระพิชัย (พ่อบุญธรรมของพันท้ายนรสิงห์) และ พระยาราชสงคราม (ตัวร้าย

ผู้ทำลายชื่อเสียงของพระเจ้าเสือ) ตัวละครเหล่านี้เป็นตัวละครหลักที่ทั้งถูกขยายความและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์สมบูรณ์ขึ้น

4. การเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละครโดยการสร้างภาพลักษณ์ด้านดีให้แก่พระเจ้าเสือ พงศาวดารต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้ให้ภาพด้านร้ายของพระเจ้าเสือไว้อย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยปรากฏกับพระมหากษัตริย์องค์ใดมาก่อน เช่นเล่าว่าพระองค์โปรดในการดื่มน้ำเมาและเสเพลวาทกับสตรีที่ยังไม่มีระดู หากหญิงใดขัดพระทัยจะถูกทำร้ายถึงตายอย่างโหดเหี้ยมความเหล่านี้ “ต่าง” จาก “พระเจ้าเสือ” ที่ปรากฏในการดัดแปลงในสื่อกวีนิพนธ์พระราชนิพนธ์ กล่าวคือ พระเจ้าเสือในสื่อกวีนิพนธ์ใหม่นั้น ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่ถือพระองค์ ทรงรักและห่วงใยราษฎร ทรงมีพระอารมณ์ขัน ทรงมีความสามารถในการสู้รบและการป้องกันตัว ทรงใจกว้างมีความจริงใจต่อเพื่อน ทรงมีได้มีความมักใหญ่ใฝ่สูงและปรารถนาเป็นผู้ปิดทองหลังพระ และทรงหมายที่จะรักษาชาติบ้านเมือง ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งต่างชาติ การผลิตซ้ำ “ภาพแทน” พระเจ้าเสือในด้านดีน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับประเด็นการเมืองและนโยบายของรัฐ ภาพแทนที่ผลิตซ้ำๆ ในสื่อกวีนิพนธ์พระราชนิพนธ์ส่งผลให้ ผู้คนรับรู้เรื่องราวในด้านดีหรือด้านบวกของพระเจ้าเสือ อาจกล่าวได้ว่าสื่อเหล่านี้ “กู้ภาพลักษณ์” ให้แก่พระเจ้าเสือ กระทั่งพระเจ้าเสือก็ได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หนึ่งคู่กับพันท้ายนรสิงห์ กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ชัดขึ้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พันท้าย นรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีการสร้างรูปเคารพพระเจ้าเสือขนาดใหญ่ตั้งไว้บูชาในพื้นที่ นอกจากนี้ สถานที่ดังกล่าวยังมีการสร้างวัดอุมงคล อาทิ เหรียญศักดิ์สิทธิ์ที่ด้านหนึ่งเป็นรูปพระเจ้าเสือ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นรูปพันท้ายนรสิงห์ด้วย

อิทธิพลวัฒนธรรมพระราชนิพนธ์ต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์

อิทธิพลวัฒนธรรมพระราชนิพนธ์ต่อการดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์มี 5 ประการ ดังนี้

1. อิทธิพลด้านผู้เสพ การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในสื่อกวีนิพนธ์พระราชนิพนธ์จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้เสพเป็นสำคัญ เพราะผู้เสพเป็นผู้ชม ผู้ซื้อ ผู้ใช้ ตัวบทที่สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นการดัดแปลงจะประสบความสำเร็จหรือไม่สามารถสนองความสนใจหรือความต้องการของผู้เสพได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นการดัดแปลงแบบ “สารบันเทิง” ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กๆ การดัดแปลงที่สร้างสรรค์นั้นต้องให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ตัวอย่างองค์ความรู้ที่เพิ่มเติมเข้ามาในการดัดแปลงได้แก่ ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วิถีไทย กฎมณเฑียรบาล เรื่องไทย ฯลฯ ขณะเดียวกันการดัดแปลงก็ต้องมีความสนุกสนาน ตื่นเต้น มีการปรับเนื้อหาและภาษาให้เหมาะกับผู้อ่าน รวมถึงต้องให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์แก่เด็กๆ ด้วย นอกจากนี้หากพิจารณาที่จุดมุ่งหมาย คือ สิ่งทีประสงค์จะให้เกิดขึ้นกับเด็กๆ ซึ่งเป็นผู้เสพการดัดแปลง จะพบว่าสื่อการดัดแปลงมีส่วนสำคัญหนึ่งต่อการกล่อมเกลายาวชนให้เกิดอุดมการณ์ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีต่อกษัตริย์

2. อิทธิพลด้านสื่อ สื่อในวัฒนธรรมพระราชนิพนธ์แต่ละชนิดมี “ธรรมชาติ” ของสื่อที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือระยะเวลาในการนำเสนอ ในขณะที่ละครโทรทัศน์อาจมีเวลาในการนำเสนอถึง 20 ชั่วโมง แต่บทเพลงมีเวลานำเสนอเพียง 3 นาที เวลาในการนำเสนอที่แตกต่างกันนี้จะส่งผลกระทบต่อรายละเอียดของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ ตัวอย่างเช่น สารคดีที่เป็นกรณีศึกษา ด้วยต้องนำเสนอในช่องยูทูบและช่องทางออนไลน์อื่นๆ จึงมีความยาวไม่มาก นอกจากนี้ ด้วยรูปแบบที่เป็นสารคดี จึงต้องนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความรู้ความ

จริงมากกว่าจินตนาการ เนื้อหาของสารคดีที่เป็นกรณีศึกษาจึงนำเสนอเหตุการณ์เรือพระที่นั่งเอกชัยชนกิ่งไม้จนนำมาสู่การประหาร พุทธิดกรรมที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ของพันท้าวทรสิงห์ และเน้นให้เห็นสถานที่จริงที่สอดคล้องกับเรื่องเล่า นอกจากนี้เพื่อให้ข้อมูลที่เล่ามาเชื่อถือได้ ผู้เล่าเรื่องในสารคดีจึงต้องเป็นบุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของศาลพันท้าวทรสิงห์ เช่น ผู้จัดการศาล เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำศาล หรือผู้ทรงคุณวุฒิประจำศาลพันท้าวทรสิงห์ สารคดีไม่พบการเพิ่มเติมเหตุการณ์ก่อนการประหาร ตัวละคร ความขัดแย้ง หรือแม้กระทั่งภรรยาพันท้าวทรสิงห์ก็มิได้รับการกล่าวถึง นอกจากนี้ประเด็น “จุดมุ่งหมาย” ของสื่อก็ส่งผลอย่างมากต่อการดัดแปลงหรือการเล่าเรื่อง เช่น ภาพยนตร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิง สารคดีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อเท็จจริง ส่วนการ์ตูนมีจุดมุ่งหมายเพื่อกล่อมเกลายาวชนโดยให้พันท้าวทรสิงห์เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต จุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันของสื่อแต่ละชนิดนี้ ส่งผลต่อการดัดแปลง และวิธีการเล่าเรื่องด้วย

3. อิทธิพลด้านธุรกิจ การดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้าวทรสิงห์ในวัฒนธรรมประชาานิยม ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี การ์ตูน และเพลง ล้วนเกี่ยวข้องกับ “ธุรกิจ” กล่าวคือ ชีงงานที่ดัดแปลงนี้ เป็น “สินค้า” แบบหนึ่งที่ผลิตมาเพื่อมวลชน และองค์กรธุรกิจเหล่านี้ต้องใช้ “ทุน” ในการผลิตชีงงาน อาทิ ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้าวทรสิงห์ พ.ศ. 2559 นั้นใช้ทุนในการผลิตชีงงานกว่า 100 ล้านบาท เป็นธรรมดาที่ผู้ผลิตจะมุ่งหวังกำไรจากชีงงานที่ดัดแปลงนี้ ดังนั้น การที่องค์กรธุรกิจจะตัดสินใจดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องหนึ่งเพื่อผลิตเป็น “สินค้าในสื่อวัฒนธรรมประชาานิยม” จึงมีเรื่องที่ต้องพิจารณามากมาย เช่น ทุน กำไร โอกาส กระแส การแข่งขัน ลูกค้า การต่อยอดทางธุรกิจ ฯลฯ ดังจะเห็นจากการ

ดัดแปลงเรื่องเล่าพันท้าวทรสิงห์เป็นภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าเสือ พันท้าวทรสิงห์ พ.ศ. 2525” เมื่อผู้สร้างสรรค์ประสงค์จะให้ “นักแสดง” คือสมบัติ เมทะนี และสรพงศ์ ชาตรี ซึ่งเป็นพระเอกดังในยุคนั้นเป็นจุดขาย เรื่องเล่าพันท้าวทรสิงห์ที่ดัดแปลงจึงเน้นแก่นเรื่องที่แสดงมิตรภาพระหว่างพระเจ้าเสือและพันท้าวทรสิงห์เพื่อให้พระเอกทั้งสองมีบทบาทเท่ากันและปรากฏร่วมกันในฉากต่างๆ ตลอดทั้งเรื่อง

4. อิทธิพลด้านนโยบายรัฐชาติ เรื่องเล่าพันท้าวทรสิงห์ได้รับการดัดแปลงเป็นละครเวทีและภาพยนตร์ในปีแรกๆ ที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงและญี่ปุ่นได้ถอนทัพออกจากไทย ขณะนั้นทางรัฐบาลได้ตั้ง “สภากาชาด” โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่สื่อถึงวีรกรรม คุณงามความดีของพระมหากษัตริย์เพื่อนำให้เห็นถึงความสำคัญของ “สถาบันพระมหากษัตริย์” ในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมไทย ภาพยนตร์เรื่องพันท้าวทรสิงห์ พ.ศ. 2493 ได้ดัดแปลงขึ้นภายใต้บริบทนี้ และเรื่องเล่าพันท้าวทรสิงห์ก็มียศภาพที่สามารถตอบสนองนโยบายภาครัฐได้เพราะเรื่องราวแสดงถึง “ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์” แสดงถึงพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์พระราชกรณียกิจ และความสงบรุ่งเรืองครั้งบ้านเมืองยังดี อย่างไรก็ตาม ด้วยพงศาวดารต้นสมัยรัตนโกสินทร์ค่อนข้างจะนำเสนอภาพพระเจ้าเสือในด้านลบ เพื่อให้การดัดแปลงตอบจุดประสงค์ของรัฐ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องราว เหตุการณ์ บทบาท บุคลิกลักษณะของพระเจ้าเสือเพื่อแก้ต่างว่าภาพลักษณ์ในด้านลบของพระเจ้าเสือเกิดจากการใส่ความของขุนนางเลว แท้จริงแล้ว พระเจ้าเสือเป็นพระมหากษัตริย์ที่รักปวงประชา กล่าวหาญเด็ดเดี่ยว มีน้ำใจต่อมิตร และเป็นผู้รักษาราชบัลลังก์ไว้จากชาติตะวันตก ดังนั้นบริบทของยุคสมัยและ

วัตถุประสงค์ที่ยึดโยงอยู่นโยบายของชาติก็มีผลต่อการจัดแปลงด้วย

5. อิทธิพลด้านแนวคิดร่วมสมัย แนวคิดร่วมสมัย เช่น แนวคิดสตรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างชาย-หญิงเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีบทบาทต่อการจัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ที่จริงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้ชาย ในพงศาวดารมีตัวละครหลักเพียง 2 ตัวคือพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์ ตัวละครหญิงจึงไม่มีบทบาทในเรื่อง ในพงศาวดารมีการกล่าวถึงภรรยาของพันท้ายนรสิงห์ แต่ไม่ปรากฏชื่อ และเป็นการกล่าวถึงเพียงสั้นๆ เท่านั้น ในการจัดแปลงครั้งแรกๆ จึงปรากฏ “ชื่อ” ภรรยาพันท้ายนรสิงห์ที่แตกต่างกัน เช่น ภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ พ.ศ. 2493 ให้ชื่อว่า “นวล” ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าเสือพันท้ายนรสิงห์ ให้ชื่อว่า “สร้อย” ที่เป็นดังนี้เพราะชื่อของภรรยาพันท้ายนรสิงห์เป็นชื่อที่ผู้สร้างสรรคงานกำหนดขึ้น (ในที่นี้จะขอเรียกว่า “นวล” ซึ่งเป็นชื่อที่รู้จักกันแพร่หลาย) นวลในชิ้นงานที่จัดแปลงระยะต้นๆ มีบทบาทเป็นศรีภรรยา อยู่กับเหยาเรือนรักและเชื่อฟังสามี อย่างไรก็ตาม เมื่อเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ได้รับการจัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ ใน พ.ศ. 2559 นั้น “นวล” เป็นตัวละครหนึ่งที่มีบทบาทต่อการดำเนินเรื่องมาก เพราะเธอเป็นผู้หญิงที่กล้าหาญเข้มแข็ง มีเหตุมีผลและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ในขณะเดียวกัน นวลก็ยังมีคุณลักษณะของสตรีที่สืบทอดในขนบนิยม ได้แก่ เป็นแม่ศรีเรือน รักและซื่อสัตย์ต่อสามี และมีจิตใจดี บทบาทและคุณลักษณะของนวลที่เปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทต่อเรื่องมากขึ้นนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแนวคิดสตรีนิยม ที่ผู้หญิงมีความเท่าเทียม สำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับภาพยนตร์และละครโทรทัศน์เรื่องอื่นๆ ที่สร้างสรรคในบริบทร่วมสมัย ที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากขึ้น เช่น ภาพยนตร์เรื่อง

สุริโยทัย ละครโทรทัศน์เรื่องวันทอง เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดร่วมสมัยจึงอาจนำเสนอบางประเด็นให้มีการตีความตามความคิดของผู้ชม เนื้อหาเปิดกว้างมากกว่าสื่อเก่าๆ

สรุปและอภิปรายผล

การจัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมเป็นการจัดแปลงข้ามสื่อ มีลักษณะร่วมกับการศึกษาวิจัยในแนวเดียวกันอื่นๆ เช่น การศึกษาวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม เรื่องสังข์ทองฉบับต่างๆ ของรัชรินทร์ อุดมืองคำ (2560) และ ผู้เสพกับการจัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยม ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 ของ เปรม สวนสมุทร (2547) ในแง่ที่กระบวนจัดแปลงประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด การเพิ่มเหตุการณ์ และการสร้างตัวละครใหม่ เป็นต้น อีกทั้งมูลเหตุการจัดแปลงนั้นก็เป็นไปในแนวเดียวกันคือเพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสมเหตุสมผล เหมาะสมกับผู้เสพและให้สด้านความบันเทิงที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การจัดแปลงเรื่องเล่าพันท้ายนรสิงห์ส่วนใหญ่ยังคงรักษาโครงเรื่องและแก่นเรื่อง “ความซื่อสัตย์” และ “ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์” ซึ่งเป็นแก่นเรื่องเดิมในพงศาวดารไว้อย่างเหนียวแน่น ต่างจากการจัดแปลงวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ซึ่งอาจมีการจัดแปลงโครงเรื่องหรือแก่นเรื่องที่แตกต่างจากตัวบทเดิมอย่างเด่นชัด เช่น กรณีศึกษาของ เปรม สวนสมุทร (2547: 164-168) พบว่า การจัดแปลงเรื่องพระอภัยมณีในสำนวนการ์ตูนภาพเคลื่อนไหว ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กเล็กนั้นนำเสนอแก่นเรื่อง “จริยธรรมความกตัญญู” ในขณะที่ตัวบทนิทาน คำกลอนเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ที่กลุ่มเป้าหมายคือบุคคลทั่วไปนั้นนำเสนอแก่นเรื่อง “การเดินทางผจญภัยเพื่อหาประสบการณ์” และ “ความสำคัญของความรู้” เป็นต้น

การดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้าวานรสิงห์ โดยเฉพาะในสื่อบันเทิง ได้ให้ภาพพื้นท้าวานรสิงห์ที่เป็น “มนุษย์ปฤชณ” มากขึ้น วิธีการคือเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ภรรยา” ของพื้นท้าวานรสิงห์ คือ “นวล” เป็นผู้มีบทบาทในฐานะศรีภรรยา เพื่อนคู่คิด ความเชื่อมั่นที่มีต่อ นวล ทำให้พื้นท้าวานรสิงห์กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ การดัดแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้เรื่องเล่าพื้นท้าวานรสิงห์ เช่น ที่อุทยานประวัติศาสตร์พื้นท้าวานรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ปรากฏศาล “เจ้าแม่ศรีนวล” ตั้งอยู่เคียงข้างกันกับศาลพื้นท้าวานรสิงห์

นอกจากนั้น การดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้าวานรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยมน่าจะมีส่วนในการประกอบสร้างให้พื้นท้าวานรสิงห์กลายเป็น “วีรบุรุษ” ผู้เป็นต้นแบบด้านความซื่อสัตย์ด้วย นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 35-57) อธิบายว่า “วีรบุรุษ” หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แก่สังคม การกระทำของวีรบุรุษอาจไม่เพียงแต่เล่าขานกันในยุคสมัยของวีรบุรุษ แต่ยังสืบเนื่องตลอดมาทุกกาลสมัย ตราบเท่าที่สังคมยังยกย่องวีรบุรุษนั้น ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษจะต้องเป็นคนพิเศษ กระทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ซึ่งคนทั่วไปกระทำไม่ได้ยาก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 35-57) การสละชีวิตเพื่อรักษากฎระเบียบของบ้านเมือง และรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ที่พื้นท้าวานรสิงห์กระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และคนทั่วไปกระทำไม่ได้ยาก ธรรมดาของมนุษย์แล้วย่อมรักตัวกลัวตาย แต่พื้นท้าวานรสิงห์

ก้าวข้ามสิ่งดังกล่าวด้วยยี่ดมั่นในอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ เหตุใดอุดมการณ์หรือคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์จึงสำคัญต่อสังคมไทย ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า “ความซื่อสัตย์” สามารถตีความให้เข้ากับบริบททางสังคมได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ การซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การซื่อสัตย์ต่อมิตร การซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ฯลฯ กล่าวให้ชัดขึ้น ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ทุกคนทุกรูปแบบ กรณีศึกษาการดัดแปลงเรื่องเล่าพื้นท้าวานรสิงห์ในวัฒนธรรมประชานิยม ในทางหนึ่งได้เผยให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประชานิยมที่ทรงพลังยิ่งในการประกอบสร้างสืบทอด และสร้างสรรค์ “วัฒนธรรม”

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาการดัดแปลงเรื่องเล่าในวัฒนธรรมประชานิยมโดยใช้ตัวบทอื่นๆ เช่น วรรณคดี และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เพื่อวิเคราะห์หาลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของการดัดแปลงแต่ละชิ้นงาน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ณรงศักดิ์ สอนใจ. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย. การแสดงปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์ ครั้งที่ 4, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปรม สอนสมุทร. (2547). ผู้เสกกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยมในช่วงปีพุทธศักราช 2545-2546 (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชรินทร์ อุดมืองคำ. (2560). การศึกษาวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม เรื่องสังข์ทอง ฉบับต่างๆ (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2556). นิทานในหนังสือแนว edutainment ภาษาไทย: การศึกษาพลวัตของนิทานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารอักษรศาสตร์, 42(2), 259-304.
- สุนทร ชูตินทรานนท์. (2561). พระเจ้าเสือกกับพันท้ายนรสิงห์. <https://www.youtube.com/watch?v=VdCoRqtXgml>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). (2565). พันท้ายนรสิงห์. <https://www.fapot.or.th/main/archive/148>

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย*

Problems, Obstacles and Guidelines for Promoting Thai-Chinese Vocational Education Cooperation in the Production and Development of Thai Railway Transport Manpower

แอนนี่ คำสร้อย¹

Annie Khamsroy¹

Received: 20 May 2024

Revised: 4 September 2024

Accepted: 25 September 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนจำนวน 9 ท่าน และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1) สถานการณ์ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศของผู้เรียน ความไม่ครอบคลุมของหลักสูตรการเรียนการสอน ขาดกลไกการประสานงานความร่วมมืออย่างเป็นระบบ และขาดการวางแผนในระยะยาว 2) แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ควรประกอบไปด้วยกลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ การใช้พื้นฐานความร่วมมืออันดีระหว่างประเทศไทย-จีน ในการดำเนินความร่วมมือผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางที่ตอบโจทย์ตลาดงานทั้งในและต่างประเทศอย่างตรงจุด กลยุทธ์เชิงแก้ไข ได้แก่ ร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างโอกาสการได้งานทำและการเพิ่มรายได้ จูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษา กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกกับสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการในจีนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและ

* งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย กรณีศึกษาความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประเภททุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ทั้งนี้บทความวิจัย ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่การรับรอง EC 22020-24

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เบอร์โทร 092-9393253 อีเมล annie.kha@mfu.ac.th

¹ Lecturer, School of Sinology, Maefahluang University. Tel: 092-9393253, E-mail: annie.kha@mfu.ac.th

เหมาะสมตามมาตรฐานวิชาชีพของไทย และกลยุทธ์เชิงรับ ได้แก่ ยกระดับกลไกการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความร่วมมือไทย-จีน, อาชีวศึกษาไทย-จีน, กำลังคน, ระบบขนส่งทางราง

Abstract

This research aims to 1) Study the situation, problems, and obstacles of Thai-Chinese vocational education cooperation in the production and development of Thai railway transport manpower, and 2) Explore guidelines for promoting this cooperation. Employing a qualitative approach, primary data were gathered through in-depth interviews with 9 stakeholders involved in Thai-Chinese vocational education cooperation, complemented by secondary data from relevant documents and research. Data analysis utilized descriptive and SWOT analyses.

The findings indicate that 1) The current situation of Thai-Chinese vocational education cooperation in the production and development of Thai railway personnel faces several problems and obstacles, including students' foreign language proficiency, lack of curriculum comprehensiveness, absence of a systematic coordination mechanism, and insufficient long-term planning. 2) The guidelines for promoting sustainable cooperation should include proactive strategies, such as leveraging the strong foundation of Thai-Chinese cooperation to produce and develop railway personnel who meet both domestic and international job market needs. Corrective strategies should involve collaborating with businesses to create employment opportunities and increase income, as well as motivating students to improve their language skills. Preventive strategies should focus on exchanging detailed information with educational institutions and businesses in China to develop curricula and teaching methods that align with Thai professional standards. Defensive strategies should aim to enhance the efficiency of coordination mechanisms.

Keywords: Thai-Chinese cooperation, Thai-Chinese vocational education, Manpower, Rail transportation system

บทนำ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทยเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบขนส่งทางราง ถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค

ตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) และการเชื่อมโยงนอกภูมิภาค เช่น การเชื่อมโยงกับประเทศจีนภายใต้โครงการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟสายสิงคโปร์-คุนหมิง (Singapore-Kunming Rail Link -SKRL) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายรถไฟข้ามเอเชีย (Trans-Asian Railway Network) (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2561)

การผลักดันโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและจีนในการพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูง (เส้นทางกรุงเทพ-หนองคาย) เป็นหนึ่งในมาตรการสำคัญที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นจุดเชื่อมโยงในโครงข่ายดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์และเป็นแรงสนับสนุนในการเป็นศูนย์กลางทางด้านการบินและการขนส่งในภูมิภาค (Li, 2016)

จากแผนการพัฒนาระบบขนส่งของไทยในระบอบ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบราง รวมถึงการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านขนส่งระบบราง ซึ่งเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยใช้วิธีนำเข้าเทคโนโลยีต่างชาติเป็นหลัก ขาดการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเป็นเทคโนโลยีของตนเอง ดังนั้น การถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญและควรมีกระบวนการจัดการที่มีระบบอย่างเร่งด่วนกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานระบบราง (อารียา สุขโต, 2560) ซึ่งในส่วนนี้ภาคการศึกษาถือว่ามีความสำคัญในการผลิตบุคลากรเพื่อสนองตอบความต้องการของประเทศชาติ

ปีพ.ศ. 2557 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงได้พัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง เพื่อตอบโจทยยุทธศาสตร์ชาติและสนองความต้องการของตลาดแรงงาน แต่ด้วยข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านขององค์ความรู้ ครูผู้สอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีรถไฟความเร็วสูงและระบบรางที่ยังขาดแคลน ทำให้ต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศจีน ซึ่งเป็นเจ้าของเทคโนโลยีรถไฟความเร็วสูงที่ทันสมัยและได้รับการยอมรับในระดับสากล ด้วยเหตุนี้ ความร่วม

มืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางจึงเริ่มต้นขึ้น มีการลงนามบันทึกความเข้าใจในการร่วมกันผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางระหว่างภาครัฐ สถาบันอาชีวศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งสองประเทศ มีโครงการความร่วมมือเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งความร่วมมือระหว่างประเทศในลักษณะนี้ถือเป็นการยกระดับการอาชีวศึกษาไทยสู่สากล ส่งเสริมศักยภาพของสถานศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอน นักเรียนศึกษา ครูอาจารย์ ฯลฯ (นิธินาชิด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2565)

โดยในปัจจุบัน มีวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐที่เปิดการเรียนการสอนด้านระบบขนส่งทางรางในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางรางจำนวน 8 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีวะบ้านไผ่ วิทยาลัยเทคนิควาปีปทุม วิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ วิทยาลัยเทคนิคนครลำปาง และวิทยาลัยเทคนิคสัทหีบ ซึ่งทั้ง 8 สถาบันต่างก็มีการดำเนินการความร่วมมือกับกลุ่มวิทยาลัยคู่ความร่วมมือในประเทศจีน ได้แก่ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาการรถไฟฟู้ฮั่น (武汉铁路职业技术学院) วิทยาลัยการคมนาคมขนส่งสาธารณะฉงชิ่ง (重庆公共运输职业学院) วิทยาลัยเทคนิคการรถไฟความเร็วสูงหูหนาน (湖南高速铁路职业技术学院) และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาการรถไฟเทียนจิน (天津铁道职业技术学院)

ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางให้กับประเทศไทยในปัจจุบันถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง กล่าวคือ มีการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน (หลักสูตรทวิวุฒิ) มีการจัดส่งนักศึกษาไปศึกษาและฝึกประสบการณ์ที่สถาบัน

การอาชีวศึกษาระบบรางในประเทศจีน มีการแลกเปลี่ยนและฝึกอบรมบุคลากรครูอาชีวศึกษาระบบรางทั้งที่จัดขึ้นในประเทศไทยและที่ประเทศจีน นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์ฝึกปฏิบัติการเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบรางในประเทศไทย เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญให้กับนักเรียน นักศึกษาและบุคลากรทั่วไป (แอนนี่ คำสร้อย, 2566) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากกลไกความร่วมมือจากหลายภาคส่วนของทั้งสองประเทศที่ร่วมกันผลักดัน ทั้งในด้านของนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ ความกระตือรือร้นในการสนองตอบต่อนโยบายของสถานศึกษา ความช่วยเหลือจากองค์กร หน่วยงานและภาคเอกชน

แต่อย่างไรก็ตาม กลไกที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าจะมีความหลากหลายแต่ยังคงไม่สมบูรณ์ ซึ่งหากพิจารณาจากแนวคิดความร่วมมือด้านการศึกษาในการจัดรูปแบบความร่วมมือระดับองค์กรของ National Network for Collaboration: NNCO (2005) (วรรณดี นาคสุขปาน, 2557) จะพบว่าความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางยังคงขาดความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ รวมถึงรูปแบบความร่วมมือและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ยังขาดประสิทธิภาพและทิศทางการพัฒนาที่ยังไม่เป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ การดำเนินความร่วมมือดังกล่าวจึงมักจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องและข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านงบประมาณสนับสนุน ความล่าช้าของโครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางไทย ซึ่งส่งผลทำให้การดำเนินความร่วมมือต้องเจอกับปัญหาและอุปสรรค

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย นำไปสู่การเสนอแนวทางในการส่งเสริม

และพัฒนาความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและผลประโยชน์แห่งชาติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

บททวนวรรณกรรม

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบขนส่งทางรางไทยกับความต้องการกำลังคน

ภายใต้ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ.2558-2565 โครงการลงทุนรวมจำนวน 110 โครงการ กรอบวงเงินลงทุนรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,912,681.79 ล้านบาท (ไม่รวมวงเงินลงทุนพัฒนารถไฟฟ้าทางคู่ขนาดทางมาตรฐาน 1,435 เมตร และการพัฒนาท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ) จำแนกตามสาขาการขนส่ง ประกอบด้วย สาขาการขนส่งทางบก วงเงินรวมจำนวน 623,608.95 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.60 ของวงเงินลงทุนรวม สาขาการขนส่งทางราง วงเงินรวมจำนวน 1,071,965.10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 56.05 ของวงเงินลงทุนรวม สาขาการขนส่งทางน้ำ วงเงินรวมจำนวน 101,288.83 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.30 ของวงเงินลงทุนรวม สาขาการขนส่งทางอากาศ วงเงินรวมจำนวน 50,068.10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.62 ของวงเงินลงทุนรวม และการเชื่อมต่อโครงข่ายในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล วงเงินรวมจำนวน 65,750.81 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 3.44 ของวงเงินลงทุนรวม (กอบกุล โมทนา,

2559)

จากข้อมูลข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งโดยเฉพาะการขนส่งทางราง ดังนั้น สิ่งที่มาคือความต้องการกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าวจำนวนมาก ซึ่งจากผลการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าเมื่อโครงการลงทุนในระบบขนส่งทางรางตามแผนพัฒนาแล้วเสร็จ ประเทศไทยจะมีความต้องการกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญด้านระบบรางสูงถึง 31,000 คน (มณีนีสา แท่งทอง, 2557)

นอกจากนี้ ไทยยังมีนโยบายผลักดันอุตสาหกรรมระบบรางให้เกิดขึ้นในประเทศ โดยใช้หลักการ “Thai First” คือ ไทยทำ ไทยใช้ คนไทยต้องได้ก่อน โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ในอาเซียน เชื่อมโยงการค้า และการลงทุนในภูมิภาค (อริยานี คัมภีร์รักษา, 2563)

ด้วยเหตุนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานในการดำเนินการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางจึงเป็นเรื่องด่วนที่จะต้องเร่งดำเนินการ เพื่อผลิตแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานให้ทันต่อความต้องการ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการศึกษา

ในยุคโลกาภิวัตน์และการเร่งพัฒนาด้านเทคโนโลยีของนานาประเทศ ส่งผลให้สถาบันการศึกษาในปัจจุบันจะต้องปรับตัวเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาจึงเป็นแนวทางในการพึ่งพาอาศัยและการพัฒนาร่วมกันในสังคมปัจจุบัน

National Network for Collaboration: NNCO (2005) (วรรณดี นาคสุขปาน, 2557) ได้จำแนกโครงสร้างพื้นฐานของรูปแบบความร่วมมือระดับองค์กรเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. เครือข่าย (Networking) เป็นการเปิดโอกาสในการพบปะสนทนาระหว่างองค์กร การสร้างความเข้าใจร่วมกันและให้การสนับสนุนขึ้นพื้นฐานระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ลักษณะการเชื่อมโยงองค์กรเป็นแบบยืดหยุ่น

2. พันธมิตร (Cooperation or Alliance) มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความร่วมมือที่เหมาะสมตามความจำเป็น ลักษณะการเชื่อมโยงองค์กรเป็นแบบกึ่งทางการ

3. หุ่นส่วน (Coordination or Partnership) มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งปันทรัพยากรในกลุ่มสมาชิกที่มีเป้าหมายเดียวกัน เน้นการรวมทรัพยากรเพื่อสร้างผลผลิตใหม่ ลักษณะการเชื่อมโยงองค์กรเป็นแบบทางการ

4. กลุ่มผนึกกำลัง (Coalition) มีเป้าหมายเพื่อแบ่งปันความคิดและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อสร้างพันธสัญญาในการพัฒนาร่วมกัน ลักษณะการเชื่อมโยงแบบเป็นทางการภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

5. การรวมพลัง (Collaboration) มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นความสำเร็จจากการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม มีการเทียบเคียงผลกระทบที่เกิดขึ้น ลักษณะการเชื่อมโยงองค์กรแบบทางการ ใช้ภาวะผู้นำสูง มีการแบ่งปันความคิดและการตัดสินใจเพื่อเน้นการสร้างผลผลิตภาพ

ในปัจจุบันความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาทั้งในประเทศและระหว่างประเทศต่างมีการผสมผสานรูปแบบเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินความร่วมมือ แต่อย่างไรก็ตาม ในการสร้างความร่วมมือย่อมต้องประสบกับความท้าทายและอุปสรรคต่างๆ นานา วรรณดี นาคสุขปาน (2557) ได้สรุปถึงปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือซึ่งมักเกิดจากประเด็นสำคัญเหล่านี้ คือ

1. ความไม่เต็มใจในการให้ความช่วยเหลือ
2. การขาดแรงจูงใจในการให้ความร่วมมือ
3. ความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์
4. การไม่ให้ความร่วมมือ
5. ไม่สามารถดำเนินการตามจังหวะเวลา
6. ผู้เกี่ยวข้องไม่รู้ในสาระสำคัญของงานบางลักษณะ
7. มีความเข้าใจในเนื้อหาของงานไม่ตรงกัน

ซึ่งปัญหาด้านความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และความคลาดเคลื่อนของการสื่อสารและการรับรู้ ถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินความร่วมมือ โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การผลิตและพัฒนากำลังคน

“กำลังคน” เป็นเครื่องยนต์สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติจึงขาดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปไม่ได้ โดยเฉพาะในปัจจุบัน ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่มีความผันผวน ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางเทคโนโลยี การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุน ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติ กับดักรายได้ปานกลาง ฯลฯ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องของกำลังคนเพื่อรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม จากรายงานผลการวิจัย เรื่องการศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) พบว่า จำนวนกำลังคนที่ขาดแคลน (Skill

Shortage) ของประเทศไทยมีมากกว่าสามแสนคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานในด้านการผลิต/แรงงานทั่วไป ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน เป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่สอดคล้อง (Mismatch) ของอุปสงค์และอุปทานกำลังคนในระดับพื้นที่ จึงนำมาซึ่งปัญหาการว่างงานเชิงโครงสร้าง (Structured Unemployment) อันเป็นผลเสียต่อการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และจากการศึกษาแผนพัฒนามาตรฐานด้านระบบรางของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบขนส่งทางรางคือ การขาดแคลนบุคลากร เนื่องจากก่อนหน้านี้ประเทศไทยยังขาดการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในด้านดังกล่าว ทั้งภาคการศึกษา ภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรที่จะมารองรับโครงการที่จะเกิดขึ้นใหม่อีกหลากหลายโครงการในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ปัจจุบันในด้านบุคลากรและเทคโนโลยีด้านระบบรางของประเทศไทย จึงยังต้องมีการพึ่งพาจากต่างชาติ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในระยะยาวทั้งในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีและการบริหารจัดการโครงการของประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, ม.ป.ป.)

เช่นเดียวกับ อารียา สุโขโต (2560) ที่มองว่าการพัฒนาบุคลากรด้านขนส่งระบบรางเป็นก้าวที่มั่นคงในการพัฒนาของระบบรางของไทย การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งทางรางถือเป็นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐบาลหยิบยกขึ้นมาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศ นอกจากเราจะได้ระบบขนส่งที่ทันสมัย เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ยังเป็นการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับในด้านการบำรุงรักษา ควบคุมและพัฒนา โดยวิศวกรขนส่งทางราง ช่างเทคนิค และบุคลากร นับเป็นโอกาสดีที่ประเทศไทยจะได้พัฒนาขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีและ

การผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคการศึกษาวิจัยจะได้ใช้โอกาสนี้ในการเรียนรู้เพื่อสั่งสมและบ่มเพาะความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมสาขาระบบขนส่งทางราง ยกระดับความสามารถด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

2. ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน

ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ โดยในปี 2556 รัฐบาลไทยและจีน ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างกระทรวงศึกษาธิการแห่งราชอาณาจักรไทยกับกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าด้วยความร่วมมือด้านอาชีวศึกษา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศด้านนโยบายการอาชีวศึกษาในระดับรัฐบาลและผู้เชี่ยวชาญ การส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษา วิสาหกิจและกลุ่มภาคสังคม

ข้อ 2 หัวข้อหลักของความร่วมมือ คือ 1) ร่วมกันจัดเตรียมแผนการดำเนินการความร่วมมือในอนาคตและส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนข้อสนเทศด้านอาชีวศึกษา 2) คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันและส่งเสริมความร่วมมืออย่างเท่าเทียมระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษา

ข้อ 3 ขอบเขตความร่วมมือ ได้แก่ การส่งเสริมความร่วมมือในการแบ่งปันข้อสนเทศด้านนโยบายการอาชีวศึกษาในระดับรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนในด้านการพัฒนาทฤษฎี การวางระบบ นโยบายและกลไกเพื่อการอาชีวศึกษา ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษา หรือหน่วยงานการศึกษาของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนนักเรียน ครู รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาและแผนงาน

ฝึกอบรมต่างๆ กำหนดทิศทางความร่วมมือด้านอาชีวศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจของทั้งสองฝ่ายในด้านการฝึกปฏิบัติงาน และความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจกับสถาบันการอาชีวศึกษา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2563 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) นำโดยนาย มณฑล ภาคสุวรรณ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของประเทศไทย ได้มีการลงนามร่วมกับศาสตราจารย์ ดร.หม่า เจียนเฟย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาและความร่วมมือด้านภาษา ระหว่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐประชาชนจีน (Prof. Dr. Ma Jianfei, Director General, Center for Language Education and Cooperation) ในการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกันเพื่อยกระดับและพัฒนากิจการอาชีวศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ และความสามารถทางภาษาจีน (กลุ่มประชาสัมพันธ์, 2563)

ภายใต้กรอบความร่วมมือเหล่านี้ ทั้งสองฝ่ายได้มีการดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างกันหลากหลายรูปแบบ ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ การจัดเวทีประชุม เสวนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การพูดคุยหารือในการจัดทำหลักสูตรและมาตรฐาน การศึกษาร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการยกระดับการอาชีวศึกษาของทั้งสองประเทศ

ในด้านของการพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางราง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้มีการดำเนินงานตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการเปิดสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการดำเนินความร่วมมือกับประเทศจีน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการเพิ่มขีดความสามารถทั้งในด้านของภาษา และสมรรถนะในระดับมาตรฐานสากล ซึ่งหนึ่งในรูปแบบความร่วมมือที่สำคัญคือการจัดตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ลู่ป๋าน” (鲁班工坊) ในประเทศไทย (แอนนี่ คำสร้อย, 2566) โดย Li and Wang (2019) มองว่า “ศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรมลู่ป๋าน” เป็นหนึ่งในโครงการสำคัญของรัฐบาลนครเทียนจินในการส่งเสริมการพัฒนาความเป็นสากลของอาชีวศึกษา ซึ่งประสบความสำเร็จในการผลิตบุคลากรผู้มีทักษะความสามารถ ที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศในความร่วมมือ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาความเป็นสากลของอาชีวศึกษาจีนให้ก้าวต่อไปอีกขั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ Lv et al. (2017) มีความเห็นว่า ศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรมลู่ป๋านที่ช่วยผลักดันการ “ก้าวออกไป” ของอาชีวศึกษาเทียนจิน เป็นโครงการปฏิรูปความเป็นสากลของอาชีวศึกษาในการสนับสนุนการ “ก้าวออกไป” ของภาคธุรกิจจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมิติใหม่ในการดำเนินความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางการศึกษาระดับนานาชาติ โดยมองหาแนวทางในการประสานความร่วมมือระหว่างอาชีวศึกษากับกำลังการผลิตระหว่างประเทศ เกิดเป็นแบรนด์อาชีวศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะในแบบจีน มีความสามารถในการแข่งขันและมีอิทธิพลระดับนานาชาติ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางจะเป็นการตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ แต่ก็ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน พุทธชาติ ศุภลักษณ์ (ม.ป.ป.) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมคือ 1) ขาดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ 2) ไม่มีการแต่ง

ตั้งบุคลากรประสานความร่วมมือกับต่างประเทศ 3) ไม่มีคณะกรรมการบริหารงานการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศในสถานศึกษา 4) ขาดผู้รับผิดชอบในการประสานงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษาเพื่อกำหนดกิจกรรมความร่วมมือ และปัจจัยภายในด้านผู้บริหาร ปัจจัยภายนอกด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลมากที่สุดต่อสภาพการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ในขณะที่ Cha and Pang (2021) ได้กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของ “ศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรมลู่ป๋าน” ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การที่พลเมืองของประเทศตามแนว “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ยังขาดการรับรู้ถึงบทบาทและความสำคัญของการอาชีวศึกษาจีนในการส่งเสริมและพัฒนากำลังคนในพื้นที่ ทำให้จำนวนผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องยังคงมีจำนวนที่ค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ ความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงความสามารถในการรับรู้ที่จำกัดของผู้เรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ ยังไม่เป็นที่ปรากฏชัด

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรในการศึกษา คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย ได้แก่ 1) ผู้บริหารที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงาน 2) ผู้ดำเนินงานความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางราง

(ฝ่ายจีนและฝ่ายไทย) 3) ตัวแทนภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศจีน โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Samplings) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้บริหารระดับผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 คน

2) ผู้อำนวยการ / หัวหน้าแผนกวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง / อาจารย์ประจำสาขาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง (วิทยาลัยฝ่ายไทย) ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 4 คน

3) รองผู้อำนวยการฝ่ายงานต่างประเทศ / อาจารย์ประจำคณะกรรมการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ระบบขนส่งทางราง(วิทยาลัยฝ่ายจีน) ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 2 คน

4) ตัวแทนภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยทำการ

ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย และการดำเนินงานความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย เพื่อสังเคราะห์ข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การกำหนดแผนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

ส่วนที่ 3 การดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยในครั้งนี้มีการรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งสำคัญ ได้แก่

1. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และมีขั้นตอนในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยทำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย และประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย

1.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผ่าน 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) การลงพื้นที่สัมภาษณ์

(On-Site Interview) 2) การสัมภาษณ์ออนไลน์ (On-line Interview) และ 3) การตอบกลับแบบสัมภาษณ์ผ่านลายลักษณ์อักษร (Paper Interview)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลจากรายงาน เอกสารราชการของหน่วยงาน อาทิ สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รวมถึงบทความ งานวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หนังสือวิทยานิพนธ์ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางของประเทศไทย และการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยระหว่างปีพ.ศ. 2557-2566 โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 9 ชุด) และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาสังเคราะห์เป็นประเด็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นำวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) มาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา และอุปสรรคของความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย และในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้นำวิธีการวิเคราะห์ทาวซ์ (TOWS Matrix) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมความร่วมมือให้เป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญในการผลิตแรงงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม มีการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาล ในการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ จึงกล่าวได้ว่า ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางเป็นผลพวงมาจากยุทธศาสตร์ของชาติในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่งทางราง ที่มีเป้าหมายยกระดับการคมนาคมขนส่งภายในประเทศ ก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาค (นิติ นาชิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2565)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงรับหน้าที่สำคัญในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางราง เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยมีการจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2557 (เพิ่มเติม 2561) ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง ซึ่งถูกบรรจุให้เป็นหนึ่งในหลักสูตรอาชีวศึกษาฟรีเมียมหรืออาชีวะพันธุ์ใหม่² เปิดรับนักเรียนรุ่นแรกในปีการศึกษา 2561 โดยนำร่องใน 4 สถานศึกษา ประกอบด้วยวิทยาลัยการอาชีวศึกษาบ้านไร่ จ.ขอนแก่น วิทยาลัย

² อาชีวะพันธุ์ใหม่ หมายถึง กำลังคนที่เป็นช่างเทคนิค/นักเทคโนโลยีที่มีความชำนาญขั้นสูง ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ Thailand 4.0 แก้ปัญหาการขาดแคลนช่างฝีมือ ช่างที่มีทักษะขั้นสูง และวิศวกรในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนสร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงสำหรับอุตสาหกรรม NEW Growth Engine ใน 6 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาช่างอากาศยาน สาขาวิชาเมคคาทรอนิกส์ และหุ่นยนต์ สาขาวิชาหุ่นยนต์เพื่อการอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ และสาขาวิชาเกษตรนวัตกรรมก้าวหน้า (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, ม.ป.ป.)

เทคนิคอาชีพ จ.มหาสารคาม วิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี และวิทยาลัยเทคนิคชลบุรี ก่อนที่จะขยายไปยังวิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ วิทยาลัยเทคนิคนครลำปาง และวิทยาลัยเทคนิคสัททโธปในเขตอำเภอ โดยภายหลังได้มีการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 เพื่อยกระดับแนวทางการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center) ในการยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษาให้มีศักยภาพในการแข่งขันและตอบโจทย์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย (อาชีวศึกษายกกำลังสอง) ด้วยการจับคู่สถานศึกษาภาครัฐกับสถานประกอบการชั้นนำที่มีขีดความสามารถในการร่วมวิเคราะห์สมรรถนะตามสาขาอาชีพ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตามทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยจำนวน 7 กลุ่มอุตสาหกรรม คือ ปิโตรเคมี (Petrochemical) เทคโนโลยีธุรกิจดิจิทัล (Digital Business Technology) หุ่นยนต์เพื่อการอุตสาหกรรม (Robotics) เกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming) อุตสาหกรรมการบิน (Aviation Industry) อุตสาหกรรมระบบราง (Railway Industry) และยานยนต์สมัยใหม่ (Next Generation Automotive) ธุรกิจโรงแรมและการบริการ (Hospitality Industry) (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, ม.ป.ป.)

ด้วยเหตุนี้ ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางจึงมีจุดเริ่มต้นจากความต้องการในการพึ่งพาและแลกเปลี่ยนกับจีนในเรื่องของการจัดการทรัพยากรทางด้านความรู้ ทักษะและโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจีนเป็นเจ้าของเทคโนโลยีรถไฟความเร็วสูงที่มีอิทธิพลในปัจจุบัน โดยเฉพาะ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(อาเซียน) ที่หลายประเทศในภูมิภาคมีโครงการความร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบรางร่วมกับจีน ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย ทำให้การเรียนรู้เทคโนโลยีระบบรางจากจีนเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (นิติ นาชิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2565)

เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมสถานการณ์ปัจจุบันของความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ของความร่วมมือ โดยได้ผลสรุปดังนี้

1. จุดแข็ง (Strengths)

1.1 ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน
ดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจและมิตรไมตรีอันดีระหว่างสองประเทศ ความสัมพันธ์ไทย-จีนมีมาอย่างช้านาน จนมีคำกล่าวที่ว่า “จีน-ไทยใช้อื่นไกล พี่น้องกัน” ทั้งสองประเทศมีความเข้าอกเข้าใจและมีมิตรไมตรี พร้อมให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอมา และภายใต้กรอบความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างกันที่มีมาอย่างยาวนานและเข้มแข็ง การดำเนินงานด้านความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนจึงได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนของทั้งสองประเทศ

1.2 ความใกล้ชิดทางด้านภูมิศาสตร์ จีนเป็นประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคที่มีความใกล้ชิดทางด้านภูมิศาสตร์กับไทย ก่อให้เกิดความผูกพันทางด้านเชื้อชาติ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมระหว่างกัน ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้ง่าย

1.3 ข้อได้เปรียบและความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ระหว่างกัน ไทยกับจีนได้ยกระดับความ

สัมพันธ์เป็น “หุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน” (Comprehensive Strategic Partnership) เมื่อเดือนเมษายน 2555 และในปัจจุบันจีนเป็นประเทศคู่ความร่วมมือทางการค้าที่สำคัญของไทยและไทยเองก็เป็นคู่ความร่วมมือที่สำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาค

1.4 ความสอดคล้องในเชิงนโยบายของทั้งสองประเทศ ไทย-จีนมีความสอดคล้องเชิงนโยบายระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายริเริ่ม “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ของจีน หรือนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งล้วนมีเป้าหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และหนึ่งในเป้าหมายสำคัญคือการเชื่อมประสานภูมิภาคให้เป็นหนึ่งเดียว (Connectivity) โดยโครงสร้างพื้นฐานอย่างระบบราง (Geng J., personal communication, June 21, 2022)

1.5 ประเทศจีนเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยีระบบราง อีกหนึ่งประเด็นที่เป็นจุดแข็งของความร่วมมือในครั้งนี้คือ การที่ประเทศจีนก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเทคโนโลยีทางด้านระบบขนส่งทางราง โดยเฉพาะเทคโนโลยีรถไฟความเร็วสูง ซึ่งจากข้อมูลของ China National Railway Group ภายในสิ้นปี 2565 ระยะทางในการดำเนินงานของรถไฟจีนจะสูงถึง 155,000 กิโลเมตร ซึ่งรวมถึงรถไฟความเร็วสูง 42,000 กิโลเมตร และตามรายงานใน “แผนปฏิบัติการ 5 ปีเพื่อเร่งสร้างประเทศที่มีการคมนาคมอย่างมีประสิทธิภาพ (พ.ศ. 2566-2570)” 《加快建设交通强国五年行动计划（2023—2027年）》 ภายในปี พ.ศ. 2570 ระยะการเดินทางรถไฟแห่งชาติของจีนจะสูงถึงประมาณ 170,000 กิโลเมตร ซึ่งรวมถึงรถไฟความเร็วสูงประมาณ 53,000 กิโลเมตร และทางรถไฟความเร็วปกติ 117,000 กิโลเมตร ด้วยเหตุนี้จีนจึงมีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีระบบรางเป็นอย่างมาก สามารถผลิตและพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ รวมถึงกำลังคนในระบบรางได้อย่างเป็นระบบและ

มีประสิทธิภาพ และที่สำคัญ ปัจจุบันจีนยังมีการส่งออกเทคโนโลยีระบบรางไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีระบบรางกับประเทศจีนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

2. จุดอ่อน (Weaknesses)

2.1 ความสามารถในการสื่อสารทางด้านภาษา ปัจจัยสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์หรือการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศก็คือความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางก็เช่นเดียวกัน ความสามารถในการสื่อสารทางด้านภาษาต่างประเทศมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาษาจีน ซึ่งเมื่อผู้เรียนต้องเดินทางไปศึกษาที่ประเทศจีน มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาจีนในการเรียนและการใช้ชีวิต หากทักษะทางด้านภาษาไม่เพียงพอ ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ (Sheng W., personal communication, March 27, 2023) ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมีการเตรียมตัวในเรื่องของภาษาก่อนการเดินทางไปจีน แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพเฉพาะ ซึ่งค่อนข้างยากและลึกทั้งในเชิงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ ทั้งนี้ นอกจากตัวผู้เรียนแล้ว ในเรื่องของการติดต่อประสานงานก็เช่นเดียวกัน การสร้างความเข้าใจระหว่างกันจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน

2.2 ความต่างในระบบการศึกษาของทั้งสองประเทศ กล่าวคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในประเทศไทย มีระยะเวลาเรียน 2 ปี แต่สำหรับ ปวส. ที่ประเทศจีนมีระยะเวลาเรียน 3 ปี ทำให้จำนวนหน่วยกิตและจำนวนรายวิชาเรียนมีความแตกต่างกัน สำหรับนักศึกษาที่มีความประสงค์จะเรียนในหลักสูตรทวิวุฒิ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนให้ครบ 3 ปีตามข้อกำหนดของหลักสูตรในประเทศจีน ซึ่งส่งผลให้ต้อง

ลงทุนในเรื่องของเวลาเรียนและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ความต่างของระบบการศึกษา ทำให้โครงสร้างหลักสูตรและการจัดวางเนื้อหารายวิชามีความแตกต่าง กล่าวคือ สถาบันการอาชีวศึกษาที่ประเทศจีนจะแบ่งโครงสร้างหลักสูตรที่ลงรายละเอียดตามสาขางานได้ชัดเจนและครอบคลุมมากกว่า ในขณะที่สถาบันการอาชีวศึกษาของไทยปัจจุบันยังเปิดสอนได้แค่ 1 หลักสูตร ซึ่งจุดนั้นนอกจากจะเป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันแล้ว ยังเป็นข้อจำกัดของหลักสูตรที่ไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้ประกอบการในตำแหน่งงานด้านระบบรางที่ครอบคลุม (นิติ นาชิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2565)

2.3 หลักสูตรยังไม่ครอบคลุม ปัจจุบันหลักสูตรระบบรางที่มีการเปิดสอนในระดับอาชีวศึกษามีเพียงหลักสูตรเดียว คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง แม้จะมีการแบ่งย่อยออกเป็นสาขางานระบบราง (Trackwork) และสาขางานอาณัติสัญญาณ (Signaling) แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมสาขางานอื่นๆ ที่เป็นความต้องการของผู้ประกอบการ เช่น สาขางานโยธา สาขางานบริการ เป็นต้น

2.4 ขาดกลไกการประสานงานความร่วมมืออย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนของกลไกการบริหารจัดการภายในของไทยเอง ที่เป็นไปในรูปแบบ Bottom-Up โดยสถาบันการอาชีวศึกษาแต่ละแห่งดำเนินการเจรจาและสรรหาคู่ความร่วมมือ รวมถึงกำหนดกรอบข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการอาชีวศึกษาในประเทศจีนด้วยตนเอง ในขณะที่หน่วยงานกลาง (สอศ.) ทำหน้าที่เพียงกำกับติดตาม (จรรยา พนุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มิถุนายน 2565) ซึ่งถึงแม้ว่าจะส่งผลดีต่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน แต่ก็ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ รวมถึงกลไกขับเคลื่อนความร่วมมือทั้งใน

ระดับทวิภาคีและพหุภาคีระหว่างประเทศ ยังขาดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน (Wei Y., personal communication, March 27, 2023)

2.5 ขาดการวางแผนในระยะยาว ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางในปัจจุบันยังขาดการวางแผนในระยะยาว (Action Plan) รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดในการดำเนินโครงการ ทำให้การดำเนินงานในบางครั้งเกิดความล่าช้า รวมถึงผลสัมฤทธิ์ที่ออกมายังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

2.6 ขาดการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้การผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทาง โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียนยังขาดทักษะที่เพียงพอต่อการประกอบวิชาชีพในสายงานที่เกี่ยวข้อง เกิดเป็นสภาวะที่ผู้เรียนเรียนแล้วไม่ได้ใช้ หรือที่ต้องใช้ไม่ได้เรียน ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการเข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของผู้ประกอบการที่ยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร ทำให้เนื้อหาการเรียนไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพ รวมถึงสถาบันการอาชีวศึกษาในประเทศจีนที่เป็นผู้ร่วมออกแบบหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ยังขาดการรับรู้ที่ชัดเจนในสาระหรือแนวทางการปฏิบัติที่ตอบโจทย์ความต้องการแท้จริงของตลาดแรงงาน และมาตรฐานวิชาชีพของไทย

3. โอกาส (Opportunities)

3.1 มีตลาดงานรองรับทั้งในและต่างประเทศ อุตสาหกรรมระบบรางเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ (New S-curve) ในการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมระบบรางและอุตสาหกรรมสนับสนุนภายในประเทศ เกิด

เป็นตลาดแรงงานที่มีความต้องการกำลังคนระบบรางเข้ามาเสริมทัพในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ถือเป็นโอกาสในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางราง คือ โครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ที่มีการดำเนินโครงการก่อสร้างทางรถไฟ เพื่อยกระดับการคมนาคมในการกระตุ้นเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน เช่น ลาว อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย ทำให้ตลาดแรงงานที่รองรับกำลังคนระบบขนส่งทางรางไม่ได้จำกัดแค่ในประเทศแต่ยังรวมถึงต่างประเทศ อย่างประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนของเราด้วย และสิ่งนี้เองทำให้โอกาสในการได้งานทำของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ที่สูง

3.2 โอกาสการได้งานทำสูง รายได้สูง

เมื่อมีความต้องการกำลังคนในตลาดงาน ย่อมส่งผลให้เกิดโอกาสในการได้งานทำที่สูงขึ้น นอกจากนี้โอกาสในการได้งานทำที่สูงแล้ว นักศึกษาที่จบการศึกษาจากหลักสูตรทวิภาคีหรือทวิวุฒิในสาขาระบบรางที่เป็นความร่วมมือระหว่างไทย-จีน ยังมีความได้เปรียบในเชิงของรายได้หรือค่าตอบแทนที่สูงด้วยความสามารถทางด้านภาษา ทักษะวิชาชีพชั้นสูง และประสบการณ์ในการเดินทางไปศึกษาที่ประเทศจีน ทำให้ยังเป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการ โดยที่ผ่านมา มีผู้ประกอบการหลายแห่งรับนักศึกษาเข้าทำงานเป็นพนักงานทันทีหลังจบการฝึกงานกับสถานประกอบการ (ประเสริฐ แสงโป้, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มิถุนายน 2565)

3.3 สามารถต่อยอดความรู้และทักษะวิชาชีพ นอกจากเข้าทำงานในสายงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีนักศึกษาส่วนหนึ่งที่ตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับระบบราง เพื่อต่อยอดความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ซึ่งในปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาในไทยหลายแห่ง

ที่เปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในสาขาวิชาระบบรางหรือในสาขาที่เกี่ยวข้อง เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ตัวอย่างเช่น หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมระบบราง (ต่อเนื่อง) หลักสูตร 2 ปี ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่เปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาระบบราง สาขาวิชาเครื่องกล สาขาวิชาไฟฟ้ากำลัง สาขาวิชาอิเล็กทรอนิกส์ สาขาวิชาเทคโนโลยีโทรคมนาคม สาขาวิชาเครื่องมือวัดและควบคุม สาขาวิชาแมคคาทรอนิกส์ สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาวิชาก่อสร้าง สาขาวิชาช่างยนต์ หรือเทียบเท่าเข้าศึกษา

4. อุปสรรค (Threats)

4.1 ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการรวมตัวโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบรางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศชาติ แต่การประสานงานยังไม่เป็นระบบ ข้อมูลบางอย่างยังไม่เชื่อมถึงกัน ตัวอย่างเช่น ความต้องการกำลังคนระบบขนส่งทางรางของภาคอุตสาหกรรมหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนทั้งในด้านของจำนวนและตำแหน่งงาน ทำให้การผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางของอาชีวศึกษาไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของสถานประกอบการได้อย่างเต็มที่ (วัฒนา สมานจิตร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มิถุนายน 2565)

4.2 ความไม่เหมาะสมของมาตรฐานวิชาชีพ ปัจจุบันการสอบมาตรฐานวิชาชีพในสายงานระบบรางยังไม่มีกรอบแบบให้รองรับกำลังคนในระดับอาชีวศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาปวส. ที่เรียนจบในสาขาระบบราง ยังไม่สามารถเข้ารับการทดสอบมาตรฐานทางวิชาชีพ เพราะ

มาตรฐานวิชาชีพในปัจจุบันยังออกแบบเพื่อบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงานมาก่อน (ประเสริฐ แสงโป้, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มิถุนายน 2565)

4.3 การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน

อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของงบประมาณสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของครุภัณฑ์ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ ซึ่งในส่วนนี้ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก เนื่องจากมูลค่าของอุปกรณ์หรือชิ้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบรางค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและจากสถาบันอาชีวศึกษาคู่ความร่วมมือในประเทศจีนที่เข้ามาจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการทางเทคโนโลยีดังที่กล่าวไว้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้งาน นอกจากนี้ ยังมีในส่วนของนโยบายและการจัดสรรทุนส่งเสริมในการพัฒนาผู้เรียนและอาจารย์ผู้สอนที่ยังขาดแคลน โดยเฉพาะในการเดินทางไปศึกษาเพิ่มเติมที่ประเทศจีนหรือในต่างประเทศอื่นๆ (จรรยา พานู, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มิถุนายน 2565) และในเรื่องของงบประมาณยังเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถเปิดหลักสูตรที่หลากหลายและครอบคลุมความต้องการของผู้ประกอบการได้ทั้งหมด

4.4 ความไม่คืบหน้าของโครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางในประเทศ สำหรับความไม่คืบหน้าของโครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางในประเทศก็เป็นอีกหนึ่งอุปสรรคในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางราง โดยเฉพาะโครงการรถไฟความเร็วสูงความร่วมมือไทย-จีน ซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักของอาชีวศึกษาที่จะผลิตกำลังคนป้อนสู่ตลาดงานดังกล่าว และเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบรางร่วมกับจีน เมื่อเกิดความล่าช้าของโครงการ ก็ส่งผลทำให้สถาบันอาชีวศึกษาที่เปิดสอนในสาขาระบบรางจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เพื่อ

ให้นักศึกษาที่จบแล้วมีโอกาสได้งานทำ โดยการร่วมมือกับสถานประกอบการในไทย เช่น บริษัท บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) ด้วยรูปแบบทวิภาคี มีการจัดส่งนักศึกษาไปฝึกงาน และปรับหลักสูตรระบบรางโดยเน้นในเรื่องของรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน ที่วิ่งด้วยความเร็วไม่เกิน 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมงแทนที่รถไฟความเร็วสูง ซึ่งปัจจุบันมีตลาดงานที่รองรับมากกว่า (ธรรมปพน เกตุนอก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มิถุนายน 2565)

4.5 เหตุปัจจัยที่เหนื่อการควบคุม เช่น โรคระบาด ภัยธรรมชาติ ฯลฯ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เพิ่มอุปสรรคในการดำเนินความร่วมมือ ซึ่งที่ผ่านมา ผลกระทบจากการระบาดของโรคระบาดโควิด -19 ส่งผลต่อการดำเนินความร่วมมือเป็นอย่างมาก นักศึกษาและบุคลากรครูไม่สามารถเดินทางไปศึกษาหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ประเทศจีน การประสานงานหรือการหาหรือผ่านเวทีความร่วมมือต่างๆ ก็ค่อนข้างติดขัด ถึงแม้ว่าจะมีการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประชุมผ่านระบบออนไลน์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ ก็ตาม แต่ประสิทธิภาพที่ได้ก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร หรือแม้กระทั่งการอัปเดตอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สถาบันอาชีวศึกษาประเทศจีนนำมาติดตั้งให้ก็ประสบปัญหาเช่นกัน เนื่องจากช่วงเทคนิคหรือผู้เชี่ยวชาญจากประเทศจีนไม่สามารถเดินทางมาอัปเดตซอฟต์แวร์หรือปรับปรุงแก้ไขการใช้งานให้ได้ (ธรรมปพน เกตุนอก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มิถุนายน 2565)

2. แนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย

จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย จะเห็นว่า แม้ความร่วมมือดังกล่าวจะมีจุด

แข็งและโอกาสมากมาย แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคอีกมากเช่นกัน ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การผลิตและพัฒนากำลังคนเกิดประสิทธิผลสูงสุดทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการส่งเสริมความร่วมมือ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำ SWOT Analysis มาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการ TOWS Matrix ซึ่งได้ผลสรุปดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรุก (SO) เป็นการจับคู่ระหว่าง Strengths และ Opportunities (ใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส)

1.1 ใช้พื้นฐานความร่วมมืออันดีระหว่างประเทศไทย-จีนในการดำเนินความร่วมมือผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางที่ตอบโจทย์ตลาดงานทั้งในและต่างประเทศอย่างตรงจุด เมื่อพิจารณาจุดแข็งและโอกาสของการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางราง จะพบว่าเราสามารถจับคู่จุดแข็งบนพื้นฐานความร่วมมืออันดีระหว่างประเทศไทย-จีนร่วมกับโอกาสที่มีตลาดงานรองรับทั้งในและต่างประเทศ(Demand) ในการผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดให้มากที่สุด

1.2 ร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างโอกาสในการได้งานทำของนักศึกษา โดยสามารถร่วมมือกับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง ฯลฯ เพื่อสร้างโอกาสในการได้งานทำของนักศึกษา โดยเฉพาะกับหน่วยงานการรถไฟหรือสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมระบบรางในจีน ในลักษณะของการดำเนินความร่วมมือรูปแบบไตรภาคี โดยการประสานงานความร่วมมือทั้งจากภาครัฐในการสนับสนุนนโยบายและ

งบประมาณ ภาคการศึกษาในการกำหนดแนวทางการผลิตและพัฒนากำลังคน และภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเพิ่มพูนทักษะ (แอนนี่ คำสร้อย, 2566)

1.3 ดำเนินความร่วมมือกับสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการของจีนในการต่อยอดความรู้และทักษะวิชาชีพ Up-Skill / Re-Skill นอกจากความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางที่ดำเนินการในลักษณะของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพแล้ว ควรมีการดำเนินความร่วมมือกับสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการของจีนในโครงการหลักสูตรระยะสั้น เพื่อต่อยอดความรู้และทักษะวิชาชีพ Up-Skill / Re-Skill บนพื้นฐานของความต้องการที่หลากหลายของตลาดงาน

2. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) เป็นการจับคู่ระหว่าง Weaknesses และ Opportunities (ใช้โอกาสลดจุดอ่อน)

2.1 ร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างโอกาสการได้งานทำและการเพิ่มรายได้ จูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษา สำหรับจุดอ่อนของการดำเนินความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางราง ในด้านความสามารถในการสื่อสารทางด้านภาษา ควรนำโอกาสการได้งานทำ รวมถึงรายได้ที่สูงขึ้นมาเป็นแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ในการเพิ่มขีดความสามารถทางด้านภาษา โดยร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างความมั่นใจในเรื่องของการได้งานทำและการรับประกันรายได้

2.2 พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้แนวคิดการศึกษาแบบ “Demand Driven” เพื่อให้หลักสูตรมีความครอบคลุมความต้องการของตลาดให้ได้มากที่สุด จึงจะสามารถผลิตกำลัง

สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) เป็นการจับคู่ระหว่าง Strengths และ Threats (ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค)

3.1 แลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกกับสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการในจีน เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมตามมาตรฐานวิชาชีพของไทย โดยดำเนินการชี้แจงถึงนโยบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการดำเนินการความร่วมมือพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางร่วมกันหรือถึงแนวทางในการดำเนินงานเพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในขณะเดียวกันก็ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากจีน เพื่อพัฒนามาตรฐานวิชาชีพของไทยให้ได้มาตรฐานสากล

3.2 ติดตามนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อประเมินสถานการณ์ความคืบหน้าของโครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางในประเทศ นอกจากการวางแผนการดำเนินงานความร่วมมือทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแล้ว ยังควรปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อย่างเหมาะสม เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา หรือมีแผนการรองรับหากสถานการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้

3.3 วางแผนการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินร่วมกัน เพื่อเตรียมรับมือกับเหตุปัจจัยที่เหนือการควบคุม วางแผนการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อเตรียมรับมือกับเหตุปัจจัยที่เหนือการควบคุม เช่น การวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประสานงานภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อป้องกันการเกิด “เกียร์ว่าง” ในการดำเนินความร่วมมือระหว่างกัน ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในช่วงของการเกิดโรคระบาดโควิด-19

4. กลยุทธ์เชิงรับ (WT) เป็นการจับคู่ระหว่าง Weaknesses และ Threats (แก้ไขจุดอ่อนและเลี่ยงอุปสรรค)

4.1 ยกระดับกลไกการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและอุปสรรคในการดำเนินงาน จัดให้มีหน่วยงานในการวางแผนและกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

4.2 สร้างฐานข้อมูลที่เข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับ สร้างฐานข้อมูลที่เข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ข้อมูลเชิงนโยบายของภาครัฐ ข้อมูลความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ ข้อมูลหลักสูตร ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษา ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางให้บรรลุเป้าหมายทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

4.3 วางแผนการดำเนินงานในระยะยาว รวมถึงการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณสนับสนุน ควรมีการวางแผนการดำเนินงานในระยะยาวหรือแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนเพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบราง จัดทำเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อกำกับติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่ตั้งเป้าไว้ รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณสนับสนุนเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ ในการส่งเสริมและผลักดันการผลิตและพัฒนาากำลังคนในทุกมิติ

สรุปและอภิปรายผล

1. จากการศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางของไทย ได้

มีการกำหนดนโยบายในการดำเนินงานเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางป้อนสู่ตลาดแรงงาน โดยการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคควบคุมและซ่อมบำรุงระบบขนส่งทางราง ซึ่งมีการดำเนินความร่วมมือกับหน่วยงานในประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบขนส่งทางราง ปัจจุบัน ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยมีกลไกและรูปแบบในการดำเนินงานที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากโครงสร้างพื้นฐานของความร่วมมือระดับองค์กร ตามหลักการของ National Network for Collaboration (2005) จะพบว่า ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยในปัจจุบัน ยังเป็นการร่วมมือในลักษณะการสร้างเครือข่าย (Networking) ซึ่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ เป้าหมายและวัตถุประสงค์แบบหลวมๆ การเชื่อมโยงในกลุ่มสมาชิกยังอยู่ในระดับขั้นต้น มีลักษณะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ จึงควรยกระดับไปสู่โครงสร้างความร่วมมือที่สูงขึ้นเพื่อไปถึงระดับการรวมพลัง (Collaboration)

การดำเนินความร่วมมือระหว่างอาชีวศึกษาไทย-จีนในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หรือ SWOT Analysis เผยให้เห็นจุดอ่อน (Weaknesses) และ ภาวะคุกคาม (Threats) ซึ่งเป็นทั้งปัญหาและอุปสรรคจากปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ โดยอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดการประสานงานความร่วมมืออย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ พุทธชาติ ศุภลักษณ์ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ

อาชีวศึกษา ว่ายังขาดผู้รับผิดชอบในการประสานงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษา เพื่อกำหนดกิจกรรมความร่วมมือ นอกจากนี้ ยังมีในเรื่องของอุปสรรคด้านความสามารถทางภาษา ซึ่งตรงกับ Cha and Pang (2021) ที่กล่าวว่า ความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรมจำกัดการรับรู้ของผู้เรียนซึ่งกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับทักษะทางภาษาให้กับผู้เรียนก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีระบบรางต่อไป

2. ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย จากการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการ TOWS Matrix สามารถสรุปเป็นกลยุทธ์เชิงรุก (SO) ได้แก่ 1) ใช้พื้นฐานความร่วมมืออันดีระหว่างประเทศไทย-จีนในการดำเนินความร่วมมือผลิตและพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางที่ตอบโจทย์ตลาดงานทั้งในและต่างประเทศอย่างตรงจุด 2) ร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างโอกาสในการได้งานทำของนักศึกษา 3) ดำเนินความร่วมมือกับสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการของจีนในการต่อยอดความรู้และทักษะวิชาชีพ Up-Skill / Re-Skill กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ได้แก่ 1) ร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสร้างโอกาสการได้งานทำและการเพิ่มรายได้ จูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษา 2) พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้แนวคิดการศึกษาแบบ “Demand Driven” กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ได้แก่ 1) แลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกกับสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการในจีนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมตามมาตรฐานวิชาชีพของไทย 2) ติดตามนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ

เพื่อประเมินสถานการณ์ความคืบหน้าของโครงการพัฒนาระบบขนส่งทางรางในประเทศ 3) วางแผนการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินร่วมกันเพื่อเตรียมรับมือกับเหตุปัจจัยที่เหนือการควบคุม กลยุทธ์เชิงรับ (WT) ได้แก่ 1) ยกระดับกลไกการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) สร้างฐานข้อมูลที่เข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระดับ 3) วางแผนการดำเนินงานในระยะยาว รวมถึงการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณสนับสนุน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนิน

ความร่วมมืออาชีวศึกษาไทย-จีน ในการผลิตและพัฒนาากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทย รวมถึงแนวทางการแก้ไข ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อส่งเสริมการพัฒนากำลังคนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่งทางรางไทยต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถศึกษารูปแบบการพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางในประเทศจีน เพื่อนำมาเป็นต้นแบบหรือแนวทางในการพัฒนากำลังคนระบบขนส่งทางรางไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มประชาสัมพันธุ์. (2563). ความร่วมมือไทย-จีน: สอศ.ร่วมกับศูนย์การศึกษาและความร่วมมือด้านภาษาระหว่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจีน เตรียมจัดตั้งสถาบันอาชีวศึกษาไทย-จีน. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. <https://www.vec.go.th>
- กอบกุล โมทนา. (2559). ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565. *รัฐสารวิรัช*, 58(1), 91-104.
- พุทธชาติ ศุภลักษณ์. (ม.ป.ป.). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านอาชีวศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- มณีนสา แท่งทอง. (2557). จุฬาช เผยอีก 6 ปี ไทยต้องการกำลังคนเชี่ยวชาญระบบรางสูงกว่า 3 หมื่นคน. *สำนักข่าวอิสรา*. <https://www.isranews.org/content-page/item/31839-rail-transport.html>
- วรรณดี นาคสุพาน. (2557). การพัฒนารูปแบบความร่วมมือด้านการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาของประเทศไทยกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มประชาคมอาเซียน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์].
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร. (2561). *เอกสารแผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายรถไฟสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่*. สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร.
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร. (ม.ป.ป.). *การศึกษาแผนพัฒนามาตรฐานด้านระบบรางของประเทศไทย: รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร*.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ: รายงานวิจัย.
- สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (ม.ป.ป.). คู่มือการบริหารโครงการผลิตอาชีวะพันธุ์ใหม่เพื่อสร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงสำหรับอุตสาหกรรม NEW GROWTH ENGINE ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และการปฏิรูปการอุดมศึกษาไทย. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (ม.ป.ป.). คู่มือการบริหารโครงการพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center). สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อรยานี คัมภีร์รักษา. (2563). สรุปผลการประชุมคณะอนุกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนส่งระบบราง ในคณะกรรมการการอุตสาหกรรม สภาผู้แทนราษฎร.
- อารียา สุขโต. (2560). การพัฒนาบุคลากรด้านขนส่งระบบราง ก้าวที่มั่นคงของระบบรางของไทย. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- แอนนี่ คำสร้อย. (2566). การ “ก้าวออกไป” ของอาชีวศึกษาจีนกับรูปแบบความร่วมมือในการพัฒนา กำลังคนในต่างประเทศ กรณีศึกษาศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย. วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต, 18(2), 9-26.
- Cha, Y., & Pang, X. (2021). The logic, practical dilemmas and reform strategies of vocational education serving the “Belt and Road” construction. *LILUN JINGWEI*, (10), 11-18. (In Chinese)
- Li, R. (2016). Dancing with the Dragon: The Trans-Asia Railway and its Impact on Thailand. *ISEAS Perspective*, (9), 1-9.
- Li, Y., & Wang, Y. (2019). The construction achievements and development countermeasures of Luban Workshop under the belt and road initiative. *Vocational Education Development Research*, (1), 96-102. (In Chinese)
- Lv, J., Tang, X., & Shi, Y. (2017). Research and Practice of Teaching Model of Engineering Practice Innovation Project (EPIP). *Chinese Vocational and Technical Education*, (5), 10-14. (In Chinese)

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Instructions for the Authors)

บทความและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องเป็นงานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่คนไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New ขนาด 16 ตัวอักษรย่อ

3. จำนวนหน้า บทความและบทความวิจัย ไม่ควรเกิน 15 หน้า

การเรียงลำดับเนื้อหาบทความ และบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่ คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกัน ไม่ควรเกิน 500 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญหรือคำหลัก (Keyword) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

6. วิธีการศึกษา (Method) ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางที่ แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตารางที่ รูป รูปภาพ และแผนภูมิ (Table, Figure, Graph) ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแยกออกจากเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตารางที่ คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุสั้นๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยและความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง (References) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

11.1 การเขียนเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงให้เขียนตามรูปแบบ “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. หนังสือ (ในรูปแบบรูปเล่ม)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง(พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง:

วิธาน ฐานะวุฒพ์. (2547). หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่. ปิตติศึกษา.

2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ-สกุล. (ปี พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขของปีที่ (เลขของฉบับที่), เลขหน้า. /https://doi.org/เลขdoi

ตัวอย่าง:

มานะ สินธุวงษานนท์. (2549). ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารครุศาสตร์, 18(2), 115-116.

3. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)

ชื่อ-สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม. ชื่อการประชุม (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง:

พัชรภา ดันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี (บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย. การประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ-สกุล. (ปี, /วัน/เดือน). ชื่อคอลัมน์. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เติลนิสว่าไรดี: 'สื่อพิพิธภัณฑ' เชื่อม ยุคสมัย เข้าถึงด้วย 'มิติใหม่' อินเทอร์เน็ต. เติลนิส, 4.

5. หนังสือ (ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่). URL

ตัวอย่าง:

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3-5 ปี. http://drive.google.com/file/d/1HiTwiRh1Er73h_VYIMh1cYWzQiaNI_Vc/view

6. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง [ชื่อระดับการศึกษา, ชื่อมหาวิทยาลัย]. องค์การหรือมหาวิทยาลัยที่เผยแพร่.
กฤษฎณา ทรัพย์สมบูรณ์. (2560). การศึกษาการปฏิบัติบทบาทผู้นำการพยาบาลทางคลินิกของพยาบาล
วิชาชีพ หอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข [วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

Reference are written in “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. Book

Mertens, D.M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). SAGE.

2. Academic Journal

Herbst-Damm, K.L., & Kulik, J.A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology*, 24, 225-229. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225>

3. Conference Proceeding

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

4. Newspaper / Online Newspaper

Brody, J.E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com>

5. E-book

Dahlberg, G., & Moss, P. (2005). *Ethics and politics in early childhood education*. <https://epdf.tips/ethics-and-politics-in-early-childhoodeducation-contesting-early-childhood.html>

6. Thesis/Dissertation

Earnhart, C.L. (2018). *Evaluating an on-line education module for autism screening in pediatric primary care in Arizona* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. ProQuest Nursing & Allied Health Database.